

روھى كېسەللىكلەر ھەققىدە ساۋات

روھى كېسەللىك ھەممىسى «ساراڭ»مۇ؟
ئايى خىل خاراكتېردىكى كىشىلەر ئاسان روھى كېسەللىككە كىرىپتار بولىدۇ؟
روھى كېسەللەر جىنايەت ئۆتكۈزسە جىنايى جاۋابكارلىقى سۈرۈشتە قىلىنمىدۇ؟

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى

ئۈرۈمچى شەھەرلىك 4 - دوختۇرخانىنىڭ
ئۈنۋېرسال مۇلازىمەت بىناسى

ئۈرۈمچى شەھەرلىك 4 - خەلق دوختۇرخانىسىنىڭ قىسقىچە تارىخى

ئۈرۈمچى شەھەرلىك 4 - خەلق دوختۇرخانىسى يەنى «شىنجاڭ روھىي كېسەللىكلەر تەتقىقات مەركىزى» 1938 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، 60 يىلدىن بېرى پېشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئورتاق تىرىشىشى نەتىجىسىدە ئەسلىدىكى 50 كاربۇتات 20 نەچچە ئىشچى - خىزمەتچىسى بار دوختۇرخانىدىن تەرەققىي قىلىپ ھازىرقى كاربۇتات سانى 324 گە يەتكەن دوختۇرخانىغا ئايلاندى. 2003 - يىلى دوختۇرخانىغا يېڭىدىن ئۈنۈپرسال مۇلازىمەت بىناسى سېلىنىپ دوختۇرخانىنىڭ كاربۇتات سانى 500 گە كۆپەيتىلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىدۇ. دوختۇرخانىدا ئىقتىدارى تولۇق بولغان ئامبۇلاتورىيە، 20 دىن ئارتۇق بۆلۈم، شىنجاڭ بويىچە مەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەركىزى، روھىي كېسەللىكنى ئەدلىيلىك باھا لاش مەركىزى بار بولۇپ، شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ پسخولوگىيە جەھەتتىكى ساغلاملىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ۋە روھىي كېسەللەرنى داۋالاش، سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش قاتارلىق جەھەتلەردە مەملىكەت ئىچىدە بەلگىلىك تەسىرگە ئىگە.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك 4 - دوختۇرخانا روھىي كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش، تەتقىق قىلىش، ئەسلىگە كەلتۈرۈش كىلىنىكلىق داۋالاش خىزمىتىنى ئىشلەش بىلەن بىرگە، شىنجاڭدىكى ئۈنۈپرسىتىلارنىڭ مۇناسىۋەتلىك كەسىپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارنىڭ پىراكتىكىسىغا يېتەكچىلىك قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان بولۇپ، شىنجاڭدىكى 17 روھىي كېسەللىك دوختۇرخانىسىنىڭ خىزمەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ.

دوختۇرخانا داۋالاش سەۋىيىسى يۇقىرى، مۇلازىمەت پوزىتسىيىسى ياخشى بولغان بىر تۈركۈم داۋالاش قوشۇنىغا، ئارقا سەپ كاپالەتلەندۈرۈش قوشۇنىغا ۋە زور بىر تۈركۈم ئىلغار داۋالاش، تەكشۈرۈش ئۆسكۈنىلىرىگە ئىگە. يېقىنقى يىللاردىن بېرى دوختۇرخانىدىكى كۆپلىگەن دوختۇرلار ئايرىم - ئايرىم برازىلىيە، ياپونىيە، گېرمانىيە، شىياڭگاڭ قاتارلىق دۆلەت ۋە رايونلاردا ئۆتكۈزۈلگەن ئىلمىي مۇھاكىمە ئۆگىنىش يىغىنلىرىغا قاتنىشىپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشتى. دوختۇرخانا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، گېرمانىيە، ياپونىيە، ئامېرىكا، ئىسپانىيە قاتارلىق توققۇز دۆلەت رايونىدىن كەلگەن كېسەللەرنى قوبۇل قىلىپ داۋالدى.

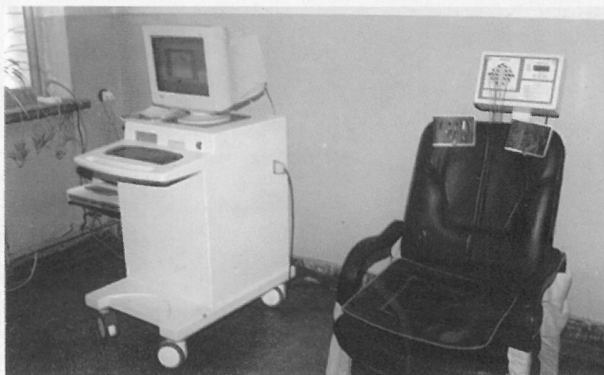
2001 - يىلىدىن باشلاپ دوختۇرخانا يېڭى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى «ئىتتىپاقلىشىش، ئەمەلىي ئىش قىلىش، يېڭىلىق يارىتىش، يول قويمۇش» قاتارلىق دوختۇرخانا قۇرۇش شۇئارىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، دوختۇرخانىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىش، پۈتۈن دوختۇرخانا بويىچە «بىمارلار ھەممىدىن ئەلا» ئۇقۇمىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، مۇلازىمەت دائىرىسىنى تەدرىجىي كېڭەيتىپ، ياخشى ئىجتىمائىي ۋە ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئېرىشتى.

يېقىنقى ئىككى يىلدىن بېرى دوختۇرخانا سەھىيە مىنىستىرلىكى، ئاپتونوم رايونلۇق سەھىيە نازارىتى، ئۈرۈمچى سەھىيە ئىدارىسى تەرىپىدىن ئون نەچچە قېتىم ئىلغار كولىلېكتىپ دېگەن شان - شەرەپكە ئېرىشتى. بۇنىڭدىن باشقا دوختۇرخانىمىزدىكى بىر قانچە يولداش مەملىكەت بويىچە «1 - ماي ئەمگەك نەمۇنىچىسى»، «ئون مۇنەۋۋەر دوختۇر»، «ئەندىڭ گۇرھىن» گە ئوخشاش سېسترا دېگەن شان - شەرەپكە ئېرىشىپ، ياخشى ئۈلگە تىكلدى.

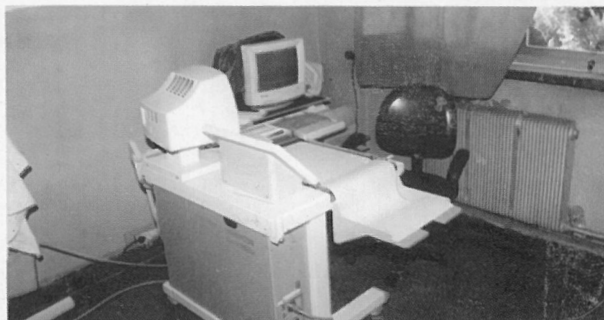
ئۈرۈمچى شەھەرلىك 4 - دوختۇرخانا تېز سۈرئەتتە زامانىۋىلىشىشقا قەدەم قويماقتا. دوختۇرخانىنىڭ ئەتىسى تېخىمۇ پارلاق بولغۇسى.

باش، بويۇن، قان تومۇرنى نۇر ئارقىلىق تەكشۈرىدىغان
ئىمپورت قىلىنغان ئاپپارات

مېڭە ئىقتىدارىنى ئانالىز قىلىش ئەسۋابى

16 ئۇلانمىلىق مېڭە ئېلېكتىر ئېقىمىنى تەكشۈرۈش ئەسۋابى

كىرىش سۆز

21 - ئەسردە پەن - تېخنىكا ئۇچقاندەك تېز تەرەققىي قىلىپ ئىنسانلارنىڭ تۇرمۇشىدا زور يۈكسىلىشلەر بولدى. شۇنىڭغا ئەگىشىپ كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش رىتىمى، خىزمەت رىتىمى كۈندىن - كۈنگە جىدىيلەشتى. بۇ جىددىيلىك كىشىلەرگە ئاز بولمىغان روھىي بېسىملەرنى ئېلىپ كېلىپ، سالامەتلىكىگە تەھدىت سېلىشقا باشلىدى. جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى ئېشىپ، ئالڭ سەۋىيىسى يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ، ساغلاملىققا ئالاھىدە ئېتىبار بىلەن قارايدىغان بولدى. «تەن ساقلىق، زور بايلىق» ئەجدادلىرىمىز بىزگە قالدۇرغان بۇ ھېكمەتتە ئېيتىلغىنىدەك تەننىڭ ساقلىقى ئىنسان ئۈچۈن تېپىلغۇسىز بايلىقتۇر.

مەزكۇر كىتابتا 21 - ئەسىردىكى قىززىق تېمىلارنىڭ بىرى بولغان «روھىي ساغلاملىق» ئاساسىي مەزمۇن قىلىندىغان. تۈرلۈك ئىجتىمائىي ئامىل ۋە پىسخىك ئامىللار سەۋەبىدىن كېلىپ چىقىدىغان كۆپ ئۇچرايدىغان روھىي كېسەللىكلەرنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبى ۋە خاس ئالاھىدىلىكلىرى ئاممىباب تىللار بىلەن ئېنىق، سىستېمىلىق ئوتتۇرىغا قويۇلغان بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ساغلاملىققا بولغان تونۇشىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، روھىي ساغلاملىق ھەققىدىكى بىلىملەر-

نى ئىگىلەپ ساغلاملىقنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشىدا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

«ساغلام تەندە ساغلام ئەقىل»، پەقەت تېنىمىز ساغلاملا بولىدىكەن، ئەقلىي ئىقتىدارىمىزنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، كۆزلىگەن مەقسەتلىرىمىزگە يېتەلەيمىز.

مەن بۇ كىتابنى يېزىپ كەڭ ئاممىغا سۇنغان، ئىنسانلارنىڭ روھىي، جىسمانى ساغلاملىقى ئۈچۈن خىزمەت قىلىۋاتقان ساغلاملىق ئەلچىلىرىگە رەھمەت ئېيتىمەن، شۇنداقلا كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ كىتابنى ئەستايىدىل ئوقۇپ، ساغلاملىققا ئائىت بىلىمنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، روھىي ۋە جىسمانىي جەھەتتىن ساغلام بولغان «ھەقىقىي، ساغلام» كىشىلەردىن بولۇشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈرىمەن.

ئابدۇرېھىم مۆمىن

(ئۈرۈمچى سەھىيە ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى)

ئاپتور ئالاۋىسى

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن دوستلار، قولىڭىزدىكى بۇ كىتابنى جەمئىيىتىمىزدىكى كەڭ ئاممىنىڭ روھىي كېسەللىك ھەققىدىكى بىلىمنى موللاشتۇرۇش، روھىي كېسەللەرگە بولغان تونۇشى ۋە چۈشىنىشىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش مەقسىد-تىدە تۈزۈپ چىقتۇق. كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ ياقتۇرۇپ ئو-قۇشىنى ۋە كەسپداشلىرىمىزنىڭ ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

كىتابنى تۈزۈش جەريانىدا بىزنى قوللاپ - قۇۋۋەتلىگەن شۇنداقلا يېقىندىن ياردەمدە بولغان دوختۇرخانا باشلىقى جۇ يۈەنچۈن (朱元春)، مۇئاۋىن باشلىقى مەمەت خۇدا بەردى-گە ۋە بارلىق دوستلارغا چوڭقۇر رەھمەت ئېيتىمىز.

مۇندەرىجە

- مۇقەددىمە 1
1. روھىي كېسەللىك ئىلمىنىڭ قىسقىچە تارىخى 1
2. خاراكتېر ۋە روھىي كېسەللىك 4
3. روھىي كېسەلنىڭ پەيدا بولۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئامىللار 6
- روھىي كېسەلنىڭ ئالامەتلىرى 10
1. سەزگۈ ۋە سەزگۈنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 10
2. تۇيغۇ ۋە تۇيغۇنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 12
3. تەپەككۈر ۋە تەپەككۈرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 25
4. دىققەت قىلىش ۋە دىققەت قىلىشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 47
5. ئەستە ساقلاش ۋە ئەستە ساقلاشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 51
6. ئەقلىي قابىلىيەت ۋە ئەقلىي قابىلىيەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 55
7. ھېسسىياتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 56
8. ئىرادە، ھەرىكەت ۋە ئىرادە ھەرىكەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى 65
- ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى 77
1. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ پەيدا بولۇش سەۋىلىرى 77

2. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ دەسلەپكى ئالامەتلىرى 82
3. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ كلىنىكىلىق ئالامەتلىرى 84
4. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ كلىنىكىلىق تىپلىرى 93
5. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ قايتا قوزغىلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئامىللار 95
- ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەل 98
1. قۇتراش - خامۇشلۇق كېسىلى 98
2. قۇتراش - خامۇشلۇق كېسىلىنىڭ كلىنىكىلىق ئالامەتلىرى 99
- ئىنكاس خاراكتېرلىك روھىي كېسەل 105
1. ئىنكاس خاراكتېرلىك روھىي كېسەلنىڭ كېسەللىك سەۋەبلىرى 105
2. ئىنكاس خاراكتېرلىك روھىي كېسەلنىڭ كلىنىكىلىق ئالامىتى 107
- روھىي ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلار پەيدا قىلغان روھىي كېسەل 112
1. ئومۇمىي بايان 112
2. ھاراققا خۇمار بولۇپ قېلىش ۋە ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن بولغان روھىي كېسەل 126
- نېۋروز 126
1. ئومۇمىي بايان 126
2. ھىستېرىيە 128
3. خامۇشلۇق خاراكتېرىدىكى نېۋروز 136

4. قورقۇش خاراكتېرىدىكى نېۋروز 139
5. مەجبۇرىيەت خاراكتېرىدىكى نېۋروز 142
6. تەشۋىشلىنىش خاراكتېرىدىكى نېۋروز 146
7. گۇمانخورلۇق خاراكتېرىدىكى نېۋروز 149
8. نېۋزا ئاجىزلىق 151
9. نېۋروز ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلگە تەرەققىي قىلامدۇ؟ 154
- مېڭە ئىقتىدارى چېكىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرگە قوشۇلۇپ كەلگەن روھىي كېسەل
- 159 159
1. ئالزخېمېر كېسەلى 159
2. پىك كېسەلى 162
3. پاركىنسون كېسەلىدىن پەيدا بولغان روھىي كېسەل 164
- مېڭە قان تومۇر كېسەلىگە قوشۇلۇپ كەلگەن روھىي كېسەل 166
- قان تومۇر مەنبەلىك دېۋەڭلىك 166
- روھىي كېسەللەرنى ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمىي بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىش 169
1. قايسى خىل ئەھۋال ئاستىدا ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىشكە ھەۋالە قىلسا بولىدۇ؟ 169
2. روھىي كېسەللەرنىڭ جىنايى جاۋابكارلىقىنى باھالاپ بېكىتىشنىڭ ئۆلچىمى ۋە ئاساسى نېمە؟ ... 172
3. روھىي كېسەللەر جىنايەت ئۆتكۈزسە جىنايى جاۋابكارلىقى سۈرۈشتە قىلىنمىدۇ؟ 173
- قوشۇمچە 175

مۇقەددىمە

روھىي كېسەللىك دېگەن نېمە؟
روھىي كېسەللىك دېگەننىمىز، ھەر خىل بىئولوگىيەلىك پسخولوگىيەلىك ۋە ئىجتىمائىي مۇھىت قاتارلىق ئامىللارنىڭ تەسىرىدە، چوڭ مېڭە فۇنكسىيىسى قالايمىقانلىشىپ، بىلىش، ھېسسىيات، ئىرادە قاتارلىق روھىي پائالىيەتلەر ئوخشىمىغان دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدىغان كېسەللىكنى كۆرسىتىدۇ.

1. روھىي كېسەللىك ئىلمىنىڭ قىسقىچە تارىخى

روھىي كېسەللىك ئىلمى قەدىمكى تىبابەت ئىلمىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى. ئۇنىڭ تەتقىقات ئوبيېكتى ئىنتايىن مۇرەككەپ. روھىي كېسەللىكلەر بولغاچقا، تېببىي ئىلمىنىڭ بىر تارماق پېنى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۇنىڭ تەرەققىياتى باشقا تېببىي پەنلەرگە قارىغاندا خېلىلا ئارقىدا تۇرىدۇ. ھازىرقى زامان روھىي كېسەللىك ئىلمى پەقەت 100 نەچچە يىللىق تارىققا ئىگە.

روھىي كېسەللىك ئىلمى (psychiatria) دېگەن ئاتالغۇ گىرىكچىدىن كەلگەن، psyche دېگەن سۆز «روھ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. iatria دېگەن سۆز «داۋالاش» دېگەن

مەنىگە ئىگە.

مىلادىدىن ئىلگىرىكى 5 ~ 4 ئەسىرلەردە گىرىتسىيە پەيلاسوپى ھىپپوكراتېس (460~377 Hippocrates) مېخنىنى تەپەككۈر قىلىدىغان ئەزا دەپ ئوتتۇرىغا قويغان. مىلادى 3-ئەسىرگە كەلگەندە رىم مەدىنىيىتىنىڭ خارابلىشىشىغا ئەگىشىپ، تېببىي پەن ساھەسىگە ئىلاھشۇناسلىق سىغىپ كىردى. نەتىجىدە روھىي كېسەللەر «جىن چاپلىشىۋالغان» لار» دەپ قارىلىپ، پىرخونلارغا ئوقۇتىدىغان ئەۋاللار كۆرۈلدى.

18 - ئەسىرگە كەلگەندە فىرانسىيە تېببىي پەن ساھەسىدە چوڭ ئىنقىلاب يۈز بەردى. شۇ مەزگىلدە روھىي كېسەللىك ئىلمىنىڭ تەرەققىياتىدىمۇ چوڭ بۆسۈش بولدى. پىنېل (Pinel 1754~1826) تۇنجى قېتىم «ساراڭلار ساناتورىيىسى» گە باشلىق بولدى. ئۇ كېسەللەرنى ئارغامچا، زەنجىر-لەردىن خالاس قىلىپ، داۋالاشنى يولغا قويدى ھەمدە «سا-راڭلار ساناتورىيىسى» نى «روھىي كېسەللەر دوختۇرخانىسى» قىلىپ قۇرۇپ چىقتى.

19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرى 20 - ئەسىرنىڭ باشلىرىدا روھىي كېسەللىك ئىلمى ئۇچقاندەك تەرەققى قىلىپ، روھىي كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبلىرى توغرىسىدىكى يېڭى قاراشلار ۋە تۈرگە ئايرىش قاتارلىق يېڭى مەزمۇنلار بارلىققا كەلدى ۋە مۇكەممەللىشىشكە قاراپ ماڭدى. داۋالاش سەۋدە-يىسىمۇ يېڭى بىر باسقۇچقا قاراپ يۈزلەندى.

1. ساغلاملىق دېگەن نېمە؟

ساغلاملىق دېگەنمىز، پەقەت ئورگانىزىمدا كېسەللىك بولمىغان ھالەتتىلا كۆرسەتمەستىن، بەلكى بەدەن، پىسخىك

ھالەت، ئىجتىمائىي مۇھىتقا ماسلىشىش قاتارلىق جەھەتلەر- دە ئەڭ ياخشى ھالەتنى ساقلاشنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا، بىر ئادەمدە تۈرلۈك كېسەل- لىكلەر بولمايلا قالماستىن، شۇ ئادەمنىڭ بەدەن سۈپىتى، پىسخىك ساپاسى ۋە ئىجتىمائىي مۇھىتقا ماسلىشىش ئىقتىدا- رى قاتارلىق ئامىللارنىڭمۇ ساغلام، نورمال بولۇشىنى كۆر- ستىدۇ.

2. روھىي كېسەلنىڭ ھەممىسى «ساراڭمۇ»؟

روھىي كېسەلنىڭ تۈرلىرى قانچە خىل بولىدۇ؟
1948 - يىلى دۇنيا سەھىيە تەشكىلاتى فرانسىيىنىڭ

پارىژ شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن 6 - نۆۋەتلىك خەلقئارالىق تېببىي ئىلىم يىغىنىدا تۇنجى قېتىم روھىي كېسەللىكلەرنى تۈرگە ئايرىپ چىقتى. شۇنىڭدىن كېيىن روھىي كېسەللىك- لەرنىڭ تۈرى بارغانسېرى ئېنىقلىنىشقا، مۇكەممەللىشىشكە قاراپ يۈزلەندى. 1985 - يىلدىن بۇيان دۇنيا سەھىيە تەش- كىلاتى روھىي كېسەللىككە قارىتا يىلدا بىر قېتىم ئۆزگەر- تىش ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ.

مەملىكىمىز 1988 - يىلى روھىي كېسەللىكلەر تۈر- نىڭ سىناق لايىھەسىنى تۈزۈپ چىقىپ، روھىي كېسەللىك- لەرنى تۆۋەندىكىدەك 14 چوڭ تۈرگە ئايرىدى.

(1) مېڭە ئەزا خاراكتېرلىك روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچ-

راش.

(2) بەدەن كېسەللىكلىرى پەيدا قىلغان روھىي توسقۇن-

لۇققا ئۇچراش.

(3) روھىي ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلار پەيدا قىلغان

روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچراش.

- (4) ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى.
 - (5) ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچ-راش.
 - (6) جاھىللىق خاراكتېرىدىكى روھىي كېسەل.
 - (7) ئىنكاس خاراكتېرلىك روھىي كېسەل.
 - (8) نېرۋا فۇنكسىيىسى بۇزۇلۇش كېسىلى.
 - (9) پسخىك ئامىللار پەيدا قىلغان فىزىئولوگىيىلىك فۇنكسىيىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى.
 - (10) ئىنسان تەبىئىتىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى.
 - (11) جىنسىي جەھەتتە پسخولوگىيىلىك توسقۇنلۇققا ئۇچراش.
 - (12) روھىي پائالىيەت تەرەققىياتى ئاستىلاش.
 - (13) ئۆسمۈرلەردىكى روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچراش كېسىلى.
 - (14) باشقا تۈردىكى روھىي كېسەللەر.
- دېمەك «ساراڭ» دەپ ئېيتىلىپ كېلىۋاتقان «ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى» روھىي كېسەللىكنىڭ بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن يۇقىرىقىدەك ئاتاش خاتا.

2. خاراكتېر ۋە روھىي كېسەللىك

خاراكتېر قانداق شەكىللىنىدۇ؟ قايسى خىل خاراكتېردىكى كىشىلەر ئاسان روھىي كېسەل بولۇپ قالىدۇ؟

ھەر بىر ئادەمنىڭ سىرتقى تەسىرگە بولغان ئىنكاسى ھەر خىل بولىدۇ. ھەر بىر كىشىنىڭ چوڭ مېڭە قۇرۇلمىسى ئوخشىمىغاچقا مېڭە ھۇجەيرىسىنىڭ سانى ۋە سۈپىتى پەرق.

لىق بولىدۇ. ئوخشىمىغان ئۇچۇرلارنى قوبۇل قىلىشىمۇ
ئوخشىمايدۇ. شۇنداقلا ھەرخىل تەسىرگە ياكى غىدىقلىنىش-
لارغا نىسبەتەن، ئوخشىمىغان تەھلىللەرنى ئېلىپ بارىدۇ.
شۇنىڭغا ماس ھالدا كىشىلەردە ئوخشىمىغان تۇيغۇ، ئوخشى-
مىغان كەيپىيات، ئىنكاس ۋە ھەرىكەت پەيدا بولىدۇ. پەيدا
بولغان بۇ خىل تۇيغۇ، كەيپىيات، ئىنكاس ۋە ھەرىكەتلەر-
نىڭ ھەر خىل كىشىلەردە كۈچلۈك - ئاجىزلىقى ۋە پەيدا
بولۇشىنىڭ تېز - ئاستىلىقى ئوخشاش بولمايدۇ. شۇڭا،
كىشىلەردە ئوخشىمىغان پىسخىك پائالىيەت پەيدا بولۇپ،
ئوخشىمىغان خاراكتېر شەكىللىنىدۇ.

ئىنسانلار ئۆسۈپ - يېتىلىش جەريانىدا ئېرىق، مىل-
لەت، ئىجتىمائىي جەمئىيەت قاتارلىقلارنىڭ تەرەققىياتىغا
ئەگىشىپ نۇرغۇنلىغان يېڭى بىلىم، تەسەۋۋۇر، ئەخلاق قا-
رشى، ئەمگەك ئىقتىدارى ۋە پوزىتسىيىسى، ئۆرپ - ئادەت
ۋە ھەرىكەت مىزانى، ھېسسىيات ئىپادىلەش شەكلى، ئارزۇ-
لىرىنى قاندۇرۇش يولى قاتارلىقلارنى تەبىئىي ھالدا شەكىل-
لەندۈرىدۇ.

ئائىلە، مەكتەپ ۋە جەمئىيەت تەربىيىسى قاتارلىقلار-
نىڭ ھەممىسى ئىنسانلارنىڭ مەجەز خۇلقىنى تەڭشەپ، ئۆز-
گەرتىپ تۇرىدۇ. بۇ خىل ئامىللار ئادەم خاراكتېرىنىڭ ھەر
خىللىقىنى بەلگىلەيدۇ. خاراكتېرنىڭ ئۆزى كېسەلنى پەيدا
قىلىدىغان بىۋاسىتە ئامىل ئەمەس. لېكىن ئاجىز، ئىچ
مەجەز، باشقىلار بىلەن ئارىلاشمايدىغان، ئىچى تار، ھەسەت-
خور، كۆرەلمەس كىشىلەردە ئۇنىڭدىن سىرت تېنى ئاجىز،
سالامەتلىكى ناچار، ئىممۇنىت كۈچى تۆۋەن كىشىلەردە رو-
ھىي كېسەلنىڭ پەيدا بولۇشى باشقا كىشىلەرگە قارىغاندا

كۆپ بولىدۇ.

3. روھىي كېسەلنىڭ پەيدا بولۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئامىللار

يېرىم ئەسىردىن بۇيان روھىي كېسەلنىڭ كېسەللىك سەۋەبى توغرىسىدا نۇرغۇن تەتقىقاتلار ئېلىپ بېرىلغان بولسىمۇ، لېكىن كۆپ ئۇچرايدىغان ئېلىشىپ قېلىش ۋە ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەلنىڭ كېسەللىك سەۋەبى ھازىرغىچە ئېنىقلانمىدى. لېكىن ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، تۆۋەندىكى ئامىللار بىلەن مۇناسىۋەتلىك:

(1) ئىرسىيەت ئامىلى.

ئالىملارنىڭ دەلىللىشىچە، روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ يېقىن ئۇرۇق - تۇققانلىرىدا ئوخشاش تۈردىكى روھىي كېسەلنىڭ پەيدا بولۇش نىسبىتى، نورمال ئادەملەرنىڭكىگە قارىغاندا يۇقىرى بولىدۇ. مەسىلەن: شاڭخەي روھىي كېسەللىكلەرنى داۋالاش مەركىزىي 1196 نەپەر ئېلىشىپ قالغان كېسەلنىڭ 54576 نەپەر ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغان. نەتىجىدە 956 نەپەر كىشىدە روھىي كېسەل بايقىلىپ، روھىي كېسەللەرنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىچىدە كېسەل بولۇش نىسبىتى %17.5، ئادەتتىكى نورمال كىشىلەرنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىچىدە كېسەل بولۇش نىسبىتى %2.8 بولۇپ، روھىي كېسەللەرنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىچىدە ئوخشاش كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى ئادەتتىكى كىشىلەرگە سېلىشتۇرغاندا 6 ھەسسە يۇقىرى بولغان.

(2) ساپا ئامىلى.

بەدەن ساپاسى ۋە پىسخىك ساپاسىنى كۆرسىتىدۇ. ئاجىز، ئىچ مەجەز، باشقىلار بىلەن ئارىلاشمايدىغان، ئىچى تار، ھەسەتخور، مەسىلىلەرنى توغرا بىر تەرەپ قىلالا-مايدىغان ياكى مەسىلىلەرنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكىگە قاراپ ئىش تۇتمايدىغان، نازۇك، سېزىمچانلىقى زىيادە كۈچلۈك بولغان كىشىلەرنىڭ روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى يۇقىرى بولىدۇ.

ئۇنىڭدىن سىرت، بەدىنى ئاجىز، سالامەتلىكى ناچار، ئىممۇنىت كۈچى تۆۋەن كىشىلەرنىڭ روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى نورمال ئادەملەرگە قارىغاندا يۇقىرى بولىدۇ.

(3) فىزىكىلىق، خىمىيىلىك ۋە بىئولوگىيىلىك ئامىل-لار.

يۇقۇملىنىش، زەھەرلىنىش، زەخمىلىنىش، راي، ئوكسىگېن يېتىشمەسلىك، مېتابولىزمنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى ۋە ئىچكى ئاجراتما كېسەللىكلىرى، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك قاتارلىقلار بىۋاسىتە ياكى ۋاسىتىلىك ھالدا ئادەم مېڭىسىنىڭ نورمال تۈزۈلۈشى ۋە ئىقتىدارىنى بۇزغۇن-چىلىققا ئۇچرىتىپ، روھىي توسقۇنلۇق پەيدا قىلىدۇ.

ھامىلە ۋاقتىدىن تارتىپ، بالىياتقۇ ئىچى ۋە سىرتىدىكى كېسەل پەيدا قىلغۇچى بىئولوگىيىلىك ئامىللار، مەسىلەن: سوغان، سىغىلىس، ئەيدىز قاتارلىقلار. ئۇنىڭدىن باشقا ھامىلىدارلارنىڭ ھاراقىنى كۆپ ئىچىشى، مەست قىلىش دورىسى، زەھەرلىك چىكىملىك ياكى ئۇيقۇ دورىسىغا ئېقىد-نىپ قېلىشى، ھامىلىدارلاردا ئېغىر دەرىجىدە ئوزۇقلىنىش

ناچارلىق، كەم قانلىق، ئوكسىگېن يېتىشمەسلىك، سۈي-
دۈكتىن زەھەرلىنىش، ھامىلىدارلىق تۇتقاقلىقى قاتارلىق
كېسەللەرنىڭ بولۇشى ھەمدە تۇغۇت جەريانىدا ھامىلىنىڭ
باش - مېڭىسى زەخىملىنىش، بالدۇر تۇغۇلۇش، يېڭى
تۇغۇلغان بوۋاقنىڭ تۇنجۇقۇشى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى
بەلكىم ھامىلىنىڭ غەيرىيلىكى ياكى ئۆسۈپ - يېتىلىشىنىڭ
ئېغىر دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى پەيدا قىلىدۇ. بۇنىڭ
ئاسارىتى ئەقلىي قابىلىيىتىنىڭ يېتىلىشى ئاستا بولۇش،
خاراكتېرى بنورمال بولۇش ۋە روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچ-
راشتىن ئىبارەت. بوۋاق مەزگىلىدىكى ئوزۇقلۇق يېتىش-
مەسلىك، تارقىلىشچان مېڭە پەردە ياللۇغى، بوغما، كۆكۈ-
تەل، سكارلاتىنا قاتارلىق يۇقۇملۇق كېسەللەر ھەم ۋىرۇس-
لۇق مېڭە ياللۇغى، دورا، يېمەك - ئىچمەك، گازدىن
زەھەرلىنىش، باش - مېڭە زەخىملىنىش قاتارلىق سەۋەبلەر-
نىڭ ھەممىسى روھىي تەرەققىياتنىڭ ئاستىلىشى ھەم خارا-
كتېر تەرەققىياتىنىڭ نورمالسىزلىقى ۋە روھىي توسقۇنلۇققا
ئۇچراشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

4) ئىجتىمائىي مۇھىت ئامىلى.

كىشىلەر ياشاش جەريانىدا ھەر خىل تەبىئىي ئاپەتلەرگە
يولۇقىدۇ، مەسىلەن: كەلكۈن، ئوت، يەر تەۋرەش قاتارلىق
تەبىئىي ئاپەتلەر ۋە باشقا ئۇرۇش، تۇتقۇن قىلىش قاتارلىق
ئادەمنىڭ ھاياتىغا بىۋاسىتە خەۋپ يەتكۈزىدىغان ئامىللار بە-
زى كىشىلەردە روھىي كېسەللىك پەيدا قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن
باشقا كۆپ ئۇچرايدىغان ئائىلىدىكى خاپىلىقلار، گۈزەل ئار-
زۇ - ئارمانلارنىڭ ئەمەلگە ئېشىش ئالدىدىكى كۆپۈككە ئاي-
لىنىشى، خىزمەتتىكى ئوڭۇشسىزلىقلار، جۇدالىق ياكى

ھىجران ئازابىدا قېلىش، ئېغىر كېسەل، باشقىلارنىڭ كەم-ستىشى، بۆزەك قىلىشى، كۆزگە ئىلماسلىقى، ئۇزۇن ۋاقىتلىق روھىي بېسىم، ئەنسىزلىك قاتارلىقلار ئورگانىزم-نىڭ فىزىئولوگىيىلىك فۇنكسىيىسىگە تەسىر كۆرسىتىپ، پسخولوگىيىلىك، فىزىئولوگىيىلىك ئۆزگىرىش پەيدا قىلىدۇ. بەزى كىشىلەر ئۇزۇن ۋاقىت مۇشۇ خىل ئەھۋاللار-دىن قۇتۇلالماي روھىي كېسەل بولۇپ قالىدۇ.

5) ئورگانىزمىنىڭ فۇنكسىيە ھالىتى.

ئاچارچىلىق، ئۇزۇن ۋاقىت ھەددىدىن ئارتۇق چار-چاش، كېچە - كۈندۈز داۋاملاشقان جەڭ، قىيىن تۇغۇتتا بەدەن قۇۋۋىتىنىڭ خورىشى، ئۇيقۇسىزلىق، ھەددىدىن ئار-تۇق روھىي جىددىيلىك، كۆپلەپ ھاراق ئىچىش، دورىغا بېقىنىش قاتارلىقلار ئورگانىزم فۇنكسىيىسىنى ئاجىزلاشتۇ-رۇپ، ياللۇغلىنىش، خىزمەت ئۆستىدە زەخمىلىنىش، ما-شىنا ھادىسىسى ۋە ئىنكاس خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىك-لەرنى پەيدا قىلىدۇ. ھەيز كەلگەندە، ھامىلىدارلىق مەزگى-لى ۋە تۇغۇت جەريانىدا ئاياللارنىڭ ئىچكى ئاجراتما ئىقتىدا-رىدا ئۆزگىرىش كۆرۈلىدۇ، شۇ سەۋەبلىك فىزىئولوگىيى-لىك ئىقتىداردا روشەن ئۆزگىرىش بولۇپ، ئاياللاردا ھەيز دەۋرىيلىكى خاراكتېرلىك روھىي كېسەل ياكى تۇغۇتتىن كېيىنكى روھىي كېسەلنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

روھى كېسەلنىڭ ئالامەتلىرى

روھىي كېسەللىك ئالامىتى دېگەن نېمە؟
بىلىش، ھېسسىيات، ئىرادە، ھەرىكەت قاتارلىق جە-
ھەتلەردە نورمالسىزلىق كۆرۈلسە كلىنىكىدا بۇنى روھىي
كېسەللىك ئالامىتى دەپ ئاتايمىز. ئادەمنىڭ نورمال روھىي
پائالىيىتى پسخولوگىيىدە ھېسسىيات، ئىرادە، بىلىش قا-
تارلىق ئۈچ خىل پائالىيەتكە بۆلۈنىدۇ. بۇ ئۈچ خىل روھىي
پائالىيەت بىر - بىرى بىلەن زىچ باغلىنىپ، ئۆزئارا بىر
- بىرىنى تولۇقلاپ، ماسلىشىپ تۇرىدۇ. ئايرىم مەۋجۇت
بولمايدۇ.

«بىلىش» قايسى تەرەپلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

دۇ؟

بىلىش پائالىيىتى بولسا سەزگۈ، تۇيغۇ، تەپەككۈر،
دققەت قىلىش، ئەستە ساقلاش قاتارلىق تەرەپلەرنى ئۆز
ئىچىگە ئالىدۇ.

1. سەزگۈ ۋە سەزگۈنىڭ توسقۇن -

لىققا ئۇچرىشى

1. سەزگۈ دېگەن نېمە؟

سەزگۈ - تاشقى دۇنيادىكى، شەيئەلەرنىڭ ئايرىم خۇ-

سۇسىيەتلىرىنىڭ ئادەم مېڭىسىدىكى ئىنكاسىدىن ئىبارەت. سەزگۈ كىشىلەرنىڭ ئوبيېكتىپ دۇنيانى تونۇشنىڭ باشلىشى بولۇپ، ئەڭ باشلانغۇچ باسقۇچتىكى بىر خىل پىسخولوگىيەلىك جەرياندىن ئىبارەت. مەسىلەن: شەيئەلەرنىڭ شەكلى، رەڭگى، ئېغىرلىقى، پۇرىقى قاتارلىقلارنى سېزىش جەريانى.

سەزگۈ يالغۇز بىر جەريان بولماستىن بەلكى تۇيغۇ بىلەن بىرلىشىپ، ئاندىن ئادەم مېڭىسىدە ئىنكاس پەيدا قىلىدۇ.

2. سەزگۈنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى قانچە خىل بولىدۇ؟

1) سەزگۈنىڭ كۈچىيىشى (زىيادە سېزىمچانلىق) يېقىملىق سېزىم پەيدا قىلمايدىغان ياكى يېنىك سېزىم پەيدا قىلىدىغان غىدىقلاشلارنى كېسەللەر ناھايىتى كۈچلۈك ھېس قىلىپ چىدىيالىمايدۇ. بۇ خىل سەزگۈنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى نېرۋا ئاجىزلىق، ھىستېرىيە، ھەيز كېسىلىش دەۋرى يىغىندى ئالامىتى، يۇقۇملىنىشتىن كېيىنكى بەدەن ئاجىزلاش قاتارلىقلاردا كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: يېنىك شامال ئاۋازى، گۈرۈلدىگەندەك ئاڭلىنىش.

2) سەزگۈنىڭ ئاجىزلىشى كېسەللەر كۈچلۈك غىدىقلاشلارنى ئاران سېزەلەيدۇ ياكى تامامەن سەزمەيدۇ. تامامەن سەزمەسلىكنى سەزگۈنىڭ يوقىلىشى دەپ ئاتايمىز. بۇ خىل سەزگۈنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى ھىستېرىيە، نېرۋا ئاجىزلىق، خامۇشلۇق ھالىتى، ياغاچتەك قېتىش ھالىتى قاتارلىقلاردا كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: كۈچلۈك ئاغرىققا نىسبەتەن پەقەت يېنىك سېزىم

پەيدا بولىدۇ.

3) سەزگۈنىڭ ئاستىن - ئۈستۈن بولۇشى سىرتقى دۇنيادىن كەلگەن غىدىقلاشلارغا قارىتا نورمال ئادەم بىلەن ئوخشاش بولمىغان ياكى قارىمۇ قارشى بولغان سەزگۈ پەيدا بولىدۇ. مەسىلەن: پاختىنىڭ سۈركەلگەنلىكىدىكى كۆرسە، شۇ يەرنىڭ قاتتىق ئاغرىغانلىقىنى ھېس قىلىش، سوغۇققا نىسبەتەن قىززىق سېزىم پەيدا بولۇش قاتارلىقلار.

4) ئىچكى ھېسسىيات خاراكتېرلىك بىئاراملىق كېسەللەر ئۆزلىرىنىڭ بەدىنىدە داۋاملىق بىر خىل يېقىمسىزلىقلارنى ھېس قىلىدۇ. ئەمما بۇ خىل يېقىمسىزلىقنىڭ بەدىنىدىكى كونكرېت ئورنىنى تەسۋىرلەپ بېرىشى كۆپىنچە قىيىن بولىدۇ. بۇ خىل يېقىمسىزلىق كېسەللەردە بىئاراملىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىش بىلەن بىللە كېسەللىكتىن گۇمان قىلىش خاھىشىنى شەكىللەندۈرىدۇ. مەسىلەن: ئىچ - باغرىنى سۇغرىۋەتكەندەك، مېغىۋەتكەندەك، بەدىنىدە قۇرت ئۆمىلىگەندەك سېزىم بولىدۇ. بۇ خىل سېزىمنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى، خامۇش - لۇق كېسەلى، مېڭە زەخىملىنىشىدىن كېلىپ چىقىدىغان روھىي كېسەللىكتە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

2. تۇيغۇ ۋە تۇيغۇنىڭ توسقۇن -

لۇققا ئۇچرىشى

1. تۇيغۇ دېگەن نېمە؟
تۇيغۇ — كونكرېت شەيئەلەرنىڭ تۈرلۈك ئالاھىدىلىكى

ۋە ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ ئادەم مېڭىسىدىكى بىر پۈتۈن ئىنكاسىدىن ئىبارەت. مەسىلەن: بىر پارچە رەسىم، بىر تال قەلەم، بىر ئادەم قاتارلىقلار. بىر پارچە رەسىمگە نىسبەتەن سەزگۈ ئەزالاردا دەسلەپتە شۇ رەسىمنىڭ رەڭگى، چوڭ - كىچىكلىكى، يوپۇرماق ياكى گۈل بەرگىلىدىن بۇ رەسىمنىڭ سانغا قارىتا سېزىم پەيدا بولىدۇ. ئارقىدىن بۇ ئايرىم خۇسۇسىيەتلەر بىرلىشىپ ئادەم مېڭىسىدە تۇيغۇ يەنى بىر پۈتۈن رەسىم (گۈلنىڭ رەسىمى) دېگەن تۇيغۇنى پەيدا قىلىدۇ. گەرچە بىز سەزگۈ بىلەن تۇيغۇنى ئايرىپ سۆزلىگەن بولساقمۇ، روھىي پائالىيەت جەريانى يەنى بىلىش جەريانىدا بۇ ئىككىسى ئوتتۇرىسىدا روشەن چەك - چېگرا بولمايدۇ، لېكىن ئۆزئارا پەرقلىنىدۇ، سەزگۈ بىلىش جەريانىدا كى باشلانغۇچ پسخولوگىيە جەريانى بولۇپ، تۇيغۇغا ئوخشاش باشقا مۇرەككەپ پسخولوگىيە پائالىيەتلىرى سەزگۈنى ئاساس قىلىدۇ ۋە شۇ ئاساستا بارلىققا كېلىدۇ ھەم تەرەققىي قىلىدۇ.

2. تۇيغۇنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنىڭ ئىپادىسى.

لىنىش شەكلى قايسىلار؟

(1) خاتا تۇيغۇ

بىر خىل بۇرمىلانغان تۇيغۇ بولۇپ، ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت شەيئىلەرنى بۇرمىلاپ، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان شەيئى قىلىپ چۈشىنىشنى كۆرسىتىدۇ.

خاتا تۇيغۇ نورمال كىشىلەردىمۇ كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: يەردىكى ئارغامچا ئىلاندىكى كۆرۈنۈش، ئىشىك ئارقىسىغا ئېسىلغان پەلتۇ ئادەمدەك كۆرۈنۈش، ئۇرۇش دەۋرىدە تە-

زىپ قويغان قارانچۇقلار قارشى تەرەپكە ئەسكەردەك كۆرۈ-
نۇش قاتارلىقلار.

كىلىنىكىدا خاتا ئاڭلاش ۋە خاتا كۆرۈش تۇيغۇسى كۆپ
ئۇچرايدۇ. روھىي كېسەللەردە پەيدا بولىدىغان خاتا تۇيغۇ
سەزگۈ ئەزالارنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن خاتا ئاڭلاش،
خاتا كۆرۈش، خاتا پۇراش، خاتا تېتىش، خاتا تېگىش ئىچكى
ھېسسىيات خاراكتېرلىك خاتا تۇيغۇ قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ.
مەسىلەن: كېسەلنىڭ ئاسماندىكى بۇلۇتلارنى ئاسماندىكى ئۇ-
چۇۋاتقان پەرىشتىدەك كۆرۈشى، ئۆي ئىچىدىكى چاك كەتكەن
يەرلەرنىڭ چىرايلىق رەسىمدەك كۆرۈنۈشى، ئەمەتنىڭ سۆ-
زى مەمەتنىڭكىدەك ئاڭلىنىش قاتارلىقلار.

(2) خىيالىي تۇيغۇ

بىر خىل فانتازىيىلىك تۇيغۇ بولۇپ، ئەمەلىيەتتە مەۋ-
جۇت بولمىغان شەيئەلەرنى، كېسەلنىڭ مەۋجۇت دەپ ھېس-
قىلىۋېلىشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ئادەم يوق ۋاقىتتا
كېسەللەر باشقىلارنىڭ ئۆزىنى تىللىغانلىقىنى ئاڭلايدۇ ياكى
دېرىزە تۈۋىدە ئادەم بارلىقىنى كۆرىدۇ.

خىيالىي تۇيغۇ قانچىگە بۆلۈنىدۇ؟

خىيالىي تۇيغۇ كېسەلنىڭ ئوخشىمىغان سەزگۈ ئەزالى-
رىغا قاراپ خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى، خىيالىي كۆرۈش
تۇيغۇسى، خىيالىي پۇراش تۇيغۇسى، خىيالىي تېتىش تۇي-
غۇسى، خىيالىي تېگىش تۇيغۇسى، ئىچكى ئەزا خاراكتېر-
لىك خىيالىي تۇيغۇ، ھەرىكەت خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ
قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ.

(1) خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى

كلينىكىدا كۆپ ئۇچرايدۇ، خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسىدە. نىڭ مەزمۇنى ھەر خىل بولۇپ، كېسەللەر ھەر خىل شەكىل ۋە ھەر خىل تۈردىكى ئاۋازلارنى ئاڭلايدۇ. مەسىلەن: پاراڭ قىلغان، چاقىرغان، ناخشا ئېيتقان، سىمسىز رادىئو ئاۋازى قاتارلىقلار. بۇنىڭ ئىچىدە گەپ - سۆز خاراكتېرىدىكى خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى كۆپ ئۇچرايدۇ، ئاۋاز بىر قەدەر ئوچۇق بولۇپ، ئەر ياكى ئايالنىڭ ئاۋازىنى ئېنىق پەرق ئېتەلەيدۇ، ئاۋازنىڭ تونۇش كىشى ياكى تونۇمايدىغان كىشىدە نىڭ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى ئېنىق ئېيتىپ بېرەلەيدۇ. ئاۋاز-نىڭ كەلگەن ئورنىنىمۇ ئېيتىپ بېرەلەيدۇ. خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى ھەر خىل بولۇپ، بەزىدە مەلۇم بىر ئادەمنىڭ ئاۋازى ئاڭلانسا، بەزىدە بىر قانچە ئادەم ياكى بىر توپ ئادەملەرنىڭ ئۆزى توغرىلىق مۇنازىرە قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلايدۇ. ئادەتتە ئۆزىگە بىۋاسىتە گەپ قىلىۋاتقاندا ئاڭلىنىدۇ، بەزىدە باشقىلارنىڭ ئۆزىنىڭ كەمچىلىكى توغرىلىق مۇنازىرە قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلايدۇ. مەزمۇنى ئادەتتە ئەيىپلىگەن، زىتتىغا تېگىدىغان، زاڭلىق قىلىدىغان ھەتتا تەھدىت سالىدىغان گەپلەر بولىدۇ. تىللىغان ياكى بۇيرۇق قىلغان خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسىمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: ① كېسەل ئەر، 33 ياش، ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىگە گىرىپتار بولغان. كېسەل دوختۇرخانىغا كىرگەندىن كېيىن ناھايىتى ئاچچىقلىغان ھالدا بالنىسىدا ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ يۈرىدۇ. بەزىدە تۆۋەن ئاۋازدا ئۆزىگە ئۆزى گەپ قىلىدۇ، يەنە بەزىدە «ئىتنىڭ بالىسى ... سەن ئادەم ئەمەس ... بۇزۇق» دەپ ۋارقىرايدۇ، دوختۇرخانىنىڭ تەكشۈرۈشىگە ماسلاشمايدۇ. پىسخىكىلىق داۋالاش جەريانىدا كېسەل دوختۇرخانىدا

تۇرغا: «كۈندە بىرسى ماڭا توختىماي سۆزلەپ تۇرىدۇ، -
ئۇ ماڭا ئايالنىڭ سىرتتا بىرسى بىلەن مۇناسىۋىتى بار ...
ساڭا سادىق ئەمەس، سەن ئوغۇل بالا ئەمەس» دېدى، دې-
گەن. ② كېسەل ئەر، 18 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ
قىلىش كېسىلى. كېسەل دوختۇرخانىغا كىرگەندىن كېيىن
داۋاملىق كاربۇئاتىن قوپماي، بىر نەرسىنى تىخشاۋاتقاندەك
ياتىدۇ. كېسەل دوختۇرغا «ئۆينىڭ سىرتتا بىرسى مەن
توغرىلىق سۆزلەۋاتىدۇ، ئۇ مېنى سىنىپ بويىچە ئەڭ ئەسكى
ئوقۇغۇچى ... مەكتەپتىن چېكىندۈرۈش كېرەك ... جامائەت
خەۋپسىزلىك ئورۇنلىرى ئۇنى تۇتۇپ كېتىش كېرەك» دەۋا-
تىدۇ، دېگەن، ھەم ئۆزى توغۇرلۇق گەپ قىلىۋاتقان ئادەمنى
ئىزدەپ دېرىزە سىرتىغا قاراپ، گەرچە ئادەم بولمىسىمۇ
«مەن توغۇرلۇق سۆزلەشمەڭلار، ماڭا ئۇۋال قىلىۋاتىسىد-
لەر» دەپ ۋارقىرىغان. ③ كېسەل ئەر، 26 ياش، دىئاگنوز-
زى: بىرىنچىسى ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى، ئىككىنچىسى
ئوڭ، سول بىلەك سۆڭىكى سۇنغان. كېسەل دوختۇرخانىغا
ئىككى قولى گىپىسلانغان ھالدا كىرگەن. تەكشۈرۈش جە-
ياندا كېسەل ئىككىنچى قەۋەتتىن سەكرىگەنلىكىنى دوختۇر-
غا ئېيتىپ بەرگەن. پىسخىكىلىق تەكشۈرۈش جەريانىدا كې-
سەل مۇنداق دېگەن «داۋاملىق قۇلىقىمغا بىرسى گەپ قىلىد-
دۇ، مېنى ئۆزەم خالىمىغان ئىشقا بۇيرۇيدۇ، قىلمىسام
تەھدىت سالىدۇ، داۋاملىق تامغا ئۇس، سەكرە، چاق دەيدۇ.
مەن ئۆيدە تامغا نەچچە قېتىم ئۈسگەچكە مېنى ئۆيىدىكىلەر
دوختۇرخانىغا ئاپاردى. ئۇ ئاۋاز يەنىلا يوقالماي مېنى بىنا-
دىن سەكرە دېدى، شۇڭا مەن ئىككىنچى قەۋەتتىن سەكرىد-
دىم» . كېسەل دوختۇرخانىغا كىرگەن دەسلەپكى مەزگىلدە

تامغا ئۇسسۇيدىغان ئەھۋال دائىم كۆرۈلۈپ تۇغان.

(2) خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى

كىلىنىكىدا بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ. مەزمۇنى بىر قەدەر كۆپ ھەم ھەر خىل بولىدۇ. كۆرگەن نەرسىلىرى ئوچۇق، ئېنىق، كونكرېت بولىدۇ، يەنە بەزى كېسەللەردە غۇۋا كۆرۈنىدۇ. خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسىدا پەيدا بولغان سۈرەت ياكى سما، مەلۇم بىر ئادەم ياكى نەرسىلەر ۋە ياكى مۇكەممەل بىر مەنزىرە بولىدۇ. كېسەل-لەردە پەيدا بولغان خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى ئادەتتىكى ھەقىقىي شەيئىگە قارىغاندا بىر قەدەر چوڭ بولىدۇ، يەنە بەزىدە ھەقىقىي شەيئىدىن كىچىك بولىدۇ. كۆرگەن سۈرەتنىڭ ھەرىكەت ئەھۋالىغا قاراپ ياكى مەزمۇنىنىڭ ئۆزگۈرۈش-شىگە قاراپ، مۇقىم خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى ۋە سەھنە خاراكتېرلىك خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. ئالدىنقى خىلى بولسا، كۆرگەن سۈرەتلەر ھەرىكەتسىز بولىدۇ. كېيىنكىسى بولسا، سۈرەتلەر خۇددى كىنو كۆرۈش ۋاتقاندەك ھەرخىل ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسىدىكى سۈرەتلەردە ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت شەيئىلەر كۆپ بولىدۇ. بەزى ۋاقىتتا مەسىلەن: كېسەل ئېغىر بېھۇش ھالەتتە ياتقاندا ۋە ھىمىلىك، قورقۇنچلۇق كۆرۈنۈشلەر پەيدا بولىدۇ. كېسەلنىڭ خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسىغا بولغان پوزىتسىيىسىمۇ ئوخشىمايدۇ. بەزى كېسەللەر خىيالىي كۆرۈش گەن سۈرەتكە ئۆزى قاتناشماي ئويۇن كۆرۈۋاتقاندەك بولىدۇ. يەنە بەزىدە ئۆزى بىۋاسىتە قاتناشقان سۈرەتلەرنىمۇ كۆرىدۇ. شۇڭلاشقا ئۇلاردا پەيدا بولىدىغان ھېس - تۇيغۇ قىلىقلىرى ھەر خىل بولىدۇ. مەسىلەن: ① كېسەل ئەر،

14 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل دوختۇر بىلەن سۆزلەشكەن چاغدا ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئېيىدى. تىپ مۇنداق دەيدۇ، «كەچتە ئۇخلاۋاتسام، بىر ئايال ئۆيىنىڭ تورۇسىدا تۇرۇپ، ماڭا قاراپ سەت ھىجىيدۇ، بەزىدە بۇ- ياققا كەل دەپ چاقىرىدۇ، ئۇ ئايال نۇردەك پارقمراق، لې- كىن رەڭسىز كۆرۈنىدۇ. شۇڭلاشقا مەن ئۇنى تىللايمەن. بەزىدە دېرىزە سىرتىغا جىق ئادەم كېلىپ، بۇ يەرگە جىق دەپ ۋارقىرايدۇ، ئادەملەرنىڭ چىرايى بەك ئوچۇق كۆرۈنىدۇ». (شۇڭا كېسەل باشقىلارغا، ئۆزىگە ئۆزى سۆزلەۋاتقاندا دەك كۆرۈنىدۇ)؛ ② كېسەل ئەر، 32 ياش، دىئاگنوزى: ھاراقىتىن زەھەرلىنىشتىن كېلىپ چىققان روھىي كېسەل. دوختۇر كېسەل بىلەن سۆزلەشكەن چاغدا كېسەل مۇنداق دەيدۇ، «مەن ئۆزۈم يالغۇز ئۆيدە. ھاراق ئىچكەندە، كىرىسلى- نىڭ ئاستىدىن نۇرغۇن كىچىك ئادەملەر چىقىپ، پۈتۈمغا يامىشىپ مەن بىلەن پاراڭلىشىدۇ. مەنمۇ ئۇلارغا بەك ئاد- راق، مېنى ئۇلار چۈشىنىدۇ. مەنمۇ ئۇلارغا جىق گەپ قىلىپ بېرىمەن ھەم ئۇلار بىلەن ئوينايمەن». شۇڭلاشقا كېسەل باشقىلارغا ئۆزى بىلەن ئۆزى سۆزلىشىۋاتقاندا، ئۆزى بىلەن ئويناۋاتقاندا كۆرۈنىدۇ.

(3) خىيالى پۇراش تۇيغۇسى
ھېچقانداق غەيرىي پۇراق بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا، كېسەلگە تاماق ياكى باشقا نەرسىلەر ئىنتايىن سېسىق، يې- قىمىسىز پۇرايدۇ. مەسىلەن: كۆكرىپ قالغان يېمەكلىك- لەرنىڭ، جەسەتنىڭ، كۆيۈكنىڭ، چوڭ - كىچىك تەرەتنىڭ ياكى خىمىيىلىك ماددىلارنىڭ پۇراقلىرى كېسەلنىڭ بۇرىنغا پۇرايدۇ، پۇراقنىڭ كۈچلۈك - ئاجىزلىقى ئوخشىمايدۇ،

ئېغىر بولغاندا كېسەل تۇنجۇقۇپ قالغاندەك ھېس قىلىدۇ. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ باشقا خىيالىي تۇيغۇ ياكى بېھۇدە خىيال بىلەن بىرگە پەيدا بولىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئۆزى پۇرىغان پۇراقلارنى ئەسكى كىشىلەر قەستەن پەيدا قىلغان دەپ قارايدۇ. شۇنىڭ بىلەن زىيانكەشلىك قىلىش بېھۇدە خىيالىنىڭ كېسەلگە بولغان تەسىرى تېخىمۇ كۈچىيىدۇ. ئادەتتە مېڭە پوستلاق قەۋىتىدە نىڭ چېكە بۆلىكى زەخمىلەنگەن كېسەلدە ئالدىن كۆرۈلىدەنغان ئالامەت خىيالىي پۇراش تۇيغۇسى بولىدۇ.

(4) خىيالىي تېتىش تۇيغۇسى

بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ روھىي كېسەللەردە ئاز ئۇچرايدۇ، كېسەل ئادەتتە يەۋاتقان يېمەكلىكلىرىدە غەيرى بىر خىل تەم بار، دەپ قارايدۇ، شۇ سەۋەبلىك كېسەل تاماق يېيىشنى قەتئىي رەت قىلىدۇ. بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ باشقا خىيالىي تۇيغۇ ۋە بېھۇدە خىيال بىلەن بىرگە پەيدا بولىدۇ.

(5) خىيالىي تېگىش تۇيغۇسى

بۇ كېسەلدە پەيدا بولىدىغان بىر خىل توك سوقۇۋەتكەندەك، پىچاق تىقىۋەتكەندەك، قولىشىپ قالغاندەك، بەدىنىدە قۇرت ماڭغاندەك سېزىمىدىن ئىبارەت. بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ كوكائىندىن زەھەرلەنگەن كېسەللەردە كۆپ ئۇچرايدۇ. ئۇ زىيانكەشلىك قىلىش بېھۇدە خىيالىي بىلەن بىرگە پەيدا بولسا، بىز ئۇنى «كوكائىن تەلۋىلىكى» دەپ ئاتايمىز. بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆپ كۆرۈلۈپلا قالماستىن، ئەزا خاراكىتىرلىك روھىي كېسەللەردىمۇ كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(6) ئىچكى ئەزا خاراكىتىرلىك خىيالىي تۇيغۇ

بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ بەدەندىكى مەلۇم مۇقىم بىر ئەزا ياكى بەدەننىڭ ئىچكى قىسمىدا كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئۆزىنىڭ مەلۇم بىر ئەزاسىنىڭ تولغىشىۋاتقانلىقىنى، ئۈزىلىپ كەتكەنلىكىنى، تېشىپ كەتكەنلىكىنى ياكى قۇرت - قوڭغۇزلارنىڭ ئاشقازىنىدا مېڭىۋاتقانلىقىنى دوختۇرلارغا ئېنىق تەسۋىرلەپ بېرىدۇ. بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ كۆپ ئەھۋاللاردا گۇمانخۇرلۇق بىھۇدە خىيالىي بىلەن بىرگە پەيدا بولىدۇ. بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى، كىلىماكتېرىيە دەۋرىدىكى روھىي كېسەللىك ۋە خامۇشلۇقتا كۆپ ئۇچرايدۇ.

(7) ھەرىكەت خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ

بۇ بەدەندىكى مەلۇم بىر ئەزا، مۇسكۇل، پەي، بوغۇم قاتارلىقلارنىڭ ھەرىكىتى ۋە ئورنى بىلەن مۇناسىۋەتلىك خىيالىي تۇيغۇنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: مەلۇم بىر كېسەل ئۆزىنىڭ كارىۋاتتا ياتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، ئەمما ئۆزىنى خۇددى ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ تەۋرىنىۋاتقاندەك ھېس قىلىدۇ. بەزى كېسەللەر گەرچە كۆزى ئوچۇق تۇرسىمۇ كۆزى يۇمۇلۇپ قالغاندەك بىلىنىپ، ئالدىدىكى نەرسىلەرنى كۆرمىگەندەك قىلىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ.

بۇنىڭدىن سىرت يەنە بىرقانچە خىل ئالاھىدە خىيالىي تۇيغۇ بولۇپ، بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىگە دىئاگنوز قويۇشتا مەلۇم ئەھمىيەتكە ئىگە.

(1) ئىنكاس خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ

بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ، كېسەلنىڭ مەلۇم بىر سەزگۈ ئەزاسى مەلۇم بىر شەيئىنى سەزگەندە يەنە بىر سەزگۈ ئەزا-سىدا پەيدا بولىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئىشكىنىڭ يېپىلغان

ئاۋازنى ئاڭلىسا، دەرھال بىر ئادەمنىڭ ئىشىكىنى يېپىۋات-
قاندەك كۆرۈنۈشىنى كۆرىدۇ. كېسەل مەلۇم بىر كىشىنىڭ
چۈشكۈرگىنىنى ئاڭلىسا، دەرھال ئۆزىنىڭ بېشىنىڭ مەلۇم
بىر يېرىنىڭ ئاغرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىدۇ.

(2) تەپەككۈرنىڭ جاراڭلىشى

كېسەل نېمىنى بۇيلىسا سۆزلىگۈچى (خىيالىدىكى)
شۇنى دەيدۇ، يەنى خىيالىي تۇيغۇنىڭ مەزمۇنى شۇ كېسەل-
نىڭ ئويلىغان ئويى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. مەسىلەن:
كېسەل ئۇسساپ كەتسە ياكى سۇ ئىچكىسى كەلسە «سۇ ئىچ!
سۇ ئىچ!» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلايدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر
ئۇيقۇسى كەلگەندە «ئۇخلا! ئۇخلا!» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلاي-
دۇ.

(3) فۇنكسىيەلىك خىيالىي تۇيغۇ

كېسەل ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت بولغان نەرسىلەرنى ھېس
قىلغاندا ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتسىز خىيالىي تۇيغۇنى بىر
ۋاقىتتا ھېس قىلىدۇ ھەم بۇ ئىككىسى بىر ۋاقىتتا يوقىلىدۇ.
دۇ، ئۆزئارا ئارىلىشىپ كەتمەيدۇ. مەسىلەن: ھاۋا گۈلدۈر-
لىسە ياكى چاقماق چاقسا كېسەلدە دەرھال «يامغۇر ياغدىغان
بولدى» دېگەن خىيالىي تۇيغۇ پەيدا بولىدۇ. كېسەل قارغا
دەسسەپ ماڭغاندا ئاياق ئاستىدىن «غىچ، غىچ» قىلغان ئاۋاز
چىققاندا، كېسەلگە «سەن ئۆلسەن، سەن ئۆلسەن» دېگەن-
دەك ئاڭلىنىدۇ.

يۇقىرىقىدىن باشقا خىيالىي تۇيغۇ يەنە خاراكتېرىگە قا-
راپ ساختا خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ ۋە ھەقىقىي خارا-
كتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

(1) ھەقىقىي خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ

بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ ئەمەلىيەتتىكى شەيئى بىلەن تامامەن ئوخشاش بولىدۇ. بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ تاشقى دۇنيادىن كەلگەن بولۇپ، كېسەل سەزگۈ ئەزالىرى بىلەن بىۋاسىتە ھېس قىلىدۇ. كېسەل ئادەتتە «ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، ئۆز قۇلقىم بىلەن ئاڭلىدىم» دەپ تۇرۇۋالىدۇ. شۇڭلاشقا كېسەلگە بۇنىڭ خىيالىي تۇيغۇ ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرمەك بەك قىيىن. كېسەل ئۆزىگە بەك ئىشىنىدۇ ھەم خىيالىي تۇيغۇسىغا ماس ھالدا ھېسسىياتىنى ئىپادىلەيدۇ ۋە ھەرىكەت قىلىدۇ.

(2) ساختا خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ

بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ كېسەلنىڭ بەدىنىدە ياكى مېڭە بوشلۇقىدا پەيدا بولىدۇ، سەزگۈ ئەزالىرى ئارقىلىق ھېس قىلالمايدۇ. كۆرۈنگەن كۆرۈنۈش، ئاڭلانغان ئاۋاز قاتارلىق-لار ئانچە ئېنىق بولمايدۇ. مەسىلەن: كېسەل «مېڭەمنىڭ ئىچىدە بىرسىنىڭ گەپ قىلىۋاتقان ئاۋازى جاراڭلاپ تۇرىدۇ» دەيدۇ.

3. تۇيغۇ بىلەن سەزگۈنىڭ ئورتاق توسقۇنلۇققا

ئۇچرىشى دېگەن نېمە؟

بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۇچراش، تاشقى دۇنيادا مەۋجۇت بولغان مەلۇم بىر شەيئىنىڭ ئايرىم خۇسۇسىيەتلىرىگە قارىتا شۇ شەيئىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن ئوخشىمىغان باشقا بىرخىل خۇسۇسىيەتلەرنى ھېس قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. كېسەل، مەلۇم بىر شەيئىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى، شەكلى، رەڭگى، بوشلۇقتىكى ئورنى، ئارىلىقى قاتارلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان، ئەسلىدىكىسى بىلەن ئوخشىمىغان ھالەتتە ھېس قىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەلگە پۈت-

بولنىڭ تىك - تاك توپتەك كىچىك كۆرۈنۈشى ياكى ئەسلە-
دىكىدىن نەچچە ھەسسە چوڭ كۆرۈنۈش.

4. تۇيغۇ بىلەن سەزگۈنىڭ بىرگە توسقۇنلۇققا
ئۇچرىشىنىڭ تۈرلىرى قانچە خىل بولىدۇ؟

(1) كۆرگەن نەرسىلەرنىڭ ئۆزگۈرۈپ كېتىشى
كېسەلنىڭ تاشقى دۇنيادىكى شەيئىلەرنىڭ شەكلى
چوڭ-كىچىكلىكى، ھەجىمىنى ئۆزگىرىپ قالغاندەك ھېس
قىلىشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەلگە ئاپسىنىڭ يۈ-
زى چوڭىيىپ كېتىۋاتقاندا، كۆزلىرى كىچىكلەپ گازىر-
دەك بولۇپ قالغاندەك، بۇرنى ناھايىتى چوڭىيىپ ئۇزىراپ
كېتىۋاتقاندا بىلىنىدۇ. كېسەل ئەر، 14 ياش، دىئاگنو-
زى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل دوختۇرخانىدا يې-
تىشنىڭ ئالدىدا مەكتەپكە بېرىشنى قەتئىي رەت قىلغان.
كېسەلنىڭ دادىسى نېمە ئۈچۈن مەكتەپكە بارمايدىغانلىقىنى
سورىغاندا، كېسەل «مەكتەپتىكى ساۋاقداشلىرىمنىڭ بەزىلى-
رىنىڭ يۈزى بەك يوغىناپ كېتىپتۇ، يەنە بەزىلىرى سالپاڭ
قۇلاق بولۇپ قاپتۇ، يەنە بەزىلىرىنىڭ چىشلىرى ناھايىتى
يوغان، ئاغرى ھاڭدەك چوڭ تۇرىدۇ، ئۇلار ماڭا قاراپ
ھىجىيىپ، مېنى زاڭلىق قىلىدۇ» دېگەن.

(2) بوشلۇق تۇيغۇسىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى
كېسەل ئەتراپتىكى شەيئىلەر بىلەن بولغان ئارىلىقنىڭ
ئۆزگىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىدىغان تۇيغۇنىڭ توس-
قۇنلۇققا ئۇچرىشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئاپتو-
بۇس بېكىتىدە ئاپتوبۇس ساقلانغاندا، گەرچە ئاپتوبۇس
كەلگەن بولسىمۇ كېسەل ئاپتوبۇس بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىلىقى-

نى ناھايىتى يىراق دەپ ھېس قىلىدۇ، نەتىجىدە ئاپتوبۇسقا چىقالماي قالىدۇ.

(3) ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئۆزگەرگەنلىكى توغرىسىدا كى تۇيغۇ ۋە سەزگۈنىڭ ئورتاق توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى كېسەل ئەتراپىدىكى بارلىق نەرسىلەرنى ھەرىكەت قىلمايدۇ، ھەتتا قېتىپ قالغان، جانسىز نەرسە دەپ ھېس قىلىدۇ ياكى ئەكسىچە ئەتراپىدىكى بارلىق نەرسىلەر كېسەلگە ئىنتايىن تېز، شىددەتلىك ئۆزگىرىۋاتقاندەك بىلىنىدۇ. بۇ- ئىشدىن باشقا كېسەل ئەتراپىدىكى بارلىق نەرسىلەرنى ئۆزگەرىپ تۇتۇقلىشىپ كەتكەندەك، ئېنىق ئەمەستەك، ھەقىقىي ئەمەستەك ھېس قىلىدۇ، بۇ خىل ھادىسە «ساختا چىنلىق سېزىمى» دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل «مەن ئەتراپىمىدىكى ھەممە نەرسىلەرنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدىم، خۇددى بىر قەۋەت پەردە تارتىپ قويغاندەك، ھەممىسى يالغاندەك بىلىنىدۇ» دەيدۇ. بۇ خىل روھىي كېسەللىك ئالامىتى ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى، زەھەرلىنىش ياكى مېڭە زەخىملىنىشتىن كېلىپ چىققان روھىي كېسەللەردە كۆرۈلىدۇ.

(4) ئۆزىنىڭ بەدەن قۇرۇلمىسىغا نىسبەتەن تۇيغۇ ۋە سەزگۈسىنىڭ ئورتاق توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى كېسەلنىڭ، بەدەننىڭ مەلۇم بىر قىسمى ياكى پۈتۈن گەۋدىسىنى ئۆزگىرىپ قالغاندەك ھېس قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەل پۈت - قوللىرى ئۇزىراپ ياكى قىسقىراپ قالغانلىقىنى، ئېغىرلاپ ياكى يېنىكلەپ قالغانلىقىنى، شەمىرىپ ياكى ئورۇقلاپ قالغانلىقىنى، تۇرقى ۋە رەڭگى - روھىنىڭ ئۆزگىرىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ.

بەزى كېسەللەر ئۆزىنى ئىنتايىن يېنىكلەپ كەتتىم، شامال ئۇچۇرۇپ ئاسمانغا چىقىرىۋىتىدۇ، دەپ ھېس قىلىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر قولىنى ئىنتايىن ئۇزراپ كەتكەندەك، بىر سوزسلا ئۆيىنىڭ تورۇسىغا يېتىدىغاندەك ھېس قىلىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر يۈزىنى ئىنتايىن سەتلىشىپ كەتكەندەك ھېس قىلىپ، داۋاملىق ئەينەككە قارايدۇ.

3. تەپەككۈر ۋە تەپەككۈرنىڭ توسقۇن- لىققا ئۇچرىشى

1. تەپەككۈر دېگەن نېمە؟
تەپەككۈر كىشىلەرنىڭ ئەقلىي خۇلاسە ياكى ھۆكۈم ئارقىلىق ئوبىيېكتىپ شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتىگە بولغان تونۇ-شىنى ۋاسىتىلىق ئەكس ئەتتۈرۈشى بولۇپ، ئۇ ئادەمنىڭ بىلىش پائالىيىتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى شەكلى. تەپەككۈر پائالىيىتى سەزگۈ ۋە تۇيغۇ ئارقىلىق قوبۇل قىلىنغان ماتېرىيال-لارنى مېڭىدە تەھلىل قىلىش، سېلىشتۇرۇش، ئومۇملاش-تۇرۇش، ئابستىراكتلاشتۇرۇش ۋە يىغىنچانلاش ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدۇ. تەپەككۈر سۆز ۋە يېزىق ئارقىلىق ئىپادى-لىنىدۇ.

نورمال ئادەملەرنىڭ تەپەككۈرى مۇنداق بەش تۈرلۈك ئالاھىدىلىككە ئىگە:

- (1) كونكرېتلىققا ئىگە؛
- (2) مەلۇم بىر مۇددىئىدا ياكى قارائىملىققا ئىگە؛
- (3) چىنلىققا ئىگە؛
- (4) ئەمەلىيەتچانلىققا ئىگە؛

(5) لوگىكىلىققا ئىگە؛

2. تەپەككۈرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچراش دېگەن نېمە؟

تەپەككۈرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى روھىي كېسەللەردە كۆپ ئۇچرايدۇ ھەم ھەر خىل بولىدۇ. تەپەككۈرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى شەكىل جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچراش ۋە مەزمۇن جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچراش دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

تەپەككۈرنىڭ شەكىل جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى تەپەككۈر باغلاشتۇرۇش جەريانىنىڭ تېز - ئاستىلىقى، تاشقى قىياپەت ۋە ئۇقۇم ئوتتۇرىسىدىكى قانۇنىيەتسىز باغلىنىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

تەپەككۈرنىڭ مەزمۇن جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى بولسا، بەھۋە خىيال، قىممەتتىن ھالقىغان ئۇقۇم ۋە مەجبۇرلاش ئۇقۇمى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

3. تەپەككۈر باغلاشتۇرۇش جەريانىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

1. تەپەككۈر باغلاشتۇرۇش پائالىيىتىنىڭ مىقدار ۋە سۈرئەت جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى.

(1) تەپەككۈرنىڭ ئۇچۇشى (تەپەككۈر ئىنتايىن تېز بولىدۇ)

بۇ بىر خىل ھاياجانلىنىش خاراكتېرىنى ئالغان تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئاساسلىقى تەپەككۈر جەريانىدا بۇ خىل تەپەككۈرنىڭ

مەزمۇنىنىڭ كۆپىيىشى ۋە تېز سۈرئەتتە ئۆزگىرىشىنى كۆر-
سەندۇ. كېسەلنىڭ باغلاشتۇرۇش جەريانى ئاجايىپ تېز
بولۇپ، مېڭىسىدە يېڭى ئوقۇملار توختىماي پەيدا بولۇپ
تۇرىدۇ، مەزمۇنى ئىنتايىن مول بولىدۇ. گەرچە تەپەككۈر
بەلگىلىك مەقسەتكە ئىگە بولسىمۇ، داۋاملىق ئەتراپتىكى
مۇھىتنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. بى-
رەر مەزمۇنى باشتىن - ئاخىر سۆزلەپ بېرەلمەيدۇ. كۆز
ئالدىدا قايىسى بىر خىل كۆرۈنۈش پەيدا بولسا، شۇ كۆرۈنۈش
توغرىسىدا سۆزلەيدۇ. مەسىلەن: قۇتراش - خامۇشلۇق تىپ-
لىق روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولغان مەلۇم بىر كېسەل
ئۆيىدە دادىسى تېلېۋىزور كۆرۈۋاتسا، تېلېۋىزوردا چىققۇۋات-
قان كۆرۈنۈشلەرنى توختىماي سۆزلەپ تۇرىدۇ. دەل شۇ
ۋاقىتتا ئاپىسى سىرتتىن سەي - كۆكتات كۆتۈرۈپ كىرسە
سەي - كۆكتات توغۇرلۇق نۇرغۇن گەپلەرنى قىلىپ كېتىد-
دۇ. بۇ خىل كېسەللەر ئۆزى بىلەن مۇناسىۋىتى بار - يوق
ئىشلارنىڭ ھەممىسىگە ئارىلىشىدۇ. پەقەت ھارغىنلىق ھېس
قىلمايدۇ، باشقىلار نېمە دېسە شۇ سۆزگە ئارىلىشىدۇ. مە-
سىلەن: ① بىر كېسەل «مىنىڭ مېڭەم بەك ئىشلەپ كېتىد-
ۋاتىدۇ، ھازىر قولۇمغا قەلەم ئالسام نۇرغۇن ھېكايە، پو-
ۋىستلارنى يېزىۋېتەتتىم، ئويلغىنىمنى ئاغزىمدا دەپ ئۈلگۈ-
رەلمەيمەن» دېگەن. كېسەل ئايال، 23 ياش، خەنزۇ، ئىش-
چى، دىئاگنوزى: قۇتراش - خامۇشلۇق تىپلىق روھىي
كېسەلنىڭ قۇتراش ھالىتى. كېسەل دوختۇر ئىشخانىسىغا
روھىي كۆتۈرەڭگۈ ھالدا كىرىپ ئۆزىنى چۈشەندۈرۈپ:
«مېنىڭ ئىسمىم xxx، بۇ يىل 23 ياش» دېگەن، دوختۇر
كېسەلدىن «بەك خوش كۆرۈنىسىزغۇ؟» دەپ سورىسا، كې-

سەل دەرھاللا قوللىرىنى ئوينۇتۇپ: «مەن ئەلۋەتتە خو-
شال، چۈنكى مېنىڭ كاللام ناھايىتى ياخشى ئىشلەيدۇ، مەن
تۈگمەس كۈچ - قۇدرەتكە ئىگە، مەن سىلەرگە رەھمەت
ئېيتىش يۈزىسىدىن بىر كۈبلىت شېئىر ئوقۇپ بېرى» دەپ
بىر كۈبلىت شېئىر ئوقۇپ، ئۇسۇل ئويناپ كەتكەن. دەل
شۇ ۋاقىتتا ياشانغان بىر دوختۇر بۆلۈمگە كىرگەندە كېسەل
دەرھال ئوقۇۋاتقان شېئىرنى، ئويناۋاتقان ئۇسۇلنى توخ-
تتېپ، دىققىتىنى دەرھال ياشانغان دوختۇرغا بۇراپ «مەن
بىر قاراشتىنلا سىزنىڭ ناھايىتى قابىلىيەتلىك ئىكەنلىكى-
ڭىزنى ھېس قىلدىم، سىز چوقۇم 100 ياشتىن ئارتۇق
ئۆمۈر كۆرىسىز، تەلىيىڭىز بار ئىكەن» دەپ سۆزلەپ كەت-
كەن.

(2) تەپەككۈرنىڭ ئاستىلىشىشى

بۇ تەپەككۈرنىڭ ئۇچۇشنىڭ ئەكسى بولۇپ، بۇ خىل
توسقۇنلۇققا ئۇچراشتا كېسەلنىڭ تەپەككۈر جەريانى ئاستى-
لايدۇ، باغلاشتۇرۇشى قىيىنلىشىپ، ئىنكاسى ئاستىلايدۇ،
مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلغاندا قىيىنلىدۇ. يۇقىرىقىلار
ئۇنىڭ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكى ھېسابلىنىدۇ. شۇڭلاشقا كې-
سەلنىڭ سۆزلىرى ئاددىي، گېپى ئاز بولۇپ، ئېزىلەڭگۈ-
لۈك بىلەن سۆزلەيدۇ، ئاۋازى تۆۋەن چىقىدۇ، سۆھبەتلى-
شىش جەريانىدا، سوئاللارغا جاۋاب بەرگەندە ناھايىتى قىيىن-
لىدۇ. گەرچە نۇرغۇن تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتسىمۇ بىر
مەزمۇننى خېلى بىر ۋاقىتقىچە چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. بۇ
خىل ئالامەت خامۇشلۇق كېسىلىدە كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسى-
لەن: كېسەل سۆھبەتلىشكەندە سوئالغا دەرھال جاۋاب بېرە-
لمەي، بىردەم تۇرۇۋېتىپ «كاللام ئىشلىمەس بولۇپ قالدى،

ئىنكاسم ئاستا» دەپ ئازابلىنىدۇ، ئىچى تىتىلدايدۇ، جىد-
دېلىشىدۇ.

(3) تەپەككۇرنىڭ يېتەرسىزلىكى (كەملىكى)
گەرچە بۇ خىل ئالامەت يۇقىرىدا سۆزلەنگەن تەپەككۇر-
نىڭ ئاستىلىقى بىلەن ئوخشاشتەك كۆرۈنىشىمۇ، لېكىن تۈپ-
تىن پەرقلەندىغان تەرەپلىرى بار. بۇنىڭدا ئاساسلىقى تە-
پەككۇرنىڭ مەزمۇنى مەنسىز، ئۇقۇم ۋە سۆزلەر كەمچىل
بولدۇ. مەسىلەن: سورىغان ھەر قانداق سوئاللارغا «پەقەت
بىلمەيمەن ... ھېچ ئىش يوق» دەپ مۇشۇ تەرىقىدىلا جاۋاب
بېرىدۇ. ئادەتتە كېسەللەر تەشەببۇسكار ھالدا بىرسى بىلەن
مۇڭداشمايدۇ، ئادەمدىن قاچىدۇ. دوختۇرلار ئۇلاردىن قاي-
تا-قايتا سورىغاندا «مېڭەمنىڭ ئىچى قۇپ - قۇرۇق، ھېچ-
نىمە يوق» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئالامىتى
ئادەتتە ھېسسىياتنىڭ سۇسلىشىشى، ئىرادىنىڭ ئاجىزلىشى-
شى بىلەن بىرگە قوشۇلۇپ كېلىدۇ. بۇ ئۈچ ئالامەت ئېلىد-
شىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ئالامىتىدۇر.

(4) پاتولوگىيە خاراكتېرلىك ئارتۇقچە سۆزلەش
كېسەل بىرەر شەيئى ئۈستىدە سۆزلىگەندە بەزىبىر ئىن-
چىكە مەسىلىلەرنى ئىنتايىن تەپسىلىي، بىر مۇبىر زېرىك-
مەي سۆزلەپ، زۆرۈر بولمىغان چۈشەندۈرۈشلەرنى بېرىدۇ.
باشقىلار ئاڭلىسا، كېسەل قۇرۇق گەپنى كۆپ قىلىدىغاندەك
بىلىنىدۇ، كېسەلنىڭ سۆزلەۋاتقان تېمىسىنى قۇرۇق گەپ
ئىگىلەپ كېتىدۇ، بۇ خىل ئالامەت تۇتاقلىق كېسەللىدە كۆپ
ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 44 ياش، دىئاگنوزى:
دېۋەڭلىك. دوختۇر كېسەلدىن «سىلەر سائەت قانچىدە زا-
ۋۇتقا بېرىپ ئىشلەيسىلەر» دەپ سورىسا كېسەل مۇنداق

دېگەن: «مەن ھەر كۈنى سائەت يەتتىدە ئورنۇمدىن تۇرۇپ، يۈزۈمنى يۇيۇپ، ئاغزىمنى چايقاپ، ئاندىن زاۋۇتىنىڭ ئۇدۇ-لىدىكى قايناق سۇخانىدىن چاي ئالىمەن. ئۇ يەردىكى سۇ بەك قىزىق، قايناق سۇخانىنىڭ دېجورنىخانىسىدا بىر قېرى ئىش-لەيدۇ، ئۇ ھازىر 60 نەچچە ياشقا كىردى، ئۇنىڭ بىر بالىسى بار، 8 ~ 7 ياشقا كىردىمىكىن، بالىنىڭ ئاپىسى داۋاملىق بىر سېۋەتنى كۆتۈرۈۋېلىپ، بالىنى كۆرگىلى كې-لىدۇ. سېۋىتىدە يەيدىغان نەرسىلەر بار، مەن ئۇنى چاي ئالغىلى بارغان چاغدا كۆرگەن. يۈزۈمنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن ئاشخانىدا تاماق يەيمەن، ئادەم كۆپ، ئۆچىرەتتە تۇرىمەن. مەن ھەر كۈنى بىر قاچا شوپىلا، 2 موما ۋە بىر كىچىك تەخسە سوغۇق سەي يەيمەن، ئىشچىلار تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تىك - تاك توپ ئوينىدايۇ. مەن ئويناشنى ئوقمايمەن. شۇڭا مەن تامىقىمنى يەپ بولغاندىن كېيىن ئىشقا بارىمەن. سائەت سەككىزگە ئاز قالغاندا ئىشقا چۈشۈپ كېتىمىز...» .

2. تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشنىڭ باغلىنىش جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى .

(1) تەپەككۈرنىڭ چېچىلاڭغۇلىقى

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە كېسەلنىڭ تەپەككۈرنىڭ باغلاشتۇرۇشى ئاجىزلاپ، مەزمۇ-نى چېچىلاڭغۇلىشىدۇ، مەسىلىنىڭ نۇقتىلىق يېرىنى ئېي-تىپ بېرەلمەيدۇ. گەپ قىلغاندا لوگىكىلىق باغلىنىشى بول-مايدۇ. باشقىلار كېسەل بىلەن سۆھبەتلىشىشنىڭ قىيىنلى-قىنى ھېس قىلىدۇ. ئېغىرلاشقاندا تەپەككۈرنىڭ بۇزۇلۇشى-غا تەرەققىي قىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 22 ياش،

ئوقۇغۇچى، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. دوخ-
تۇر كېسەلدىن «قايسى مەكتەپتە، نېمە كەسىپتە ئوقۇيسىز»
دەپ سورىسا، كېسەل «مەن قايسى ئالىي مەكتەپتە ئوقۇي-
مەن؟ ئۆيدىكىلەر ماڭا ياخشى كۆڭۈل بۆلمەيدۇ، تۈنۈگۈن
بالىلار بىلەن كىنو كۆرگىلى بارغان ئىدۇق» دەپ جاۋاب
بەرگەن.

(2) تەپەككۇرنىڭ بۇزۇلۇشى

كېسەلنىڭ ئەس - ھۇشى ئېنىق ۋاقىتتا تەپەككۇر باغ-
لاشتۇرۇش جەريانى بۇزۇلىدۇ، تەپەككۇر مەزمۇنىنىڭ ئۆز-
ئارا باغلىنىشى ۋە لوگىكىلىقى كەمچىل بولىدۇ. يېزىق ۋە
سۆھبەتلىشىش جەريانىدا كېسەلنىڭ يەككە جۈملىسى قۇرۇل-
ما ۋە گرامماتىكا جەھەتتىن توغرا بولسىمۇ، لېكىن ئاساسىي
تېما بىلەن ئاساسىي تېما ئوتتۇرىسىدا، جۈملە بىلەن جۈملە
ئوتتۇرىسىدا مەزمۇن جەھەتتىن باغلىنىش بولمايدۇ. شۇڭ-
لاشقا ئەتراپتىكى كىشىلەر، كېسەلنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى
بىلەلمەيدۇ ياكى چۈشەنەلمەيدۇ. مەسىلەن: دوختۇر كېسەل-
دىن «سىزنىڭ ئىسمىڭىز نېمە» دەپ سورىسا، كېسەل دوخ-
تۇرغا «سىز دەرس ئۆتۈۋاتىسىز... سۇلار شىلدىرلاپ ئېقىد-
ۋاتىدۇ... تۇرمۇشىمىز باياشات... باشقىلار ئىنتايىن
خۇشال...» دېگەندەك سۆزلەرنى قىلىدۇ.

(3) تەپەككۇرنىڭ ئىزچىل بولماسلىقى

گەرچە بۇ ئالامەت تەپەككۇرنىڭ بۇزۇلۇشى بىلەن ئوخ-
شاشتەك كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئارقا كۆرۈنۈشى ئوخشاش بول-
مايدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئالامىتى كېسەلنىڭ ئېڭى تۈس-
قۇنلۇققا ئۇچرىغان ئەھۋالدا كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل
ئەر، 63 ياش، خەنزۇ، دىئاگنوزى: ياشانغانلاردىكى دېۋەڭ.

لىك كېسەللىك. كېسەللىك ئەس - ھۇشى جايدا ئەمەس. ئەتراپتىكى شەيئىلەرگە ئىنكاسى يوق، دوختۇر كارىۋاتنىڭ ئالدىدا تۇرسىمۇ، كېسەل ھېچنەمە كۆرمىگەندەك قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ «سەن نېمە دېمەكچى ... ئۆي دېگەن ئۆي ... ياق بولمايدۇ ... ئامال يوق ... دادامنىڭ دادىسى ...» دېگەن سۆزلەرنى قىلغان. دوختۇر كېسەلدىن «فامىلىڭىز نېمە» دەپ سورىسا، كېسەل «ئىسمىم xx، ھەر قايسى جايلاردا ھەر قانداق ئورۇندا ئادەمگە ئۆزگىرەلەيمەن ... بىر پۈتۈم بىلەن ئالەم كېزەلەيمەن ... ئۇ ياخشى بالا ... كۆپرەك يېگەن ... تۈگىدى ... ۋايىجان ... بومبا ... شۇنداق ...» دېگەن.

(4) تەپەككۈرنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشى

كېسەللىك ئەس - ھۇشى جايدا ھەم ھېچقانداق سىرت-قى كۈچنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمىغان ئەھۋال ئاستىدا، سۆزلە-ۋېتىپ، تۇيۇقسىز توختاپ قالىدۇ ياكى پىكىر يۈرگۈزۈش جەريانىدا مەزمۇنى تۇيۇقسىز ئۈزۈلۈپ قالىدۇ. بۇ خىل ئۈزۈلۈپ قېلىش كېسەللىك ئۆزىنىڭ كونتروللىقىدا بولمايدۇ.

(5) تەپەككۈرنىڭ توپلىنىشى

يەنە مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى تەپەككۈر دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ، كېسەللىك ئىرادىسىگە خىلاپ ھالدا نۇرغۇنلىغان يېڭى تەپەككۈر ۋە يېڭى ئوي پىكىرلەرنىڭ مەجبۇرىي ھالدا كېسەللىك چوڭ مېڭىسىدە پەيدا بولۇشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل تەپەككۈر داۋاملىق تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ، تۇيۇقسىز يوقىلىدۇ. بۇ ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكى، تارقىلىش-چان مېڭە ياللۇغى قاتارلىق كېسەللىكلەردە كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: بىر كېسەل دوختۇرغا «كالىلام تۇيۇقسىز قالايمىقان-

لىشىپ كەتتى. ئۆزۈمنى كونترول قىلالمايۋاتىمەن. ئويلدىغان ئىشلىرىمنىڭ ھېچقانداق ئەھمىيىتى يوق ... تەرتىپىمۇ يوق ... مەغرۇپتىن مەشرىققىچە، مەشرىقتىن مەغرۇپقىچە بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى كالىمغا كىرىۋالىدۇ. ھازىر بىر ئىشنى ئويلاپ تۇرسام، يەنە بىر ئىش كالىمغا كىرىۋالىدۇ» دېگەن.

3. تەپەككۈرنىڭ لوگىكا جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچ-

رىشى.

(1) سىمۋوللاشتۇرۇلغان تەپەككۈر

كېسەلنىڭ، بىر قىسىم ناھايىتى ئاددىي ئۇقۇم، سۆز ۋە ھەرىكەت ئارقىلىق، مەلۇم بىر ئالاھىدە ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم چۈشەنمەيدىغان مەنانى ئىپادىلىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىدە كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 34 ياش، خەنزۇ، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل دوختۇرخانىدا ئىككى قولىنى ئوينۇتۇپ، بەزىدە سول پۇتىنى ئوڭ پۇتىنىڭ ئۈستىگە ئېلىۋالىدۇ. يەنە بەزىدە ئوڭ پۇتىنى سول پۇتىنىڭ ئۈستىگە ئېلىۋالىدۇ. بەزىدە بېشىنى ئىككى قولى بىلەن تۇتۇۋالسا، بەزىدە قورسىقىنى تۇتۇۋالىدۇ. كېسەل بۇ خىل ھەرىكەتكە نىسبەتەن چۈشەندۈرۈش بەرمەيدۇ، باشقىلارنىڭ نەسىھەتىنى ئاڭلىمايدۇ ياكى بۇ خىل ھەرىكىتى توختىمايدۇ. كېسەللىك ئەھۋالى ياخشىلانغاندا ئۇ يۇقىرىقى ئىشلارنى ئەسلىپ مۇنداق دېگەن: «مېنىڭ سول قولۇم پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلققە خىزمەت قىلىشقا ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئوڭ قولۇم بولسا؛ خەلقنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى جارى قىلدۇرۇشقا ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئىككى قولۇمنى پۇلاڭلاقتىنم، كۆپچى-

لىكىنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا رىغبەتلەندۈرگىنىمنى بىلدۈرىدۇ. سول پۈتۈم ئاممىغا تايىنىشقا، ئوڭ پۈتۈم قىيىنچىلىقنى يېڭىشقا ۋە كىلىك قىلىدۇ. سول پۈتۈمنى ئوڭ پۈتۈمنىڭ ئۈستىگە قويغىنىم، كۆپچىلىككە تايىنىپ قىيىنچىلىقنى يەڭگىنىمنى، ئوڭ پۈتۈمنى سول پۈتۈمنىڭ ئۈستىگە قويغىنىم بولسا، قىيىنچىلىققا ئۇچرىغاندا ئاممىغا تايىنىش كېرەكلىكىنى ئىپادىلەيدۇ. ئىككى قولۇم بىلەن قورسىقىمنى تۇتقىنىم، خەلقنى قوغدىغانلىقىمنى، بېشىمنى تۇتقىنىم بولسا، رەھبەرلىكنى قوغدىغانلىقىمنى بىلدۈرىدۇ» دېگەن.

(2) يېڭى سۆز، ئىبارىلەرنى ئىجاد قىلىش كېسەل بىر قىسىم خەت، شەكىل ۋە بەلگىلەرنى ئىجاد قىلىدۇ ھەمدە ئۇلارغا ئالاھىدە بىر مەنالارنى يۈكلەيدۇ. بەزىدە ئۆزئارا مۇناسىۋەتسىز بىر نەچچە ئۇقۇم ياكى چولتا سۆزلەرنى بىرلەشتۈرۈپ، يېڭى بىر مەناغا ۋە كىلىك قىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل قۇياشنىڭ ئەتراپىغا بىر چەمبىرەك سىزىپ، بۇ رەسىمنى دوختۇرغا بەرگەن، دوختۇر «بۇ نېمە» دەپ سورىغاندا، ئۇ «ئوتتۇرىسىدىكى قۇياش، ئەتراپىنى ئوۋراپ قويغىنىم بولسا، كەچ بولدى دېگەنلىكىنى، سىزگە بېرىدىم دېگەنلىكىنى سەۋەب، كەچ بولدى ئىشتىن چۈشۈڭ دېگەننى بىلدۈرىدۇ» دېگەن.

(3) تەتۈر لوگىكىلىق تەپەككۈر كېسەلنىڭ، تەپەككۈر جەرياندا خاتا، چۈشىنىكسىز، غەيرىي بىر يەكۈن چىقىرىشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 22 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كې-

سىلى. كېسەل مۇنداق خاتىرە قالدۇرغان «ئادەم تەدرىجىي تەرەققىيات جەريانىدا، ھايۋاندىن ئۆزگىرىپ كەلگەن، شۇڭا-لاشقا ئادەملەر گۆش يېسە بولمايدۇ، يەنە چوڭقۇرلاشتۇر-ساق، ھايۋانلار ئۆسۈملۈكتىن تەدرىجىي تەرەققىي قىلغان، شۇڭا، كۆكتات يېمەسلىك كېرەك. ئۆسۈملۈكلەر بولسا، يەردىن ئۈنۈپ چىققان، شۇڭا، يەرگە دەسسەمەسلىك كېرەك».

(4) سوفىزىملىق تەپەككۈر

تەپەككۈر باغلاشتۇرۇش جەريانىدا تاشقى كۆرۈنۈش ۋە ئۇقۇمنىڭ لوگىكىلىق دەلىللەش جەريانىدىكى باغلىنىشىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، كېسەل ئەمەلىي مەنىسى ۋە قىلچە ئاساسىي بولمىغان سۆز ۋە سەپسەتلىرىنى توختىماي سۆزلەيدۇ. باشقىلارنىڭ تەنقىدى پىكىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ، لېكىن سۆزلىرىنىڭ گرامماتىكىلىق قۇرۇلمىسى نورمال بولىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 24 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. كېسەل ئۆزىنى يېڭى پەلسەپىۋى بىلىملەرنى ئىجاد قىلغۇچى ۋە چۈشەندۈرگۈچى دەپ ئاتىغان. كېسەل مۇنداق دېگەن: «بىز تۇخۇمنى بەلگىلىك شارائىتتا چۈجىگە ئايلىنىدۇ دەپسەك، ئۇ ۋاقىتتا بىز ئۇنىڭ زىددىيەتلىك تەرەپلىرىنى بايقىغان بولىمىز، دېمەكچى بولغىنىمىز چۈجە بولسا، تۇخۇمنىڭ ئۆزى شۇ، ئۇ ئاقسىل شەكلىدە چۈجىگە ئايلىنغان تۇخۇم، بىز پەقەت تۇخۇمنىڭ ئالاھىدىلىكىنى چىڭ تۇتساق، ئۇنىڭ زىددىيەتلىك تەرەپلىرىنى تونۇغان بولىمىز... تۇخۇمنىڭ چۈجىگە ئايلىنىش مەسىلىسى ئۈستىدە توختال-ساق، بىز چۈجىگە ئايلىنىش جەريانىنى بىلگەن بولىمىز،

جۈملىدىن ئاددىي ئىشلاردىن ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكىنى تاپقان بولمىز».

4. تەپەككۈر پائالىيىتىنىڭ شەكىل جەھەتتىن توسقۇن-
لۇققا ئۇچرىشى.

(1) ئۇدا قىلىنىدىغان سۆز

پاتولوگىيىلىك ئارتۇقچە سۆزلەش بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدىغان تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىدىغان شىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭدا كېسەل بىر سۆزنى توختىماي دەۋىرىدۇ، يېڭى بىر سۆزگە يۆتكەلمەيدۇ. بىرىنچى قېتىم سورىغان سوئالغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن، كېيىن سورالغان سوئاللارغا بىرىنچى قېتىمقى سوئالغا ئوخشاش جاۋاب بېرىدۇ. مەسىلەن: دوختۇر كېسەلدىن «سەن بۈگۈن نېمە ئىش قىلماقچى؟» دەپ سورىسا، كېسەل «كېسەل كۆرسىتىمەن» دەيدۇ. ئارقىدىن دوختۇر يەنە نۇرغۇن سوئاللارنى سورىسا، ئوخشاشلا «كېسەل كۆرسىتىمەن، كېسەل كۆرسىتىمەن» دېگەن ئىككى سۆزنىلا تەكرارلايدۇ.

(2) قايتىلما سۆز

كېسەل پەقەت سۆزلىگەن بىر جۈملە سۆزىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى بىر سۆزنى قايتا - قايتا تەكرارلايدۇ. كېسەل گەرچە بۇنداق قىلىشنىڭ ھاجىتىنىڭ يوقلىقىنى ھېس قىلماستىمۇ، لېكىن ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەپ: «بۇ يەر قەيەر، قەيەر، قەيەر...» دەپ تەكرارلاۋېرىدۇ.

(3) ئادەت بولۇپ قالغان سۆز

كېسەل توختىماستىن ئەھمىيەتسىز، مەنىسى يوق ئوخشاش شىئىر بىر سۆزنى قايتىلايدۇ. مەسىلەن: كېسەل قايتا - قايتا

« مېنى ئوپپراتسىيە قىلىڭلار، ئوپپراتسىيە قىلىڭلار، ئوپپ-
راتسىيە قىلىڭلار! » دەيدۇ، ئەمەلىيەتتە كېسەلدە ئوپپراتسى-
يە قىلغۇدەك ھېچبىر كېسەللىك يوق.

(4) دورالغان سۆز

كېسەل ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئۆز ئەينى
دورايدۇ. مەسىلەن: دوختۇر كېسەلدىن « ئىسمىڭىز نېمە؟
» دەپ سورىسا، كېسەل دوختۇردىن « ئىسمىڭىز نېمە؟ »
دەپ سورايدۇ. دوختۇر يەنە كېسەلدىن « بۇ يىل قانچە ياشقا
كىردىڭىز؟ » دەپ سورىسا، كېسەل دوختۇرنى دوراپ « بۇ
يىل قانچە ياشقا كىردىڭىز؟ » دەپ سورايدۇ.

يۇقىرىقىدەك كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆپ ھاللاردا ئا-
دەت بولۇپ قالغان ھەرىكەت، دورالغان ھەرىكەت بىلەن بىر-
گە پەيدا بولىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى-
نىڭ جىددىيى تىپىدا كۆپ كۆرۈلىدۇ.

4. تەپەككۈر مەزمۇنىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىد-

شى

1. بېھۇدە خىيال دېگەن نېمە؟

ئۇ، بورمىلانغان، ئەمەلىيەتكە ئويغۇن بولمىغان بىر
خىل چۈشەنچە، مۇۋاپىق بولمىغان ھۆكۈم قىلىش ۋە خاتا
خۇلاسە چىقىرىشتىن ئىبارەت. بۇنداق خاتا خۇلاسە ۋە ھۆ-
كۈملەر كېسەلنىڭ ھازىرقى ئەمەلىيەتكە ئويغۇن كەلمەي-
دۇ. شۇنداقلا كېسەلنى ئەمەلىيەت بىلەن قايىل قىلىش،
چۈشەندۈرۈش، تۈزەتكۈزۈش قىيىن بولۇپ، كېسەل ئۆز-
نىڭ خىيالغا قارىتا قەتئىي تەۋرەنمەس ئىشەنچىدە بولىدۇ.
نورمال كىشىلەردىمۇ بېھۇدە خىياللار بولىدۇ، لېكىن ئۇلار

ئەمەلىيەتنى كۆرگەندىن كېيىن دەرھال تۈزىتىۋا-
لىدۇ. K. Jas. pers. بھۇدە خىيالىنى بىرلەمچى بھۇدە خىيال
ۋە ئىككىلەمچى بھۇدە خىيال دەپ ئىككىگە ئايرىغان. بىر-
لەمچى بھۇدە خىيال ھەر خىل پىسخىك پائالىيەت ۋە روھىي
غىدىقلىنىشلار بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا پەيدا بولىدۇ، ھا-
زىرغىچە پەيدا بولۇش سەۋەبلىرى ئېنىق ئەمەس. ئىككىلەم-
چى بھۇدە خىيال بولسا خاتا تۇيغۇ، خىيالىي تۇيغۇ ياكى
ھېسسىيات ئامىلى مەسىلەن: قاتتىق تەسىرلىنىش، قور-
قۇش، كەيپىياتى تۆۋەن بولۇش ياكى كەيپىياتى يۇقىرى
بولۇش قاتارلىقلارنىڭ تەسىرىدە پەيدا بولىدۇ. يۇقىرىقى
ئەھۋاللار يوقالسا بھۇدە خىيالىمۇ تەدرىجىي يوقىلىدۇ.

2. بھۇدە خىيال كىلىنىكىدا قانچە خىلغا ئايرىلىدۇ؟

(1) مۇناسىۋەت خام خىيالى

بۇ خىل خام خىيال يەنە ئەگەشمە ئۇقۇم دەپمۇ ئاتىلىدۇ.
كېسەل ئەتراپتىكى ئۆزى بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوق
ئىشلارنى، ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەتلىك دەپ قارايدۇ. گېزىت
- ژۇرناللاردىكى ماقالە، تېلېۋىزور، رادىئولاردىكى نۇتۇقلا-
رنى ئۆزى توغرىلىق سۆزلەنگەن، دەپ قارايدۇ ھەم باشقىلار-
نىڭ يۆتلىشى، تۈكۈرۈشى، ئىشىكىنى يېپىشىنىڭ ھەممە-
سىنى ئۆزىگە قارىتىلغان، دەپ قارايدۇ. مەسىلەن: ①
كېسەل ئەر، ئۇيغۇر، 23 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ
قېلىش كېسەلى. كېسەلنىڭ ئۆيىدىكىلەر دوختۇرغا مۇنداق
دېگەن: «كېسەل ئىككى كۈننىڭ ئالدىدا قوشنىمىزنىڭ ئى-
شىكىنى ياپقانلىقىنى كۆرۈپ، ئىنتايىن خاپا بولۇپ، ئۇ مېنى
كۆزىگە ئىلمايدۇ؛ ئادەم قاتارىدا كۆرمەيدۇ، ئىشەنمىسەڭلار
ئۆيىگە كىرىپ قاراپ بېقىڭلار، ئۇلار چوقۇم مېنىڭ غەيۋۇد.

تىمنى قىلىۋاتىدۇ، دەدى، 10 ~ 5 مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن يۇقىرىقى گەپلەرنى تەكرارلاپ ئاچچىقلىنىپ، قوش-نىمىزنىڭ ئۆيىگە چىقىپ ئۇلار بىلەن ئۇرۇشتى». ② كېسەل ئايال، 36 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل كېسەلى ياخشىلانغاندىن كېيىن دوختۇرغا تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپ بەرگەن: «مەن 1 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ئىدارىغا بېرىپ، ئىشخاناغا كىرسەم، بىر قانچە خىزمەتداشلىرىم پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ، مېنىڭچە ئۇلار چوقمۇ مېنىڭ گېپىمنى قىلدى. لېكىن مەن ئۇلارنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ئېنىق ئاڭلىيالمىدىم. لېكىن گەپلىرىگە زەن قويسام، ئۇلار قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا دېگەندەك قىلىپ، باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلغىلى تۇرۇپ-تۇ. مەن چىدىيالىماي يىغلىۋەتتىم. خىزمەتداشلىرىم كېلىپ كۆڭۈل بۆلۈپ، نېمە بولىدىغىز، بىر يېرىڭىز ئاغرىۋاتامدۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ئۇلارنى قەستەن زاڭلىق قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلىدىم. شۇڭا، مەن تېخىمۇ قاتتىق يىغلىدىم. شۇ مەزگىللەردە ناھايىتى جىددىيلىشىپ يۈردۈم، كۆڭلۈم پەقەتلا خوش بولۇپ باقمىدى. بىر قېتىم خەلق گېزىتىدىن ھايۋاناتلارنى قانداق بېقىش توغرىسىدىكى ماقالىنى كۆرگەن ئىدىم. شۇ ۋاقىتتا گېزىتتە سۆزلەنگەن ھايۋاننى ماڭا ئوخشاشقانداك بىلىنىپ كەتتى... ھازىر ئويلىسام بەك كۈلكىلىك تۇيۇلىدۇ، لېكىن شۇ ۋاقىتتا مېنىڭ خىيالىم راستتەك بىلىنەتتى».

(2) ئالاھىدە مەنىگە ئىگە بىھۋدە خىيال

بۇ خىل بىھۋدە خىيال يۇقىرىقى بىھۋدە خىيال ئاساسىدا پەيدا بولىدۇ. باشقىلارنىڭ سۆز - ھەرىكىتىنى ئۆزى بىلەن

مۇناسىۋەتلىك دەپ قارىغاندىن سىرت، يەنە ئالاھىدە مەناغا ئىگە دەپ قارايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئايال، 58 ياش، دىئاگنوزى ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ دۆھەڭلىك مەزگىلى. كېسەلنىڭ ئوغلى كېسەلگە «قورقۇنچلۇق جىلغا» دەپ كەن روماننى ئەكىلىپ بەرسە، كېسەل «مېنى ئوغلۇم مېنى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈشنى پىلانلىدى» دەپ قارىغان. ئىدارىدە كىلەر پېنسىيىگە چىققان كېسەللەرنى، ئىنقىلاۋى قۇربانلار قەبرىستانلىقىنى زىيارەت قىلدۇرغىلى ئاپارغاندا، كېسەل «مېنى ئۆلۈم يولىنى تاللا دەپ ئەكەلدى» دەپ چۈشەنگەن.

(3) قەستكە ئۇچراش بىھۈدە خىيالى

كىلىنىكىدا كۆپ ئۇچرايدۇ. كېسەل سەۋەبسىزلا مەلۇم بىر ئادەم ياكى مەلۇم بىر گۇرۇھنى ئۆزىنى قەستلىدى، ھۇجۇم قىلدى، ئىشلىرىغا بۇزغۇنچىلىق قىلدى دەپ قارايدۇ. مەسىلەن: كېسەل، باشقىلارنى تامىقىمغا زەھەر سېلىپ قويدى، مېنى بىرسى كۆزىتىۋاتىدۇ، مېنى قەستلەشكە ئۇرىنىۋاتىدۇ. ... دەپ قارايدۇ. ① كېسەل: ئەر، ئۇيغۇر، 18 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. كېسەل ئۆيىدە قولغا پىچاق ئېلىۋېلىپ ئۆيدىن سىرتقا چىقىمىغان. تاماق يىگىلى ئۇنىمىغان، يۇيۇنمىغان. دوختۇرخانىغا كەلگەندىن كېيىن كېسەلدىن ئەھۋالىنى سورىغاندا كېسەل مۇنداق دېگەن: «ئۆيدىكىلەرنىڭ مەن بىلەن خوشى يوق، ئۇلار مېنى بۇ دۇنيادىن يوقاتماقچى، شۇڭا تامىقىمغا زەھەر سالىدۇ، ئۇخلاپ قالسام بوغۇپ قويماقچى بولىدۇ. يۇيۇنماي دەپ سەم سۇنى قىزىتىپ، كۆيدۈرۈپ ئۆلتۈرۈۋېتىشىدىن قورقۇپ يۇيۇنمايمەن...». ② كېسەل ئەر، 32 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. كېسەل دوختۇرخانىغا مۇنداق

دېگەن «ئۆيۈم ئالتىنچى قەۋەتتە، تۇرۇپ - تۇرۇپ سۇ توختاپ قالدۇ. بۇ چوقۇم 5 - قەۋەتتىكىلەرنىڭ ئىشى، سۇ كەلگەندە ئىشلىتىشتىنمۇ قورقمىمەن، ئۇلار چوقۇم سۇغا زەھەر ئارىلاشتۇرۇۋەتتى، 5 - قەۋەتتىكىلەر ئۇلترا بىنەپشە نۇر بىلەن مېنى ئۆلتۈرمەكچى. ساقچىلار مېنى تۇتماقچى، ئۇلار مېنى كۆزىتىۋاتىدۇ. شۇڭا دېرىزىلىرىمگە قەغەز چاپ-لىۋەتتىم، مەن كارىۋاتتا ياتالمايمەن، كارىۋاتمۇ خەتەرلىك، ئۇلار ئوڭاي بايقىۋالىدۇ. شۇڭا مەن ھۇجرامدا ئۇخلاماي، زالنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا ئۇخلايمەن، بۇنداق قىلسام بىر قەدەر بىخەتەر بولغاندەك بىلىنىدۇ. مېنى سىرتتىكى كىشى-لىرىمۇ قەستلىمەكچى، سىرتتىكى ئاشخانىلاردىن تاماق يى-مەيمەن، گۆش ئالسام سويۇنلاپ يۇيمەن، ئۇلار ئارىلاشتۇ-رۇۋەتكەن خىمىيەلىك ماددىلارنى يۇيۇپ چىقىرىۋېتىمەن» .

(4) تەسىر خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيال

كېسەل ئۆزىنىڭ روھىي پائالىيىتىنى سىرتقى كۈچنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىدى ۋە سىرتقى كۈچنىڭ كونتروللىقى ئاستىدا دەپ قارايدۇ ياكى سىرتقى كۈچنى بەدىنىمدە يېقىمىسىز بىر خىل سېزىم پەيدا قىلىپ قويدى، دەپ قارايدۇ، ھەتتا ئۆزىنىڭ ئۇيقۇسى، قان بېسىمى، ھەزىم قىلىشى قاتارلىق-لارنىمۇ سىرتقى كۈچنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا دەپ قارايدۇ. كېسەل ئۆزى ئېلىپكىتىر دولقۇنى، ئۇلترا ئاۋاز دولقۇنى، رادىئاكتىپلىق نۇر ياكى ئالاھىدە ئۈسكۈنە قاتارلىقلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىدىم دەپ قارايدۇ. بۇنى كىلىنىكىدا فىزىك-لىق تەسىر خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيال دەپمۇ ئاتايمىز. مەسىلەن: ① كېسەل ئەر، 18 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. بەش يىل بۇرۇن كېسەل ئۆزىنى بىر خىل

ئۈسكۈنە كونترول قىلىۋالدى، دەپ قارىغان. كېسەل «بەزىدە دە كىتاب كۆرگەندە كاللام بەك ئىشلەپ كېتىدۇ، بەزىدە قاتماللىشىپ قالىدۇ، يەنە بەزىدە توختاپ قالىدۇ. پۈتۈن بەدىنىمدىكى مۇسكۇللار، بولۇپمۇ، قورساق مۇسكۇلۇم ئىندە تاين ئاغرىيدۇ. بەزىدە بېشىمۇ قوشۇلۇپ ئاغرىيدۇ. مۇسكۇللىرىم قىسقىراپ، ئۆسەلمەي قالىدۇ. بەزىدە نەپىسىم يېتىشمەيدۇ، كۈلەلمەي قالىمەن. بۇلارنىڭ ھەممىسىنى چو-قۇم مەلۇم بىر ئالاھىدە ئۈسكۈنىلەر كونترول قىلىۋالغان، دەپ قارايمەن» دېگەن. ② كېسەل ئەر، ئۇيغۇر، 48 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. كېسەل دوختۇرغا مۇنداق دېگەن: «مەن كېسەل بولغىلى ئۇزۇن ۋاقىت بولدى، لېكىن سىلەر مېنى تولۇق ساقايتالمىدىڭلار، بەدىنىم-دىكى ئوغرىلىقچە ئاڭلاش ئۈسكۈنىسىنى ئېلىۋېتەلمىدىڭلار، باشقىلار مۇشۇ ئۈسكۈنە ئارقىلىق مېنىڭ ھەممە ئىشلىرىمنى ئۇقۇپ تۇرىدۇ، ئاندىن كېيىن مېڭەمگە ئورنۇتۇپ قويغان باشقۇرۇش ئاپپاراتى بىلەن مېنى باشقۇرۇپ تۇرىدۇ».

(5) مۇبالىغە خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيال

بۇ خىل بىھۇدە خىيال كۆپ ھاللاردا كېسەلنىڭ كەپپە-ياتى ناھايىتى يۇقىرى ۋاقىتتا پەيدا بولىدۇ. مەزمۇنى، ئورۇن، ۋاقىت، مۇھىت ۋە كېسەلنىڭ مەدىنىيەت سەۋىيە-سىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ ئوخشىمايدۇ. كېسەل ئۆزى-نى ئالىم، دۆلەت رەھبىرى، كەشپىياتچى، ئەڭ چوڭ باي دەپ قارايدۇ. مەسىلەن: ① كېسەل ئەر، خەنزۇ، 43 ياش، دىئاگنوزى: دىۋەڭلىك. كېسەل «مەن تەڭداشسىز گېنىد-رال، 90 دىۋىزىيەم، 1000 دىن ئارتۇق ئايرۇپىلانم، ساناقسىز تانكىلىرىم، توپ ۋە مىلتىقلىرىم بار، جۇڭگونى

مەن ئازات قىلغان، مەن ئىلگىرى نۇرغۇن دۆلەتلەردە ئوقۇغان، ھەر قايسى دۆلەت تىللىرىدا سۆزلىيەلەيمەن، مېنىڭ پۈلۈم ناھايىتى كۆپ، نەچچە يەردە بانكام بار، ئۆيۈمدە 100 نەچچە ئادەم ئىشلەيدۇ، 400 قىز - ئوغلۇم بار...» دېگەن.

② كېسەل ئەر، ئۇيغۇر، 26 ياش، دىئاگنوزى: ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەل، قۇتراش تىپى. كېسەل دوخ-تۇرخانىغا كىرگەندىن كېيىن خۇددى چوڭ پروفېسسورلار-دەك قوللىرىنى ئارقىغا قىلىپ، سالماقلىق بىلەن: «سەلەر-نىڭ كېسەل داۋالاش سەۋىيەڭلار بەك تۆۋەن ئىكەن، مەن بۇنداق كېسەللەرگە پسخولوگىيىلىك داۋالاش ئېلىپ بارسام ساقايتالايمەن، دۇنيادىكى ھەر قانداق كېسەلنى داۋالايمەن. مەن، ئۆيۈمدە پۇل دېگەن ساماندىكى، لازىم بولسا 100 مىڭدىن بىرنى سىزگە بېرەي، مىليونىر بولۇپ كېتىسىز، سىزنى ياپونىيىگە چىقىرىپ، ئوقۇتۇپ كېلەي...» دېگەن.

(6) جىنايەت ئۆتكۈزۈش خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيال كېسەل ھېچبىر سەۋەبسىز مەن جىنايەت ئۆتكۈزۈم دەپ قارايدۇ، شۇنىڭدەك دۆلەت ۋە خەلققە چوڭ زىيان يەت-كۈزۈم دەپ ئويلايدۇ. كېسەل ئۆزىنى قولغا ئېلىشنى تەلەپ قىلىپ، ئۆزىنىڭ جىنايىتىنى يېنىكلىتىشنى ئويلايدۇ. بەزىدە شۇ سەۋەبلىك ئاشلىق ئېلان قىلىدىغان ياكى ئۆلۈۋېلىشقا ئۇرۇنىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ.

(7) كېسەللىكتىن گۇمانلىنىش خاراكتېرىدىكى بىھۇدە خىيال.

كېسەل ئاساسسىزلا ئۆزىنى مەلۇم بىر كېسەلگە گىرىپ-تار بولدۇم، مەڭگۈ ساقىيالمىمەن دەپ قارايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئايال، 32 ياش، خەنزۇ، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ

قىلىش كېسىلى. كېسەل 1955 - يىلى 7 - ئايدا قورسقىم بىئارام قىلىۋاتىدۇ، دەپ جۇڭخېچە داۋالانغان. ئاشۇ ۋاقىتتا يىڭنە سانچىغاندا ئازراق ئاغرىغان، كېسەل ئېھتىمال پىيىم ئۈزۈلۈپ كەتتى، دەپ ئويلاپ داۋاملىق شۇ ئىش ئۈچۈن تىت - تىت بولغان، شۇ يىلى تۇغۇتتىن كېيىن يۇقىرىقى كېسەل - لىك ئالامىتى ئېغىرلىشىپ كەتكەن، كېسەل بەدىنىمدىكى نۇرغۇن پەي مۇسكۇللىرىم ئۈزۈلۈپ، قورسقىمنىڭ ئىچى سېسىپ كەتتى دېگەن. ھەمدە شۇ سەۋەبلىك كارىۋاتتىن قوپماي يېتىۋالىدىغان، تاماق يېمەيدىغان، چوڭ - كىچىك تەرەتلىرىنى ئورنىدا قىلىدىغان بولۇپ قالغان. كېسەل قې - نىم تومۇرۇمدىن ئېقىپ چىقىپ كەتتى، شۇ سەۋەبلىك پۈ - تۈن بەدىنىمدىكى مۇسكۇللار قۇرۇپ كەتتى، پۈتۈن بەدىنىم قۇرۇق جازىغا ئايلىنىپ قالدى دېگەن.

(8) ھەسەتخورلۇق خاراكتېرىدىكى بىھۇدە خىيال كېسەل ئۆزىنىڭ ھەمراستىنى (ئېرى ياكى ئايالىنى) ئۆزىگە سادىق ئەمەس، سىرتتا بىرسى بىلەن مۇناسىۋىتى بار دەپ قارايدۇ. شۇ سەۋەبلىك جۈپتىنى ئوغۇرلۇقچە تەكشۈرىدۇ ياكى ئوغرىلىقچە كۆزىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەل، 31 ياش، ئۇيغۇر، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى. كېسەل دوختۇرغا «ئۇ مېنىڭ ئايالىم بولۇشقا مۇناسىپ كەل - مەيدۇ، ئۇنىڭ سىرتتا ئاشنىسى بار ... ماڭا ئىشقا بارىمەن دەپ قويۇپ، ئوينىغىلى بارىدۇ، ئىدارىسىگە تېلېفون بەر - سەم، تېلېفوندا ماڭا ئالدىراش گەپ قىلىپ، ئىشىم بەك جىددىي، دەپ تېلېفوننى قويۇۋېتىدۇ. ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن، ئاپتوبۇس توشۇلۇپ قالدى، دەپ قەستەن ئۆيگە كەچ كېلىدۇ ... ئۇ ئىككىسى مېنى كۆزدىن يوقاتماقچى ... ماڭا

قەست قىلماقچى ...» دېگەن.

(9) ئاشق بولۇش خاراكتېردىكى خام خىيال

كېسەل قەتئىي ھالدا مەلۇم بىرسىنى «مېنى ياخشى كۆرۈپ قالدى» دەپ قارايدۇ. باشقىلارنىڭ رەت قىلىشىغا ئۇچرىسىمۇ، ئاسانلىقچە بەل قويۇۋەتمەيدۇ، ئۇ بەلكىم مېنى سىناۋاتقاندۇ دەپ قارايدۇ. مەسلەن: كېسەل ئايال، 22 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل ئا- لى مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى، ھەر ھەپتىنىڭ ئاخىرى ئۆيىگە قايتقاندا، قوشنىسىنىڭ ئوغلى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇ، لېكىن ئىككىيلەن ئەزەلدىن پاراڭلىشىپ باقمىغان. كېسەل قوشنىسىنىڭ ئوغلىنى مېنى ياخشى كۆرىدۇ، دەپ ئويلىغان ھەم كۆپ قېتىم خەت يېزىپ كۆڭلىنى ئىزھار قىلغان. لېكىن قوشنىسىنىڭ ئوغلى ھېچقانداق بىر جاۋاب خەت قا- تۇرماي، ئەكسىچە كېسەلنىڭ يازغان خەتلىرىنى ئۆزىگە قا- تۇرۇپ بەرگەن. بۇ ۋاقىتتا كېسەل، ئۇ مېنى ھەقىقەتەن ياخشى كۆرىدىكەن، ئۇ خىجىل بولۇپ خەتلىرىمنى قايتۇرۇپ بەردى، دەپ ئويلىغان ھەم ئەتراپتىكىلەر بىزنىڭ مۇناسىۋ- تىمىزنى قوللايدۇ، ئىككىيلەننى ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز قويغاندەك ماسلاشقانلار دېيىشىدۇ دەپ قارىغان. كېسەلنىڭ ئۆيىدىكىلەر كۆپ قېتىم نەسەت قىلىپ، بۇ نىيىتىدىن يېنىشىنى تەۋسىيە قىلغان بولسىمۇ، كېسەل قەتئىي چىڭ تۇرىۋالغان... .

(10) ئوغرى ئېلىۋېلىش خاراكتېردىكى بېھۋە خە-

يال.

كېسەل ئۆزىنىڭ يوشۇرۇپ قويغان نەرسىلىرىنى باشقى- لار ئوغرىلىۋالدى دەپ قارايدۇ. بۇ خىل بېھۋە خىيال

قېرىلىقتىن بولىدىغان روھىي كېسەللەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.
(11) ئىچكى سىرى ئاشكارىلىنىپ قېلىش خاراكتېرىد-

دىكى بېھۋە خىيال

كېسەل ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرىنى باشقىلار بىلىدۇ، دەپ قارايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 26 ياش، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل قەتئىي ھالدا مېنىڭ سىرىم يوق، مەن دېمىسەممۇ ئويلىغانلىرىمنى باشقىلار بىلىدۇ. ئۇلار ئېلىپكتر دولقۇنى ئارقىلىق، كاللامدىكى ئوي-لىرىمنى ئاۋازغا ئايلاندۇرۇپ، باشقىلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ. شۇڭلاشقا مەن نېمە ئىش قىلىشنى ئويلىسام باشقىلار بىلىۋالىدۇ. مەن نېمە ئىش قىلماقچى بولسام، باشقىلارمۇ مېنىڭ ھەرىكىتىمگە ماس ھالدا ھەرىكەتلەرنى قىلىدۇ. مەن تاماق يېيىشنى ئويلىسام، باشقىلار چوكسى بىلەن قاچىنى چىكىدۇ. مەن X نى ئەسكى ئادەم، دەپ ئويلىسام، X بۇنى يىلىۋالىدۇ ھەم شۇ ھامان ماڭا يامان كۆزى بىلەن قاراپ، «مەن ئەسكى ئەمەس» دەۋاتقاندەك كۆرىنىدۇ، دېگەن.

(12) ھايۋانغا ئۆزگىرىپ قېلىش بېھۋە خىيالى.

كېسەل ئۆزىنى بىر خىل ھايۋانغا ئايلىنىپ قالىدۇ، دەپ چىڭ تۇرىۋالىدۇ. شۇنداقلا شۇنىڭغا ماس ھالدا قالايمىدقان قىلىقلارنى قىلىدۇ. مەسىلەن: ئىت، قوي، كالا... قاتارلىقلار. كېسەلمۇ ھايۋانلارغا ئوخشاش ئۆمۈلەپ، ئوت - چۆپ يەپ غەيرىي قىلىقلارنى قىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئەر، 49 ياش، خەنزۇ، دىئاگنوزى: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى. كېسەل دوختۇرغا مۇنداق دېگەن: «مەن بىر بېشى يوق ھايۋان، تۇغۇلۇشۇمدىنلا بىر جىن ئالۋاستى، شۇڭا، مېنىڭ چوك مېڭەم، بەش ئەزايم، پۇت - قولۇم تولۇق

ئەمەس. بۇنى مەن ئۆز قابىلىيىتىم ئارقىلىق ھېس قىلىۋالغان. كېسەل دوختۇرخانىغا كىرگەندىن كېيىن تۆت كۈن ئۇخلىمىغان. دوختۇر سەۋەبىنى سورىسا «مەن ئالۋاستى تۇرسام ئەلۋەتتە ئۇخلىمايمەن» دېگەن.

يەنە بەزى كېسەللەردە ناھايىتى ئاز ئۇچرايدىغان ئاجايىپ بىر خىل بېھۋە خىياللار پەيدا بولىدۇ. كېسەل ئۆزىنىڭ ئاتا - ئانىسى ياكى يېقىن ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى، مېنىڭ ھەقىقىي تۇغقانلىرىم ئەمەس، مەن بىلەن قىلچە قانداشلىق مۇناسىۋىتى يوق، دەپ قارايدۇ. بىز بۇنى قانداشلىق مۇناسىۋىتىنى ئىنكار قىلىش خاراكتېرىدىكى بېھۋە خىيال دەپ ئاتايمىز. يەنە بەزى كېسەللەر ئۆزىنىڭ يېقىنلىرىغا نىسبەتەن مەسىلەن: ئاتا - ئانىسى، ئاكا - ئۇكىلىرىغا قارىتا گۇمانىي قاراشتا بولىدۇ ھەم ئۇلارنى يېقىنلىرىنىڭ سۈرىتىگە كىرىۋالغان جىن - ئالۋاستىلار، دەپ قارايدۇ. بۇنى جىن چاپلىشىۋېلىش خاراكتېرىدىكى بېھۋە خىيال دەيمىز.

4. دىققەت قىلىش ۋە دىققەت قىلىشنىڭ

توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

1. دىققەت قىلىش دېگەن نېمە؟ ئۇ قانچە خىل

بولىدۇ؟

دىققەت قىلىش — ئاڭنىڭ مەلۇم بىر شەيئىگە بولغان يۆنىلىشچانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ ئاڭلىق دىققەت قىلىش ۋە ئاڭسىز دىققەت قىلىش دەپ ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ. ئاڭلىق دىققەت قىلىش، مەلۇم بىر مەقسەت ۋە مۇددەتتە.

سى بولغان دىققەت قىلىشتىن ئىبارەت. ئۇ ئادەمنىڭ تەپەككۈرى، ھېسسىياتى، ئىنتىلىشى ۋە ئۆتمۈشى بىلەن مۇناسىدەك ۋەتەنلىك بولىدۇ. ئاڭسىز دىققەت قىلىش، تاشقى دۇنيادىن كەلگەن تەسىرلەر پەيدا قىلغان، ھېچقانداق مەقسەت ۋە مۇددەئاسى بولمىغان، تەبىئىي دىققەت قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ تاشقى دۇنيادىن كەلگەن تەسىرلەرگە ئىنسانلارنىڭ ئاددىي ۋە ئىپتىدائىي ئىنكاس قايتۇرۇشىدىن ئىبارەت. مەسىلەن: كىشىلەر قاتتىق گۈدۈك ئاۋازنى ئاڭلىسا، شۇ ھامان تەبىئىي ھالدا ئاۋاز چىققان تەرەپكە دىققىتىنى بۇرايدۇ، بۇ ئاڭسىز دىققەت قىلىشتۇر. ئەگەر دەرس ۋاقتىدا بىر ئوقۇغۇچى دەرسنى پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلاۋاتقاندا، ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى يەنە بىر ئوقۇغۇچى قىلىۋاتقان قىزىق پاراڭلار قۇلىقىغا كىرىسىمۇ ئۇ ئوقۇغۇچىنىڭ دەرس ئىنتىزامى ۋە ئۆگىنىش قىزغىنلىقى سەۋەبىدىن، دىققىتىنى ئاشۇ ئوقۇغۇچىنىڭ قىزىق گەپلىرىگە يۆتكەستىن پۈتۈن دىققىتى بىلەن دەرس ئاڭلىشى ئاڭلىق دىققەت قىلىشتىن ئىبارەت.

2. دىققەت قىلىشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

قانچە خىل بولىدۇ؟

دىققەت قىلىشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى چوڭ جەھەتتە تىن ئۈچ خىل بولىدۇ: ① دىققەت قىلىشنىڭ دەرىجە جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى. بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۈچ-راش يەنە دىققەتنىڭ كۈچىيىشى ۋە دىققەتنىڭ ئاجىزلىشى دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. ② دىققەت قىلىشنىڭ تۇرغۇنلۇق جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى. بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۈچ-راش دىققەتنىڭ يۆتكىلىشى، دىققەتنىڭ چېچىلىشى، دىققەتنىڭ مۇقىملىقىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ③ دىققەت قىلىش

نىڭ مەركەزلىشىش جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى. بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۇچراش دىققەت قىلىشنىڭ تارىپىشى ۋە دىققەت قىلىشنىڭ ئاستىلىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

(1) دىققەتنىڭ كۈچىيىشى

بۇ خىل ئەھۋال ئاڭلىق دىققەت قىلىشنىڭ كۈچىيىشىدە نى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەل بېھۇدە خىيالىنىڭ تەسىدە رىدە ئەتراپتىكى ئىشلار ۋە ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ ھەربىر ھەرىكەت، گەپ - سۆزلىرىگە ھەددىدىن ئارتۇق دىققەت قىلىدۇ. يەنە كېسەلدىن گۇمانلىنىش خاراكتېرىدىكى بېھۇدە خىيالغا پاتقان كېسەللەر ئۆز بەدىنىدىكى ھەربىر فىزىئولوگىيىلىك ئۆزگۈرۈشلەرگە ئىنتايىن دىققەت قىلىدۇ، شۇ سەۋەبلىك تولا قايغۇرىدۇ.

(2) دىققەتنىڭ ئاجىزلىشىشى

ئاڭلىق ۋە ئاڭسىز ھالدىكى دىققەت قىلىشنىڭ ئاجىزلىشىشىنى كۆرسىتىدۇ. كېسەل مەلۇم بىر نەرسىگە دىققەت قىلىشنى ئۇزۇن ۋاقىت مەركەزلەشتۈرەلمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا دىققەت قىلىشنىڭ تۇرغۇنلىقى مۇقىم بولمايدۇ. شۇڭلاشقا كېسەلنىڭ ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى تەسىرگە ئۇچرايدۇ. بۇ خىل ئەھۋال، نورمال كىشىلەر ئىنتايىن چارچاپ كەتكەن ۋاقىتلاردىمۇ كۆرۈلىدۇ. بۇنىڭدىن سىرت نېرۋا ئاجىزلىق، چوڭ مېڭە ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەل ۋە ئېڭى توسقۇنلۇققا ئۇچراش قوشۇلۇپ كەلگەن كېسەللەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(3) دىققەتنىڭ سۇسلىشىشى

كېسەلدىن بىرىنچى سوئالنى سورىغاندا، بەرگەن جاۋابى پۈتۈنلەي توغرا بولىدۇ. لېكىن ئارقا - ئارقىدىن ئىككىنچى

چى، ئۈچىنچى سوئاللارنى سورىغاندا، كېسەلنىڭ دىققىتى كۆرۈنەرلىك سۇسلىشىدۇ. كېيىنكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىشى كۆرۈنەرلىك ئاستىلايدۇ. بۇ خىل ئەھۋال خامۇشلۇق كېسەلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(4) دىققەتنىڭ چېچىلىشى

ئاڭلىق دىققەت قىلىش كۆرۈنەرلىك ئاجىزلايدۇ، ھەتتا دىققىتىنى پەقەتلا يىغالمىدۇ. مەسىلەن: كېسەل كىتابىنى ئۇزۇن ۋاقىت ئوقۇسىمۇ مەزمۇنىنى چۈشەنمەيدۇ، خۇددى ئوقۇمىغاندەك ھېس قىلىدۇ، بۇ خىل ئەھۋال نېرۋا ئاجىزلىق كېسەلىدە، ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(5) دىققەت قىلىش دائىرىسىنىڭ تارىيىشى

كېسەلنىڭ دىققەت قىلىش دائىرىسى كۆرۈنەرلىك دائىرىدە كىچىكلەيدۇ، كېسەل مەلۇم بىر نەرسىگە دىققەت قىلىۋاتقان ۋاقىتتا گەرچە باشقىلارنىڭ دىققىتىنى تارقىتىدەك ئىشلار بولسىمۇ، لېكىن كېسەلنىڭ دىققىتىنى تارتالمىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئەس - ھوشىنى يوقاتقان كېسەلدە، دېۋەڭلىك كېسەلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(6) دىققەت قىلىشنىڭ مۇقىملىقى

كېسەلنىڭ دىققىتىنىڭ مۇقىملىقى ھەددىدىن زىيادە كۈچىيىپ كېتىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال نورمال ئادەم ھەم روھىي كېسەللەردە كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: مەلۇم كەشپىياتچى ئالىم مەلۇم بىر ئىش ئۈستىدە مۇلاھىزە قىلىۋاتقاندا، دىققىتى ھەددىدىن زىيادە كۈچىيىپ ئۆزى خىيال قىلىۋاتقان ئىشتىن باشقا ھېچقانداق شەيئىلەر دىققىتىنى تارتالمىدۇ. خامۇشلۇق كېسەلىگە گىرىپتار بولغان كېسەل، جاھىل خا.

راكتېرلىك بېھۋدە خىيالىنىڭ ئىسكەنجىسىدە قالغان كېسەل-
لەر، مەجبۇرىي كۆز قاراشقا ئىگە كېسەللەردە بۇ خىل
ئەھۋال مەۋجۇد بولىدۇ، كېسەل بۇ خىل دىققەتنىڭ مەركەز-
لىشىشى ۋە مۇقىملىقىنى ھېس قىلالايدۇ، ئەمما دىققىتىنى
باشقا شەيئىگە يۆتكىيەلمەيدۇ.

(7) دىققەتنىڭ يۆتكىلىشى

پاسسىپ دىققەت قىلىشنىڭ ئاكتىپچانلىقىنىڭ كۈچىيىد-
شىنى كۆرسىتىدۇ. لېكىن دىققەت قىلىش ئۇزاق داۋاملاش-
مايدۇ، دىققەت قىلىش ئوبيېكتى ئۆزلۈكسىز ئالمىشىدۇ.
بۇ قۇتراش كېسەلىنىڭ ئاساسلىق ئىپادىسىدۇر. كېسەل
نېمىنى كۆرسە شۇ توغرىلىق سۆزلەيدۇ، سۆزلەۋاتقاندا ئەترا-
پىدىكىلەر باشقا گەپ - سۆز قىلسا ياكى بىرەر نەرسىگە
كۆزى چۈشسە شۇلارنىڭ گېپىگە قوشۇق سالىدۇ ياكى شۇ
نەرسە توغرىلىق سۆزلەيدۇ، باشتا سۆزلەۋاتقان تېمىسى بىر
چەتتە قالىدۇ.

5. ئەستە ساقلاش ۋە ئەستە ساقلاشنىڭ

توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

1. ئەستە ساقلاش قابىلىيىتى دېگەن نېمە؟
بۇرۇن ھېس قىلغان شەيئىلەرنى مەلۇم بىر شارائىتتا
قايتا ئەسلەپ، ئىپادىلەش جەريانىنى كۆرسىتىدۇ.
2. ئەسلەش دېگەن نېمە؟
ئەسلەش، بۇرۇنقى تەجرىبىلەرنىڭ كىشى مېڭىسىدە
قايتا تەكرارلىنىشتىن ئىبارەت.
ئەستە ساقلاش قابىلىيىتى تونۇش، ساقلاش، بىلىش،

قايتا ئەسلەش قاتارلىق تۆت باسقۇچنى بېسىپ ئۆتدۇ.
3. ئەستە ساقلاش قابىلىيىتىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىد-

شى قايسى تەرەپلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

(1) ئەستە ساقلاش قابىلىيىتىنىڭ كۈچىيىشى

بۇ بىر خىل پاتولوگىيىلىك ئەستە ساقلاشنىڭ كۈچىيىد-
شى بولۇپ، زۆرۈرىيىتى بولمىغان بۇرۇنقى ئىشلارنى ئەس-
لەشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: كېسەل كىچىك ۋاقتىدىكى
مەلۇم ئىشلارنى، ئويۇنلارنى ھەتتا كىملىرىنىڭ قانداق ئويۇن-
لارنى ئوينىغانلىقىنى ئەسلەيدىغان، شۇنداقلا ئىنتايىن ئىن-
چىكە ئىشلارنىمۇ ئېنىق ئەسلەيدىغان بولۇپ قالىدۇ. بۇ
خىل ئەھۋال قۇتراش كېسىلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ. يەنە،
ئۆزىنى ئەيىبلەشنى ئاساسلىق ئالامەت قىلغان خامۇشلۇق
كېسىلىدىمۇ بۇ خىل ئالامەت كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: مەلۇم
بىر كېسەل كېسىلى قوزغالغان ۋاقتتا، دوختۇرغا مۇنداق
دېگەن: «مەن خاتالىق ئۆتكۈزدۈم، مەن 8 ياش ۋاقتىدا
دوستۇمنى يېقىتتۇم» . كېسەل ساقايغاندىن كېيىن يۇ-
قىرىقى ئىشلارنى ئەسلىيەلمەيدۇ.

(2) ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىنىڭ ئاجىزلىشىشى

ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىنىڭ ئاجىزلىشىشى، تونۇش،
ساقلاش، بىلىش، قايتا ئەسلەش قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىيۈز-
لۈك ئاجىزلىشىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئالامەت كلىنىكىدا
بىر قەدەر كۆپ ئۇچرايدۇ. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى،
نېرۋا ئاجىزلىقى ۋە ياشىنىپ قالغان نورمال كىشىلەردە كۆپ
كۆرۈلىدۇ. دەسلەپتە ئومۇمەن دېگۈدەك قايتا ئەسلەش باس-
قۇچى ئاجىزلىشىدۇ. بولۇپمۇ ئاي - كۈن، ۋاقىت، مەخ-
سۇس ئاتالغۇ، ئىسىم، ئۇقۇم قاتارلىقلارنى قايتا ئەسلەشتە

قىيىلىدۇ.

(3) ئۇنۇتقاقلىق

تۇرمۇشنىڭ مەلۇم بىر باسقۇچىدىكى كۆپلىگەن تەجرىبە بىلەرنى ياكى چوڭ ۋەقەلەرنى قايتا ئەسلىيەلمەسلىك ئۇنۇت- قاقلىق دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنۇتقاقلىقنىڭ تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە ئىپادىسى بولىدۇ.

(1) بىرگە ماڭىدىغان ئۇنۇتقاقلىق

كېسەل بولغاندىن كېيىنكى بىر مەزگىللىك سەرگۈ- زەشتلەرنى ئەسلىيەلمەيدۇ، ئۇنۇتقاقلىق كېسەللىك بىلەن تەڭ باشلىنىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال مېڭە سىلكىنىش، مېڭىسى زەخىملىنىش قاتارلىقلاردا كۆرۈلىدۇ.

(2) ئارقىغا يېنىش خاراكتېرلىك ئۇنۇتقاقلىق

كېسەل كېسەللىك پەيدا بولۇشتىن بىر مەزگىل ئىلگى- رىكى سەرگۈزەشتىلىرىنى ئەسلىيەلمەيدۇ، بۇنىڭدا ئېيتىل- غان بىر مەزگىل قىسقا بىر ۋاقىتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئېغىر دەرىجىدىكى مېڭە تىقىلمىسىغا گىرىپتار بول- غان، ئەس-ھوشنى يوقاتقان كېسەللەردە، قېرىلىقتىن بو- لىدىغان روھىي كېسەللەردە، ئېغىر روھىي زەربىگە ئۇچرىد- غانلاردا، كاربون چالا ئوكسىدى بىلەن زەھەرلەنگۈچىلەردە كۆرۈلىدۇ.

(3) تەرەققىي قىلىشچان ئۇنۇتقاقلىق

بۇ خىل ئەھۋال ياشانغانلاردىكى دۆۋەتلىك كېسەللىدە كۆرۈلىدۇ. ئۇنۇتقاقلىق كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىدۇ. بىرەر نەرسە ياكى ئادەمنى قايتا كۆرسە تونۇيالمايدۇ ياكى ئەسلىيەلمەيدۇ.

(4) پىسخولوگىيەلىك ئۇنۇتقاقلىق

قاتتىق ئازابلىنىشتىن كېيىن پەيدا بولغان، تۇرمۇش-
نىڭ مەلۇم بىر مەزگىلدىكى ئېچىنىشلىق سەرگۈزەشتىلىرى
ۋە ھېسسىياتلىرىنى ئەسلىيەلمەسلىكتىن ئىبارەت. بۇ خىل
ئۈنۈتقاچلىق چوڭ مېڭە ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەللەر-
دە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(4) خاتا ئەسلەش

كېسەلنىڭ ئۆزىنىڭ سەرگۈزەشتىسى توغرىسىدىكى
ئەسلىمىسى خاتا بولىدۇ. سۆزلەۋاتقان ئىشلىرى ئۆزى دېگەن
ۋاقىتتا يۈز بەرمىگەن بولسىمۇ، شۇ ۋاقىتتا يۈز بەرگەن،
دەپ چىڭ تۇرۇۋالدى. بۇ خىل ئەھۋال روھىي جەھەتتىن
يېتىلىشنىڭ نورمال بولماسلىقى، ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىش
خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىك، چوڭ مېڭە ئەزا خاراكتېر-
لىك روھىي كېسەللىك ۋە زەخمىلىنىشتىن كېلىپ چىققان
دېۋەڭلىك قاتارلىقلاردا كۆرۈلىدۇ.

(5) ساختا ئەسلەش

كېسەلنىڭ، قايتا ئەسلەش جەريانىدا ئۆز ئەمەلىيىتىدە
ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان ۋەقە ياكى تەجرىبىلەرنى ئۆزىنىڭ
ئۆتمۈشىدە بولغان، دەپ تۇرۇۋېلىشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ
خىل ئەھۋال ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىش خاراكتېرلىك رو-
ھىي كېسەللىكلەردە، زەخمىلىنىش، زەھەرلىنىش مەنبەلىك
روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(6) بۇرمىلانغان ئەسلەش

كېسەل ئۆزى كۆرگەن ياكى ئاڭلىغان، چۈشىدە كۆر-
گەن ئىشلارنى ئۆز بېشىمىدىن ئۆتكۈزگەن ئىش دەپ تۇرىۋالدى-
دۇ. مەسىلەن: باشقىلار كەشىپ قىلغان نەرسىلەرنى كېسەل
مەن كەشىپ قىلغان دەپ تۇرىۋالىدۇ.

(7) تونۇش ياكى ناتونۇش ھېس قىلىش

كېسەل يېڭى بىر نەرسىنى تۇنجى كۆرگەندە خۇددى بۇرۇن پىششىق بىلىدىغاندەك ھېسسىياتتا بولىدۇ ياكى ئىلا- گىرى نەچچە قېتىم كۆرگەن نەرسىلەرنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغاندەك، يات نەرسىدەك ھېس قىلىدۇ. بۇ خىل ھالەت تۇتاقلىق كېسىلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

6. ئەقلىي قابىلىيەت ۋە ئەقلىي قابىلىيەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

ئەقلىي قابىلىيەت مۇرەككەپ بىر خىل ئۇقۇم بولۇپ، ئىلگىرى ئىگىلىگەن بىلىم ۋە تەجرىبىلەرنى ئىشلىتىش ئار- قىلىق، يېڭى نەسىللەرنى بىر تەرەپ قىلىش ھەم يېڭى بىر ئۇقۇمنى بارلىققا كەلتۈرۈش ئىقتىدارىنى كۆرسىتىدۇ. ئەقلىي قابىلىيەت پائالىيىتى تەپەككۈر، ئەستە ساق- لاش، دىققەت قىلىش بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. ئەقلىي قابىلىيەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى يۇقىرىدا ئېيتىلغان تەپەككۈر، ئەستە ساقلاش، دىققەت قىلىش قاتار- لىقلارنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئاجىزلىشى ياكى مەلۇم بىر سىنىڭ ئاجىزلىشى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئېغىرلاشقاندا دۆۋەڭلىك كۆرۈلىدۇ. ئەقلىي قابىلىيەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى ئىككى خىل بولىدۇ: ① ئەقلىي قابىلىيەتنىڭ تۇغما تۆۋەن بولۇشى ② كېيىن پەيدا بولىدىغان دۆۋەڭلىك.

1. ئەقلىي قابىلىيەتنىڭ تۇغما تۆۋەن بولۇشى
بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۇچراش ئاساسلىقى كېسەلنىڭ ھامىلە ۋاقتىدا، تۇغۇلۇش جەريانىدا ۋە بوۋاق ۋاقتىدا، ئىر-

سىيەت، يۇقۇملىنىش، زەھەرلىنىش، باش قىسمى زەخمە-
لىنىش، ئىچكى ئاجراتما نورمالسىز بولۇش، ئوكسىگىن
يېتىشمەسلىك قاتارلىق ئامىللار سەۋەبىدىن چوڭ مېڭىسىد-
نىڭ يېتىلىشىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىدىن بولىدۇ. بۇ-
نىڭدا ئەقلىي ئىقتىدار بىر باسقۇچتا توختاپ قالىدۇ. بۇ خىل
ئالامەت روھىي جەھەتتىن يېتىلىشى كېچىككەن كېسەللەردە
كۆرۈلىدۇ.

2. دېۋەڭلىك

بۇ بىر خىل بېقىندى كېسەللىك ئالامىتى بولۇپ، دائىم
ئاستا خاراكتېردە ياكى تەرەققىي قىلىش خاراكتېردە ئىپادى-
لىنىدۇ. كېسەلنىڭ ئەستە ساقلاش، چۈشۈنۈش، ھېسابلا-
ش، ئۆگىنىش ۋە ھۆكۈم قىلىش ئىقتىدارى ئاجىزلايدۇ
ھەمدە مېڭە فۇنكسىيىسىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل
كېسەللىك ئالامىتى قېرىلىقتىن بولىدىغان دېۋەڭلىك كېسىد-
لىدە، مېڭە قان تومۇرلىرىنىڭ قېتىشىدىن كېلىپ چىققان
روھىي كېسەللىكتە، مېڭە ياللۇغىنىڭ ئاسارىتىدە كۆپ كۆ-
رۈلىدۇ.

7. ھېسسىياتنىڭ توسقۇنلۇققا

ئۇچ-رد-شى

ھېسسىيات جەريانىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى تۆۋەندى-
كى بىر قانچە جەھەتتىن ئىپادىلىنىدۇ.

1. ھېسسىياتنىڭ كۈچىيىشى

بۇنىڭدا كېسەلنىڭ ھېسسىياتى كۆرۈنەرلىك كۈچىيىد-
دۇ. دائىم شاتلىققا چۆمۈپ، خۇشال - خۇرام، ئەركىن -

ئازادە يۈرىدۇ. باشقىلار بىلەن يېقىنلىشىشنى ياخشى كۆردى. دۇ، ئۆز - ئۆزىدىن قانائەت ھاسىل قىلىدۇ. سۆزلىگەندە قاش - كۆزىنى ئويىنىتىپ، قېن - قېنىغا پاتماي قالىدۇ، چىراي ئىپادىسى مول بولىدۇ. ھەممە ئىشلارغا قىزغىن مۇئامىلە قىلىدۇ، ئەزەلدىن قايغۇ ھەسرەتتى يوقتەك كۆرۈنىدۇ، ئۆزىگە ئىشىنىدۇ ھەم ھەممىنى مۇبالىغىلەشتۈرۈۋېتىدۇ. لېكىن ھېسسىياتنىڭ بۇنداق كۈچلۈك بولۇشىنىڭ تۇراقلىق بولۇشى ناتايىن، كېسەل ئوڭاي ئاچچىقلىنىدۇ. كىچىككىنە بىر ئىشلارغىمۇ بەكلا چېچىلىپ خاپا بولىدۇ. ئېچىنىشلىق ئىشلارغا يولۇقسا ئازابلانپ يىغلايدۇ، لېكىن كۆزنى يۈمۈپ - ئاچقىچە ئۇنتۇپ كېتىدۇ. كېسەل - نىڭ كەيپىياتى داۋاملىق ياخشى بولىدۇ. ئۆزىنى ئىنتايىن بەختلىك ھېس قىلىدۇ. دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى بۇ خىل خۇشال كەيپىياتنىڭ باشقىلارغا بولغان تەسىرى چوڭ بولىدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ مۇھىت بىلەن بىردەكلىكى ياخشى بولغاچقا يۇقىرىدا ئېيتىلغان ھەر بىر ھەرىكەتنى نورمال كىشىلەر چۈشىنىدۇ، باشقىلار ئاسانلا ھېسسىداشلىق قىلىدۇ. بۇ تەرىپى ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدىكى ھاياجانلىنىش ھالىتىدىن پەرقلىنىدۇرۇپ دىئاگنوز قويۇشتا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. بۇ ئالامەت قۇتراش كېسىلىنىڭ يەنە بىر تىپىك ئالاھىدىلىكى ھېسابلىنىدۇ. بۇ خىل ئالامەت ئادەتتە تەپەك - كۈرنىڭ ئۇچۇشى ۋە ھەرىكەتنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى بىلەن بىرگە پەيدا بولىدۇ.

2. شادلىنىش

بۇ ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەللەردە، مەسىلەن: مېڭە ئارتېرىيىسى قېتىش مەنبەلىك روھىي كېسەل، قېرىد -

لىقتىن بولغان دۆۋەتلىك قاتارلىق كېسەللىكلەردە كۆرۈلدى. دىغان شادلىنىشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئالامىتى ھېسسىياتنىڭ كۈچىيىشى بىلەن ئوخشىمايدۇ. كېسەل ئۆزى بەك خۇشال بولسىمۇ، لېكىن چىرايى يەنىلا دەلتى چىراي كۆرىنىدۇ.

3. ھېسسىياتنىڭ تۆۋەنلىشى

بۇ خىل كېسەللىك ئالامىتى ھېسسىياتنىڭ كۈچىيىشى بىلەن قارىمۇ قارشى بولىدۇ. كېسەلنىڭ روھىي - كەيپىيا- تى ناھايىتى تۆۋەن بولۇپ، كۈن بويى قايغۇ - ھەسرەت ئىچىدە قاپقىنى ئاچماي يۈرىدۇ، ھەسرەت چېكىدۇ، ئېغىر- لىرى ھازىدار ئادەمدەك بولۇپ قالىدۇ. ئازاب ھەم ئۈمىد- سىزلىككە چۆكىدۇ. ئۆزىنىڭ ھېچنىمىسى يوقتەك ھېس قىلىپ، ھايات ياشىغاندىن ئۆلگەن ياخشى دەپ قارايدۇ. سىرتقى دۇنيادىكى ھەممە نەرسىلەر ئۇنىڭ قىزىقىشىنى تارت- مايدۇ، پەقەتلا ھەسرەتلىنىدۇ. كېسەل شۇ سەۋەبلىك ئۆز - ئۆزىنى ئەيىپلەپ، ئۆزىنى تىللاپ ئۆتىدۇ. ھەتتا ئۆلۈۋې- لىش ئويىدا بولىدۇ. ھېسسىياتنىڭ بۇ خىل تۆۋەنلىشى داۋاملىق تەپەككۈرنىڭ ئاستىلىشى بىلەن بىرگە پەيدا بولىدۇ. كېسەلنىڭ گەپ - سۆزى ۋە ھەرىكىتى ئازىيىدۇ، ئىرادىسى بوشايدۇ، ئىنكاسى ئاستىلايدۇ. بۇ خامۇشلۇق كېسەلنىڭ تىپىك ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ ھەمدە ئىنكاس خاراكتېرلىك خامۇشلۇق كېسەللىكى، كىلىماكتېرىيە دەۋرىدىكى روھىي كېسەللەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

4. تەشۋىشلىنىش

بۇ ئۆزىنىڭ بىخەتەرلىكىگە خەۋپ يېتىشتىن ۋە باشقا يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشىدىن ئەنسىرەش ھېسسىياتىدىن ئىبارەت. كېسەل ھېچقانداق ئاساسىي بولمىسىمۇ سەۋەبسىزلا ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىدىن ئەنسىرەپ جىددىيلىشىپ قورقىدۇ، ئوشۇقتىن - ئوشۇق غەم يەيدۇ ياكى كېسىلىم ناھايىتى ئېغىر، داۋالاپ ساقايتقىلى بولمايدۇ دەپ قارايدۇ ياكى مەسىلە ئىنتايىن مۇرەككەپ، بىر تەرەپ قىلغىلى بولمايدۇ، دەپ قاراپ، تىت - تىت بولىدۇ، ئاھ ئۇرىدۇ، ھەممىدىن ئاغرىنىدۇ، چوڭ بالايى - ئاپەت كېلىشتىن ئەنسىرەيدۇ. كېسەلگە ھەر خىل ئۇسۇللار بىلەن نۇرغۇن ئادەم چۈشەندۈرىشىمۇ بۇ خىل تەشۋىشلىنىشتىن قۇتۇلالمايدۇ. بۇ خىل ئالامەت تەشۋىشلىنىش خاراكتېرلىك مېڭە فۇنكسىيىسى بۇزۇلۇش كېسىلىدە ئالاھىدە ئىپادىلىنىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا كلىماكتېرىيە دەۋرىدىكى خامۇشلۇق، نېرۋا ئاجىزلىق قاتارلىق كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. بۇ ئالامەتكە دائىم ۋېگېناتىۋ نېرۋا فۇنكسىيىسىنىڭ بۇزۇلۇشى قوشۇلۇپ كېلىدۇ.

5. نازۇكلۇق

ئىنتايىن ئاجىز سىرتقى تەسىر، ھەتتا بىلگىلى بولمىغان غۇدەك غىدىقلاشلارمۇ كېسەلنىڭ ھېسسىياتىدا ئۆزگىرىش پەيدا قىلىدۇ، بۇ تەسىرلەرگە قارىتا كېسەلنىڭ ئىنكاسىمۇ تېز بولىدۇ، بەزىدە بىر قەدەر كۈچلۈك بولىدۇ. ھېچبىر

تايىنى يوق ئىشلارغا يىغلاپ - ئېقىپ، ئازابلىنىپ كېتىدۇ ياكى ھاياجانلىنىپ كېتىدۇ، ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. بۇ خىل ئالامەت ھىستېرىيە، نېرۋا ئاجىزلىق، مېڭە ئارتې-رىيىسى قېتىش خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

6. ھېسسىياتنىڭ پارتىلىشى

بۇ روھىي ئامىلنىڭ تەسىرىدە ئوشتۇمتۇت قوزغىلىدۇ. خان پارتلاش خاراكتېرىدىكى ھېسسىياتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىدۇ. بۇ خىل ئالامەتنىڭ كېسەللەردىكى ئىپادىسى بولسا تۇيۇقسىز ۋارقىراپ - جاقىراش، باشقىلارنى ئۇرۇش، بىر نەرسىلەرنى چېقىپ، پۈتۈن ئاۋازى بىلەن ۋاقىراپ يىغىلاشتىن ئىبارەت. كېسەللەر بەزىدە خوشاللىقىدىن سەكرەپ ئۇسۇل ئويناپ، ناخشا ئېيتىپ كېتىدۇ. قاقاقلاپ كۈلۈپ توختمايدۇ، بەزىدە يەردە دومىلاپ كېتىدۇ. بەزىدە ناھايىتى قوپال بولۇپ قالىدۇ. بارلىق ئۆزگىرىش ناھايىتى تېز، قالايمىقان بولىدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئالامىتى ھىستېرىيەدە كۆرۈلىدىغان روھىي توسالغۇغا ئۇچراشنىڭ بىرسىدۇر.

7. ئوڭاي تېرىكش

بۇ بىر خىل ئىنتايىن كۈچلۈك، ئەمما داۋاملىشىش ۋاقتى ئىنتايىن قىسقا بولغان ھېسسىياتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىدۇ. كېسەل ئۇششاق ئىشلارغىمۇ كۈچلۈك ئىن-كاس قايتۇرىدۇ، ئوڭايلا ئاچچىقلىنىدۇ، ھاياجانلىنىدۇ،

غەزەپلىنىدۇ، باشقىلار بىلەن ئۇرۇشۇپ توختمايدۇ. بۇ خىل ئالامەت ھىستېرىيە، نېرۋا ئاجىزلىق، قۇتۇراش ھالەتتى، بەدەن خاراكتېرلىك ۋە ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

8. ھېسسىياتنىڭ ئاجىزلىشىشى

كېسەلنىڭ مەلۇم بىر تەسىر كۈچى كۈچلۈك ئىشلارغا بولغان ھېسسىياتى باشقا كىشىلەرگە قارىغاندا سۇس بولىدۇ. ھەم ئىچكى دۇنياسىدا ماس ھالدىكى تەسىرات ھاسىل بولمايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئائىلىسىدىكىلەرگە قىزغىن مۇئامىلە قىلمايدۇ، خىزمەتداشلىرىغا كۆڭۈل بۆلمەيدۇ، خىزمەتتە ئەستايىدىل بولمايدۇ، كەيپىياتى تۆۋەن بولىدۇ. بۇ خىل ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ھەم ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىكنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدا كۆپ كۆرۈلىدۇ.

9. ھېسسىياتنىڭ سۇسلىشىشى

كېسەل ئەتراپىدا يۈز بېرىۋاتقان ھەر قانداق ئىشلارغا كۆڭۈل بۆلمەيدۇ، كۆرسىمۇ كۆرمەسكە سالىدۇ. نورمال كىشىلەرگە نىسبەتەن ئېغىر ئازاب ياكى زور خۇشاللىق ئېلىپ كېلىدىغان ئىشلار كېسەلدە ھېچقانداق ئىنكاس پەيدا قىلالمايدۇ. مەسىلەن: ئۆلۈم، جۇدالىق ئالدىدا ئازاب ھېس قىلمايدۇ. ئەتراپتىكى ئۆزگىرىشلەرگە كۆڭۈل بۆلمەيدۇ، چىراي ئىپادىسى سۇغۇق بولىدۇ. ئىچكى ھېسسىياتى ئىنتايىن سۇس بولىدۇ.

يىن ئاددىي بولۇپ، خۇددى ئەتراپتىكى مۇھىت بىلەن ھېچ-
بىر ئورتاقلىقى يوقتەك كۆرۈنىدۇ. بۇ خىل ئالامەت ئېلىد-
شىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە ناھايىتى كۆپ
كۆرۈلىدۇ.

10. ھېسسىياتنىڭ تەتۈرلىكى

بۇ بىلىش جەريانى بىلەن ھېسسىيات پائالىيىتى ئوتتۇ-
رىسىدا ماسلىشىشچانلىقنىڭ يوقالغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ
ۋاقىتتا كېسەلنىڭ ھېسسىيات ئىپادىسى بىلەن تەپەككۈرد-
نىڭ مەزمۇنى ئوخشاشمايدۇ، ئازابلىق ئىشلارنى ئاڭلىسا
ناھايىتى خۇش بولۇپ كېتىدۇ. مەسىلەن: مەلۇم بىر كې-
سەل ئۆزىنىڭ دادىسىنىڭ تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى
ئاڭلاپ، كۈلۈپ كەتكەن، بۇ خىل ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش
كېسەلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

11. چىراي ئىپادىسىنىڭ تەتۈرلىكى

بۇ، ئىچكى ھېسسىياتى بىلەن چىراي ئىپادىسىنىڭ
ماسلاشماسلىقى ياكى بىر - بىرىگە زىت بولۇشىنى كۆرسىتىد-
دۇ. مەسىلەن: گەرچە كېسەلنىڭ سىرتقى قىياپىتى ياكى
چىراي ئىپادىسى خۇشال دەك كۆرۈنىشىمۇ، لېكىن ئۆزى ئازاب-
لىنىپ يۈرىدۇ. بۇ ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىدە،
بولۇپمۇ ياشلىق دەۋردىكى ئېلىشىپ قالغان كېسەللەردە كۆپ
كۆرۈلىدۇ.

12. قورقۇش كېسەلى

كېسەل ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولغان نەرسە، مۇھىت ۋە ھەرىكەتلەرگە قارىتا ئىنتايىن جىددىيلىشىش، قورقۇش كەيپىياتىدا بولىدۇ. كېسەل بۇ خىل قورقۇشنىڭ ئارتۇقچە ئىكەنلىكىنى بىلىشىمۇ قۇتۇلالمايدۇ. كېسەل قورقىدىغان نەرسىلەر ھەر خىل بولىدۇ. مەسىلەن: كىچىككىنە مەينەتچىلىك، يۇقۇملىنىش، ئۆتكۈر بېسىق نەرسىلەر، ئا-دەم يوق جاي، ئېگىزلىك ۋە ئويمانلىق، ھەر خىل كېسەل-لەر، تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كېتىش قاتارلىقلاردىن سەۋەبسىزلا قورقىدۇ. شۇ ۋەجىدىن ئادەم ۋە نەرسىلەرگە يېقىنلىشىش-تىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ ياكى يېقىنلىشىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ. بۇ خىل ئالامەت قورقۇش خاراكتېرىدىكى مېڭە فۇنك-سىيىسى بۇزۇلۇش كېسەلىنىڭ تىپىك ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ. ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىنىڭ دەسلەپكى باسقۇچلىرىدە مۇ كۆرۈلىدۇ.

13. پاتولوگىيىلىك قايناق ھېسسىيات

بۇ تۇيۇقسىز قوزغىلىدىغان، ئىنتايىن كۈچلۈك بولغان ئەمما قىسقا ۋاقىت داۋاملىشىدىغان ھېسسىياتنىڭ توسقۇن-لۇققا ئۇچرىشىدىن ئىبارەت. كېسەل ئادەتتە بۇ خىل تەلۋ-لەرچە ھېسسىياتىدىن كېلىپ چىققان قىلمىشنىڭ ئاقىۋىتىدۇ. نى ئويلاپ يېتەلمەيدۇ ھەم بۇ خىل ھېسسىياتنى كونترول قىلالمايدۇ. بۇ خىل تەلۋلەرچە ھېسسىيات دائىم ئېچىنىش-لىق ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ، باشقىلارنى ئېغىر زەخمىلەندۈرىدۇ.

دۈرىدۇ. بۇ خىل ھېسسىيات قوزغالغاندا كېسەلنىڭ ئەس-
ھوشى مەلۇم دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ، شۇڭلاشقا
كېسەل شۇ ئىشتىن كېيىن ئېھتىمال ئۈنۈتقاق بولۇپ قېلىد-
شى مۇمكىن. بۇ خىل ئالامەت تۇتاقلىق كېسىلىدە، بىر
قەدەر ئېغىر دەرىجىدىكى مېڭە زەخمىلىنىشتە، زەھەرلىنىش
خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. بەزى-
دە يەنە ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدىمۇ كۆرۈلىدۇ.

14. مەجبۇرىي كۈلۈش، مەجبۇرىي يىغلاش
بۇ مېڭە ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ
كۆرۈلىدىغان ئالامەتتۇر. كېسەل ھېچقانداق سىرتقى ئامىل-
نىڭ تەسىرى بولمىسىمۇ، تۇيۇقسىز ئۆزىنى كونترول قى-
لالماي، مەجبۇرىي كۈلىدۇ ياكى يىغلايدۇ. بۇ ۋاقىتتا كې-
سەلنىڭ چىراي ئىپادىسى بىر خىل غەيرىي ئەخمەقلارچە
بولۇپ، ئىچكى ھېسسىياتى بىلەن چىراي ئىپادىسى ماسلاش-
مىغان بولىدۇ.

15. قارىمۇ قارشى ھېسسىيات
ئوخشاش بىر كېسەلدە ئوخشاش بىر ئىشقا نىسبەتەن
ئوخشاش بىر ۋاقىتتا ئۆزئارا قارىمۇ قارشى بىر - بىرىگە
زىت بولغان ئىككى خىل ھېسسىيات پەيدا بولىدۇ. بۇ خىل
ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ. مەسى-
لەن: كېسەل ئۆزىنىڭ تۇغقانلىرىغا بىرلا ۋاقىتتا ئۆچلۈك
ھەم ئامراقلىق قىلىدۇ.

16. پاتولوگىيەلىك كەيپىيات يامانلىشىش كېسەل ھېچقانداق سىرتقى دۇنيانىڭ تەسىرى بولمىسىدە مۇ تۇيۇقسىز چۈشكۈنلىشىدۇ، جىددىيلىشىدۇ، بۇ خىل ئەھۋال ئادەتتە 2~1 كۈن داۋاملىشىدۇ. كېسەل ئوڭاي ھاياجانلىنىپ، سەۋەبسىزلا قورقىدۇ. ھەر خىل تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدۇ. ھەممە جايدا ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق بول-مايۇاتقانلىقىنى سۆزلەپ يۈرىدۇ، بۇ خىل ئالامەت تۇتاقلىق كېسەلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

8. ئىرادە، ھەرىكەت ۋە ئىرادە،

ھەرىكەتنىڭ توسقۇنلۇققا

ئۇچرىشى

1. ئىرادە دېگەن نېمە؟

ئىرادە — كىشىلەرنىڭ مەلۇم بىر مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن قويغان شەرتى ۋە ئىشقا ئاشۇرۇش پىلانىدىن ئىبارەت.

2. ئىرادىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

(1) ئىرادىنىڭ كۈچىيىشى

بۇ ئىرادە پائالىيەتنىڭ كۈچىيىشىدىن ئىبارەت. بۇ خىل ئالامەتنىڭ پەيدا بولۇشى باشقا روھىي پائالىيەتلەر بىلەن زىچ ئىچكى باغلىنىشقا ئىگە بولىدۇ. مەسىلەن: قۇتراش ھالىتىدىكى كېسەلنىڭ كەيپىياتىنىڭ يۇقىرىلىقى، كېسەل-

نىڭ ئەتراپتىكى ھەممە نەرسىلەرگە بولغان قىزىقىشىنى پەيدا قىلىدۇ. كېسەلنىڭ ھەممىنى ئۆگەنگۈسى، بىلگىسى كېلىدۇ. شۇڭا داۋاملىق ئالدىراش يۈرىدۇ، مېڭىپ جىم تۇرالمايدۇ، كۈچ - قۇۋۋىتى ئۇرغۇپ تۇرىدۇ، ھارغىنلىق ھېس قىلمايدۇ. لېكىن كېسەلنىڭ ھەرىكىتى ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىپ تۇرغاچقا، بىر ئىشنىڭ باش - ئايىقىنى چىقىرالمايدۇ، ئاخىرىغىچە داۋاملاشتۇرالمايدۇ، بۇ خىل ئەھۋال قۇتراش خاراكتېرلىك روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە يەنە بىر خىل ئىرادىنىڭ كۈچىيىشى كۆرۈلىدۇ، كېسەل بىھۇدە خىيالىنىڭ تۇرۇتكىسى ئاستىدا توختىماي ھەر تەرەپكە ئەرەز شىكايەت ئېيتىدۇ ياكى ئۆزى بايقىغان ھەم گۇمان قىلغان مەسىلىلەرنى چىڭ تۇتۇۋېلىپ، تەكشۈرۈپ توختىمايدۇ، گەرچە ئىسپاتلىرى كەم، ھەتتا مەزمۇنى ئەمەلىيەتكە ئويغۇن بولمىسىمۇ، تەكشۈرۈۋاتقان مەسىلىلەرنىڭ نۇرغۇن زىددىيەتلىك تەرەپلىرى بولسىمۇ، كېسەل يەنىلا داۋاملىق گۇمانلىنىپ تەكشۈرىدۇ. ئاخىرىغىچە قەتئىي چىڭ تۇرىۋالىدۇ. ئۆزگەرتىمەيدۇ.

2) ئىرادىنىڭ ئاجىزلىشى

بۇ ئالامەت يۇقىرىقى ئالامەت بىلەن قارىمۇ قارشى بولىدۇ. كېسەلنىڭ ئىرادە پائالىيىتى كۆرۈنەرلىك ئاجىزلايدۇ، شۇڭلاشقا كەيپىياتى چۈشكۈنلىشىپ، ئەتراپتىكى مۇھىتقا بولغان قىزىقىشى يوقايدۇ. ئاممىۋى پائالىيەتلەرگە قاتناشمايدۇ. ھورۇن، يالغۇز يۈرىدىغان، كۈندە بىر جايىدىن

مىدىرلىماي، ياتقان يېرىدىن قوپمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئادەتتە ھەرىكىتى ئاستىلاپ كېتىدۇ، ئۆگىنىش ۋە خىزمەت ئىنتايىن تەستەك بىلىنىدۇ. ئۆگىنىش، خىزمەت قىلىشقا رايى بارمايدۇ، ئېغىر بولغاندا ھەتتا كۈندىلىك تۇرمۇشنىڭ ھۆددىسىدىنمۇ چىقالمايدۇ. كېسەل ئادەتتە ئۆزىدىكى بۇ ئۆز-گىزىشلەرنى ھېس قىلالايدۇ، ئۆزىنى - ئۆزى بىلىش كۈچىدىن ئىكەنلىكى ناھايىتى ئاز بىر قىسمى ساقلىنىپ قالىدۇ. بۇنداق كېسەلدە بەلگىلىك ئىرادە، تەلپ يەنىلا مەۋقۇت بولىدۇ، لېكىن دائىم ئۆزى قىلالمايدىغاندەك ياكى كەيپىياتى تۆۋەن بولغانلىقتىن چۈشكۈنلىشىپ كېتىپ، ھەممە ئىشنى مەندىسىزدەك ھېس قىلىدۇ. بۇ خىل ئالامەت خامۇشلۇق كېسىلىنىڭ تىپىك ئالامىتىدۇر.

(3) ئىرادىسىزلىك

كېسەل ھەر قانداق ئىشقا نىسبەتەن ھەرىكەت قوللانمايدۇ، ئېنىق مەقسەتتىن ۋە تەلپىمۇ بولمايدۇ، ئۆگىنىش، خىزمەتكە نىسبەتەن قىلچە قىزغىنلىقى بولمايدۇ، ھەرىكىتى پاسسىپ بولۇپ، ئۆزىنىڭ شەخسىي ئىشلىرىغىمۇ ھەددىدىن زىيادە ھورۇنلۇق قىلىدۇ. تازىلىققا دىققەت قىلمايدۇ، يۇيۇنمايدۇ، چېچىنى ياساتمايدۇ، ھەتتا يۈزىنىمۇ يۇيمايدۇ. داۋاملىق يەككە - يىگانە يۈرىدۇ. ئەتراپتىكى مۇھىت ئۆزگۈرىشى بىلەن كارى بولمايدۇ. ئېغىر بولغاندا كېسەلنىڭ تۈرى مۇشقا نىسبەتەن ئازراق قىزغىنلىقى ۋە تەلپىمۇ قالىدۇ، بۇ خىل ئالامەت داۋاملىق تەپەككۈرنىڭ ئاددىيلىقى، ھېسسىياتىنىڭ سۇسلىقى بىلەن بىرگە پەيدا بولىدۇ، بۇ ئېلىشىپ

قىلىش كېسىلىنىڭ ئاساسلىق ئالامىتىدۇر.

4) مەقسەتنىڭ تەتۈرلىكى

كېسەلنىڭ مەلۇم مەقسەت تەلەپلىرى ئادەتتىكى نورمال ئەھۋالغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ ھەم نورمال ئادەملەر قىلمايدىغان ئىشلارنى قىلىدۇ. ھەتتا كېسەلنىڭ بەزى ھەرىكەتلىرىنى پەقەتلا چۈشەنگىلى بولمايدۇ. مەسىلەن: كېسەلنىڭ ئۆزىنى ئۆزى زەخمىلەندۈرۈشى، باشقىلار يېمەيدىغان نەرسىلەرنى مەسىلەن: ئوت - چۆپ، توپا، ھايۋانلارنىڭ تەرەتلىرىنى يېيىشى، بۇ ھەرىكەتلەر مەلۇم بىر بىھۇدە خىيالىنىڭ ياكى خىيالىي تۇيغۇنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا بولىدۇ. كېسەل بۇ خىل ھەرىكەتلەرنى چۈشىنىكسىز سۆزلەر بىلەن چۈشەندۈرىدۇ. بۇ خىل ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ ياشلىق تىپىدە ۋە بىھۇدە خىيال تىپىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

5) زىددىيەتلىك ئوي - پىكىرلار

كېسەل ئوخشاش بىر ئىش ياكى ئوخشاش بىر شەيئىگە نىسبەتەن زىددىيەتلىك ئوي - پىكىردە بولىدۇ. كېسەل بۇنى ئۆزى ھېس قىلالمايدۇ، شۇڭا ئۆزلۈكىدىن تۈزىتەلمەيدۇ. بۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ ئاساسلىق ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ.

3. ھەرىكەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۇچراش كلىنىكىدا كۆپ كۆرۈلۈپلا قالماستىن يەنە كۆرۈنەرلىك بولىدۇ.

1) ھاياجانلىنىش ھالىتى

ھاياجانلىنىش ھالىتى روھىي كېسەلنىڭ كلىنىكىدىكى مۇھىم ئالامەتلەرنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ. ھاياجانلىنىش، بارلىق روھىي پائالىيەتلەرنىڭ كۈچىيىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۇچراش ھەرقانداق ۋاقىتتا كۆرۈلىدۇ. كېسەللىكنىڭ خاراكتېرى ئوخشىمىغاچقا بۇ خىل توسقۇنلۇققا ئۇچراشنىڭ شەكلىمۇ ھەر خىل بولىدۇ، بەزىلىرى كەيپىياتنىڭ تۇراقسىزلىقىنى ئاساس قىلغان بولۇپ، گەپ - سۆز ۋە ھەرىكەتنىڭ كۆپىيىشى قوشۇلۇپ كېلىدۇ. يەنە بەزىلىرىدە ھەرىكەتنىڭ نورمالسىزلىقى ئالاھىدە ئىپادىلىنىدۇ، لېكىن گېپىننىڭ كۆپىيىشى كۆرۈنەرلىك بولمايدۇ. ھاياجانلىنىش ھالىتى تۆۋەندىكىدەك بىر نەچچە خىل بولىدۇ:

(1) قۇتراش خاراكتېرلىك ھاياجانلىنىش
بۇ قۇتراش - خامۇشلۇق تىپلىق روھىي كېسەلنىڭ قۇتراش ھالىتىنىڭ ئاساسلىق ئالامىتىدۇر. بۇ خىل ھاياجانلىنىش ھالىتى ھېسسىياتنىڭ كۈچىيىشى، تەپەككۈرنىڭ ئۈچىشى، ئىرادىنىڭ كۈچىيىشى قاتارلىق ئۈچ مۇھىم ئالاھىدە مەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆزىنى ناھايىتى ئازادە ھېس قىلىش كەيپىياتى قوشۇلۇپ كېلىدۇ.

(2) ياشلىقتىن بولغان ھاياجانلىنىش
بۇ خىل ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ ياشلىق تىپىدە كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ ھەرىكەت، قىلمىشى بىلەن باشقا روھىي پائالىيەتلىرى ئارىسىدىكى بىزدە كىلىك ۋە پۈتۈنلۈك بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرايدۇ. ھەرىكەت ۋە قىلمىشنىڭ

مۇددىئاسى، مەقسىتى بولمايدۇ، يۆنىلىشچانلىقى كەمچىل بولۇپ، قالايمىقان چۈشىنىكسىز بولىدۇ. جىنسىي تەلىپى ۋە ئىشتىھاسى كۈچىيىدۇ. ئېغىر بولغاندا ئوي - پىكىرنىڭ تەتۈرلىكى كۆرۈلىدۇ. كېسەلدە دۆتلۈك، گۆدەكلىك، يا-سالىملىق، ئۆزىنى تۇتۇۋالماسلىق، بىمەنىلىك ۋە غەيرىي ئالامەتلەر ئالاھىدە ئىپادىلىنىدۇ. شۇڭا كېسەل ناخشا ئېيتىپ، ئۇسۇل ئويناپ ناھايىتى خۇشالەتكە يۈرسىمۇ، باشقىدەلارنىڭ ھېسسىداشلىقىنى قۇرغىيالىمايدۇ.

(3) جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك ھاياجانلىنىش
بۇ خىل ھاياجانلىنىش ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ. ھاياجانلىنىش دائىم ئۇشتۇمتۇت قوزغىلىدۇ، كېسەل ئىنتايىن قوپال بولۇپ ئۆزىنى تۇتۇۋالمايدۇ، قالايمىقان ھەرىكەتلەرنى قىلىدۇ. ئەمما بۇ ھەرىكەت بىر خىل ئۆلۈك بولۇپ، چەكلىمىلىككە ئىگە. ئادەتتە باشقىلارغا ئاساسسىزلا ھۇجۇم قىلىدۇ، زەخمىلەندۈرىدۇ، نەرسىلەرنى چاقىدۇ، سەۋەبى ئېنىق ئەمەس. بۇ خىل ھەرىكەتنىڭ يۆنىلىشى چانلىقى ۋە مەقسىتى بولمايدۇ. باشقىلار نېمە بولۇۋاتقانلىقىنى ئۇقالماي قالىدۇ، باشقىلاردا ئالدىنى ئېلىش تەييارلىقى بولمايدۇ، ۋاقتى قىسقا بولىدۇ. بۇ خىل ھالەت جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك قېتىپ قېلىش بىلەن ئالدىنى كۆرۈلىدۇ.

(4) ئەزا خاراكتېرلىك ھاياجانلىنىش
بۇ چوڭ مېڭىدە ئەزا خاراكتېرلىك كېسەللىك ئۆزگىرىشى بولغاندا پەيدا بولىدىغان ھاياجانلىنىش ھالىتىدۇر. بۇ

خىل ئالامەت مېڭە ئارتېرىيىسى قېتىش خاراكتېرلىك رو-
ھىي كېسەللىكلەردە، ياشانغانلاردا كۆرۈلىدىغان روھىي كې-
سەللىكلەردە، ئاستا خاراكتېرلىك زەخمىلىنىشتىن بولغان
روھىي كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل ھاياجانلىق-
نىشنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى ھەرىكىتى كۆپ، قالايمىقان
بولۇش، ئۆزىنى تۇتۇۋالماسلىق، باشقىلارغا ھۇجۇم قىلىش-
تىن ئىبارەت. ئادەتتە مۇددىئاسى بولمايدۇ. بۇ خىل كېسەل-
لەرنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارى ئوخشىمىغان دەرىجىدە توسقۇن-
لۇققا ئۇچرىغان بولىدۇ. ئېغىرلاشقاندا دېۋەڭلىك ۋە تەبىئە-
تى نورمالسىز بولۇشتەك ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ
تەپەككۈر پائالىيىتى ئاستىلايدۇ، ئىنكاس قايتۇرۇش ۋاقتى
ئۇزۇن بولىدۇ، گەپ-سۆزى كۆپىيىدۇ. شۇنداقلا دائىم بىر
سۆزنى قايتىلايدۇ ياكى بىر گەپنى ئۇدا قىلىدۇ. كېسەلنىڭ
كەيپىياتى تۇراقسىز بولۇپ، ئاسان ئاچچىقلىنىدۇ، دائىم
شادلىنىدۇ، يەنە بەزىدە مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى كۈ-
لۈش، يىغلاش ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ.

2. ياغاچتەك قېتىش ھالىتى

ئۇنىڭ تۈرلىرى تۆۋەندىكىدەك بىر نەچچە خىل بولىدۇ.

(1) جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك قېتىش

بۇ جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك يىغىندى ئالامەتلەردە
كۆپ كۆرۈلىدىغان بىر خىل ھەرىكەتنىڭ تورمۇزلىنىشىدىن
ئىبارەت. قېتىشنىڭ دەرىجىسى ئوخشاش بولمايدۇ، يېنىك
بولغاندا گەپ - سۆزى، ھەرىكىتى كۆرۈنەرلىك ئاستىلايدۇ،
گاللىشىدۇ، ئازلايدۇ. ئېغىر بولغاندا ھەرىكىتى پۈتۈنلەي

تورمۇزلىنىدۇ. سۈكۈت قىلىپ ئۈن چىقارمايدۇ، تاماق يې-
مەيدۇ، سۇ ئىچمەيدۇ. داۋاملىق مۇقىم بىر ھالەتنى ساقلاي-
دۇ. تايماقتەك قېتىپ مىدىرلىمايدۇ، ھەر قانداق تەسىرگە
مەسلىن: بەدىنىگە يىغىنە سانجىسىمۇ ھېچقانداق ئىنكاس
قايتۇرمايدۇ. ھەتتا يۈتۈشمۇ تەسىرگە ئۇچرىغانلىقتىن،
شۆلگىيىنىمۇ يۈتمەيدۇ، شالۋىقى ئېقىپ تۇرىدۇ، ئېغىز
بوشلۇقى شىللىق پەردىسى دائىم شەلۋەرەپ قالىدۇ. چوڭ-
كىچىك تەرەتمۇ قىلمايدۇ، كۈندۈزى كارىۋاتتىن قوپمايدۇ،
لېكىن كېچىسى ئەل ئايىقى بېسىققاندا ئورنىدىن تۇرۇپ
ئاستا ھەرىكەت قىلىدۇ ھەم ئازراق يېمەكلىك يەيدۇ، سوئال-
غا تۆۋەن ئاۋازدا جاۋاب بېرىدۇ. ئېغىر بولغاندا كېسەلنىڭ
پۈت قولىنى خالىغان شەكىلگە كەلتۈرگىلى بولىدۇ. مەسە-
لەن: كېسەلنىڭ پۈت - قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئىگىپ
قويساق، ئۈزۈنغىچە شۇ خىل ھالەتنى ساقلايدۇ، بۇنى بىز
«شامدەك ئىگىلىش» دەپ ئاتايمىز. بەزىدە كېسەلنىڭ بېشى-
نى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ياستۇقتىن ئايرىۋەتسەكمۇ، ئۇزۇن
ۋاقىت ياستۇقتا يېتىۋاتقاندا كەيپىتىۋېرىدۇ، بۇنى بىز «ھاۋا
ياستۇقى» دەپ ئاتايمىز. بۇ ۋاقىتتا ئادەتتە كېسەلنىڭ ئەس
- ھوشى توسقۇنلۇققا ئۇچرىمىغان بولىدۇ. سىرتقى دۇنيادى-
كى ئۆزگىرىشلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، باشقىلارنىڭ ئۆزىنىڭ
بەدەن قىياپىتىنى ئۆزگەرتكەنلىكىنى بىلىسىمۇ قارشى ھەرى-
كەت قوللانمايدۇ. ساقايغاندىن كېيىن ئۆتكەن ئىشلارنى ئۆز
ئەينى ئەسلىپ بېرەلەيدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش
كېسەلنىڭ جىددىيلىشىش تىپىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(2) پسخكىلىق قېتىش

بۇ جىددىي ھەم كۈچلۈك، روھىي زەربىدىن كېيىن پەيدا بولىدىغان ئىنكاس ھالىتىدۇر. مەسىلەن: يېقىن تۇغ-قانلىرىنىڭ تۇيۇقسىز ئۆلىمى، كۈتۈلمىگەن بالا - قازا ۋە ھاياتىغا خەۋپ يەتكۈزىدىغان باشقا ئىشلار. كلىنىكىدا ئومۇم-مىيۈزلۈك تورمۇزلىنىش ھالىتىنى ئىپادىلەيدۇ، كېسەلنىڭ پائالىيىتى بەك ئازلاپ كېتىدۇ، ھاڭۋېقپ سۈكۈت قىلىپ تۇرىدۇ، تاماق يېمەيدۇ، ھەتتا ياغاچتەك قېتىپ قالىدۇ. شۇنداقلا ۋىگتاتىب نېرۋىلار فۇنكسىيىسى قالايمىقانلىشىش قوشۇلۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن: يۈرەك سوقۇشنىڭ تېزلىشىشى، يۈزىنىڭ قىزىرىشى ياكى سارغىيىپ كېتىشى، تەرلىش، كۆز قارىچۇقى يوغىناپ كېتىش قاتارلىقلار. بەزىدە ئەس - ھوشى يېنىك دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. سا-قايغاندىن كېيىن شۇ ۋاقىتتىكى مەلۇم ئىشلارنى ئەسلىيەلمەيدۇ.

(3) خامۇشلۇق خاراكتېرىدىكى قېتىش

بۇنى جىددىي خاراكتېرلىك خامۇشلۇق كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. كېسەلدا ھەر قانداق ئاكتىپ پائالىيەت ۋە تەلپەر كەمچىل بولىدۇ. ئىنكاسى ئاستىلايدۇ ھەمدە ھاڭۋېقپ ئولتۇرۇپ مىدىرلىمايدۇ. يېتىۋېلىپ قوپمايدۇ، سۆزلىمەيدۇ، لېكىن قايتا سوراش، نەسىھەت قىلىش ئارقىسىدا سىرتقى تەسىرگە ماس ئىنكاس قايتۇرىدۇ. مەسىلەن: بېشىنى لىڭ-شىتىش، چاقاش، تۆۋەن ئاۋازدا جاۋاب بېرىش. كېسەلنىڭ ھېسسىياتى، مەيلى چىراي ئىپادىسى، قىياپىتى جەھەتتىن

بولسۇن، ئىچكى دۇنياسى بىلەن ماس بولىدۇ. بۇ خىل ئالاھىدىلىك، جىددىيلىش خاراكتېرلىك قېتىشتا كۆرۈلمەيدۇ.

(4) ئەزا خاراكتېرلىك قېتىش
بۇ خىل ئەھۋال ئاز كۆرۈلىدۇ، كۆپىنچە مېڭە ياللۇغىدىن كېيىن، مېڭە ئۆسمىسى مېڭە 3 - قېرىنچىسىگە بۆلۈنۈپ كىرگەندە، تۇتقاقلىقتا، مېڭە زەخىملىنىشتە ياكى جىددىي خاراكتېرلىك زەھەرلىنىشتە كۆرۈلىدۇ. نېرۋا سىستېمىسىنى، پۇت - قولنى تەكشۈرگەندە ۋە لابوراتورىيەلىك تەكشۈرگەندە ماس ھالدىكى بەدەن بەلگىلىرىنى تاپقىلى بولىدۇ. كېسەلنىڭ ئەس - ھوشى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدىغان ھەم دېۋەڭ بولۇپ قالدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ.

3. بويۇن تولغاش ئالامىتى (قارشىلىق كۆرسىتىش ئالامىتى)

كېسەل باشقىلار ئوتتۇرىغا قويغان ئورۇنلۇق تەلەپلەرنى ئورۇنلىمايلا قالماستىن يەنە قارشىلىق قىلىدۇ. مەسىلەن: كۆزۈڭنى ئاچ دېسە يۇمۇۋالىدۇ، ئولتۇر دېسە قوپۇۋالىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

4. پاسسىپ بويىسۇنۇش
كېسەل باشقىلارنىڭ تەلپى، بۇيرۇقىغا پاسسىپ ھالدا بويىسۇنىدۇ. ھەتتا كۆڭۈلسىز، ئەھمىيەتسىز، ئۆزىنى قىيىنلايدىغان ئىشلارغىمۇ بويىسۇنىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆرۈلىدۇ.

5. ئادەت بولۇپ قالغان ھەرىكەت
بۇ، ئادەت بولۇپ قالغان سۆز بىلەن ئوخشاش بولۇپ،
كېسەل ئۆزلۈكسىز بىر ھەرىكەتنى تەكرار قىلىدۇ. بۇ خىل
ھەرىكەتنىڭ ھېچقانداق بىر مەنىسى ياكى مەقسىدى بولماي-
دۇ. بۇ خىل ئالامەت رەندىلىمە سۆز بىلەن بىرگە پەيدا
بولىدۇ. بۇ خىل ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆپ
كۆرۈلىدۇ.

6. دورالغان ھەرىكەت
بۇ، دورالغان سۆز بىلەن ئوخشاش خاراكتېردە بولۇپ،
ئىككىسى بىرگە پەيدا بولىدۇ. كېسەل مەقسەتسىز ھالدا
ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ ھەرىكىتىنى دورايدۇ. بۇ خىل ئەھ-
ۋال ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ جىددىيلەشىش تىپىدا
كۆپ كۆرۈلىدۇ.

7. قىلىق چىقىرىش
كېسەل بىر خىل ئەخمىقانه ۋە گۆدەكلەرچە قىلىقلارنى
قىلىدۇ، لېكىن غەلىتە ئەمەس. ئەمما باشقىلارغا قەستەن
شۇنداق قىلغاندەك كۆرۈنىدۇ. مەسىلەن: پۇتنىڭ ئۈچىدا
مېڭىش، ئاۋازنى غەلىتە چىقىرىپ باشقىلار بىلەن سۆزلە-
شىش.

8. غەلىتە قىلىق، غەيرىي ھەرىكەت
بۇ خىل كېسەلنىڭ ھەرىكىتى غەلىتە، غەيرىي، ئاجا-
يىپ - غارايىپ، چۈشىنىكسىز بولۇپ، سەۋەبسىزلا قاش -
كۆزىنى ئويىتىدۇ. ھەر خىل قورقۇنچلۇق چىراي ئىپادىسى
قىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل تۇيۇقسىز كارىۋاتنىڭ ئاستىغا
كىرىۋېلىپ، ئۆمىلەپ يۈرىدۇ، ئىتتەك قاۋايدۇ، گارشۇكنى

بېشىغا كىيىۋالىدۇ. بۇ خىل ئالامەت ئېلىشىپ قېلىش كې-
سىلىنىڭ ياشلىق تىپىدا كۆرۈلىدۇ.

9. ئۇدا قىلىدىغان ھەرىكەت
بۇ، ئۇدا قىلىنىدىغان سۆز بىلەن ئوخشاش بولۇپ،
ئىككىسى بىرگە پەيدا بولىدۇ. كېسەل بىر ھەرىكەتنى قايتا-
قايتا قىلىۋېرىدۇ.

10. مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى ھەرىكەت
كېسەل ئۆزىنىڭ خائىشىغا ماس كەلمەيدىغان، ئۆزى
خالىمايدىغان ئىشلارنى توختىماي قىلىدۇ. بۇ ھەرىكەت كې-
سەلنىڭ ئىرادىسى ۋە باشقۇرۇشىغا بويىسۇنمايدۇ. شۇڭا كې-
سەلدە ئازابلىنىش ھېسسىياتىمۇ بولمايدۇ.

11. ئۆز - ئۆزىنى زورلاش ھەرىكىتى
ئۆزىنىڭ خائىشىغا خىلاپلىق قىلىدۇ. كېسەل قىلماي
دەپ ئويلىسىمۇ، لېكىن ئۆزىنى بېسىۋالمايدۇ. مەسىلەن:
كېسەل توختىماي قولىنى يۇيىدۇ، قوللىرى يېرىلىپ كەت-
سىمۇ يەنىلا يۇيىۋېرىدۇ. كېسەل ئىشىكنى تاقىغان تۇرۇق-
لۇق، كۆڭلىدە ئىشىكنى تاقالمىدى، دەپ قاراپ قايتا تەك-
شۈرىدۇ. بۇنداق قىلىشنىڭ زۆرۈرىتىنى يوقلىقىنى بىلىپ
تۇرسىمۇ ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. مۇشۇ سەۋەبلىك نا-
ھايىتى ئازابلىنىدۇ. داۋالىنىش ئارزۇسى كۈچلۈك بولىدۇ.
بۇ خىل ئالامەت ئۆز - ئۆزىنى مەجبۇرلاش خاراكتېرنىڭ
نېرۋا فۇنكسىيىسى بۇزۇلۇش كېسىلىدە كۆرۈلىدۇ. يەنە
ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدەمۇ كۆرۈ-
لىدۇ.

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى دېگەن نېمە؟
بۇ، سەۋەبى ئېنىق بولمىغان بىر خىل روھىي كېسەللىك بولۇپ، كېسەلنىڭ تەپەككۈر قىلىش، تونۇش، ھېسسىيات، مېجەز - خۇلق ۋە ھەرىكەت قاتارلىق روھىي پائالىيەتلىرىنىڭ ئوخشىمىغان دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ كېسەللىك قۇرامغا يەتكەن ياشلاردا كۆپ ئۇچرايدۇ.

بۇ خىل روھىي كېسەللىكتە كېسەلنىڭ ئەس - ھوشى، ئەقلىي قابىلىيىتى توسقۇنلۇققا ئۇچرىمايدۇ.

1. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبلىرى

مەزكۇر كېسەللىكنىڭ سەۋەبى ئېنىق ئەمەس، بەلكىم تۆۋەندىكى ئامىللار بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇشى مۇمكىن.

1. ئىرسىيەت ئامىلى
ئۇزاق ۋاقىتتىن بويانقى كېسەللەرنىڭ جەمەتىنى تەكشۈرۈش نەتىجىسىدىن ئىسپاتلىنىشىچە، ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبلىرى ئىچىدە ئىرسىيەت ئامىلى موھىم ئورۇندا تۇرىدۇ.

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىگە گىرىپتار بولغان كىشىلەرنىڭ يېقىن تۇغقانلىرىدا بۇ خىل كېسىلنىڭ پەيدا بولۇش نىسبىتى ئادەتتىكى نورمال كىشىلەرنىڭ جەمەتدە پەيدا بولۇش نىسبىتىدىن خېلى يۇقىرى بولىدۇ.

Kallmann, Schulz قاتارلىق تەتقىقاتچىلارنىڭ 65 ئائىلىگە قارىتا ئېلىپ بارغان تەكشۈرۈشىدىن قارىغاندا ئاتا - ئانىسىنىڭ ھەرئىككىلىسى ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىگە گىرىپتار بولغان بولسا، بالىلىرىنىڭ مۇشۇ خىل كېسىلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى %70~35 بولىدىكەن، Kallmann 1938 - يىلى 1087 نەپەر ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ بېشارىتى بار كىشىلەرنىڭ ئۇرۇق توغقانلىرىنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتىنى ستاتىستىكا قىلغاندا ھەر بىر ئەۋلاد توغقانلىرىنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتى %16.4~4.3 بولغان، بۇنىڭ ئىچىدە بالىلىرىنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتى %16.4، ئاكا - ئۇكا، ئاچا - سىڭىللىرىنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتى %14.3~11.5، ئاتا - ئانىلىرىنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتى %10.3~9.2، بىر تۇخۇمدىن يېتىلگەن قوش كېزەكلەرنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتى %69، قوش تۇخۇمدىن يېتىلگەن قوشكېزەكلەرنىڭ كېسەل بولۇش نىسبىتى %10 بولغان.

2. ئىجتىمائى مۇھىت، پىسخولوگىيە ۋە بەدەن ئامىلى (1) ئىچكى ئاجراتما ئامىلى

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى كۆپ ئەھۋاللاردا ياشلىق دەۋرىدە جىنسى ئىقتىدارىنىڭ يېتىلىش جەريانىدا پەيدا بولىدۇ، بەزى ئاياللاردا تۇغۇتتىن كېيىن پەيدا بولىدۇ. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ قايتا قوزغىلىش نىسبىتى ھەيز

كېسىلىش مەزگىلىدىمۇ يۇقىرى بولىدۇ، يوقۇرقلاردىن ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ ئىچكى ئاجراتما بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

نۇرغۇن تەتقىقاتچىلار بۇ كېسەللىكنى قالدانسىمان بەز، جىنسى بەز، بۆرەك ئۈستى بېزى، ھىپوفىز فۇنكسىيىسىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى كەلتۈرۈپ چىقارغان دەپ قارايدۇ، لېكىن بۇ ھەقتىكى تەتقىقاتلاردىن ئېنىق يەكۈن چىقىرىلمىدى.

(2) كېسەل پەيدا بولۇشتىن بۇرۇنقى خاراكتېر ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ كېسەل بولۇشتىن بۇرۇنقى خاراكتېرى بىرقەدەر ناچار بولىدۇ. مەسىلەن: تەنھا، ئىچ مىجەز، نۇمۇسچان، تەپەككۇرنىڭ لوگىكىلىقى كەمچىل، خىيالچان بولىدۇ. چەت ئەلدىكى نۇرغۇن تەتقىقاتچىلار ئېلىشىپ قالغان كېسەللەرنىڭ %60~50 نى يۇقىرىقىدەك خاراكتېرگە ئىگە ياكى ئائىلىسىدە يۇقىرىقىدەك خاراكتېرگە ئىگە كىشىلەر بار دەپ قارايدۇ.

(3) مۇھىت ئامىلى ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى ھەرخىل روھىي زەربە ۋە بەزى كېسەللىكلەرنىڭ تەسىرى ئاستىدا پەيدا بولىدۇ.

(4) ئىجتىمائى مۇھىت پىسخىكا ئامىلى دۆلەت ئىچىدە ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشتە، ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ ئىقتىسادى ناچار نامرات كىشىلەر ئارىسىدىكى قوزغىلىش نىسبىتى %10.16، خىزمىتى يوق كىشىلەر ئارىسىدىكى قوزغىلىش نىسبىتى %7.5~25.4، ئىقتىسادى كىرىمى يۇقىرى كىشىلەر ئارىسىدىكى قوزغىلىش نىسبىتى %4.75، خىزمىتى بار كىشىلەر ئارىسىدىكى

قوزغىلىش نىسبىتى %6.87~2.9 بولۇپ، بۇنىڭدىكى پەرق ناھايىتى چوڭ. تەيۋەندىكى تەكشۈرگۈچىلەرنىڭ ماتېرىياللىرىغا ئاساسلانغاندا ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى جەمئىيەتنىڭ ئىقتىسادى ئەھۋالى ۋە مەدەنىيەت سەۋىيىسى بىلەن تەتۈر تاناسپىلىق مۇناسىۋەت تۈزىدىكەن. مەسىلەن: كەسپى يوق ياكى تېخنىكا تەلەپ قىلمايدىغان كەسپ بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشىلەرنىڭ روھىي كېسەل بولۇش نىسبىتى ئالاھىدە يۇقىرى بولىدۇ. ئېھتىمال بۇ ئىقتىسادى قىيىنچىلىق تۈپەيلىدىن پەيدا بولغان روھىي جەھەتتىكى بېسىم بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇشى مۇمكىن.

3. نېرۋا، بىئوخىمىيە، پاتولوگىيىلىك تەتقىقاتلار
(1) دوپامىن (多巴胺) فۇنكسىيىسىنىڭ كۈچىيىشى توغرىسىدىكى پەرەز

نۇرغۇن روھىي كېسەللىك دورىلىرىنىڭ فارماكولوگىيىلىك تەسىرى بەدەندىكى دوپامىن تەنچە فۇنكسىيىسىنى توسۇش بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. بۇنىڭدىن سىرت ئۇزۇن مەزگىل كۆپ مىقداردا ئامپىتامىن (苯丙胺) ئىچكەن كېسەللەردە ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ خام خىيال تىپىغا ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. يۇقىرىقىلارغا ئاساسلانغاندا ئەڭ كەم دېگەندىمۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ بىھۈدە خىيال تىپىنىڭ پەيدا بولۇشى مېڭە ھۈجەيرىلىرىدىكى دوپامىن فۇنكسىيىسىنىڭ كۈچىيىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك دېيىشكە بولىدۇ.

(2) 5-TH (5-羟色胺) توغرىسىدىكى پەرەز
بەزى ماتېرىياللاردا 5-TH نىڭ تۆۋەنلىشى ۋە مېڭە قىرغىچىسىنىڭ يوغىنىشىنى بۇ خىل كېسەللىك بىلەن

مۇناسىۋەتلىك دەپ قارىغان، يەنە بەزى ماتېرىياللاردا ئىسپاتلىنىشىچە قان پلازىمىسىدىكى 5 - ھىدروكسى تىرىپتامىننىڭ يۇقىرىلىشى خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى بىلەن ئوڭ تاناسىپلىق مۇناسىۋەت تۈزىدىكەن، ئۆزىنى بىلىش كۈچى ۋە ئۇقۇمنىڭ قالايمىقانلىشىشى بىلەن تەتۈر تاناسىپلىق مۇناسىۋەت تۈزىكەن.

(3) MAO (单氨氧化酶) نىڭ ئاكتىپچانلىقى

توغرىسىدىكى تەتقىقات

MAO بولسا، TH - 5 نىڭ پارچىلىغۇچى فېرمىنتى بولۇپ، ئېلىشىپ قالغان كېسەللەردە ئۇنىڭ مىقتارى نۇرمال ئادەمگە قارىغاندا تۆۋەن بولىدۇ.

4. مېڭە پاتولوگىك ئاناتومىيە ۋە مېڭە قورۇلمىسىغا

ئائىت تەتقىقاتلار

مۇشۇ ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا نۇرغۇن ئالىملار مېڭىنىڭ قورۇلمىسى توغرىسىدا نۇرغۇن تەتقىقاتلارنى ئېلىپ باردى، MRI، CT قاتارلىق ئىلغار ئۈسكۈنىلەر بارلىققا كەلگەندىن كېيىن، بۇ ھەقتىكى تەتقىقاتلار يەنە بىر قەدەم ئىلگىرىلىدى، گەرچە روھىي كېسەللەرنى بولۇپمۇ ئېغىر دەرىجىدىكى روھىي كېسەللەرنى ئىرسىيەت، ئىچكى - تاشقى موھىت ئامىلى ۋە پىسخىكا قاتارلىق ئامىللارنىڭ ئورتاق تەسىرى ئاستىدا پەيدا بولىدۇ دەپ قارالغان بولسىمۇ، لېكىن بەزى ئېلىشىپ قالغان كېسەللەرنىڭ مېڭىسىنىڭ ئاناتومىيىلىك قورۇلمىسىدا ئۆزگىرىش بولغانلىقى بايقالغان. مەسىلەن: مېڭە قېرىنچىسىنىڭ چوڭىيىپ كېتىشى، مېڭە پوستلاق قەۋىتىنىڭ يېنىك دەرىجىدە يىگىلىشى قاتارلىق ئەھۋاللار بايقالغان. ئۇنىڭدىن باشقا مىكروسكوپتا تەكشۈرۈش ئارقىلىق مېڭە نېرۋا ھۈجەيرىلىرىدە

نىڭ چېكىنىش خاراكتېرلىك ئۆزگەرگەنلىكى بايقالغان. لېكىن يۇقىرىقى قاراشلارنىڭ ھەممىسى داۋاملىق تەتقىق قىلىنىۋاتىدۇ.

2. ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ دەسلەپكى ئالامەتلىرى

ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىنىڭ دەسلەپكى ئالامەتلىرى ھەرخىل بولۇپ، ئادەتتە كېسەلنىڭ قوزغىلىش تىپى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. كلىنىكىدا بۇ كېسەلنىڭ قوزغىلىش شەكلى ھەر خىل بولۇپ، قوزغىلىش ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن سوزۇلما خاراكتېرلىك، ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ۋە سۇس ئۆتكۈر خاراكتېرلىك دەپ 3 تىپقا ئايرىلىدۇ. كلىنىكىدا سوزۇلما خاراكتېردە قوزغىلىدىغان تىپى كۆپ كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل كېسەلنىڭ كېسەللىك جەريانى بىرقەدەر ئۇزۇن بولۇپ، ئادەتتە كېسەلنىڭ قوزغىلىش ۋاقتىنى توغرا پەرەز قىلىش قىيىن. دەسلەپتە ئالامەتلەر ئىچىدە كېسەلنىڭ مەجەز خۇلقىنىڭ ئۆزگىرىدۇ ۋە نېۋروزغا ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. بۇنداق كېسەلنىڭ روھىي پائالىيىتى تەدرىجىي سۇسلىشىدۇ، باشقىلارغا سوغاق مۇئامىلە قىلىدۇ، ئادەم خالىمايدۇ، يالغۇز يۈرىدىغان، يېقىنلىرىدىن قاچىدىغان ھەم ئۇلارغا دۈشمەنلىك نەزىرى بىلەن قارايدىغان ياكى تەدرىجىي ئاز گەپ قىلىدىغان، ئۆزى بىرىدە دەلتىدەك جىم ئولتۇرۇۋالىدىغان ياكى مەقسەتسىز سىرتلاردا ئايلىنىپ يۈرىدىغان، تۇرمۇشتا رەتسىز، ھورۇن، خىزمەت ئورنى ياكى مەكتەپ تۈزۈمىگە رىئايە قىلمايدىغان، ئەتراپتىكىلەرنىڭ نەسەپلىرىگە قۇلاق سالمايدىغان بولۇپ

قالدۇ. يەنە بەزى كېسەللەرنىڭ خاراكتېرىدە نورمالسىزلىق كۆرۈلىدۇ. ئورۇنسىز ئاچچىقلىنىدۇ، ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ، گۇمانخور بولۇپ قالىدۇ. بەزىلىرى ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىپ خام خىياللارغا پېتىپ ئۆز - ئۆزى بىلەن كۈلۈپ، سۆزلەپ يۈرىدۇ. سەۋەبسىز قورقىدۇ. بۇ ۋاقىتتىكى ئۆزگىرىشلەرنى كۆپ ساندىكى كىشىلەر كېسەللىك دەپ قارىمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن كېسەلنىڭ ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈۋېتىدۇ، بەزى كېسەللەردە نېۋروزغا ئوخشاش ئالامەتلەر كېلىپ چىقىدۇ. مەسىلەن: سەۋەبسىز بىئارام بولۇش، ئۇيقۇسىزلىق، بېشى ئاغرىش، ھارغىنلىق ھېس قىلىش، دىققىتىنى يىغالماسلىق، كەپپىياتى تۇراقسىز بولۇش، خىزمەتكە بولغان قىزغىنلىقى كەمچىل بولۇش، ئۆگىنىش ۋە خىزمەت ئۈنۈمى تۆۋەنلەش قاتارلىق ئالامەتلەر نەچچە ئايدىن نەچچە يىلغىچە داۋام قىلىدۇ.

يەنە بەزى كېسەللەردە سەزگۈ، تۇيغۇ بىرگە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ، كېسەل خۇددى بەدەن شەكلى ئۆزگىرىۋاتقاندەك ھېس قىلىدۇ، مەسىلەن: يۈز - كۆزى كىچىكلەپ كېتىۋاتقاندەك، قول - پۇتلىرى ئوخشاش ئەمەستەك بىلىنىدۇ.

يەنە بەزى كېسەللەردە گەرچە كېسەللىكنىڭ ھېچقانداق ئالامەتلىرى بولمىسىمۇ كېسەلدە بىتاپ بولۇپ قالغاندەك تۇيغۇ پەيدا بولىدۇ ياكى كېسەل شۇنداق خىيالغا كېلىپ قالىدۇ. ئومومەن قىلىپ ئېيتقاندا، دەسلەپكى ئالامەتلەر مۇقىم، بىر خىل بولمايدۇ، ئىپادىلىنىش شەكلى ھەرخىل بولىدۇ. بەزى چاغلاردا يۇقىرىقى ئالامەتلەر ئىپادىلەنسە، بەزىدە يۇقىرىقى ئالامەتلەر يوقىلىپ كەتكەندەك بىلىنىدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇخىل كېسەلنىڭ ئالامەتلىرى كۆپ ئەھۋالدا

يوشۇرۇن ئىپادىلىنىدۇ، باشقىلار ئاسانلىقچە بايقىيالمايدۇ، بەزى كېسەللەردە سۇس ئۆتكۈر قوزغىلىدۇ. بۇ خىل ئەھۋالدا گۇمانلىق ئالامەتلەر كۆرۈلۈشتىن ئېنىق روھىي كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆرۈلگىچە ئىككى ھەپتىدىن ئۈچ ئايغىچە ۋاقىت كېتىدۇ، بۇ خىل تىپتىكى كېسەللەردە ئاساسەن قايغۇرۇش، ئىككىلىنىش پىسخىكىسى شەكىللىنىدۇ. ئاسانلا زورمو - زور ھەرىكەت قىلىش پىسخىكىسى ياكى كېسەلدىن گۇمان قىلىش ئويى كىرىۋېلىپ، تەدرىجىي بىئۇدە خىيال شەكىللىنىدۇ. جىددىي خاراكتېرلىك كېسەللەردە ئادەتتە ئىككى ھەپتە ئىچىدە كېسەللىك پەيدا بولىدۇ، كېسەللەر تۇيۇقسىز ئەسەبلىشىدۇ، نەرسىلەرنى بۇزۇپ چاقىدۇ، ھەرىكىتى نورمالسىزلىشىدۇ، ئۆزى بىلەن ئۆزى قورقۇپ ئازامسىزلىنىدۇ ياكى سەۋەبسىزلا خوش بولۇپ كېتىدۇ. بۇ ئالامەتلەر بەزىدە ئەس - ھوشنى يوقىتىش بىلەن بىرگە كېلىدۇ، كېسەل ساقايغاندىن كېيىن، بەزى ئەھۋاللارنى ئەسلىيەلمەيدۇ.

3. ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ كىلىنىكلىق ئالامەتلىرى

ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ ئالامەتلىرى ھەرخىل بولۇپ، ناھايىتى مۇرەككەپ بولىدۇ. ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ ئالامەتلىرىنى كىلىنىك ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن خاسلىققا ئىگە ئالامەتلەر ۋە كۆپ ئۇچرايدىغان ئالامەتلەر دەپ ئىككىگە بۆلىمىز.

خاسلىققا ئىگە ئالامەتلەر، كېسەللىكنىڭ روھىي

پائالىيتىنىڭ ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىپ قېلىشى بىلەن ئەتراپتىكى موھىتقا ماسلىشالماسلىقىنى، ھەمدە كېسەلنىڭ تەپەككۈر، ھېسسىيات، ئىرادە خۇلق - مەجەزىنىڭ ئۆزئارا ماسلاشماسلىقىنى كۆرسىتىدۇ. باشقا كۆپ ئۇچرايدىغان ئالامەتلەر ھەرگىز ھەر خىل تىپتىكى ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ ھەممىسىدە كۆرۈلمەيدۇ، ئەمما بەلگىلىك تىپ، بەلگىلىك باسقۇچتىكى ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ مۇھىم ۋە گەۋدىلىك ئالامىتى بولالايدۇ.

1. خاسلىققا ئىگە ئالامەتلەر:

(1) تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى بۇنىڭدا تەپەككۈرنىڭ باغلىنىشچانلىقى ۋە لوگىكىلىقى مۇكەممەل بولمايدۇ. ئالاھىدىلىكى بولسا، كېسەلنىڭ ئەس - ھوشى ياخشى ئەھۋال ئاستىدا، تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشى چېچىلاڭغۇ ياكى ئۈزۈلگەن بولىدۇ، كونكرېتلىقى بىلەن ئەمەلىيەتچانلىقى كەمچىل بولىدۇ، ئەڭ گەۋدىلىك ئىپادىسى تەپەككۈرنىڭ بۇزۇلۇشى بولۇپ، كېسەلنىڭ سۆزلىگەن ۋە يازغان جۈملىلىرىنىڭ يېزىلىشى ۋە قۇرۇلمىسى توغرا بولسىمۇ، ئەمما جۈملە بىلەن جۈملە ئوتتۇرىسىدا، ئۇقۇم بىلەن ئۇقۇم ئوتتۇرىسىدا مەنە جەھەتتىن باغلىنىش بولمايدۇ. يەنە بەزىدە تەپەككۈرنىڭ لوگىكىلىق ئەقلىي خۇلاسسىسى ئىشەنچسىز غەيرىي بولىدۇ ياكى مەركىزىي ئىدىيىسىنى ۋە مەقسىتىنى پەقەتلا بىلگىلى بولمايدۇ. كېسەللىك ئىنتايىن ئېغىرلاشقاندا جۈملە ئىچىدىكى سۆز بىلەن سۆز ئوتتۇرىسىدىمۇ باغلىنىش بولمايدۇ، بۇنداق ئەھۋالدا كېسەللەر سورىغان سوئاللارغا ئېنىق جاۋاب بېرەلمەيدۇ، كېسەل بىلەن پاراڭلىشىش ياكى سۆزلىشىش ئىنتايىن قىيىنغا توختايدۇ، بۇخىل توسقۇنلۇققا ئۇچراش

كېسەللىكنىڭ دەسلەپكى ۋاقتلىرىدا كۆرۈلىدۇ، بۇخىل كېسەللىك ئالامىتىنى تەپەككۈرنىڭ چېچىلاڭغۇلىقى دەيمىز. تەپەككۈرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنىڭ يەنە بىر خىل شەكلى بولسا، كېسەللەر ئادەتتىكى سۆز ياكى جۈملە، مەلۇم بىر ئىسىم، ھەتتا بىرخىل ھەرىكەت بىلەن مەلۇم بىر ئالاھىدە مەنانى ئىپادىلەيدۇ، بۇنى كېسەللەردىن باشقا ھەر قانداق ئادەم چۈشەنمەيدۇ. بۇنى بىز سىمۋول خاراكتېرلىك تەپەككۈر دەپ ئاتايمىز. يەنە بەزى كېسەللەر بىرنەچچە سۆزنى بىرلەشتۈرۈپ ئۇنىڭدىن يېڭى مەنا ئىپادىلەيدۇ ياكى بىر يېڭى سۆز ياسايدۇ. بەزى كېسەللەر تەپەككۈر قىلىش جەريانىدا ياكى پاراڭ قىلىۋاتقان چاغدا ھېچقانداق تاشقى كۈچنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمىسىمۇ، باشقىلار سۆزىنى بۆلۈۋەتمىسىمۇ تۇيۇقسىز توختاپ قالىدۇ، بۇنى تەپەككۈرنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشى دەپ ئاتايمىز. بەزى كېسەللەرنىڭ كالىسىدا نۇرغۇن يېڭى ئۇقۇملار پەيدا بولىدۇ ياكى تەپەككۈرى تۇيۇقسىز يېڭى بىر تېمىغا يۆتكىلىپ كېتىدۇ. بۇ خىل كېسەللەر ئۆزىنىڭ تەپەككۈرىنى ئۆزى كونترول قىلالمايدۇ، شۇڭا كۆپ ئەھۋال ئاستىدا بىھۇدە خىيال خاراكتېرىدىكى ھۆكۈملەرنى چىقىرىدۇ، ئۆزىنىڭ تەپەككۈرىنى سىرتقى كۈچنىڭ باشقۇرۇشى ۋە كونترول قىلىشى ئاستىدا تۇرىدۇ، دەپ قارايدۇ.

(2) ھېساياتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

ھېساياتنىڭ سۇسلىشىشى، كېسەلنىڭ كەيپىياتنىڭ تەپەككۈر مەزمۇنى ۋە تاشقى مۇھىت بىلەن ماسلاشمىغانلىقىدىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسەلنىڭ مۇھىم ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ. ئەڭ دەسلەپتە تەسىرگە ئۇچرايدىغىنى بىر قەدەر نازۇك ھېسايات،

مەسىلەن: كېسەلنىڭ خىزمەتداشلىرىغا بولغان كۆيۈنۈشى، ھېسداشلىق قىلىشى، ئائىلىدىكىلىرىگە كۆيۈنۈشى، غەمخورلۇق قىلىشى، دەردىگە يېتىشى، كۆڭۈل بۆلۈشى يېتەرلىك بولمايدۇ، ئەتراپتىكى مۇھىتقا بولغان ئىنكاسى ئاستىلايدۇ ياكى بىخەتەرلىك كېتىدۇ، تۇرمۇش، ئۆگىنىشكە بولغان تەلپى تۆۋەنلەيدۇ، قىزىقىشى ياكى ھەۋسى ئازلايدۇ. كېسەللىكنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ كېسەلنىڭ ھېسسىي پائالىيەتلىرى ھەددىدىن زىيادە سۈسلىشىدۇ، بەزى كېسەللەردە ھەرقانداق بىر ئىشلارغا، ھەتتا ئادەتتە بىر ئادەم كۆتۈرەلمەيدىغان چوڭ زەربىلەرگە قارىتا ھېچ قانداق بىر ئىنكاس بولمايدۇ. گومۇش بولۇپ قالىدۇ ياكى ھەممىگە سوغۇق مۇئامىلە قىلىدۇ. تۇغقانلىرى يىراق يەردىن يوقلاپ كەلسىمۇ، قىزغىن مۇئامىلە قىلمايدۇ، ھېچ قانداق بىر ئىش بولمىغاندەك سوغۇق مۇئامىلە قىلىپ يۈرىدۇ، كېسەلنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان ھەرقانداق ئاماللارنىڭ ئۈنۈمى بولمايدۇ. ھېسسىيات جەھەتتىن ئورتاقلىق شەكىللەنمەيدۇ. كېسەللەرنىڭ ھېسسىياتى ناھايىتى سۇس ھالەتتە بولسىمۇ، ئۇششاق ئىشلارغا ناھايىتى چېچىلىپ كېتىدۇ، يەنە بەزىدە كېسەلنىڭ ھېسسىياتى تەتۈر بولۇپ قالىدۇ. كېسەل يىغلاپ تۇرۇپ شوخ ناخشىلارنى ئېيتىدۇ. كۈلۈپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ قايغۇلۇق سەرگۈزەشتىلىرىنى سۆزلەيدۇ، دەسلەپكى مەزگىلدە بەزى كېسەللەر ئۆزىنىڭ كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى پەرق ئېتەلەيدۇ. مەسىلەن: بەزى كېسەللەر، مەن گەرچە كۈلسەممۇ لېكىن كۆڭلۈم بەك يېرىم دەيدۇ... قاتارلىقلار.

(3) ئىرادە پائالىيەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

ھېسسىياتنىڭ سۇسلىشىشى بىلەن تەڭ كېسەللەرنىڭ ھەرىكىتى ئازلايدۇ، ئاكتىپچانلىقى تۆۋەنلەيدۇ. ھەرىكىتى پائىسسىپلىشىدۇ، ئىرادىسى ئاجىزلايدۇ. كېسەلنىڭ ئىجتىمائىي ئالاقە، خىزمەت، ئۆگىنىش قاتارلىقلارغا بولغان تەلپى تۆۋەن بولىدۇ. ئاكتىپلىق بىلەن باشقىلارغا ئارىلاشمايدۇ. ئۆگىنىش، ئەمگەك، تۇرمۇشقا بولغان تەشەببۇسكارلىقى ۋە ئاكتىپچانلىقى تۆۋەن، ھورۇن بولۇپ، سەۋەبسىز دەرسكە قاتناشمايدۇ، خىزمەتكە چىقمايدۇ. ئېغىرلاشقاندا ھەرىكىتى ھەددىدىن زىيادە پائىسسىپلىشىپ، كېچە - كۈندۈز يېتىۋالىدۇ ياكى دەلتىدەك بىر جايدا مىدىرلىماي ئولتۇرىدۇ، ھېچقانداق ئىش قىلماي يۈرىدۇ، ئايلاپ - يىللاپ چاچلىرىنى تارمايدۇ، ياساتمايدۇ، يۇمايدۇ. ئاغزىدا بەلغەم بولسىمۇ تۈكۈرمەيدۇ. ئىرادىسىنىڭ ئاجىزلاپ، ھەرىكىتىنىڭ ئازىيىشىغا ئەگىشىپ كېسەللەر كۈندىن - كۈنگە يالغۇز يۈرۈپ، ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىپ قالىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر يېمەيدىغان نەرسىلەرنى يەيدىغان بولۇپ قالىدۇ. مەسىلەن: سوپۇن، قۇرت - قۇڭغۇز، ئوت چۆپ، مەينەت سۇ قاتارلىقلار. بەزىلىرى ئۆزلىرىنى زەخمىلەندۈرۈۋالىدۇ، كېسەلدە مەلۇم شەيئىلەرگە نىسبەتەن زىت ئوي - پىكىر بولىدۇ، مەسىلەن: كېسەلنى مەلۇم ئىشنى قىلىشقا بۇيرىسا، جاھىللىق بىلەن شۇنىڭغا قارشى ئىش قىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەلنى كۆزىڭىزنى ئېچىڭ دېسە، كۆزىنى يۇمىۋالىدۇ، بەزى كېسەللەرنىڭ بەدەن شەكلىنى باشقىلار ئۆزگەرتىپ قويسا، مەسىلەن: بىر قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ قويسا ياكى يانتاندا بېشىدىكى ياستۇقنى ئېلىۋەتسە، كېسەللەر شۇ ھالىتىنى ساقلايدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر باشقىلارنىڭ سۆز -

ھەرىكىتىنى مۇددىئاسىز دورايدۇ، يەنە بەزى كېسەللەر تۇيۇقسىز ئەسەبلىشىپ، سەۋەبسىزلا ئادەم ئۇرىدۇ، بىر نەرسىلەرنى چاقىدۇ، مەسىلەن: بىر نەچچە كۈن بىر جايىدا ئولتۇرغان كېسەل ئۇشتۇمتۇت سەكرەپ تۇرۇپ، ئىشىك دېرىزىلەرنى چېقىۋېتىدىغان ئىشلار يۈز بېرىدۇ. ئارقىدىن يەنە كارىۋاتقا چىقىپ جىم يېتىپ قالىدۇ، ئىش ھەرىكەتلىرىنى ئۆزى باشقۇرالمىدۇ. يۇقىرىدا ئېيتىلغان تەپەككۈر، ھېسسىيات، ئىرادە پائالىيىتى قاتارلىق ئۈچ تەرەپتىكى روھىي پائالىيەتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى نەتىجىسىدە كېسەللەرنىڭ روھىي پائالىيىتى ئەتراپتىكى مۇھىتتىن ئايرىلىپ قالىدۇ، ھەرىكىتى چۈشىنىكسىز بولىدۇ، باشقىلارغا ئارلاشماي يالغۇز يۈرىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە كېسەللەر ئۆزلىرىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى باشقىلارغا ئېيتماي ئۆزى كۈلۈپ ياكى خاپا بولۇپ يۈرۈۋېرىدۇ. باشقىلار ئۇنىڭ ئىچكى ھېسسىياتىنى قىلچە چۈشەنمەيدۇ.

2. باشقا كۆپ ئۇچرايدىغان ئالامەتلەر

(1) خىيالىي تۇيغۇ ۋە سەزگۈ بىلەن تۇيغۇنىڭ ئورتاق

توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

خىيالىي تۇيغۇ ئېلىشىپ قالغان كېسەللەرنىڭ پېرىمىدىن كۆپرەكىدە كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل ئالامەت بەزىدە ناھايىتى جاھىل بولىدۇ، ئاسان يوقالمىدۇ، ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغىنى خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى بولۇپ، ئاساسلىقى پاراڭ خاراكتېرلىك خىيالىي تۇيغۇ كۆپ بولىدۇ. مەسىلەن: كېسەل قوشنىلىرىنىڭ، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ، خىزمەتداشلىرىنىڭ گەپ قىلغان ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ. مەزمۇنى

كۆپ ھاللاردا كېسەلنى خاپا قىلىپ قويدۇ، ئالاھىدىلىكى شۇكى، كېسەل ئىككى ياكى ئۈچىدىن ئارتۇق ئادەملەرنىڭ ئۆزى توغرىلىق سۆزلىشىۋاتقانلىقىنى، ئۆزئارا ئۇرۇشىۋاتقانلىقىنى ياكى ئۈچىنچى شەخسنىڭ ئۆزىنى باھالاۋاتقانلىقىنى ئاڭلايدۇ.

كېسەلدە پەيدا بولغان خىيالىي ئاڭلاش تۇيغۇسى بەزىدە بۇيرۇق خاراكتېرلىك بولىدۇ. كېسەل ئۆزىگە تەھدىت سالىدۇ، مەسىلەن: «ئاۋاز» كېسەلگە تاماق يېمەسلىك، بىنادىن ياكى ماشىنىدىن سەكرەش توغرىلىق بۇيرۇق قىلىدۇ، ھەتتا بەزى كېسەللەر كىتاب ئوقۇسىمۇ «ئاۋاز» ئاۋال قەيەردىن ئوقۇش توغرىسىدا كېسەلگە بۇيرۇق قىلىدۇ، مەسىلەن: كېسەل بىرىنچى قۇرنى ئوقۇ... بەشىنچى قۇرنى ئوقۇ... دېگەندەك بۇيرۇق ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ، كېسەل تاماق ئېتىۋاتقاندا تاماقنى قانداق ئېتىش توغرىلىق بۇيرۇق قىلغان ئاۋازنى ئاڭلايدۇ، بۇنداق ئاۋازلار كېسەلنى ئەيىبلەيدۇ، كېسەل توغرىسىدا مۇلاھىزە قىلىدۇ. كېسەل ئۆزى توغرىسىدا بولۇۋاتقان ھەربىر سۆز - جۈملىلەرنى ئېنىق ئاڭلايدۇ، شۇڭا ناھايىتى ئازابلىنىدۇ، بەزى كېسەللەر ئاڭلىغان خىيالىي ئاۋازلار كېسەلنىڭ ئوي - پىكرىنى قايتا تەكرارلايدۇ، بۇنى تەپەككۈرنىڭ ياغرىشى دەپ ئاتايمىز. مەسىلەن: كېسەل تاماق يېمەكچى بولسا، «تاماق يېگىن، تاماق يېگىن» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلايدۇ. كېسەللەرنىڭ ھەرىكىتىنى خىيالىي ئاۋاز كونترول قىلىپ تۇرىدۇ، مەسىلەن: كېسەل بەزىدە خىيالىي ئاۋاز بىلەن پاراڭلىشىپ ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە ئاچچىقلىنىدۇ ياكى كۈلىدۇ ياكى قورقۇش ھېس قىلىدۇ، بەزىدە يەنە پۈتۈن دىققىتىنى يىغىپ ئەستايىدىل ئاڭلايدۇ ياكى ئوغرىلىققە ئاڭلاۋاتقاندا ك

قىياپەتتە تۇرىدۇ، نورمال كىشىلەرگە كېسەل ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك، بىكاردىنلا ئاچچىقلىغاندەك ياكى سەۋەپسىزلا كۈلۈۋاتقاندەك بىلىنىدۇ، كلىنىكىدا خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسىمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ، ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىگە گىرىپتار بولغان كېسەللەردە پەيدا بولغان خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى خۇددى راستەك رەڭگى، چوڭ - كىچىكلىكى، شەكلى ئېنىق كۆرۈنىدۇ. مەزمۇنى كۆپ ئەھۋاللاردا غەيرىي، ئاجايىپ - غارايىپ بولىدۇ، مەسىلەن: بېشى يوق ئادەمنىڭ سىماسىنى كۆرۈش، چىراق ئەتراپىدا چوڭ - كىچىكلىكى باش مالتاقچلىق ئادەملەرنى كۆرۈش قاتارلىقلار. خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى بەزىدە كېسەلنىڭ مېڭىسىدە پەيدا بولىدۇ، بۇنى كېسەل «ئىچكى كۆزۈم» دە كۆردۈم دەيدۇ. خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى كۆپ ئەھۋاللاردا يالغۇز كۆرۈلمەيدۇ. باشقا ئالامەتلەر بىلەن بىرگە كۆرۈلىدۇ، بىر نەچچە خىل خىيالىي تۇيغۇ بىلەن بىرلىشىپ كېتىدۇ، ئۇنىڭدىن سىرت بۇخىل كېسەللەردە پۇراش، تېتىش، تېگىش قاتارلىق خىيالىي تۇيغۇلارمۇ كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: خىيالىي تېگىش تۇيغۇسى پەيدا بولغان كېسەللەردە توك سۇقۇۋەتكەندەك، بەدىنىدىكى بەزى ئەزالار تارتىشىۋاتقاندەك سېزىم بولىدۇ. بەزىدە تاماق كېسەلگە غەيرىي، سېسىق پۇرايدۇ، سەزگۈ بىلەن تۇيغۇنىڭ بىرگە توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىدە بىرقەدەر كۆپ كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: كېسەلگە بەدىنىڭ بىرقىسمىدا ئۆزگىرىش بولغاندەك، ئوڭ - سول پۇتنىڭ چوڭلۇقى ئوخشاش ئەمەستەك، يۈزى يوغىناپ كېتىۋاتقاندەك ياكى كىچىكلەپ كېتىۋاتقاندەك بىلىنىدۇ.

(2) بىھۋدە خىيال

بۇ ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىدە كۆپ ئۇچرايدىغان ئالامەتلەرنىڭ بىرى. بەزى كېسەللەردە بىھۇدە خىيال ئىنتايىن گەۋدىلىك ئىپادىلىنىدۇ، مەزمۇن جەھەتتە قەست قىلىش خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيال كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: باشقىلار تامىقىغا زەھەر سېلىپ قويغاندەك، كۆزىتىۋاتقاندا، ئۆزىنى قەستلەۋاتقاندا، ئۆزىنىڭ ئىشلىرىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىۋاتقاندا بىلىنىش. تەسىر قىلىش خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيالىمۇ كىلىنىكىدا كۆپ كۆرۈلىدۇ، مەسىلەن: كېسەل ئۆزىنىڭ سۆز - ھەرىكەتلىرىنى سىرتقى كۈچنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىدى، سىرتقى كۈچ مېنى باشقۇرۇۋاتىدۇ، دەپ قارايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا كېسەللىكتىن گۇمان قىلىش خاراكتېرلىك، ئاشق بولۇش خاراكتېرلىك، ھەسەت قىلىش خاراكتېرلىك بىھۇدە خىياللارمۇ كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(3) جىددىيلىشىش يىغىندى ئالامىتى

بۇنىڭ ئەڭ روشەن ئىپادىسى جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك قېتىش بولۇپ، كېسەل گەپ قىلمايدۇ، مىدىرلىمايدۇ، بۇيرۇققا بوي سۇنمايدۇ (كېسەل ئۇن - تۇنسۇز بۇيرۇغان ئىشنىڭ قارشىنى قىلىدۇ) ياكى پاسسىپ ھالدا بوي سۇنىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە مۇسكۇلنىڭ قارشىلىق كۈچى ئارتىپ كېتىدۇ، كېسەللەرنىڭ قىياپىتى تەبىئىي بولمايدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئۇخلاۋاتقاندا ياستۇقىنى ئېلىۋەتسىمۇ، بېشىنى كارۋاتقا قويماي ئۇزۇن ۋاقىت ياتالايدۇ ياكى بىمار ياتقان چاغدا بەدىنىنى ياكى قول - پۇتىنى ھەرخىل شەكىلگە كەلتۈرۈپ قويغىلى بولىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر جىددىيلىشىپ ئۆزىنى باسالمايدۇ ياكى ھاياجانلىنىپ قالايمىقان ھەرىكەتلەرنى قىلىدۇ.

4. ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ كلىنىكىلىق تىپلىرى

1. ئاددىي تىپى

بۇ تىپ ئېلىشىپ قالغان كېسەللەرنىڭ %4 ~ 1 نى ئىگىلەيدۇ، ياش - ئۆسمۈرلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ، كېسەلنىڭ قوزغىلىشى ئاستا بولىدۇ، كېسەل يالغۇزلۇقنى خالايدۇ، پاسسىپلىشىدۇ، ھەرىكىتى ئازىيىدۇ، ھورۇنلىشىپ كېتىدۇ، تۇرمۇشى رەتسىز بولىدۇ. ھېسسىياتى تەدرىجىي سۇسلىشىپ، تۇرمۇش ۋە ئۆگىنىشكە بولغان قىزغىنلىقى تۆۋەنلەيدۇ، دوستلىرىغا سوغۇق مۇئامىلە قىلىدۇ، ھەرىكىتى كۈندىن - كۈنگە ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىدۇ. ئادەتتە خىيالىي تۇيغۇ ۋە بىھۇدە خىيال پەيدا بولمايدۇ، ئەگەر پەيدا بولسا ۋاقىتلىق بولىدۇ، بۇ خىل ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىگە گېرىپتا بولغانلار دەسلەپكى مەزگىلدە باشقىلارنىڭ دىققىتىنى تارتمايدۇ، نەچچە يىل ئۆتۈپ، كېسەللىك ئەھۋالى تەرەققىي قىلىپ ئېغىرلاشقاندا باشقىلار ئاندىن بايقايدۇ، بۇخىل تىپتىكى كېسەللەرنىڭ كېسەللىك ئەھۋالى ئۆزلۈكىدىن يېنىكلەپ قالىدىغانلىرى ناھايىتى ئاز، داۋالاشنىڭ ئۈنۈمىمۇ ياخشى ئەمەس.

2. ياشلىق تىپى

بۇخىل تىپ ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى ئىچىدە بىرقەدەر كۆپ ئۇچرايدىغان تىپ بولۇپ، ياشلىق دەۋرىدە ئۆتكۈر خاراكتېردە ۋە سۇس ئۆتكۈر خاراكتېردە قوزغىلىدۇ. كلىنىكىلىق ئالامىتى، سۆزلىرى كۆپىيىش، مەزمۇنى ئىنتايىن چېچىلاڭغۇ، چۈشۈنۈكسىز بولۇش، تەپەككۈرى

قالايمقانلىشىش، ھەتتا تەپەككۈرى بۇزۇلۇشتىن ئىبارەت. ھېسسىيات جەھەتتە كېسەلنىڭ خۇشاللىقى بىلەن خاپىلىقى قالايىمقان نورمالسىز بولىدۇ؛ غەيرىي چىراي ئىپادىلىرىنى چىقىرىدۇ، ھەرىكىتى گۆدەكلەرچە، ئەخماقلارچە غەلىتە بولىدۇ. بەزىدە باشقىلارغا ئېتىلىپ ئۇرۇشىدۇ، كېسەلنىڭ جىنىسى تەلىپى كۈچىيىدۇ، تاماقنى كۆپ يەيدۇ، بەزىدە مەينەت نەرسىلەرنى ھەتتا چوڭ - كىچىك تەرەتلەرنى يەيدۇ، بېھۋەدە خىيالىنىڭ مەزمۇنى ئەقىلگە سىغمايدۇ. بۇ خىل كېسەللەرنىڭ كېسەللىك ئەھۋالىنىڭ تەرەققىياتى تېز بولىدۇ. بەزىدە كېسەللىك ئالامىتى يېنىكلەپ قالغاندەك قىلىسىمۇ، لېكىن مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، كېسەللىك يەنە قايتا قوزغىلىدۇ. روھىي كېسەللىكلەرگە قارشى تۇرغۇچى دورىلار بىلەن سىستېمىلىق داۋالغاندا داۋالاش ئۈنۈمى ياخشى بولىدۇ.

3. جىددىيلىشىش تىپى

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ بۇ خىل تىپى ئاز كۆرۈلىدىغان بولۇپ قالدى. بۇ خىل تىپ كۆپىنچە ياشلاردا ۋە ئوتتۇرا ياشلىقلاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ، جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك قېتىش بىلەن جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك ھاياجانلىنىش ئۇنىڭ ئاساسلىق ئالامىتىدۇر. جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك قېتىشنىڭ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكى ھەرىكەتنىڭ تورمۇزلىنىشى بولۇپ، يېنىكلىرىنىڭ ھەرىكىتى ئاستىلايدۇ، ئاز گەپ قىلىپ، ئاز ھەرىكەت قىلىدۇ ياكى ئۇزۇنغىچە بىر خىل ھالەتنى ساقلاپ سىدىرلىمايدۇ. ئېغىر بولغاندا پۈتۈن كۈن كارىۋاتتىن قوپماي ياتىدۇ، تاماق يېمەيدۇ، ھەرىكەت قىلمايدۇ، ئۇن چىقارمايدۇ، ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ تەسىرىگە ئىنكاس

قايتۇرمايدۇ. بەلغەمنى تۆكۈرمەيدۇ ياكى يۈتۈۋەتمەيدۇ، شالۋىقى ئېقىپ تۇرىدۇ. مۇسكۇل تەرەڭلىكى كۈچىيىپ شامدەك ئىگىلىش كېلىپ چىقىدۇ. بەزىدە خىيالىي تۇيغۇ ۋە بھۇدە خىيالىمۇ پەيدا بولىدۇ، جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك ھاياجانلىنىشتا كېسەللەر تۇيۇقسىز ئەسەبلىشىپ كېتىدۇ، ھەرىكىتىنى چۈشەنگىلى بولمايدۇ. مەسىلەن: ئۇزۇن مۇددەت كارىۋاتتا ياتقان كېسەللەر تۇيۇقسىز قوپۇپ بىر نېمىلەرنى چاقىدۇ، باشقىلارنى سەۋەبسىزلا زەخمىلەندۈرىدۇ، مەقسەتسىزلا ئۆي ئىچىدە ئۇياق - بۇياققا ماڭىدۇ، ھەرىكىتى غەيرىي، سۆزىنىڭ مەزمۇنى چېچىلاڭغۇ بولىدۇ، باشقىلارنىڭ سۆزلىرىنى دورايدۇ، داۋالاش ئۈنۈمى بىر قەدەر ياخشى.

4. جاھىل تىپى

بۇ، ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغان بىر تىپ بولۇپ، چوڭلاردا كۆپرەك كۆرۈلىدۇ، كېسەلنىڭ قوزغىلىشى بىر قەدەر ئاستا بولىدۇ. كېسەللەر دەسلەپتە گۇمانخور، سەزگۈر بولۇپ كېتىدۇ، كېيىنچە بھۇدە خىيالغا تەرەققىي قىلىدۇ. بۇ خىل تىپنىڭ ئاساسلىق ئالامىتى بھۇدە خىيال بولۇپ، خىيالىي تۇيغۇ بەزىدە بىرگە پەيدا بولىدۇ.

5. ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ

قايتا قوزغىلىشىنى كەلتۈرۈپ

چىقىرىدىغان ئامىللار

تەتقىقاتلاردا بايقىلىشىچە نورمال كلىنىكىلىق داۋالاش جەريانىدا ئېلىشىپ قېلىش كېسەلىگە گىرىپتار بولغان

كېسەللەرنىڭ %50 تىنىڭ كېسىلى ساقىيىپ 1 يىل ئىچىدە قايتا قوزغىلىدىكەن. %80 نىڭ 5 يىل ئىچىدە قايتا قوزغىلىدىكەن. بۇ خىل ئەھۋال كېسەل ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئۈچۈن ئېيتقاندا چوڭ بىر ئاپەت ھېسابلىنىدۇ. لېكىن روھىي كېسەللىك دورىلىرىنى داۋاملىق مۇۋاپىق ئىشلىتىپ تۇرغاندا 1 يىلدىن كېيىنكى قايتا قوزغىلىشنى تەخمىنەن %16 تۆۋەنلەتكىلى بولىدۇ. گەرچە نۇرغۇن تەتقىقاتلاردا ئىرسىيەت ئامىلى، كېسەلنىڭ كېسەل بولۇشتىن بۇرۇنقى خاراكتېرىنىڭ ناچار بولۇشى قايتا قوزغىلىش بىلەن مۇناسىۋەتلىك، كېسەل تارىخى ئۇزۇن بولغان ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ قايتا قوزغىلىش نىسبىتى يۇقىرى بولىدۇ، دەپ قارىلىدۇ، لېكىن كىلىنىكىدا كېسەلنىڭ قايتا قوزغىلىشنى ئاساسلىقى دورا بىلەن داۋالاشنىڭ مۇكەممەل بولمىغانلىقتىن، بولىدۇ دەپ قارايمىز.

بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب:

1. كېسەلنىڭ ئۆزىدىكى سەۋەب

كېسەل دوختۇرنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە دورا ئىچمەيدۇ. مەسىلەن: كېسەلنىڭ دورىغا بولغان گۇمانى، ئۆزىدە كېسەل بارلىقىنى ئېتىراپ قىلمىغانلىقى، دورىنىڭ ئەكس تەسىرىدىن قورقۇش قاتارلىقلار تۈپەيلىدىن دورا بىلەن داۋالاشقا توسقۇنلۇق قىلىدۇ.

2. ئائىلە - تاۋابىئاتلىرىنىڭ سەۋەبى

بەزى كېسەللەرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ئۇزۇن مۇددەت دورا ئىچكەندە، دورا كېسەلنىڭ مېڭە فۇنكسىيىسىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ ياكى بۇزغۇنچىلىق قىلىدۇ، دەپ قارايدۇ. يەنە

بەزىلەر دورىنى يەۋەرسە تېخىمۇ بەك «ساراڭ» قىلىۋېتىدۇ، دەپ قاراپ، دوختۇرنىڭ نەسەبىنى ئاڭلىمايدۇ. دورىنى قىسقا ۋاقىت ئىشلىتىدۇ ياكى مىقدارىنى كېمەيتىۋېتىدۇ ياكى دورىنى توختىتىۋېتىدۇ. يەنە بەزىلەر بۇ خاتالىقلارنى قايتا - قايتا سادىر قىلىدۇ. بۇنداق ئەھۋاللار كۆرۈلگەندە دوختۇرلار كېسەل ۋە ئۇلارنىڭ توغقانلىرىغا ئەستايىدىل چۈشەندۈرۈشى كېرەك. يەنى كېسەلنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا كېسەللىكنىڭ قايتا قوزغالغاندا تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كېتىدىغانلىقىنى چوقۇم چۈشەندۈرۈش كېرەك. تەتقىقاتلارغا ئاساسلانغاندا كېسەللىكنىڭ قايتا قوزغىلىشى بىلەن كېسەل ساقىيىپ جەمئىيەتكە قايتقاندىن كېيىنكى نورمال خىزمەت قىلىش ئىقتىدارى تەتۈر تاناسىپلىق مۇناسىۋەتتە بولىدۇ (كۆپ قوزغالسا خىزمەت ئىقتىدارى تۆۋەن بولىدۇ).

3. دوختۇرلارنىڭ سەۋەبى

دوختۇرلارنىڭ كېسەل دوختۇرخانىدىن چىققاندىن كېيىن داۋاملىق يەيدىغان دورىنىڭ ئۆلچىمىنى ئۇقماستىكى. بەزى دوختۇرلار كېسەل داۋاملىق يەيدىغان دورىنىڭ قانچىلىك ۋاقىت، قانچىلىك مىقداردا ئىشلىتىلىدىغانلىقىنى بىلمىگەنلىكتىن دورىنى قىسقا ۋاقىت يېيىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. كېسەللەر كۆپ مىقداردا دورا يېگەنلىكتىن دورىنىڭ ئەكس تەسىرى كۆرۈلۈپ، دورىنى توختىتىپ قويدىغان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدۇ. نەتىجىدە كېسەل قايتا قوزغىلىدۇ. تەجرىبىلەرگە ئاساسلانغاندا 90% كېسەلنىڭ قايتا قوزغىلىشى دورا يېمەسلىك بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، دورا يېمىگەنلىكتىن قايتا قوزغالغان كېسەلنىڭ خەتىرى، داۋاملىق دورا يېگەن ئەھۋالدا قايتا قوزغالغان كېسەللەرگە قارىغاندا ئىنتايىن ئېغىر بولىدۇ.

ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەل

ھېسسىياتنىڭ ئۇزۇن ۋاقىت توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى مۇھىم كلىنىك ئالاھىدىلىك قىلغان روھىي كېسەلنى، ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەل دەپ ئاتايمىز. كۆپ كۆرۈلىدىغان ئالامىتى خامۇشلۇق، تەشۋىشلىنىش بولۇپ، كەيپىياتنىڭ كۆتۈرەڭگۈلىكى ۋە ھاياجانلىنىشىمۇ كۆرۈلىدۇ، شۇنىڭغا ماس ھالدىكى تەپەككۈر ۋە ھەرىكەتنىڭ ئۆزگىرىشى قوشۇلۇپ كېلىدۇ.

1. قۇتراش - خامۇشلۇق كېسىلى

قۇتراش - خامۇشلۇق كېسىلى ھېسسىياتنىڭ ئۇزۇن ۋاقىت كۆرۈنەرلىك كۈچىيىشىنى ياكى ئاجىزلىشىشىنى تىپىك كلىنىك ئالامەت قىلغان روھىي كېسەللىكتۇر. كېسەللىك جەريانىدا قۇتراش ۋە خامۇشلۇق دەۋرىي ھالدا ئالمىشىپ قوزغىلىدۇ ياكى يالغۇز بىرى قوزغىلىدۇ. ئارىلىق دەۋرىدە كېسەلنىڭ روھىي پائالىيىتى ئاساسەن نورمال بولىدۇ. بۇ خىل كېسەلنى داۋالاشنىڭ ئۈنۈمى ياخشى بولىدۇ.

قۇتراش - خامۇشلۇق كېسىلىنىڭ كېسەللىك سەۋەبلىرى:

1. ئىرسىيەت ئامىلى

خەلقئارا ۋە دۆلەت ئىچىدىكى مەزكۇر كېسەلگە مۇناسىۋەتلىك بولغان جەمەت ۋە قوشكېزەكلەرنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش نەتىجىسىگە ئاساسلانغاندا بۇ كېسەللىك

ئىرسىيەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك. كېسەلنىڭ بىۋاسىتە تۇغقانلىرىنىڭ بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى يۇقىرى بولىدۇ. مەسىلەن: كېسەلنىڭ بىر قورساق تۇغقانلىرى ئىچىدە كېسەللىكنىڭ كۆرۈلۈش نىسبىتى %3.12 بولىدۇ. ئاتا - ئانىسىدا %4.7 بولىدۇ. بالا - چاقىلىرىدا %9.4 بولىدۇ. ئادەتتىكى نورمال كىشىلەرگە سېلىشتۇرغاندا كېسەل بولۇش نىسبىتى 30 ھەسسە يۇقىرى بولىدۇ.

2. بىئو - خىمىيەلىك مېتابولىزمنىڭ نورمالسىزلىقى تەتقىقاتلارغا ئاساسلانغاندا خامۇشلۇق كېسەللىگە گىرىپتار بولغان بەزى كېسەللىرىنىڭ سۈيۈكۈدىكى NE (去甲肾上腺素) نىڭ مېتابولىزم ھاسىلاتى MHPG (3-甲氧基-14-羟基苯二酚) مىقدارى تۆۋەن بولىدۇ. قۇتراش كېسىلىدە NE نىڭ مېتابولىزم ھاسىلاتى MHPG نىڭ مىقدارى يۇقىرى بولىدۇ. شۇنىڭغا ئاساسەن بەزى تەتقىقاتچىلار بۇ خىل كېسەلنى بىئوخىمىيەلىك مېتابولىزم بىلەن مۇناسىۋەتلىك دەپ قارىماقتا.

3. نېرۋا - ئىچكى ئاجرىتىش فۇنكسىيىسىنىڭ تەڭپۇڭسىزلىنىشى

4. پسخىكا ئامىلى ۋە بەدەن ئامىلى

2. قۇتراش - خامۇشلۇق كېسەللىكىنىڭ كلىنىكىلىق ئالامەتلىرى

ئىنسانلارنىڭ ھېسسىيات پائالىيىتى ھەر خىل، ھەر ياغزا مۇرەككەپ بولۇپ، خۇشاللىنىش، غەزەبلىنىش،

قايغۇرۇش، سېغىنىش، ئازابلىنىش، قورقۇش، چۆچۈش قاتارلىق شەكىللەرنىڭ خالىغان بىرى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ھېسسىيات مۇھىت، مەدەنىيەت، خاراكتېر ۋە ساپا قاتارلىق ئامىللارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرايدۇ.

1. خامۇشلۇق كېسلىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى

كەيپىياتنىڭ تۆۋەنلىشى، تەپەككۈرنىڭ ئاستىلىقى، گەپ - سۆز ۋە ھەرىكەتنىڭ ئازىيىپ ئاستىلىشى بۇ خىل كېسەلنىڭ ئەڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى ھېسابلىنىدۇ. بۇ خىل كېسەلنىڭ قوزغىلىشى ئاستا بولۇپ، دەسلەپتە ئۇيقۇسىزلىق، ھارغىنلىق، ئىشتىھاسى تۇتۇلۇش، خىزمەت ئۈنۈمى تۆۋەنلەش ۋە ھەر خىل ئىچكى سېزىم خاراكتېرلىك ئارامسىزلىنىش پەيدا بولىدۇ. روھىي ئامىل ۋە بەدەن ئامىلىدىن پەيدا بولغان خامۇشلۇق كېسەللى ئۆتكۈر خاراكتېردە قوزغىلىدۇ.

كەيپىياتنىڭ تۆۋەنلىكى، قايغۇرۇش ۋە ئازابلىنىش خامۇشلۇق كېسەلنىڭ ئەڭ تىپىك ئالامىتىدۇر. كېسەل كۈن بويى ئۇھ تارتىپ ئازابلىنىدۇ. روھىي كەيپىياتى تۆۋەن بولىدۇ، ھېچنىمىگە قىزىقمايدۇ. خۇشاللىقلارلىق خەۋەرلەرمۇ كېسەلنىڭ ئازابىنى يېنىكلىتەلمەيدۇ. ئۆگىنىش، خىزمەتكە، ئائىلىگە ۋە ئۆزىنىڭ كەلگۈسىگە بولغان ئىشەنچىسى يوقىلىدۇ. ئۆزىنى ئەيىبلەپ يۈرىدۇ، خىزمەت ئىقتىدارىم يوق، دەپ قارايدۇ، ئۆزىنى كېرەكسىز ئادەمدەك ھېس قىلىدۇ. ئېغىزغا ئالغىچىلىكى يوق كىچىك خاتالىقلارنى چوڭايتىپ، ئۆزىنى چوڭ جىنايەت ئۆتكۈزدۈم، دەپ ھېس قىلىدۇ ھەم ئۆلۈۋېلىش خىيالىدا بولىدۇ.

كېسەلنىڭ تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشى توسقۇنلۇققا ئۇچرىغانلىقتىن، كېسەل كاللام ئىشلىمەيدۇ، تەپەككۈر قىلالمايمەن دەپ قارايدۇ. كېسەلنىڭ گەپ سۆزلىرى ئازلاپ، ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كېتىدۇ، خېلى ئۇزۇن ساقلسىمۇ، سورىغان سۇئالغا جاۋاب ئالغىلى بولمايدۇ، ھەرىكىتى ئاستىلايدۇ، قول ئىشارەتلىرىمۇ ئازلاپ كېتىدۇ. يۇقىرىقى ئالامەتلەر كەچتە يېنىكلىپ، كۈندۈزى ئېغىرلىشىدۇ. كەيپىياتنىڭ تۆۋەنلىكى ئەتتىگەندە ئەڭ ئېغىر بولىدۇ. ئېغىر دەرىجىدىكى كېسەللەرنىڭ ئاز بىر قىسمى گەپ قىلمايدۇ، كارىۋاتتا يېتىپ مىدىرلىمايدۇ. ئۆلۈۋېلىش خىيالىدا بولۇش ۋە ئۆلۈۋېلىشكە ئۇرۇنۇش خامۇشلۇق كېسەلنىڭ ئەڭ ئېغىر ئالامەتلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، كېسەللىك ئېغىرلاشقاندا كۆرۈلىدۇ. بەزىدە كېسەلنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ياكى ساقىيىش مەزگىلىدە كۆرۈلىدۇ. كېسەل داۋاملىق ئەتراپلىق پىلانلاپ، ناھايىتى مەخپى تۇتۇپ، دوختۇر - سېستىرالار ۋە ئائىلىسىدىكىلەردىن يوشۇرىدۇ. شۇڭلاشقا قاتتىق دىققەت قىلىش كېرەك. كېسەلنىڭ چىرايى كۈن بويى سارغىيىپ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، بىر نۇقتىغا تىكىلىپ قالىدۇ. ئىشتاھاسى ناچار بولىدۇ. بەدەن ئېغىرلىقى تۆۋەنلەيدۇ. شۆلگەي ۋە تەرى ئازلاپ كېتىدۇ، قەۋزىيەت بولىدۇ. ئويقۇسى ناچار بولۇش بۇ كېسەلنىڭ مۇھىم ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ. كېسەل تەستە ئۇخلايدۇ ياكى بۇرۇن ئويغۇنۇپ كېتىدۇ. ئويغۇنۇپ كەتكەندىن كېيىن، كېلىۋاتقان ئازابلىق بىر كۈننى ئويلاپ ياتالمايدۇ. ئىچى سىقىلىدۇ.

بەزى خامۇشلۇق كېسەللىگە گىرىپتار بولغان

كېسەللەردە بېشى ئاغرىش، بېشى قېيىش، ئىچى سىقىلىش، دىمى سىقىلىش، ئىشتىھاسى تۇتۇلۇش، قەۋزىيەت، بەدەن ئېغىرلىقى تۆۋەنلەش قاتارلىق يۈرەك ۋە ھەزىم قىلىش يولى كېسەللىكلەرنىڭ ئالامەتلىرى ئۇزۇن ۋاقىت، قايتا - قايتا كۆرۈلۈپ، خامۇشلۇق كېسەلنىڭ ئالامەتلىرىنى بېسىپ كېتىدۇ. كېسەلنىڭ ئۆيىدىكىلەر كېسەلنى ئىچكى بۆلۈمگە ئاپىرىپ كۆرسىتىپ، توغرا دىئاگنوز قويۇشقا ئېغىر تەسىر يەتكۈزىدۇ (بۇ خىل ئەھۋالدا دوختۇرلار كۆپىنچە ھالدا نېرۋا فۇنكسىيەسى بۇزۇلۇش كېسەلى دەپ خاتا دىئاگنوز قويۇپ قالىدۇ).

2. قۇتراش كېسەلنىڭ ئالاھىدىلىكى
ھېسسىياتنىڭ كۈچىيىشى، تەپەككۈرنىڭ تېزلىشى ۋە ھەرىكەتنىڭ كۆپىيىشى بۇ خىل كېسەلنىڭ تىپىك ئالامەتلىرى ھېسابلىنىدۇ. كېسەلنىڭ قوزغىلىشى بەزىدە تېز بەزىدە ئاستا بولىدۇ. كېسەل بولۇشتىن بۇرۇن روھسىزلىنىش، ئىچى تىتىلداش، ئويقۇسىزلىق قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي كېسەللەرنىڭ كەيپىياتى ئۇزۇن مۇددەت كۆتۈرەڭگۈ بولىدۇ، كېسەل ئۆزى بىلەن ئۆزى خۇشال بولۇپ غادىنىپ يۈرۈيدۇ، قىزىقىشلىرى كۆپىيىپ كېتىدىغان ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ. كېسەللەرنىڭ بۇنداق كۆتۈرەڭگۈ كەيپىياتى، ئىچكى ھېسسىياتى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. كېسەل ئاسانلا ئەتراپتىكى كىشىلەر بىلەن مۇڭدېشىپ، بىر - بىرى بىلەن ئەسرا بولۇپ كېتىدۇ. لېكىن كېسەلنىڭ كەيپىياتى ناھايىتى تۇراقسىز بولۇپ، ئاسان ھاياجانلىنىدۇ. كىچىككىنە ئىشلارغا ئاسمان ئۆرۈلۈپ كېتىدىغاندەك قايىناپ كېتىدۇ. بەزىدە باشقىلارنى

زەخمىلەندۈرىدىغان، بىر نەرسىلەرنى ئۇرۇپ چاقىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ، بىراق ئۇزۇن ئۆتمەيلا كېسەلنىڭ خاپىلىقى خۇشاللىققا ئايلىنىپ، قارشى تەرەپتىن ئەپسۇس سوراپ كېتىدۇ.

كېسەلنىڭ كەيپىياتىنىڭ كۆتۈرەڭگۈلىكى ئادەتتە گەپ سۆزىنىڭ كۆپىيىشى ۋە كۈچ - قۇۋۋىتىنىڭ ئۇرغۇپ تۇرىشى بىلەن بىرگە كۆرۈلىدۇ. كېسەل كۈن بويى ئالدىراش يۈرىدۇ، ھەممە ئىشلارغا ئارىلىشىدۇ، ھارغىنلىق ھېس قىلمايدۇ. قىلغان ئىشلىرىنىڭ باش ئاخىرى ۋە ئۈنۈمى بولمايدۇ. ئۇيقۇسى ناھايىتى ئازلاپ كېتىدۇ. شۇنداقتمۇ روھىي كۆتۈرەڭگۈ يۈرىدۇ. ئىشتىھاسى ئېچىلىپ، جىنسى تەلىپى كۈچىيىپ كېتىدۇ. ياسىنىپ يۈرىدۇ، يات جىنسلىقلارغا يېقىنلىشىشنى خالايدۇ، ئۈجمە كۆڭۈل بولۇپ قالىدۇ. نورمال ئىجتىمائىي ئالاقە قىلىش ئىقتىدارىنى يوقىتىدۇ. تەسەۋۋۇرى تېزلىشىپ، تەسەۋۋۇرىنىڭ مەزمۇنى ئىنتايىن موللىشىپ كېتىدۇ. كېسەل توختىماي سۆزلەيدۇ، گېپىنىڭ جىقلىقىدىن گاللىرى قۇرۇپ، كېكەچلەپ قالىدۇ. كېسەل كاللام ئىنتايىن ياخشى ئىشلەيدۇ، دەپ قاراپ، خەت، ماقالە يازغاندا نۇرغۇن بىر نېمىلەرنى يېزىۋېتىدۇ. لېكىن كېسەلنىڭ سۆزلىرى ۋە مەزمۇنى ئاددىي بولۇپ، مەنتىقىگە ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. تەپەككۈر جەريانى ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىدۇ. نېمىنى كۆرسە شۇنى سۆزلەيدۇ. ئۆزىگە بولغان باھاسى ناھايىتى يۇقىرى بولىدۇ. ئۆزىنى ئىنتايىن بىلىملىك، ئىقتىدارلىق ھېس قىلىدۇ. ئېغىرلاشقاندا بېھۋەدە خىيال پەيدا بولىدۇ، لېكىن كېسەلنىڭ سۆزلىرى بىمەنە، غەلىتە بولمايدۇ، باشقىلار چۈشىنەلمەيدۇ. خىيالىي تۇيغۇ ئاز كۆرۈلىدۇ.

كېسەلنىڭ يۈزى قىزىرىپ، كۆزلىرى نۇرلىنىپ، ئاغزى قۇرۇپ كېتىدۇ. چۈنكى كېسەل ئۇزۇن مۇددەت ھاياجانلىنىپ، تاماق يېيىشكە يېتىشمەيدۇ. بەدەن ئېغىرلىقى تۆۋەنلەيدۇ. كېسەلدە ئۇخلىشى تەس بولۇش ياكى بۇرۇن ئويغىنىپ كېتىش، قان بېسىمى يۇقىرىلاش، يۈرەك سوقۇشى تېزلىشىش، كۆز قارچۇقى چوڭىيىش، قەۋزىيەت قاتارلىق ۋېگېتاتىپ نېرۋا پائالىيەتنىڭ كۈچىيىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

كېسەلنىڭ ئۆزىنى بىلىش ئىقتىدارى ئوخشىمىغان دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. ئۆزىدە كېسەل بارلىقىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. داۋالىنىش ئارزۇسى بولمايدۇ. قۇتراش كېسىلى كېسەللىك ئەھۋالىنىڭ ئېغىر - يېنىكلىك دەرىجىسىگە ئاساسەن يېنىك دەرىجىدە قۇتراش ۋە ئېغىر دەرىجىدە قۇتراش دەپ ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ. يېنىك دەرىجىدە قۇترىغان كېسەللەرنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، كېسەلنىڭ سۆزى كۆپىيدۇ، پاراڭلىشىشقا ئامراق بولۇپ، باشقىلار بىلەن بەكلا يېقىنلىشىپ كېتىدۇ، پۇل خەجلىشىشكە ئامراق بولىدۇ، جىنسى تەلپى كۈچىيدۇ، ئۇيقۇسى ئازلاپ كېتىدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئەھۋالى كېسەلنىڭ نورمال خىزمىتىگە تەسىر كۆرسەتمەيدۇ، ئەتراپتىكىلەرنىڭ نارازىلىقىنى قوزغىمايدۇ. ئىنتايىن ئېغىر دەرىجىدە قۇترىغان كېسەللىكلەرنىڭ ھەرىكىتى كۆپىيىپ، ئەسەبىيلىشىش دەرىجىسىگە يېتىپ بارىدۇ. ئەس - ھوشى توسقۇنلۇققا ئۇچراش، ھەددىدىن زىيادە ھاياجانلىنىش، تەسەۋۋۇرى باغلاشماسلىق، خىيالى تۇيغۇ قاتارلىق ئالامەتلەر قوشۇلۇپ كېلىدۇ.

ئىنكاس خاراكتېرلىك روھى كېسەل

ئىنكاس خاراكتېرلىك روھى كېسەل، ئېغىر ياكى ئۇزۇن مۇددەتلىك روھى زەربىنىڭ تەسىرىدە پەيدا بولىدىغان روھى توسقۇنلۇققا ئۇچراشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ كېسەلنىڭ كلىنىكىلىق ئالامىتى ۋە كېسەللىك جەريانى روھى زەربە بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ.

1. ئىنكاس خاراكتېرلىك روھى كېسەلنىڭ كېسەللىك سەۋەبى

كېسەللىك سەۋەبلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. تەبىئىي بالايى - ئاپەتلەرگە ئۇچراش، مەسىلەن: كەلكۈن، يەر تەۋرەش، ئوت ئاپىتى، قار قۇيۇننىڭ ھۇجۇمى قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەر نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ ئۆلۈشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، ئاپەتتىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھايات قالغان ئۇرۇق تۇغقانلىرىدا روھى جەھەتتىن توسقۇنلۇققا ئۇچراش كۆرىلىدۇ.

2. ئىنسانلار كەلتۈرۈپ چىقارغان ئاپەتلەر. چوڭ كۆلەملىك ئۇرۇش، ئايرۇپىلان، پاراخوت، ماشىنا ۋە قەسگە يولۇقۇش، ئۇرۇش ۋاقتىدا ئەسىرگە چۈشۈپ قېلىپ، قارشى تەرەپنىڭ قاتتىق قىيىنىشىغا ئۇچراش، ئۆز كۆزى بىلەن ئۆلۈم مەيدانىنى كۆرۈش، ئېغىر روھى تەھدىدكە

ئۇچراش، قول - پۈتۈننىڭ ئۈزۈلۈپ كېتىشى ھەم ئۇرۇش دەۋرىدىكى ئۇزۇن مۇددەتلىك قېچىش، چارچاش، ئاچارچىلىق ھەم كېسەللىك ئازابى قاتارلىقلار روھىي كېسەللىكنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

3. شەخسىي تۇرمۇشتىكى بەختسىزلىك، راي كېسىلگە گىرىپتار بولۇش، قارىغۇ بولۇپ قېلىش، چىرايى بۇزۇلۇپ كېتىش، مەجرۇھ بولۇپ قېلىش، كۆپىيىش ئەزالىرى كېسىلىپ كېتىپ، ئەۋلاد قالدۇرۇش ئىقتىدارىنىڭ يوقىلىشى، توي قىلماي ھامىلىدار بولۇپ قالغاندا يىگىتى تاشلىۋېتىش، بۇلاڭچىلىققا ئۇچراش، باسقۇنچىلىققا ئۇچراش قاتارلىقلار.

4. كىشىلىك مۇناسىۋەتنىڭ ئۈزلۈكسىز جىددىي بولۇشى ۋە ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتىكى كۈتۈلمىگەن ئۆزگىرىشلەر، مەسىلەن: ئەر - ئايال ياكى قېيىنئانا - كېلىنلەرنىڭ ئۇزۇن ۋاقىت كېلىشەلمەسلىكى، ئۈزلۈكسىز تۈردە كەسپىدىن نارازى بولۇش، خىزمەتداشلىرى بىلەن ئەپ ئۆتەلمەسلىك، ئاجرىشىپ كېتىش، يېقىن تۇغقانلىرىنىڭ ئۆلۈمى، مۇساپىرلارنىڭ چەت دۆلەتكە كۆچۈشى قاتارلىقلار. يۇقىرىدا ئېيتىلغان كېسەللىك سەۋەبلىرىنىڭ ھەممىسى بارلىق كىشىلەردە ئىنكاس پەيدا قىلىدۇ، ئەمما بۇ خىل ئىنكاسنىڭ دەرىجىسى ۋە داۋام قىلىش ۋاقتىدا پەرق بولىدۇ، ئورگانىزمنىڭ ماسلىشىش ۋە ئورۇن بېسىش ئىقتىدارى بولغانلىقتىن كۆپ ساندىكى كىشىلەر ئۇزۇنغا قالماي ئۈزۈلۈكىدىن ئەسلىگە كېلىدۇ، پەقەت ئاز بىر قىسىم كىشىلەردە يۇقىرىقى سەۋەبلەرگە نىسبەتەن ھەددىدىن زىيادە كۈچلۈك ئىنكاس پەيدا بولۇپ، كېچىسى ئۇخلىيالمايدۇ،

كۈن بويى يىغا - زارە قىلىدۇ، جىددىيلىشىدۇ،
يالغۇز سىرايدۇ، مەسىلىلەرنى تۇغرا بىرتەرەپ قىلالمايدۇ.
ئۇزۇن ۋاقىتقىچە تەسەللى تاپالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن
ئىنكاس خاراكتېرلىك روھى كېسەل پەيدا بولىدۇ.

2. ئىنكاس خاراكتېرلىك روھى كېسەلنىڭ كلىنىكىلىق ئالامىتى

1. ئۆتكۈر ئىنكاس خاراكتېرلىك رېئاكسىيە
كۈچلۈك روھى زەربىگە ئۇچراپ، بىرقانچە مىنوت
ياكى بىرقانچە سائەت ئىچىدە مۇنداق ئەھۋاللار كېلىپ
چىقىدۇ.

(1) ئەس - ھوشنى يوقىتىدۇ. مەسىلەن: زېھنى
ئۇچۇق بولماسلىق، دىققىتىنى يىغالماسلىق، يۆنىلىش
بەلگىلىشى تۇسقۇنلۇققا ئۇچراش، ئەتراپىدىكى نەرسىلەرنى
چۈشىنىشى قىيىنلىشىش، دەلدۈشتەك مېڭىپ يۈرۈش،
قېچىپ كېتىش ياكى بىر جايدا تايقاتەك قېتىپ قېلىش
قاتارلىقلار.

(2) سېزىم ۋە تۇيغۇسى گاللىشىش.
(3) كەيپىياتنىڭ تۆۋەنلىكى ياكى كەيپىياتىدىكى
تەشۋىشلىنىش، خامۇشلۇق، قۇرقۇش ئالامىتىنىڭ پەيدا
بولۇشى.

(4) ھەرىكىتىنىڭ ئازىيىشى، ھاڭۋاقتىلىق،
قەدەملىرى ئېگىز - پەس بولۇش، مۇسكۇللىرى تىترەش،
مۇسكۇل تەرەڭلىكى كۈچىيىش، بىر جايدا
ئولتۇرالماسلىق، مەقسەتسىز ئالدى - كەينىگە مېڭىپ

يۈرۈش ياكى ھەرىكىتى ئازلاپ كېتىش.
(5) ۋېگېتاتىپ نېرۋا سىستېمىسىنىڭ ئالامەتلىرى:
يۈرەك سوقۇشى تېزلىشىش، كۆپ تەرلەش، يۈزى قىزىرىش
قاتارلىقلار.

(6) ساختا دېۋەڭلىك ئالامىتى، ئەڭ ئاددىي
مەسلىلەرگە خاتا جاۋاب بېرىش ياكى شۇنىڭغا يېقىن جاۋاب
بېرىش. مەسىلەن: قانچە بارمىقىڭ بار دېسە، كېسەل تۆت
بارمىقىم بار دەپ جاۋاب بېرىدۇ. كىچىك بالىلاردا ك
ھەرىكەت قىلىدۇ. زەربىگە ئۇچرىغان نۇرغۇن كىشىلەردە شۇ
زەربىگە قارىتا يېنىك دەرىجىدە روھىي ئىنكاس پەيدا
بولىدۇ. ۋاقتى قىسقا بولۇپ، بەزىلىرى بىر قانچە سائەتتە
ياكى بىر قانچە كۈندىن كېيىن ئەسلىگە كېلىدۇ ياكى شۇ
كىشى شۇ مەيداندىن ئايرىۋېتىلسە يۇقىرىقى ئالامەتلەر
تېزىدىن ياخشىلىنىپ كېتىدۇ. شۇ ئىشتىن كېيىن شۇ
ۋەقەلەرنىڭ مەلۇم بىر قىسمىنى ياكى ھەممىسىنى ئۇنتۇپ
كېتىدۇ. كۈچلۈك روھىي زەربىدىن كېيىن ئاز ساندىكى
كىشىلەردە يۇقىرىقى ئالامەتلەر كۆرۈلگەندىن سىرت يەنە
تەسەۋۋۇرنىڭ باغلىنىشى توسقۇنلۇققا ئۇچراپ، ئۆز -
ئۆزىگە ياكى باشقىلارغا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى توختىماي
سۆزلەپ بېرىدۇ. شۇنىڭدەك خام خىيال، خىيالىي سېزىم،
ھەرىكىتى قالايمىقانلىشىش، غەلىتە قىياپەت، ئۆزىنى
زەخمىلەندۈرۈش قاتارلىق ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ، يېقىنقى
خاتىرىسى بەلگىلىك دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. كېسەل
تارىخى بىر قانچە سائەتتىن بىر ئايغىچە بولىدۇ. كېسەل ئەڭ
ئاخىرىدا پۈتۈنلەي ياخشىلىنىپ كېتىدۇ.

2. روھى زەربىدىن كېيىن ئىنكاسى توسقۇنلۇققا

ئۇچراش

كۈچلۈك روھى زەربە ۋە ئاپەت خاراكتېرلىك روھى زەربىلەر كېسەلنىڭ پەيدا بولۇشىدىكى ئاساسلىق سەۋەبىدۇر. زەربىنىڭ ئېغىرلىق دەرىجىسى ئادەتتىكى بەختسىزلىكلەردىن ئېشىپ كەتكەن بولۇپ، كىشىلەردە مۇشۇ زەربىگە قارىتا كۈچلۈك ئىچكى ھېسسىيات پەيدا بولىدۇ، كېسەللىك بىر قانچە ھەپتىدىن ئالتە ئايغىچە بولغان ۋاقىتتا پەيدا بولىدۇ، ئۇنىڭ كىلىنىكىلىق ئىپادىلىرى تۆۋەندىكىچە:

(1) بۇ خىل روھى ئازاب كېسەلنىڭ خىيالىدا قايتا - قايتا ئىختىيارسىز پەيدا بولىدۇ، ئېسىدىن چىقمايدۇ، ھەتتا چۈشىدىمۇ كۆرىدۇ. ئۆسمۈرلەر ئويۇن ئوينىغاندىمۇ شۇ خىل ئىشلارنى قايتا - قايتا تەقلىد قىلىدۇ، بەزىدە كېسەللەردە ۋاقىتلىق «قايتا يۈز بېرىش» تۇيغۇسى شەكىللىنىپ، كېسەل خۇددى ئاشۇ ئاپەتكە قايتا يولۇققانداك ھېسسىياتتا بولۇپ، خاتا تۇيغۇ، خىيالىي تۇيغۇ پەيدا بولىدۇ، بەزىدە ئوخشاش ئەھۋالغا يولۇقسا ياكى خاتىرە بۇيۇم، تەزىيە يىغىنى، خاتىرىلەش كۈنى قاتارلىقلارغا يولۇقسا كېسەلنىڭ روھىي كەيپىياتىدا قايتىدىن داۋالغۇش پەيدا قىلىدۇ ياكى كېسەلنىڭ كۆڭلى بۇزۇلىدۇ. ئاز بىر قىسىم كىشىلەردە روھىي زەربە ئېلىپ كەلگەن شۇ خىل ئىشلارغا نىسبەتەن پىسخولوگىيىلىك ئۆتۈش كۆرىلىدۇ، باشقىلار شۇ ئىشنى ئەسلىتىمۇ ئىنكار قىلىدىغان ھالەت شەكىللىنىدۇ.

(2) ئەتراپتىكى مۇھىتقا نىسبەتەن ئىنكاسى تۆۋەن بولىدۇ، ھېسسىياتى سۇسلىشىدۇ. ئۆزىنىڭ ياخشى

كۆرىدىغان نەرسىلەرگىمۇ قېزىقمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. شۇ
قېتىملىق ئىش بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان ئىش ۋە
ئادەمدىن ئۆزىنى تارتىدۇ، ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدىن
ئۈمىدسىزلىنىدۇ، جىمغۇرلىشىپ كېتىدۇ. جىمغۇرلۇق
ياكى خامۇشلۇق گەۋدىلىك ئىپادىلىنىدۇ.

(3) سەزگۈرلۈكى ئېشىپ، مەجەزى ئېتتىكلەپ
كېتىدۇ. ئاسان ھاياجانلىنىدۇ، ئاچچىقلىنىدۇ، ئاسان
چۈچۈيدۇ، زىيادە گۇمانخور بولۇپ قالىدۇ، دىققىتىنى
يېغالمايدۇ، ئۇيقۇسى ناچارلىشىدۇ.

(4) كېسەللىك تارىخى بىر ئايدىن ئۇزۇن بولۇپ، بىر
قانچە ئاي ھەتتا نەچچە يىل بولىدۇ، كېسەللىك ئەھۋالى
بەزىدە ئېغىر، بەزىدە يېنىك دەرىجىدە بولىدۇ.

روھى ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلار پەيدا قىلغان روھى كېسەل

1. ئومۇمىي بايان

روھى ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلار نېمىلەرنى
ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

بەدەن سىرتىدىن كەلگەن ئادەمنىڭ نورمال روھىي پائالىيەتكە تەسىر كۆرسىتىدىغان، ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىن بىلەن ئادەمنى خۇمار قىلىپ قويىدىغان ماددىلارنى كۆرسىتىدۇ. كۆپ ئۇچرايدىغان روھىي ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلاردىن ھاراق، ئەپيۇن، نەشە، ئۇيقۇ دورىلىرى، ناركوز دورىلىرى، روھلاندۇرۇش دورىلىرى، خىيالىي تۇيغۇ پەيدا قىلغۇچى دورىلار، نىكوتىن قاتارلىقلار بار. خۇمار بولۇپ قېلىش، روھىي جەھەتتىن خۇمار بولۇپ قېلىش (روھىي جەھەتتىن بېقىنىش) ۋە بەدەننىڭ خۇمار بولۇپ قېلىشى دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

روھىي جەھەتتىن خۇمار بولۇپ قېلىش دېگەن
نېمە؟

روھىي جەھەتتىن خۇمار بولۇپ قېلىش كېسەلنىڭ روھىي ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلارغا بولغان كۈچلۈك تەلپۈنۈشىنى، ئۇنىڭغا ئېرىشىش ئىستىكىنىڭ كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

بەدەننىڭ خۇمار بولۇپ قېلىشى دېگەن نېمە؟
روھىي ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلارنى كۆپ قېتىم
ئىستېمال قىلغاندىن كېيىن، ئادەمنىڭ مەركىزىي نېرۋا
سىستېمىسىدا مەلۇم فىزىئولوگىيىلىك ۋە بىئوخىمىيىلىك
ئۆزگىرىش بولۇپ، ئادەم ئورگانىزىمدا روھىي
ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ماددىلارغا نىسبەتەن ساقلانغىلى
بولمايدىغان تەلپۈنۈش پەيدا بولىدۇ، نەتىجىدە ھەرخىل
ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: كەيپىياتنىڭ
تۇراقسىزلىق، ۋېگېتاتىپ نېرۋا سىستېمىسىنىڭ
قالايىمغانلىشىشى، ئۇيقۇسىزلىق قاتارلىقلار.

2. ھاراققا خۇمار بولۇپ قېلىش ۋە

ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشىدىن

بولغان روھىي كېسەل

ھاراققا خۇمار بولۇپ قېلىش دېگەن نېمە؟
ھاراققا خۇمار بولۇپ قېلىش، ھاراق ئىچىشتىن
كېلىپ چىققان ھاراققا نىسبەتەن كۈچلۈك تەلپۈنىدىغان
روھىي ھالەتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل كىشىلەر داۋاملىق ياكى
دەۋرىلىك ھالدا ھاراقنىڭ كەيپىگە نىسبەتەن سېغىنىش
تۇيغۇسىدا ياكى ھاراق ئىچەلمەي قالغان چاغدىكى
بىئارامسىزلىقنى ھاراق بىلەن يوقىتىش تۇيغۇسىدا بولىدۇ.

1. ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغان كېسەللەرنىڭ

كىلىنىكىلىق ئالامىتى

1. ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغۇچىلارنىڭ ھاراققا بولغان

تەسرەتاتى

ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغان كېسەللەرنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ تەسرەتاتى شۇكى، تۇنجى قېتىم ھاراق ئىچكەندە خۇش كەيىپ بولىدۇ، ھاراقتىن كېيىن باشقىلار بىلەن قىزغىن مۇئامىلە قىلىدۇ، جىددىيلىك كەيپىياتى ياخشىلىنىدۇ. بۇ خىل ھاراق بىلەن ئۆزىدىكى جىددىيلىكنى پەسەيتىدىغان ياكى ھاراق بىلەن ھاردۇق چىقىرىدىغان كىشىلەردە تەدرىجىي ھالدا ھەر كۈنى ھاراق ئىچىدىغان بىر خىل ئادەت شەكىللىنىدۇ.

2. ھاراققا بولغان روھىي بېقىنىش
بۇ، ھاراققا بولغان كۈچلۈك تەلپۈنۈشنى كۆرسىتىدۇ، دەسلەپتە كېسەلنىڭ ھاراققا بولغان تەلپۈنۈشى ئادەتتىكىچە بولىدۇ، شۇ ۋاقىتتىن تارتىپ ھاراققا نىسبەتەن بەدەننىڭ روشەن بېقىنىش ئەھۋالى كۆرۈلگىچە بولغان ئارىلىقتا كېسەلنىڭ روھىي جەھەتتىكى ھاراققا بېقىنىشى يېنىك دەرىجىدە بولىدۇ، بۇ خىل ئەھۋال تەرەققىي قىلىپ بەدەننىڭ ئېغىر دەرىجىدە ھاراققا بېقىنىشى پەيدا بولغاندا، بۇ خىل ئالامەتنى بىسىش ئۈچۈن داۋاملىق ھاراق ئىچىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ، ئۆزىنى تۇتۇۋالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھاراق تاشلاي دەيدىغان ئىرادىسى يوقايدۇ ياكى ئىرادىسى بولمايدۇ.

3. بەدەننىڭ بېقىنىشى
ھاراقنى داۋاملىق ئىچكەندىن كېيىن كېسەلنىڭ نېرۋا سىستېمىسىدا فىزىئولوگىيەلىك ۋە بىئوخىمىيەلىك ئۆزگىرىش بولۇپ، بەدەننىڭ ھاراققا بولغان تەلپۈشى كۈچىيىدۇ. كېسەل ئۆزىنى كونترول قىلاي دەپمۇ كونترول

قىلالمايدۇ.

4. ھاراق تاشلاش يىغىندى ئالامىتى

ھاراق تاشلاش يىغىندى ئالامىتى دەسلەپكى مەزگىلدىكى ھاۋاق تاشلاش ئالامىتى ۋە كېيىنكى مەزگىلدىكى ھاراق تاشلاش ئالامىتى دەپ ئىككىگە بۆلىنىدۇ.

دەسلەپكى مەزگىلدىكى ئىپادىلىرى، ئىچى تىتىلداش، خۇشال بولالماسلىق، ئەرگىن بولالماسلىق، خامۇشلۇق، كوڭلى ئېلىشىش، قۇسۇش، ئىشتىھاسى تۇتۇلۇش، سوغۇق تەرلەش، يۈرىكى سىقىلىش، قان بېسىمى ئۆزلەش، ئۇخلىيالماسلىق، مەسىلەن: قارا بېسىش، تەستە ئۇخلاش، ئاسان ئويغىنىپ كېتىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

تېترەش ھاراققا خۇمار بولغان كېسەللەردە ھاراق تاشلىغاندىن كېيىن كۆرۈلىدىغان تىپىك ئالامەت بولۇپ، بۇخىل ئالامەت ھاراق ئىچىشنى توختىتىپ 8 ~ 7 سائەتتىن كېيىن كۆرۈلىدۇ. شۇڭلاشقا ئاستا خاراكىتېرلىك ئىسپىرتتىن زەھەرلەنگەن كېسەللەر ئەتىگەن ئورنىدىن تۇرغاندا داۋاملىق قول بارماقلىرى ۋە قاپقىنىنىڭ تىترىگىنىنى كۆرگىلى بولىدۇ، ئېغىر بولغاندا يېمەكلىكلەرنى چاينىيالمىدىغان، ئۆرە تۇرالمىدىغان بولۇپ قالىدۇ. بۇخىل تېترەش ھەرىكەت قىلغاندا، روھىي جەھەتتىن جىددىيلەشكەندە ئېغىرلىشىدۇ، بۇخىل ئەھۋال مەلۇم مىقداردا ھاراق ئىستېمال قىلىپ بىرنەچچە مىنوتتىن كېيىن يوقىلىدۇ. يەنە بەزى ھاراق خۇمارى بىرقەدەر ئېغىر كېسەللەردە تېترەش خاراكىتېرلىك ئىسنى يوقىتىش كۆرۈلىدۇ، بۇخىل ئەھۋال ھاراق ئىچىشنى توختىتىپ، 96 ~ 72 سائەت ئىچىدە كۆرۈلىدۇ. ئەگەر ھاراققا خۇمار

بولغان كىشىلەر بىر ھەپتە ئەتراپىدا ھاراق ئىچمىسە
يۇقىرىقى ئالامەتلەر ئۆزلۈگىدىن يوقىلىدۇ، بەدەن قۇۋۋىتى
تەدرىجىي ئەسلىگە كىلىدۇ. ئاز ساندىكى كىشىلەردە بۇخىل
ئالامەت ئۇزۇن ۋاقىتقىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.

5. چىدامچانلىق

ھاراققا خۇمار بولغان كىشىلەر مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن
ئەسلىدىكى مىقداردا ھاراق ئىچسە مەست بولمايدۇ، شۇنىڭ
ئۈچۈن ئۇلار ھاراقنىڭ مىقدارىنى بارا - بارا ئاشۇرىدۇ.
بۇخىل چىدامچانلىق ياشنىڭ چوڭىيىشى ۋە زەھەرلىنىشنىڭ
ئېغىرلىشىشىغا ئەگىشىپ ئاجىزلىغانلىقتىن ئاز مىقداردا
ھاراق ئىچسىمۇ تەز مەست بولۇپ قالىدۇ، بۇ ۋاقىتتا
كېسەللەر مەستلىكنىڭ پەيزىنى سۈرۈلمەيۋاتقاندەك ھېس
قىلىپ، «ھەقىقىي مەست» بولۇش ئويىدا ئۆزلۈكىسىز ھاراق
ئىچىدىغان بىر خىل ناچار پىسخىك ھالەتنى
شەكىللەندۈرىدۇ. بۇ ھاراققا خۇمار بولغۇچىلاردا ئىنتايىن
كۆپ كۆرۈلىدىغان ئالامەت ھېسابلىنىدۇ.

6. ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغانلار ۋاقىت، ئورۇن
تاللىمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. كۆپ قېتىم ھاراق تاشلايمەن
دېسىمۇ، ھاراقنى تاشلىيالمايدۇ، خۇمارى ئېغىرلاشقاندا
تاماق يېمەيدۇ، ئۈسۈلۈق ئىچمەيدۇ، يۇيۇنمايدۇ، ھەتتا
چوڭ - كىچىك تەرەتكىمۇ چىقماي ھاراق ئىچىدىغان بولۇپ
قالىدۇ. بۇخىل ئەھۋال تەرەققىي قىلىپ بەدىنى
سۇسىزلانغاندا، سۇ ئىچسىمۇ قۇسۇدىغان بولۇپ قالىدۇ.
ئۇزۇن ۋاقىت ھاراق ئېچىپ، ھاراققا خۇمار بولغۇچىلارنىڭ
كۈندىلىك تەرتىپى ھاراق ئىچىش - مەس بولۇش -
ئۇخلاش - ئويغۇنۇش - ھاراق ئىچىش - مەس بولۇش

← ئۇخلاشتىن ئىبارەت. بۇ ھاراققا خۇمار بولغۇچىلارنىڭ ئەڭ ئاخىرقى چېكى ھېسابلىنىدۇ.

7. ھاراققا خۇمار بولغۇچىلار ئوزۇقلۇق يىتىشمەسلىك، ھەرخىل يۈرەك كېسىلى، جىگەر ياللۇغى، جىگەرنى ماي قاپلاش، جىگەر قېتىش ۋە ھەرخىل ھەزىم قىلىش يولى كېسەللىكلەرگە گىرىپتار بولىدۇ.

2. ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن بولغان روھىي كېسەل ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشنى يەنە ھاراقتىن زەھەرلىنىش دەپمۇ ئاتايمىز. ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىش ئۆتكۈر خاراكتېرلىك زەھەرلىنىش ۋە ئاستا خاراكتېرلىك زەھەرلىنىش دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك زەھەرلىنىش. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك زەھەرلىنىش ئادەتتىكىچە مەست بولۇش ۋە غەيرىي مەست بولۇش دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. غەيرىي مەست بولۇش يەنە مۇرەككەپ مەست بولۇش ۋە پاتولوگىيىلىك مەست بولۇش دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

(1) ئادەتتىكىچە مەست بولۇش

بىر قېتىمدا ھاراقنى كۆپ مىقداردا ئىچكەندىن كېيىن كۆپلىگەن كىشىلەردە ئىسپىرتقا نىسبەتەن پەيدا بولىدىغان نورمال ئىنكاسنى كۆرسىتىدۇ، يەنى مەست بولۇش ھالىتىنى كۆرسىتىدۇ. ئادەتتىكىچە مەست بولۇش جەريانى، ھاياجانلىنىش دەۋرى ۋە پالەنلىنىش دەۋرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

(1) ھاياجانلىنىش دەۋرى

ھاياجانلىنىش ھاراق ئىچىش بىلەن تەڭ باشلىنىدۇ،

ئادەمنىڭ تورمۇزلاش، كونترول قىلىش ئىقتىدارى ئاجزلاشقانلىقتىن ھاياجانلىنىش كەيپىياتى تەدرىجىي كۈچىيىدۇ، ھارغىنلىق ھېس قىلمايدۇ. بۇنداق كىشىلەر شادلىققا چۆمدۇ، گېپى جىقىيدۇ، تونۇش كىشىلىرى بىلەن تېخىمۇ ئاپاق - چاپاق بولۇپ كېتىدۇ، تونۇمايدىغان كىشىلەردىن تەپ تارتمايدۇ. روھىي ئۇرغۇپ تۇرىدۇ، ئۆزىنى بەختلىك ھېس قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە يۈرەك رىتىمى تېزلىشىدۇ، يۈزى قىزىرىپ، نەپىسى تېزلىشىدۇ، ئەس - ھوشى جايىدا بولىدۇ. ئەگەر مۇشۇ خىل ئەھۋاللار كېلىپ چىققاندىن كېيىن ھاراق ئىچىشنى توختاتسا، نورمال ئىجتىمائىي ئالاقىسىگە تەسىر يەتمەيدۇ. بەزى تەتقىقاتچىلار بۇخىل ھاياجانلىنىشنى يەڭگىل مەست بولۇش ھالىتى، ئادەتتىكىچە مەست بولۇشقا ياتمايدۇ دەپ قارايدۇ. تىپىك بولغان ئادەتتىكىچە مەست بولۇش پالەچلىنىش دەۋرىدىن باشلىنىدۇ. پالەچلىنىش دەۋرى باشلانغاندىن تارتىپ كېسەلنىڭ تەپەككۈر پائالىيىتى تېخىمۇ ئەركىنلىشىپ ئىنتايىن ھاياجانلىنىدۇ، گەپ سۆزى كۆپىيىدۇ، بۇنداق كىشىلەر ئىشلىرىنىڭ ئارقا - ئالدىنى ئويلاشمايدۇ. ئاسان ئاچچىقلىنىدۇ، كەيپىياتى تۇراقسىز بولىدۇ. ئۆزىنى كۆرسىتىشكە ئۇرىنىدۇ، يۇقىرى ئاۋازدا سۆزلەيدۇ، مەغرۇرلىشىپ كېتىدۇ. ئەتراپتىكىلەر بىلەن كارى بولماي ۋارقىراپ - جاقىرايدۇ، بىر جايىدا ئولتۇرالمىدۇ، بەزىدە ھەتتا باشقىلار بىلەن ئۇرۇشۇپمۇ قالىدۇ. يەنە بىر قىسىم كىشىلەر بۇ خىل ھالەتكە يەتكەندە خۇشاللىق ۋە رازىمەنلىك ھېس قىلمايدۇ، بەلكى كەيپىياتى جىددىيلىشىش بىلەن خامۇشلۇق ئۆزئارا ئارىلىشىپ كېتىدۇ. بۇ ۋاقىتتا ئادەتتە

كونترول قىلىۋالغان كەيپىياتنى ۋە نارازى بولغان ئىشلىرىنى ئاشكارىلايدۇ، ئاچچىقلىنىش بىلەن تەڭ ئازابلىنىش، دۇنيادىن زېرىكىش، ئىچى پۇشۇش قاتارلىق روھىي ھالەت بىرگە شەكىللىنىدۇ. بۇ ۋاقىتتا كېسەلنىڭ سۆزلىگەن سۆزى ئۆزى توغۇرلۇق بولىدۇ، لېكىن بېھۇدە خىيال بولمايدۇ، شۇنداقلا خاتا تۇيغۇ ياكى خىيالىي تۇيغۇمۇ بولمايدۇ.

(2) پالەچلىنىش دەۋرىدىكى ھەرىكىتىنى

باشقۇرالماسلىق

كېسەلنىڭ ھەرىكىتى تەڭپۇڭسىزلىنىپ، گەپ سۆزلىرىنى چۈشەنگىلى بولمايدىغان، كۆز ئالمىسى تىترەيدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلگەندىن كېيىن ھاياجانلىنىش ئالامىتى يوقىلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا كېسەلنىڭ روھىي كەيپىياتى مۇلايىملىشىپ، ئەتراپتىكى كىشىلەر بىلەن كارى بولمايدۇ، ھەرىكىتى ئازلاپ كېتىدۇ. مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇخلاپ قالىدۇ، ئۇيقۇغا كەتكىچە بولغان ئارىلىقتا ئەتراپنى پەرق ئېتىش ئىقتىدارى نورمال بولىدۇ. ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى كۆپ ھاللاردا نورمال بولىدۇ. بەزى كېسەللەر شۇ ۋاقىتتىكى ئىشلارنى يۈزەكى ئەسلىيەلەيدۇ. ئاز بىر قىسىم كېسەللەر پەقەت ئەسلىيەلمەيدۇ ياكى ئۇنۇتقاق بولۇپ قالىدۇ.

(2) غەيرىي مەست بولۇش

(1) مۇرەككەپ مەست بولۇش

بۇ، ئىنتايىن كۆپ مىقداردا ھاراق ئىچكەندىن كېيىن ئىنتايىن تېز پەيدا بولىدىغان تۇيۇقسىز ھەم ناھايىتى ئېغىر بولغان ئېسىنى يوقىتىش ھالىتىنى كۆرسىتىدۇ.

ئالاھىدىلىكى شۇكى ناھايىتى تېز ھەم تۇيۇقسىز ئىنتايىن كۈچلۈك ھاياجانلىنىش كەيپىياتى شەكىللىنىپ، ئۇزۇن ۋاقىتقىچە داۋام قىلىدۇ. كېسەلنىڭ ئۆزىنى كونترول قىلىشى ۋە تەبىئىتىنى ساقلىشى توسالغۇغا ئۇچرايدۇ. بۇ خىل ئەھۋال كۆڭۈلسىز كەيپىياتنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان بولۇپ، ئىنتايىن كۈچلۈك بولغان ھەرىكەتنىڭ قوزغىلىشى بولىدۇ، ئاسان ئاچچىقلىنىدۇ ۋە يېنىكلىك قىلىپ باشقىلار بىلەن ئۇرۇشىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. ئۆچ ئېلىش خاراكتېرلىك ئۇرۇشۇش ئۇنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى ھېسابلىنىدۇ. بۇ خىل تىپتىكى مەسلىكتە ئېسىنى يوقىتىشتىن كۈچلۈك ھاياجانلىنىش كېلىپ چىقىپ، بەزىدە بېھۋە خىيال پەيدا بولىدۇ، بۇخىل بېھۋە خىيالىنىڭ تەسىرى ئاستىدا باشقىلارنى زەخمىلەندۈرىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بۇ خىلدىكى كېسەللەر ئېسى ئېغىر غۇۋالىشىش دەۋرىگە كەلگەندە يەنى، ئاغزىغا گەپ كەلمەي دەلدەڭشىپ مېڭىپ يۈرگەندە، سىرتقى مۇھىتنىڭ تەسىرى ئاستىدا قايتىدىن ھاياجانلىنىش ھالىتى كۆرۈلىدۇ. يەنە بەزىدە بۇ خىل كېسەللەرنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا كۆڭلى بۇزۇلۇپ، توختىماي يىغلايدىغان ياكى ھاياتىدىن ئۈمىدىنى ئۈزىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلۈپ، كېسەل ئۆزىنى ئەيىبلەيدۇ. بۇ خىلدىكى كېسەللەردە ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقا ئۇرۇنىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بۇنداق مەست بولغان بەزى كېسەللەر ئۇخلىغاندىن كېيىنمۇ ئويغىنىپ كېتىپ، قايتىدىن ھاياجانلىنىدىغان ئەھۋاللار بولىدۇ.

(2) پاتولوگىيىلىك مەستلىك

كېسەل ئاز مىقداردا ھاراق ئىچكەندىن كېيىن ناھايىتى

تېزلا مەست بولۇپ قالدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئېغىر دەرىجىدە ئەس - ھوشىنى يوقىتىش كېلىپ چىقىدۇ. ئادەتتىكى مەستلىك ۋە مۇرەككەپ خاراكتېرلىك مەستلىكنىڭ ھەر ئىككىلىسىدە كېسەلنىڭ ئەتراپتىكى شەيئىلەرنى پەرق ئېتىش ئىقتىدارى ئوخشىمىغان دەرىجىدە ساقلىنىدۇ، لېكىن پاتولوگىيىلىك مەستلىكتە ئەتراپتىكى شەيئىلەرنى پەرق ئېتىشى ياكى يۆنىلىش بەلگىلەش ئىقتىدارى بولمايدۇ. مەسىلەن: ئۆزىنىڭ قەيەردە تۇرۇۋاتقانلىقىنى، نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى، ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ كىملىكىنى بىلمەيدۇ. شۇڭلاشقا ھەرىكىتى قارىغۇلارچە بولۇپ، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدۇ، ئەتراپتىكى كىشىلەر بۇ خىل كىشىلەرگە ھەر قانداق گەپ قىلىسمۇ چۈشەنمەيدۇ.

پاتولوگىيەلىك مەستلىك ناھايىتى تېز پەيدا بولىدۇ، لېكىن داۋاملىشىش ۋاقتى قىسقا بولۇپ، ئون نەچچە مىنۇتتىن بىر قانچە سائەتكىچە داۋام قىلىدۇ. ئاخىرىدا ناركوز قىلىپ قويغاندەك ئۇخلاپ قالىدۇ. شۇ ۋاقىتتىكى ئىشلارنى پۈتۈنلەي ئەسلىيەلمەيدۇ. مېڭە ياللۇغى بولغان، مېڭىسى زەخمىلەنگەن ئىلگىرى روھىي كېسەل بولغانلار، تۇتقاچلىق كېسىلى بارلار ھاراق ئىچسە ئاسانلا پاتولوگىيىلىك مەستلىك كۆرۈلىدۇ.

2. ئاستا خاراكتېرلىك ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن

كېلىپ چىققان روھىي كېسەل

(1) ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن كېلىپ چىققان

خىيالىي تۇيغۇ
كۆپلىگەن كېسەللەر ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغاندىن

كېيىن، ئادەت خاراكتېرلىك ھاراق ئىچىش ياكى كۆپ مىقداردا ھاراق ئىچكەندىن كېيىن (ئادەتتە ھاراق ئىچىشتىن توختاپ 24 سائەت ئىچىدە) پەيدا بولىدىغان، خىيالىي تۇيغۇ ئاساسلىق ئالامىتى بولغان روھىي كېسەللىكنى كۆرسىتىدۇ. ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن كېلىپ چىققان خىيالىي تۇيغۇ، ئەس - ھوشى ئوخشىمىغان دەرىجىدە تۇسقۇنلۇققا ئۇچرىغان ھالەتتىكى خاتا تۇيغۇ، خىيالىي تۇيغۇ ۋە بىھۇدە خىياللارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. دېمەك بۇ خىل ئەھۋال ئەس - ھوشى جايىدا ۋاقىتتا ياكى مەستلىكى يېشىلگەندىن كېيىن كۆرىلىدىغان خىيالىي تۇيغۇدىن ئىبارەت. ئاڭلاش خىيالىي تۇيغۇسى بىر قەدەر كۆپ كۆرۈلىدۇ، بىر قانچە كۈندىن، بىر قانچە ھەپتە ياكى بىر قانچە ئايغىچە داۋاملىشىپ ئاندىن يوقىلىدۇ. بۇ خىلدىكى كېسەللەرگە بىر نەرسىلەرنىڭ تاراڭشىۋاتقان ئاۋازى ياكى باشقىلارنىڭ سۆزلەشكەن ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. مەسىلەن: ئوق ئاۋازى ياكى تاپانچا تەپكىسىنىڭ تاق - تاق قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ، ئۇزۇنغا بارماي پاراڭ خاراكتېرلىك ئاڭلاش خىيالىي تۇيغۇسىغا ئايلىنىدۇ، بۇ خىل ئاۋاز ئۈچىنچى شەخسنىڭ ئاۋازى شەكلىدە بولىدۇ، مەزمۇنى دۈشمەنلىككە تولغان ياكى ئادەمنى خۇشال قىلمايدىغان سۆزلەر بولىدۇ. مەسىلەن: تىللىغان، قارا چاپلىغان، خورلىغان ياكى تەھدىت سالغان ئاۋازلار ئاڭلىنىدۇ، كېسەلدە شۇنىڭغا ماس ھالدا كۈچلۈك ھېسسىيات ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن: چىراي ئىپادىسى قورقۇنچلۇق بولىدۇ، تەشۋىشلىنىدۇ، خىيالنىڭ تەسىرى ئاستىدا ئىشكىنى چىڭ تاقىۋالىدۇ ياكى مۆكۈالىدۇ ياكى ساقچىغا تېلېفون بېرىدۇ، ئېغىرلىرى ئۆزىنى

ئۆلتۈرۈۋېلىشقا ئۇرۇنىدۇ، خىيالىي تۇيغۇ كەچتە ئېغىرلىشىدۇ، كېسەل بۇ خىل خىيالىي تۇيغۇ ۋە بېھۋەدە خىيالىنىڭ تەسىرى ئاستىدا باشقىلارغا ھۇجۇم قىلىپ جىنايەت سادىر قىلىدۇ.

(2) سپازملىنىش

ئېغىر دەرىجىدە ئىسپىرتتىن زەھەرلەنگەن كېسەللەر تۇيۇقسىز ھاراق ئىچىشتىن توختىتلىسا ياكى كۆپ مىقداردا ھاراق ئىچسە سپازملىنىش ئەھۋالى كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: پۇت - قوللىرى تارتىشىپ، كۆز قارىچۇقى ئارقىغا كېتىدۇ. ئاغزىدىن كۆپۈك ياندىغان، يىقىلىپ چۈشىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ، شۇڭلاشقا بۇ خىل ئالامەتنى ئىسپىرت خاراكتېرلىك توناقلىق دەپمۇ ئاتايمىز. يۇقىرىقى سپازملىنىش ئالامەتلىرى كۆرۈلۈشنىڭ ئالدىدا كېسەلنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىترەيدۇ، تەرلەيدۇ، ئەس - ھوشى غۇۋالىشىپ ھاراق تاشلىغاندىن كېيىن كۆرۈلىدىغان ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

(3) تىترەش، ئېسىنى يوقىتىش

بىر خىل ئاستا خاراكتېرلىك زەھەرلىنىش ئاساسىدا تۇيۇقسىز قوزغىلىدىغان روھىي كېسەلنى كۆرسىتىدۇ. ئادەتتە كۆپ مىقداردا ھاراق ئىچكەندىن كېيىن پەيدا بولىدۇ ياكى ھاراقنى تۇيۇقسىز توختىتىپ بىر قانچە كۈن ئىچىدە پەيدا بولىدۇ. زەخمىلىنىش، يۇقۇملىنىش، روھىي كېسەللىك بۇ خىل ئەھۋالنىڭ پەيدا بولۇشىنى تېزلىتىدۇ. قوزغىلىشتىن بىر قانچە كۈن بۇرۇن كەيپىياتى ناچار بولۇش، قورقۇش، ئۇيقۇسىزلىق، كۆپ چۈش كۆرۈش قاتارلىق ئالامەتلەر ئالدىن كۆرۈلىدۇ. قوزغالغاندا تۇيۇقسىز ئەس - ھوشىنى يوقىتىدۇ. شۇ ۋاقىت ۋە شۇ ئورۇنغا بولغان

تونۇش ۋە يۆنىلىش پەرق ئېتىش ئىقتىدارى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. بۇ خىل ئەھۋال ئادەتتە كۆپ مىقداردا 15 ~ 10 يىل ھاراق ئىچكەن، 40 ~ 30 ياشتىكى ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغان كېسەللەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدىكى كېسەللەر ئېسىنى يوقاتقان چاغدا ئېنىق ۋە روشەن بولغان خىيالىي كۆرۈش تۇيغۇسى پەيدا بولىدۇ. ھەرىكىتى خىيالىي تۇيغۇنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا بولىدۇ. كېسەلدە ھاياجانلىنىش، ئۆزىنى باشقۇرالماسلىق، ۋەھىمدە قېلىش ۋە ئۇيقۇسىزلىق قاتارلىق ئالامەتلەر پەيدا بولىدۇ، بۇ ئالامەتلەر كەچتە ئېغىرلىشىدۇ. ئۇنىڭدىن سىرت تەرلەش، قىزىش، يۈرەك ھەرىكىتى تېزلىشىش، قان بېسىمى ئۆرلەش، كۆز قارچۇقى چوڭىيىشتەك ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. لابوراتورىيىلىك تەكشۈرگەندە ئاق قان دانىچىلىرى ئۆرلەيدۇ. قاننىڭ چۆكشى تېزلىشىدۇ، جىگەر ئىقتىدارىمۇ توسالغۇغا ئۇچرايدۇ. يەنە بەدەن سۇسىزلىنىپ بەدەندىكى ئېلېكترونلار قالايمىقانلىشىدۇ، بۇ خىل ئەھۋال 5 ~ 3 كۈنگىچە داۋاملىشىپ، داۋالاش ئېلىپ بارغاندىن كېيىن ئاندىن ئەسلىگە كېلىدۇ. ئەسلىگە كېلىشتىن بۇرۇن كېسەل ئۇدا قاتتىق ئۇخلايدۇ، قاتتىق ئۇيقۇدىن ئويغاندىن كېيىن يۇقىرىقى ئالامەتلەر پۈتۈنلەي يوقىلىدۇ، كېسەل شۇ چاغدىكى ئەھۋالنى ئەسلىيەلمەيدۇ.

4) ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن كېلىپ چىققان كۈندەشلىك قىلىش خام خىيالى

ئۇزۇن ۋاقىت ھاراق ئىچكەن كېسەللەردە جىنسى ئىقتىدارىنىڭ ئاجىزلىشىشىغا ئەگىشىپ ئۆز جۈپتىنى (ئايالى ياكى ئېرىنى) ئۆزىگە سادىق ئەمەس دەيدىغان بىھۈدە خىيال پەيدا بولىدۇ. ئۇزۇن ۋاقىتقىچە ھاراق ئىچمىسە بۇ

خىل ئالامەت تەدرىجىي يوقايدۇ. ئەگەر داۋاملىق ھاراق ئىچسە ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىشتىن كېلىپ چىققان دېۋەڭلىك كېسىلىگە تەرەققىي قىلىدۇ. بېھۋەدە خىيالىنىڭ مەزمۇنى قالايمىقان، تېتىقسىز بولۇپ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئۆزىنىڭ ئايالىنى ياش بالىلار بىلەن ياكى ئۆسمۈرلەر بىلەن مۇناسىۋىتى بار دەپ قارايدۇ.

(5) كورساكوۋ روھىي كېسىلى
بۇ خىل كېسەلنى 1887 - يىلى روسىيلىك كورساكوۋ بايقىغان، شۇڭا شۇ كىشىنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

كېسەلنىڭ ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارىنىڭ ئېغىر دەرىجىدە تۇسقۇنلۇققا ئۇچرىشى مەزكۇر كېسەللىكنىڭ ئاساسلىق كىلىكىلىق ئىپادىسىدۇر. كېسەلنىڭ يېقىنقى ئىشلارنى ئەسلەش ئىقتىدارى ئېغىر دەرىجىدە تۇسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. كېسەل گەرچە ئىشلارنى ئۆز ۋاقتىدا ئېسىدە تۇتالىسىمۇ لېكىن بىر قانچە مېنوت، بىر قانچە سائەت ئۆتكەندىن كېيىن ئەسلىيەلمەيدۇ، يېڭى بىلىملەرنى ئۈگىنىشى ئېغىر دەرىجىدە تۇسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. بۇرۇنقى ئىشلارنى قىسمەن ئەسلىيەلىسىمۇ لېكىن خاتا ئەسلەش ياكى يالغان ئەسلەش ئەھۋالى كۆرۈلىدۇ. لېكىن باشقا روھىي پائالىيەتلىرى نورمال بولىدۇ.

(6) ئىسپىرتتىن زەھەرلىنىش خاراكتېرلىك دېۋەڭلىك
ئۇزۇن مۇددەت ھاراق ئىچكەن كېسەللەرنىڭ مېڭە فونكسىيىسى تۇسقۇنلۇققا ئۇچراپ دېۋەڭلىك پەيدا بولىدۇ. بۇ ئىسپىرتتىن ئاستا خاراكتېرلىك زەھەرلىنىشتىن كېلىپ چىقىدىغان تەكرار تىترەش، ئېسىنى يوقىتىش، سىپازمىلىنىش كۆرۈلىدىغان ھەم ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ياكى ئاستا خاراكتېرلىك ئۆزگىرىش بولىدىغان دېۋەڭلىك

ھالىتىدىن ئىبارەت بولۇپ، كېسەلنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارى تۆۋەنلەيدۇ، ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى ئاجىزلايدۇ، ئاخىرىدا دېۋەڭلىك پەيدا بولىدۇ.

(7) تەبىئىتىنىڭ ئۆزگىرىشى

ھاراققا خۇمار بولۇپ قالغان كېسەللەر ھاراق ئىچىشنى بارلىق ئىشلاردىن يۇقىرى ئورۇنغا قويدۇ. بۇخىل ئەھۋال كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىپ، كېسەل ئۆزىنىلا ئويلايدۇ، شەخسىيەتچى بولۇپ كېتىدۇ، ھەرىكەت ئۆلچىمى تۆۋەنلەيدۇ، ھاراققا ئېرىشىش ئۈچۈن يالغان سۆزلەيدۇ، باشقىلارنى ئالدايدۇ، ئوغرىلىق قىلىدۇ. ئۆزىگە ۋە جەمئىيەتكە بولغان مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى يوقىلىدۇ.

نېۋروز

1. ئومۇمىي بايان

نېۋروز (نېرۋا اۈنكسىيىسى بۇزۇلۇش كېسىلى) دېگەن نېمە؟ ئۇنىڭ ئالامەتلىرى قانداق بولىدۇ؟ بۇ يېنىك دەرىجىدىكى روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچراش ياكى پسخولوگىيىلىك توسقۇنلۇققا ئۇچراشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى ياكى، ئۇلارنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى ئۇزۇنغا سوزۇلغان پسخىك توقۇنۇش ياكى ئادەمنىڭ ئىچكى ھېسسىياتىدا توقۇنۇش پەيدا بولۇشتىن ئىبارەت. بۇ خىلدىكى كېسەللەر ئۆزىدە پسخىك توقۇنۇش يۈز بەرگەنلىكىنى سەزگەندىن كېيىن، چوڭقۇر ئازابلىنىدۇ. دوختۇرلار ئىنچىكە تەكشۈرۈپمۇ كېسەلنىڭ بەدىنىدىن ھېچقانداق كېسەللىك ئاساسىنى تاپالمايدۇ (ھەر خىل ئىلغار ئۈسكۈنىلەردە تەكشۈرۈش ئارقىلىق ھېچقانداق بىر كېسەللىك ئاساسىنى تاپالمايدۇ). كېسەل ئۆز - ئۆزىنى كونترول قىلالايدىغان زىددىيەتلىك پسخىك ھالەتتە تۇرىدۇ. بۇ خىل كېسەللىككە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ ئەڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى شۇكى كېسەلنىڭ روھىي پائالىيەت ئىقتىدارى تۆۋەنلەيدۇ، كونترول قىلىش زۆرۈر بولغان پسخىك پائالىيەتلەرنى كونترول قىلالايدىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ ياكى كونترول قىلالايدۇ. مەسىلەن:

تەشۋىشلىنىش ياكى ئەندىشە قىلىش، مەجبۇرلاش پسخىكىسى (ئۆز - ئۆزىنى مەجبۇرلاش پسخىكىسى)، قورقۇش ياكى ۋەھىمە پەيدا بولۇش، جىددىيلىشىش، غالجىرلىشىش ياكى ئەسەبىيلىشىش قاتارلىقلار. كېسەللەر بۇ خىل ئەھۋال كۆرۈلگەندە بۇ خىل كەيپىيات ياكى كۆز قاراشنىڭ ئاسارىتىدىن قۇتۇلۇشنى ئويلىشىمۇ قۇتۇلالمايدىغاندەك ھېس قىلىدۇ. كېسەل ئۆزىدە پەيدا بولغان بۇ خىل پسخىك توقۇنۇشنى داۋالاش ئارزۇسىدا بولىدۇ. كېسەل ئۆزىدىكى بۇ خىل كېسەللىك ھالىتىنى كونكرېت ئەمەلىيەت بىلەن ئارىلاشتۇرۇۋالمايدۇ. شۇڭلاشقا مۇھىتقا بولغان تونۇشى ياكى ئەتراپتىكى مەسىلىلەرگە بولغان پەرق ئېتىش ئىقتىدارى ئومۇمەن نورمال بولىدۇ. ئادەتتە بۇ خىل كېسەللەرنىڭ كېسەل تارىخى ئۇزۇن بولۇپ، ئۈزلۈكسىز داۋاملىشىدۇ، قايتا - قايتا قوزغىلىدۇ. شۇڭا كېسەللەر قاتتىق ئازاب ھېس قىلىدۇ. ئەگەر كېسەل روھىي جەھەتتىن ئازاب ھېس قىلمىسا بىز ئۇلارنى نېۋروز دەپ قارىمايمىز. روھىي ئازابنىڭ مەنبەسى پسخىك توقۇنۇشتىن ئىبارەت.

نېۋروزنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى نېمە؟

1. پسخولوگىيىلىك ئامىللار ياكى ئىجتىمائىي مۇھىت ئامىلى كېسەلنىڭ قوزغىلىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. كېسەلنىڭ خاراكتېر ئالاھىدىلىكى كېسەل پەيدا بولۇشنىڭ ئاساسدۇر.
2. تېببىي ساھەدە ئىشلىتىۋاتقان CT, MRI قاتارلىق ئىلغار ئۈسكۈنىلەر بىلەن كېسەللىك سەۋەبىنى تاپقىلى

بولمايدۇ.

3. كېسەلنىڭ ئۆزىنىڭ كېسەلنى تونۇش ئىقتىدارى بولىدۇ. كېسەل ئاكتىپلىق بىلەن داۋالاشنى تەلەپ قىلىدۇ.

4. كېسەلنىڭ تەبىئىتى نورمال، ئىجتىمائىي مۇھىتقا ماسلىشىشچانلىقى ياخشى بولىدۇ.

5. ئاساسلىق ئىپادىسى نېرۋا ئاجىزلىق، تەشۋىشلىنىش، قورقۇش، ئۆز - ئۆزىنى مەجبۇرلاش، خامۇشلۇق، كېسەلدىن گۇمان قىلىش ۋە ھىستېرىيىدىن ئىبارەت.

نېۋروزنىڭ تۈرلىرى:

- (1) ھىستېرىيە
- (2) خامۇشلۇق خاراكتېرىدىكى نېۋروز
- (3) قورقۇش خاراكتېرىدىكى نېۋروز
- (4) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى نېۋروز
- (5) تەشۋىشلىنىش خاراكتېرىدىكى نېۋروز
- (6) كېسەلدىن گۇمان قىلىش خاراكتېرىدىكى نېۋروز
- (7) نېرۋا ئاجىزلىق
- (8) باشقىلار

2. ھىستېرىيە

كېسەلنىڭ ھەر خىل پسخولوگىيەلىك ئامىللار ياكى سىرتقى تەسىرلەرنى ئۆزى بىلەن باغلىۋېلىش ياكى ئۆز بەدىنىدىكى قىسمەن ئۆزگىرىشلەرنى كۈچەيتىپ،

مۇبالىغىلەشتۈرۈپ ھېس قىلىشىدىن پەيدا بولىدىغان كېسەللىكنى ھىستېرىيە دەپ ئاتايمىز. مەسىلەن: بىر ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى تەنتەربىيە مۇسابىقىسىدىن كېيىن چارچاپ، پۇتلىرى تېلىپ، يېقىلىپ چۈشكەندىن كېيىن، مەن پالەچ بولۇپ قالدىم دەپ، ئورنىدىن قوپالماسلىقى. كېسەلنىڭ ئۇۋاللىق ھېس قىلىشى ياكى قورقۇپ كېتىشىدىن پەيدا بولغان ھىستېرىيەنىڭ قوزغىلىشىنى كۆرسىتىدۇ. كېسەلنىڭ دوختۇرنىڭ يېتەكلىشى ئاستىدا ئۇخلىشىمۇ ھىستېرىيىگە كىرىدۇ. ھىستېرىيە قىسقا ۋاقىت ئىچىدە تېز قوزغىلىدىغان روھىي كېسەللىك بولۇپ، ئەزالار فۇنكسىيىسىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى قوزغىتىدۇ، بۇ سېزىم، ھەرىكەت ۋە ۋېگېتاتىپ نېرۋىلارنىڭ قالايمىقانلىشىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئەزالار فۇنكسىيىسىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى ئورگانىزىمدا پاتولوگىيىلىك ئۆزگىرىش پەيدا قىلمايدۇ. پەقەت ئىما - ئىشەرەتلىك داۋالاش ئارقىلىق كېسەللىك ئالامىتىنى يوقاتقىلى بولىدۇ. بۇ كېسەل 35 ~ 16 ياشلىقلاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ. 40 ياشتىن ئاشقان ئاز ساندىكى كىشىلەردىمۇ بۇ كېسەللىك كۆرۈلىدۇ.

كېسەلنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبلىرى

1. پسخولوگىيىلىك ئامىل

كېسەلنى باشقىلارنىڭ بۆزەك قىلىشى ياكى كېسەلنىڭ قاتتىق ئاچچىقلىنىشى، قورقۇپ كېتىشى، خىجىلچىلىقتا قېلىشى، باشقىلارنىڭ كۆزىگە ئىلماسلىق ياكى ئازابلىشى قاتارلىق روھىي زەربىلەر ھىستېرىيە كېسەللىكىنى

قوزغىتىدىغان بىۋاسىتە سەۋەب ياكى كېسەلنىڭ تۇنجى قېتىم قوزغىلىش سەۋەبىدۇر. كېسەللەر روھىي زەربىگە نىسبەتەن ئارتۇقچە ئازابلىنىدۇ. بەزى كېسەللەر يۇقىرىقىدەك روھىي زەربىلەر بىر قانچە قېتىم يۈز بەرگەندىن كېيىن ئۇنى بىرلەشتۈرۈپ، ئۆزىگە يۈك قىلىۋالغانلىقتىن كېسەل قوزغىلىدۇ.

2. ئىرسىيەت ئامىلى

ھازىر ئىرسىيەت ئامىلىنىمۇ ھىستېرىنى پەيدا قىلىدۇ، دەپ قارالماقتا.

3. خاراكتېر ئالاھىدىلىكى

سىرتقى تەسىر ۋە ئۆزىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى ئارتۇقچە يۈك قىلىۋالدىغان ياكى كۈچەيتىپ، مۇبالىغىلەشتۈرۈپ ھېس قىلىدىغان كىشىلەردە ھىستېرىيە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

(1) بۇ خىل كىشىلەرنىڭ كەيپىياتى ئىنتايىن تۇراقسىز ئۆزگىرىشچان بولۇپ، مەسىلىلەرنى ھەل قىلغاندا ھېسسىياتقا تايىنىپ ئىش قىلىدۇ. ھەل قىلغان مەسىلىلەرنىڭ نەتىجىسى، كەيپىياتىنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن تەڭ ئۆزگىرىدۇ.

(2) كېسەلدە بەزى ئىشلارنى ئۆزىگە باغلىۋېلىش خاراكتېرى بولىدۇ. كېسەل تاشقى دۇنيادىكى مەلۇم بىر تەسىر ياكى گەپ سۆزلەرنى ئۆزىگە باغلىۋالىدۇ.

(3) شەخسىيەتچىلىك

بۇ خىل كىشىلەر باشقىلارنىڭ دىققىتىنى تارتىشنى ئويلايدۇ. ئۆزىنى كۆرسىتىشكە ئامراق كېلىدۇ، كىشىلەر ئارىسىدا ئۆزىنى ئۈتۈيدۇ. كېسەللىك قوزغالغاندا ياسالماق قىلىپ، كېسەللىك ئەھۋالىنى

مۇبالىغىلەشتۈرۈپ، باشقىلارنى ھېسداشلىق قىلسۇن ۋە كۆڭۈل بۆلسۇن دەيدىغان ئىدىيە بولىدۇ.

(4) خىيالىي تۇيغۇ. كېسەلنىڭ خىيالىي تۇيغۇسىنىڭ مەزمۇنى مول بولىدۇ. ھېسسىياتنىڭ تەسىرى ئاستىدا، خىيالىي كۆپ ھەم ئۆزگىرىشچان بولىدۇ.

4. ئورگانىزم مەنبەلىك ئامىللار

نېرۋا سىستېمىسىنىڭ كېسەللىك ئۆزگىرىشى، ھىستېرىيىنى قوزغايدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ھىستېرىيىنىڭ قوزغىلىشىدىكى شەرت بولۇپ قالىدۇ.

ھىستېرىيىنىڭ كلىنىكىلىق ئىپادىلىرى

كېسەللىك ئالامەتلىرى ھەر خىل ھەم مۇرەككەپ بولۇپ، ئۆزگىرىش كۆپ بولىدۇ. ھەرخىل روھىي پائالىيەتلەرنىڭ ئارىسىدا باغلىنىش بولمايدۇ.

1. ئورگانىزمىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

(1) سەزگۈگە ئائىت ئالامەتلەر

(1) كۆرۈش ئىقتىدارىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

كېسەل تۇيۇقسىز قارىغۇ بولۇپ قالىدۇ ياكى كۆرۈش قۇۋۋىتى ئاجىزلاپ كېتىدۇ، بۇنى ھىستېرىيىلىك ئەما بولۇپ قېلىش دەپ ئاتايمىز. بۇ خىلدىكى ئەمالارنىڭ نۇرغا بولغان ئىنكاسى ياخشى بولىدۇ. كۆز تېگىنى تەكشۈرگەندە نورمال بولۇپ، كۆز كېسەللىكلىرىگە ئائىت ھېچقانداق بىر دەلىل ئىسپات تاپقىلى بولمايدۇ.

(2) ھىستېرىيە مەنبەلىك گاسلىق

كۈچلۈك روھىي زەربىنىڭ تەسىرى ئاستىدا كېسەل تۇيۇقسىز ئاڭلاش ئىقتىدارىنى يوقىتىدۇ. لېكىن قۇلاق

كېسەللىكلەرگە ئائىت بىرەر سەۋەب تاپقىلى بولمايدۇ. بۇنداق كېسەللەرنى كەينىدىن چاقىرسا، كۆزىنى يۇمۇۋالدىغان ئەھۋال كۆرۈلىدۇ، ئۇخلاۋاتقاندا چاقىرسا ئويغۇنىدۇ. ئىما - ئىشارەتلىك داۋالاشنىڭ ئۈنۈمى ياخشى بولىدۇ.

(3) قوللىشىش سېزىمى
كېسەلنىڭ بەدىنىنىڭ يېرىمىنىڭ قوشۇلۇپ قېلىشى كۆپ كۆرۈلىدۇ. كۆپ چاغلاردا بېشىدىن پۈتتىنچە بەدىنىنىڭ يېرىمى قوللىشىپ قالىدۇ، قولاشقان ئورۇن بىلەن نورمال ئورۇننىڭ چېگرىسى ئېنىق بولۇپ، بەدەننىڭ دەل ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ. بۇ نېرۋىلارنىڭ تارقىلىش قانۇنىيىتىگە ئۇيغۇن ئەمەس. ئوخشىمىغان ئەھۋالدىكى تەكشۈرۈشتە قولاشقان ئورۇننىڭ چېگراسىدا ئۆزگىرىش بولىدۇ. ئايرىم بىر قىسىم كېسەللەردە زىيادە سېزىمچانلىق كۆرۈلىدۇ، ھەتتا بەدىنى قاتتىق ئاغرىيدۇ. نېرۋا ئاناتومىيىسىگە ماس كەلمەيدۇ.

(4) ھىستېرىيە شارچىسى
كېسەلدە بوغۇزغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك سېزىم بولىدۇ. يۆتەلمىمۇ چىقىپ كەتمەيدۇ ياكى يوقالمايدۇ. يۆتەلمىمۇ يۆتالمايدۇ. كېسەل داۋاملىق بىر نەرسە يۈتۈۋاتقاندا ھەرىكەت قىلىدۇ، تەكشۈرگەندە ھېچقانداق كېسەللىك ئالامىتى بايقالمايدۇ.

(2) ھەرىكەت ئالامەتلىرى
(1) ھىستېرىيىلىك سىپازمىلىنىشنىڭ قوزغىلىشى (تارتىشنىڭ قوزغىلىشى)
بۇ ئالامەتنى ئادەتتە كۈچلۈك پسخولوگىيىلىك ئامىللار

كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. قوزغالغاندا كېسەل تۇيۇقسىز يەرگە يېقىلىپ چۈشۈپ، پۈتۈن بەدىنى قېتىپ، پۈت - قوللىرى تارتىشىپ قالىدۇ، بەزىدە قول - پۇتلىرى تەرتىپسىز تىترەيدۇ، نەپىسى تېزلىشىدۇ. بىرسى چاقىرسا ئىنكاس قايتۇرمايدۇ. بەزىدە ئۆزىنىڭ چېچىنى ئۆزى يۇلىدۇ، ياقىسىنى يىرتىدۇ ياكى تارتىدۇ. چىراي ئىپادىسى بەكمۇ بىچارە، ئازابلىق بولىدۇ. كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش ئاقىدۇ، قوزغالغاندىن كېيىن 20 ~ 10 مىنۇت ياكى 2 ~ 1 سائەت داۋام قىلىدۇ. ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ ھېسداشلىق قىلىشى بىلەن كېسەللىك ئەھۋالىدا ئۆزگىرىش بولىدۇ. قوزغىلىش توختىغاندىن كېيىن ھوشسىز ھالەتكە كېلىدۇ. ئىككى كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋالىدۇ، كۆزىنى مەجبۇرى ئېچىپ كۆرگەندە كۆز قارىچۇقى يۇقىرىغا قاراپ قالىدۇ ياكى ئىككى تەرەپكە مىدىرلاپ تۇرىدۇ. بۇ خىل ئالامەت بەزىدە بىر كۈندە بىر قانچە قېتىم قوزغىلىدۇ. قوزغالغان ۋاقىتتا تۇتاقلىققا ئوخشاش تىلىنى چىشلەۋالدىغان، قاتتىق يېقىلىپ چۈشىدىغان، چوڭ - كىچىك تەرتىپنى تۇتالمايدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلمەيدۇ.

(2) ھىستېرىيىلىك پالەچلىنىش

پالەچلىنىشنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكى ئوخشاش بولمايدۇ. يېنىكلىرى ھەرىكەت قىلالايدۇ، لېكىن جانسىز بولىدۇ. ئېغىرلىرى پۈتۈنلەي ھەرىكەت قىلالمايدۇ. بەزى كېسەللەر كارىۋات ئۈستىدە پالەچتەك كۆرۈنمەيدۇ ياكى پالەچلىكى ئېنىق بىلىنمەيدۇ، لېكىن كېسەل ئورنىدىن تۇرالمايدۇ، ماڭالمايدۇ. بۇنى ھىستېرىيىلىك ئورنىدىن تۇرالماسلىق دەپ ئاتايمىز. تەكشۈرگەندە نېرۋا

فۇنكسىيىسىنىڭ ئەزا خاراكتېرلىك زەخمىلەنگەنلىكىگە ئائىت دەلىلنى تاپقىلى بولمايدۇ. پاتولوگىيىلىك رېفلىكس ۋە مۇسكۇللارنىڭ يىگىلىشى بولمايدۇ.

(3) ھىستېرىيىلىك سۆزدىن قېلىش ۋە جىمغۇرلۇق كالىپۇك، تىل، تاڭخاي، ئاۋاز پەردىلىرىدە كېسەللىك ئۆزگىرىشى بولمايدۇ، كېسەل گەپ قىلماي قول ئىشارىتى ياكى يېزىق ئارقىلىق ئۆزىنىڭ مۇددىئاسىنى ئىپادىلەيدۇ، لېكىن نورمال يۆتلىەلەيدۇ. تەكشۈرگەندە ئاۋاز پەردىسى نورمال بولىدۇ.

2. ھىستېرىيە مەنبەلىك روھىي توسقۇنلۇق

(1) ھېسسىياتنىڭ قوزغىلىشى

روھىي زەربىدىن كېيىن قوزغىلىش تېز بولۇپ، ئىچىنى بوشۇتۇپلىشىنى ئالاھىدىلىك قىلىدۇ. مەسىلەن: قاتتىق يىغلاش، قاتتىق كۈلۈش، ۋارقىراپ - چارقىراپ ئۈنى پۈتۈپ قالغۇچە توختىماسلىق، ھەتتا چاچلىرىنى يۇلۇپ، كىيىملىرىنى يىرتىش، ئۆزىنى مۇشتلاپ، يەرنى تېپىپ، تامغا ئۇسۇش ياكى يەردە دومىلاش قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ. قوزغىلىش ۋاقتىنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقى، ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ تەسەللىسىگە قاراپ ئۆزگىرىدۇ. بەزى كېسەللەرگە تەسەللى بەرگەنسىرى كېسەللىك ئەھۋالى ئەدەپ كېتىدۇ. يەنە بەزىلىرى ياخشىلىنىپ قالىدۇ.

(2) ئەس - ھوشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

كېسەلنىڭ ئەس - ھوشى خىرەلىشىپ، ھوشسىزلىنىپ قالىدۇ. ھوشسىزلانغاندا چاقىرسا جاۋاب بەرمەيدۇ. ئىتتىرىسە ئىنكاس بولمايدۇ ياكى مىدىرلىمايدۇ، پۈت - قولى تايماقتەك قېتىۋالىدۇ. پەقەت قاپقىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى كۆرگىلى بولىدۇ. پۈت - قولىنى مىدىرلاتقاندا قارشىلىق

كۈچى بولىدۇ. ئەس - ھوشى خىرەلەشكەن ھالەتتە ھېسسىي پائالىيەتنىڭ ئۆزگىرىشى ياكى كەيپىياتىنىڭ ئۆزگىرىشى ھەر خىل بولىدۇ. قىلىقلىرى مۇبالىغەلەشكەن بولىدۇ. كېسەل خۇددى باشقىلارغا ئويۇن قويۇپ بېرىۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ. پاراڭلاشقاندا شائىرلاردەك سۆزلەرنى قىلىدۇ. سۆزىنىڭ مەزمۇنى ئۆزى ئۇچرىغان روھىي ئازاب بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. بەزى كېسەللەردە ساختا دىۋەڭلىك كۆرۈلىدۇ. سوئالغا جاۋاب بەرگەندە سوئالغا يېقىن جاۋابلارنى بېرىدۇ. مەسىلەن: كېسەلگە قانچە بارمىقىڭ بار دېسە «تۆت بارمىقىم بار» دەپ جاۋاب بېرىدۇ ياكى قانچە قۇلىقىڭ بار دەپ سورىسا، «ئۈچ قۇلىقىم ياكى بىر قۇلىقىم بار» دەپ جاۋاب بېرىدۇ.

(3) ئۇنۇتقاقلق

كېسەل مەلۇم بىر ۋاقىتتىكى سەرگۈزەشتىلىرىنى ئەسلىيەلمەيدۇ. ھەتتا ئۆتمۈشتىكى تۇرمۇشى ۋە سالاھىيەتنى ئىنكار قىلىدۇ.

(4) خىيالىي سەيلە قىلىش

كېسەلنىڭ ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى يوقىلىپلا قالماستىن، ئۆيىدىن چىقىپ كېتىپ تاكى بىمارنى تاپقىچە بولغان ئارىلىقتىكى پۈتۈن جەرياننى ئەسلىيەلمەيدۇ، ھەتتا ئۆزىنىڭ كىملىكىنىمۇ ئەسلىيەلمەيدۇ. بۇ خىل ئالامەت ھىستېرىيىدىن باشقا يەنە تۇتقاقلق كېسىلىدىمۇ كۆرۈلىدۇ.

(5) قوش خاراكىتېر

كېسەل ئوخشىمىغان ۋاقىتتا ئىككى خىل سالاھىيەتنى ئىپادىلەيدۇ. قايسى خىل سالاھىيەتنى ئىپادىلەسە كېسەل شۇنىڭغا خاس خاراكىتېر ۋە پوزىتسىيىدە بولىدۇ.

(6) باشقىلار

يەنە بىر خىل ئەس - ھوشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچراش ئەھۋالى بار. يەنى كېسەلدە جىن چاپلىشىۋېلىش ھېسسىياتى بولىدۇ. مەسىلەن: كېسەلگە چىن چاپلىشىۋالغاندەك بىلىنىپ، ئۆلۈكنىڭ تەلەپپۇزىدا سۆزلەيدۇ، بۇ خىل ئەھۋال خۇراپىيلىقتىن كېلىپ چىقىدۇ.

3. خامۇشلۇق خاراكتېرىدىكى نېۋروز

بۇ بىر خىل ئىجتىمائىي، پسخىك ئامىللارنىڭ تەسىرىدە پەيدا بولىدىغان ئۇزۇن مۇددەتلىك كەيپىياتتىكى خامۇشلۇقتىن ئىبارەت. بۇ خىل كېسەل يېنىك دەرىجىدە بولۇپ، كېسەللىك تارىخى بىر قەدەر ئۇزۇن بولىدۇ. ئالاھىدىلىكى:

1. ئۇزۇنغا سوزۇلغان كەيپىياتنىڭ تۆۋەنلىكى، ئۈمىدسىزلىك، قىسلىش ھەم تەشۋىشلىنىش، بىئاراملىق ھېس قىلىش ۋە ئۇيقۇسىزلىق قاتارلىقلار كۆرۈلىدۇ.

2. ئېغىر دەرىجىدىكى خامۇشلۇق كېسىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى يوق. مەسىلەن: خىيالىي تۇيغۇ، بىھۈدە خىيال، ۋە بىئولوگىيىلىك جەھەتتىن ئۆزگىرىش بولمايدۇ. مەسىلەن: كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالمىشىپ قېلىشى، بالدۇر ئويغىنىپ كېتىش، سەۋەبسىز بەدەن ئېغىرلىقى تۆۋەنلەپ كېتىش قاتارلىق ئەھۋاللار كۆرۈلمەيدۇ.

3. ئەتراپتىكى مۇھىتقا قارىتا ماسلىشىشچانلىقى نورمال بولۇپ، تۇرمۇش، ئۆگىنىش، خىزمەت قاتارلىقلار كۆرۈنەرلىك تەسىرگە ئۇچرىمايدۇ.

4. ئۆزىنىڭ كېسىلىنى ھېس قىلالايدۇ، داۋالاشنى تەلەپ قىلىدۇ.

كېسەللىك سەۋەبى ۋە كېسەلنىڭ قوزغىلىش

مېخانىزمى

1. ئىجتىمائىي ئامىل ۋە پسخولوگىيەلىك ئامىل
ئەر - ئاياللارنىڭ ئۇرۇش - تالشى، ئاجرىشىپ كېتىش، ئورۇق - تۇغقانلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىش، كۈتۈلمىگەن ھادىسىلەر پەيدا قىلغان مېيىپلىق، خىزمەتتىكى قىيىنچىلىق، كىشىلىك مۇناسىۋەتتىكى جىددىيلىك قاتارلىق ئىجتىمائىي ئامىل ۋە پسخولوگىيەلىك ئامىللار كېسەلنى قوزغايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئېغىر دەرىجىدىكى كېسەللىك، كېسەلنىڭ ئەنسىرىشى، ئىچى سىقىلىش، ھەتتا جىمجۇرلىشىپ كېتىش، ئۈمىدسىزلىنىش قاتارلىقلارمۇ كېسەل پەيدا قىلىدۇ. نورمال كىشىدە بۇ خىل كەيپىياتتىكى بېسىم پەيدا بولسا، نەسەت قېلىش ۋە باشقىلار ياردەم قىلىش ئارقىلىق قىسقا ۋاقىت ئىچىدە يوقىلىدۇ. لېكىن بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەردە خامۇشلۇق كەيپىياتى ئۇزۇن ۋاقىتقىچە داۋام قىلىدۇ. شۇڭلاشقا بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ كېسەل تارىخى ئۇزۇن بولىدۇ. خاراكتېرى توسقۇنلۇققا ئۇچرىغۇچىلارنىڭ كەيپىياتى تۆۋەن بولۇپ، گەپ - سۆزلىرى ئاز، خىيالچان، روھسىز بولىدۇ، نېمە ئىش كۆرسە ئازابلاندى، ئۆتمۈشىگە نىسبەتەن ئۆكۈنىدۇ، كەلگۈسىگە نىسبەتەن ئىشەنچسىز بولمايدۇ.

2. خامۇشلۇق خاراكتېرىدىكى نېۋروزدا بىئوخىمىيەلىك ئۆزگىرىش بولىدىغانلىقىغا ئائىت ئىسپات يوق، لېكىن بۇ كېسەلنى خامۇشلۇققا قارشى تۇرغۇچى دورىلار بىلەن داۋالاپ ساقايتقىلى بولىدۇ. شۇنىڭغا ئاساسەن بۇ كېسەلگە

گىرىپتار بولغۇچىلاردا ئېھتىمال بىئوخىمىيەلىك ئۆزگىرىش بولىدۇ، دەپ پەرەز قىلىشقا بولىدۇ.

كىلىنىك ئالامىتى

مەزكۇر كېسەلدە خامۇشلۇقنىڭ دەرىجىسى يېنىك بولىدۇ. ئاز بىر قىسىم كېسەللەرنىڭ خىزمىتى ۋە ئۆگىنىشىگە تەسىر يېتىدۇ، بۇنداق كېسەللەر زارلىنىدۇ، غەم قايغۇغا چۆكىدۇ، ئۈمىدسىزلىنىدۇ، بىر نەرسىلەرنى كۆرگەندە كۆزىگە قارا كۆزەينەك تاقىۋالغاندەك تۇتۇق كۆرۈنىدۇ. خىزمەتكە نىسبەتەن قىزغىنلىق، قىزىقىش ۋە ئىشەنچ بولمايدۇ. كەلگۈسىگە ئۈمىدسىزلىك نەزىرى بىلەن قارايدۇ. داۋاملىق روھسىز يۈرىدۇ. بەزى كېسەللەردە قايتا تۇغۇلۇپ قالسام بوپتىكەن دېگەن خىياللار پەيدا بولىدۇ. بۇ خىل كېسەللەردىكى خامۇشلۇق ۋاقىت، ئورۇن ۋە كېسەلنىڭ قىزىقىشىغا قاراپ ئوخشمايدۇ ياكى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. كېسەل كۆپ ۋاقىتلاردا خامۇش يۈرىدۇ. شۇنداقتىمۇ ئۆگىنىشى، خىزمىتى ۋە تۇرمۇشىغا چوڭ تەسىر يەتمەيدۇ. كېسەلنىڭ ئەتراپتىكى مۇھىتقا قارىتا ماسلىشىشچانلىقى ياخشى بولىدۇ. شۇڭا كىشىلەر ئۇلارنى خامۇشلۇق كېسەلىگە گىرىپتار بولغان دەپ قارىمايدۇ. بۇ خىل خامۇشلۇق ئالامىتىگە ئادەتتە بەزى بەدەن ئالامىتى مەسىلەن: باش ئاغرىش، مۇرىسى ئاغرىش، پۇت - قوللىرى ئاغرىش قاتارلىقلار قوشۇلۇپ كېلىدۇ. بۇ خىل ئاغرىشلارنىڭ سەۋەبىنى تاپقىلى بولمايدۇ. بۇنىڭدىن باشقا كېسەلنىڭ ۋىگتاتىپ نېرۋا فونكسىيىسىمۇ توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: ئاشقازىنى بىئارام قىلىش، ئىچى سۈرۈش، قەۋزىيەت، ئۇيقۇسىزلىق قاتارلىق ئەھۋاللار

كۆرۈلىدۇ، لېكىن كېچە بىلەن كۈندۈزدە رېتىم جەھەتتە پەرق بولمايدۇ.

4. قورقۇش خاراكتېرىدىكى نېۋروز

مەلۇم بىر ئالاھىدە شەيئى (شەخس)، مۇھىت ياكى كىشىلىك مۇناسىۋەتكە نىسبەتەن كېسەلدە پەيدا بولغان كۈچلۈك قورقۇش ھېسسىياتىنى ھەم كېسەلنىڭ ئۆزىنى چەتكە ئېلىش ئارقىلىق ئەنسىزلىك كەيپىياتىدىن قوتۇلىشنى قورقۇش خاراكتېرىدىكى نېۋروز (قورقۇش كېسىلى)، دەپ ئاتايمىز. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى:

1. كېسەل مەلۇم بىر ئورۇندا پەيدا بولغان قورقۇش ھېسسىياتىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى بىلىمۇ، ئەمما ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. ناھايىتى تەشۋىشلىنىدۇ.
2. ئۆزىنى چەتكە ئالىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ شۇ مەيداندىن قاچقان ئارىلىقىنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقىغا قاراپ كېسەللىكنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكىنى بەلگىلەيمىز.

3. ئۆزىنى چەتكە ئېلىش سەۋەبىدىن كېسەلنىڭ نورمال تۇرمۇشىغا تەسىر يېتىدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئادەتتە 20 ياش ئەتراپىدىكى ياشلاردا قوزغىلىدۇ. ياشىنىپ قالغانلاردىمۇ قوزغىلىدىغان ئەھۋاللار بار. بۇ كېسەل ئەرلەرگە قارىغاندا ئاياللاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ. چوڭلاردىكى ئاددىي تىپلىق قورقۇش كېسىلى ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدىكى مەلۇم بىر ئىشلارنىڭ تەسىرىدىن پەيدا بولىدۇ. بۇ خىل ئالاھىدىلىك باشقا نېۋروز بىلەن پەرقلىنىدۇ. مەسىلەن:

ھايۋانلار ياكى قۇرت - قوڭغۇزلاردىن قورقۇش كېسىلى ئۆسمۈرلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. لېكىن 19 ~ 13 ياشلارغا كىرگەندە ئۆزلىكىدىن ياخشىلىنىپ قالىدۇ ياكى مەلۇم بىر تەسىر ياكى باشقىلارنىڭ قورقۇشى ياكى ئاتا-ئانىلىرىنىڭ تەسىرىدىن ياكى شەرتلىك رېفلىكس سەۋەبىدىن قورقۇش ئالامىتى شەكىللىنىدۇ.

تەتقىقاتچىلارنىڭ ئەنگلىيىدىكى ئاممىۋى سورۇنلاردىن قورقۇش كېسىلىنى تەكشۈرۈش نەتىجىسىگە ئاساسلانغاندا، بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتىنىڭ %19 دە مۇشۇ خىل كېسەللىك ئالامىتى كۆرۈلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە قورقۇش كېسىلىگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ ئۆزىگە خاس خاراكتېرى بولىدۇ. مەسىلەن: نومۇسچان (خىجىلچان)، پاسسىپ بولۇش، باشقىلارغا تايىنىۋېلىش، تەشۋىشلىنىش قاتارلىقلار.

دۆلىتىمىزدە بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولىدىغانلار ناھايىتى ئاز.

كىلىنىكىلىق ئىپادىلىرى

1. ئاددىي (نۇقۇل) تىپتىكى قورقۇش كېسىلى ئەڭ كۆپ ئۇچرايدۇ. ئۆسمۈرلۈك مەزگىلىدە كۆپ كۆرۈلىدۇ. چوڭلارنىڭ ھايۋانلاردىن قورقۇشى ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدىن باشلانغان بولىدۇ. چوڭلاردا مەلۇم بىر ئالاھىدە نەرسىلەرگە مەسىلەن: ئۆمۈچۈك، ئىلان، ئېگىزلىك، قاراڭغۇلۇق، خىلۋەت يەر، تاشلاندىق كان رايونى، گۈلدۈرماما، چاقماققا نىسبەتەن قورقۇش تۇيغۇسى بولىدۇ. گۈلدۈرماما ۋە چاقماقتىن قورقىدىغانلاردا شۇ خىل ئەھۋال يۈز بەرگەندە

قورقۇپلا قالماستىن، بەلكى ھاۋا تۇتۇق بولۇپ قالسىمۇ ناھايىتى بىئارام بولىدۇ. ھەتتا بۇ خىل ئارامسىزلىقنى يوقىتىش ئۈچۈن، باشقا جايلارغا كېتىپ، چاقماق ۋە گۈلدۈرمامىدىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ.

2. ئاممىۋى سورۇندىن قورقۇش كېسىلى. بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغۇچىلار ئاممىۋى سورۇنلاردىن قورقۇپلا قالماستىن، بەلكى ئادەم كۆپ يەردىنمۇ قورقۇپ، ئۇ يەردىن كېتىدۇ ياكى ئادەم جىق يەرلەردە ناھايىتى بىئاراملىق ھېس قىلىدۇ. بۇ خىل سورۇن، ئاپتوبۇس بېكىتى، پويىز ئىستانسىسى، كىتاپخانا، تاللا بازىرى ۋە تۇيۇقسىز ئايرىلغىلى بولمايدىغان ئورۇن، مەسىلەن: ساتىراچخانا، تىياتىرخانا قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغۇچىلار شۇ خىل سورۇنلاردىكى بىئارامچىلىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۆيدە يالغۇز قېلىشنى ياخشى كۆرىدۇ. سىرتقا چىقىشتىن قورقىدۇ.

3. ئىجتىمائىي ئالاقىدىن قورقۇش كېسىلى. يۇقىرىدا سۆزلەنگەن ئىككى خىل قورقۇش كېسىلىگە قارىغاندا ئاز ئۇچرايدۇ. كېسەل ئىجتىمائىي ئالاقە سورۇنلىرىدا خىجىللىق ھېس قىلىپ، نومۇس قىلىدۇ، بىر جايىدا تۇرالمايدۇ، بىئەپلىك ھېس قىلىدۇ. پالاكەتلىشىپ كېتىدۇ، ئىنكاسى ئاستىلايدۇ. باشقىلارنىڭ مەسخىرە قىلىش ئوبيېكتى بولۇپ قېلىشتىن قورقىدۇ. يۇقىرىقى ئەھۋاللار كېسەلنىڭ قىياپىتى ۋە ھەرىكىتىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇڭلاشقا بۇنداق كېسەللەر ئاممىۋى سورۇنلاردا گەپ قىلىشقا ياكى خەت يېزىشقا، تاماق يېيىشكە جۈرئەت قىلالمايدۇ. بەزى كېسەللەر باشقىلارنىڭ كۆزىگە قاراشتىنمۇ قورقىدۇ. باشقىلار بىلەن كۆزى ئۇچرىشىپ

قالسا قورقۇش ھېس قىلىدۇ.

5. مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى نېۋروز

مەجبۇرلار خاراكتېرىدىكى نېۋروز بىر خىل مەجبۇرى كۆز قاراش ۋە مەجبۇرى ھەرىكەتنى ئالاھىدىلىك قىلغان نېۋروزنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى:

1. كېسەل گەرچە بۇ خىل مەجبۇرى كۆز قاراش، مۇددادا ۋە ھەرىكەتنىڭ زۆرۈرىيىتى يوقلىقىنى ھېس قىلىسىمۇ، لېكىن ئۆزىنىڭ سۈببىكتىپ ئىرادىسىنى كونترول قىلالمايدۇ (ياكى بۇ خىل كۆز قاراش ۋە ھەرىكەتنى قىلماي دەپ ئويلىسىمۇ، ئىچ - ئىچىدىن ئۆزىنى باسالماي قىلىۋېتىدۇ).

2) بۇ خىل مەجبۇرلاش ھالىتىدىن كېسەل ناھايىتى بىئاراملىق ۋە ئازاب ھېس قىلىدۇ.

3) كېسەلنىڭ كېسەللىككە بولغان تونۇشى ناھايىتى ياخشى بولىدۇ. داۋالىنىش ئارزۇسى كۈچلۈك بولىدۇ.

4) كېسەلدە مەجبۇرى كۆز قاراش ياكى مەجبۇرى ھەرىكەت ئايرىم - ئايرىم كۆرۈلىدىغان ئەھۋاللارمۇ بولىدۇ.

يەنە بەزىلەردە بۇ ئىككى خىل ئەھۋال تەڭ مەۋجۇت بولىدۇ. كېسەل پەيدا بولۇش يېشى 34 ~ 16 ياش ئەتراپىدا بولىدۇ.

ئەر - ئاياللارنىڭ كېسەللىنىش نىسبىتىدە پەرق بولمايدۇ. بۇ خىل كېسەللىك ئەقلىي ئەمگەك بىلەن شوغۇللانغۇچىلاردا

كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئىجتىمائىي، پىسخىك ئامىل بۇ كېسەلنى قوزغىتىدىغان سەۋەب ھېسابلىنىدۇ. بەزىدە نورمال

كىشىلەردىمۇ مەجبۇرلاش كۆز قارىشى پەيدا بولۇپ قالىدۇ، لېكىن ئۇزۇن داۋاملاشمايدۇ. كېسەللەردە بولسا بۇ خىل

مەجبۇرلاش كۆز قارشى ئۇزۇن ۋاقىت داۋاملىشىدۇ. بۇ يەردە ئېيتىلىۋاتقان ئىجتىمائىي، پسخىك ئامىل خىزمەت، تۇرمۇش مۇھىتىنىڭ ئۆزگىرىشى، مەسئۇلىيەتنىڭ ئېغىرلىشىشى، تەلەپنىڭ قاتتىق بولۇشى، تۇرىۋاتقان مۇھىتنىڭ جاپالىقلىقى، بىرەر كىلىشمەسلىكتىن قورقۇش، ئائىلىدىكى ئىناقسىزلىق جىنسىي مۇناسىۋەت قىلغاندا جىددىيلىشىش، ھامىلىدارلىق مەزگىلى ۋە تۇغۇت مەزگىلىدىكى جىددىيلىشىش، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ ئۆلۈپ كېتىشى، تۇيۇقسىز قاتتىق قورقۇپ كېتىش، ئىقتىسادىدىن ئايرىلىپ قېلىش، ۋەيران بولۇش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ئامىللار كېسەلگە ئېغىر زەربە ئېلىپ كەلگەنلىكتىن، كېسەل كىچىككىنە ئىشلاردىن ھەزەر ئەيلەيدىغان، بىر ئىشقا يولۇقسا خېلى ئۇزۇنغىچە ئىككىلىنىدىغان، قايتا - قايتا ئويلايدىغان، گۇمان قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ، نەتىجىدە مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى ئالامەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىنى تېزلىتىدۇ. بۇ خىل مەجبۇرلاش ئالامىتىنىڭ يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەن ئىجتىمائىي، پسخىك ئامىللار بىلەن بەلگىلىك مۇناسىۋىتى بولىدۇ. لېكىن مۇھىتنىڭ ئۆزگىرىشى ياكى ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، كېسەلنىڭ ماسلىشىش-شەپقانلىق كۈچىيىپ، بۇ خىل مەجبۇرلاش ئالامەتلىرى مەلۇم دەرىجىدە ياخشىلىنىدۇ. بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ ئەبىئىتى قورقۇنچاق، نازۇك، ئىنتايىن ئىنچىكە، ھەددىدىن زىيادە ئەستايىدىل، كاج بولۇپ، بىر ئىشلارنى قىلغاندا ھەددىدىن زىيادە زىغىرلايدۇ، قايتا - قايتا كۆزىتىپ ئوشۇقتىن ئوشۇق ئەستايىدىللىق قىلىدۇ.

كىلىنكىلىق ئالامەتلەر

1. مەجبۇرىي كۆز قاراش

(1) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى گۇمانلىنىش. بۇرۇن قىلىپ بولغان ئىشلار ياكى خېلى بۇرۇن تۈگەتكەن ئىشلىرىغا نىسبەتەن داۋاملىق ئەنسىرەيدۇ. مەسىلەن: ئىشكىنى قۇلۇپلاپ بولۇپ، ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئىشكىنى قۇلۇپلىدىممۇ يوق، دەپ ئەنسىرەش ياكى ئىشكىنى ئەتمەي قالدىم دەپ گۇمانلىنىش. خەتنى پوچتا ساندۇقىغا سېلىپ بولۇپمۇ، ماركا چاپلىدىممۇ يوق دەپ ئەنسىرەش قاتارلىقلار. بۇنداق كېسەللەر ھەر قانداق ئىشتىن گۇمانلىنىش - ئەنسىرەيدىغان، ئىشلارنى قايتا - قايتا سېلىشتۇرۇپ ياكى كۆزدىن كۆچۈرۈپ ئاندىن كۆڭلى تىنىدىغان بولۇپ قالىدۇ.

(2) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى ئەسەش كېسەل ئۆتۈپ كەتكەن ئىشلارنى ۋە سەزگۈزەشتىلىرىنى قايتا - قايتا ئەسەيدىغان پىسخىكا پەيدا بولىدۇ. كېسەل بۇنداق ئويلاشنىڭ ئەمەلىيەتتە ھېچقانداق ئەھمىيىتى يوقلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن يەنىلا توختىماي ئەسەش ئىستىكى پەيدا بولىدۇ. كېسەل بۇ خىل ئەسەش ھالىتىدىن قۇتۇلاي دەپمۇ قۇتۇلالمايدۇ.

(3) ئەھمىيەتسىز ئىشلارنى مەجبۇرىي ئەسەش كېسەل مەجبۇرىي ھالدا قىلچە ئەمەلىي ئەھمىيىتى بولمىغان ئىشلارنى قايتا - قايتا ئويلايدۇ. مەسىلەن: تەبىئەت دۇنياسىدىكى تەبىئىي ھادىسىلەرنى، كۈندىلىك تۇرمۇشتا كۆپ ئۇچرايدىغان ئىشلارنى تىنىم تاپماي ئويلايدۇ. مەسىلەن: «دەرەخنىڭ يوپۇرمىقى نېمە ئۈچۈن چۈشۈپ كېتىدۇ؟ ئادەملەر نېمە ئۈچۈن ئەر - ئايال دەپ ئايرىلىدۇ؟» قاتارلىقلار.

4) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى قارشى تەپەككۈر كېسەلدە داۋاملىق بىر خىل قارشى تەپەككۈر مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. مەسىلەن: «ياشسۇن» دېگەن سۆزنى كۆرسە، دەرھال «يوقالسۇن» دېگەن خىيال پەيدا بولىدۇ. ئەگەر «ئۇرۇش» دېگەن خەت ئۇچرىسا، دەرھالدا كالىسىدا «تىنچلىق» دېگەن قارىمۇ قارشى خىيال پەيدا بولىدۇ.

2. مەجبۇرىي مۇددىئا ۋە ھەرىكەت

1) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى مۇددىئا كېسەل مەلۇم بىر ئىشنى قىلىۋاتقان چاغدا شۇ ۋاقىتقا نىسبەتەن مۇۋاپىق كەلمەيدىغان ئوي - پىكىردە بولىدۇ. مەسىلەن: تاشقى بۆلۈم دوختۇرى ئوپېراتسىيە ئىشلەشنىڭ ئالدىدا قوللىرىنى نورمال دېزىنېكسىيە قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئوپېراتسىيە باشلىنىپ دېگەندە تەرتىپ قىستاپ كېتىپ، ئۆزىنى زادى كونترول قىلالمايدۇ. ئوپېراتسىيە ئۈستىلىدىن ئايرىلىش ئويىدا بولىدۇ. لېكىن ئۇنداق قىلالمايدۇ، شۇڭا بۇ خىل جىددىيلىشىش ۋە تەشۋىشلىنىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن تاشقى بۆلۈم دوختۇرى ئوپېراتسىيىدىن ئۆزىنى تارتىدۇ.

2) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى يۇيۇش

كېسەل مەلۇم نەرسىلەرنى تۇتقاندىن كېيىن قولىنىڭ پاكىز بولماي قېلىشىدىن، مەلۇم يۇقۇملۇق كېسەلنىڭ يۇقۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، قايتا - قايتا قولىنى يۇيىدۇ. قولىنىڭ پاكىز بولغانلىقىنى، قايتا يۇيۇشنىڭ ھاجىتى يوقلۇقىنى بىلىشمۇ، ئەمما ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. بۇ خىل ئەھۋال تەرەققىي قىلىپ كېسەل ئۆزىنىڭ كىيىمىنى توختىماي يۇيىدىغان، مونچىغا كۆپ چۈشىدىغان بولۇپ

قالدۇ. ئەگەر ئۇنداق قىلمىسا كېسەل ناھايىتى بىئاراملىق
ھېس قىلىدۇ.

(3) مەجبۇرلاش خاراكتېرىدە ساناق ساناش
كېسەل ئۆزىنى كونترول قىلالمىغان ھالدا ساناق
سانايدۇ. مەسىلەن: ئىستولىبىنى كۆرگەندە توختىماي
سانايدۇ، دېرىزىنى كۆرگەندە قايتا - قايتا سانايدۇ. سانمىسا
ئىچى ناھايىتى تىتىلداپ، چىدىيالىماي قالىدۇ.

(4) مەجبۇرىي ھەرىكەت

كېسەل دائىم مەلۇم بىر ھەرىكەت بىلەن، مەلۇم بەخت
سائادەتنى ئىپادىلەيدۇ. مەسىلەن: مەلۇم بىر كېسەل ئالدىغا
ئىككى قەدەم، ئاندىن ئارقىغا بىر قەدەم مېڭىپ، دادىسىنىڭ
كېسىلىنىڭ ياخشىلىنىپ كەتكەنلىكىنى ئىپادىلىگەن. ئەگەر
كېسەل بۇ ھەرىكەتنى تولۇق ئورۇندىيالىماي قالسا، قايتا -
قايتا قىلىدۇ. ئۇنىڭ ھېچقانداق ئەھمىيىتى يوقلىقىنى
بىلىسمۇ، يەنىلا قىلىدۇ. قىلالمىسا ئىچى تىتىلدايدۇ.

6. تەشۋىشلىنىش خاراكتېرىدىكى

نېۋروز

بۇ بىر خىل تەشۋىشلىنىش، جىددىيلىشىش، قورقۇش
قاتارلىق كەيپىياتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىدىن ئىبارەت
بولۇپ، تەشۋىشلىنىش بىلەن بىرگە ۋېگېتاتىپ نېرۋا
سىستېمىسىنىڭ ئالامەتلىرى ۋە بىر جايدا تۇرالماسلىققا
ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

بۇ خىل كەيپىياتنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى ئەمەلىي
خەتەرى بولمىغان ئىشلار كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.
تەشۋىشلىنىش خاراكتېرىدىكى نېۋروز كلىنىكىدا كەڭ

دائىرىلىك تەشۋىشلىنىش ۋە جىددىي خاراكتېرلىك قوزغىلىش (چۆچۈش) دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ. بۇ كېسەل ئەرلەرگە قارىغاندا ئاياللاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ، نىسبىتى 1:2 بولىدۇ. 40 ~ 20 ياش ئەتراپىدىكى كىشىلەردە كۆپ قوزغىلىدۇ.

كىلىنىكىلىق ئالامەتلىرى

1. كەڭ دائىرىلىك تەشۋىشلىنىش: كىلىنىكىدا بىر قەدەر كۆپ ئۇچرايدۇ. تەشۋىشلىنىش كېسەلگە گىرىپتار بولغۇچىلارنىڭ %57 نى ئىگىلەيدۇ.

(1) پسخولوگىيىلىك توسقۇنلۇق

كېسەل ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت بولمىغان تەھدىد، خەتەر ياكى يامان ئاقىۋەتلەردىن ئەندىشە قىلىدۇ ياكى قورقىدۇ. كېسەل بۇ خىيالىنىڭ ئوشۇقچە ئىكەنلىكىنى بىلىسىمۇ، يەنىلا ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەددىدىن زىيادە ئازاب ھېس قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئاچچىقلىنىدىغان، ۋاراك - چۈرۈڭدىن قاچىدىغان، دىققىتىنى يىغالمىدىغان، ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى ناچارلىشىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە كېسەل بىئارام بولۇپ بىر جايدا تۇرالمىدۇ. مەسىلەن: ئۇياقتىن - بۇياققا ماڭىدۇ، بىر جايدا ئولتۇرالمىدۇ. كېسەلدە جىددىيلىشىش، قاپقىنى تۇرۇۋېلىش، قوللىرى تىترەش، رەڭگى سارغىيىش، تەرلەش قاتارلىق ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ.

(2) بەدەندىكى ئالامەتلەر

ۋېگېتاتىپ نېرۋىلار فونكسىيىسىنىڭ كۈچىيىپ بۇ كېسەلنىڭ كېتىشى ئاساسلىق ئىپادىسىدۇر. مەسىلەن: ئاغزى قۇرۇيدىغان، ئاشقازىنى بىئارام قىلىدىغان، كۆڭلى ئېلىشىدىغان، قورسىقى كۆپىدىغان، ئىچى سۈرىدىغان،

مەيدىسى چىڭقىلىدىغان، نەپىسى سىقىلىدىغان ياكى نەپىسى تېزلىشىدىغان، يۈرىكى سىقىلىدىغان، كۆكرىكى ئاغرىدىغان، يۈرەك رىتمى تېزلىشىدىغان، كىچىك تەرىتى كۆپىيىدىغان (كىچىك تەرەت قېتىم سانى كۆپىيىدىغان) جىنسىي ئىقتىدارى ئاجىزلايدىغان، ھەيز كەلگەندە ئارامسىزلىق ھېس قىلىدىغان ياكى ھەيز كەلمەيدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا يەنە بېشى قايدىغان، تەرلەيدىغان، يۈزلىرى قىزىرىپ كېتىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ.

(3) ھەرىكەت ئالامىتى

بۇ خىل ئەھۋال مۇسكۇلنىڭ جىددىيلىشىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. مەسىلەن: جىددىيلىشىش خاراكتېرىدىكى باش ئاغرىش، بېشى ئىسسىلىپ قالغاندەك بولۇش، مۇسكۇللىرى قېتىپ ئاغرىش ھەم قېتىشىپ قېلىشتەك ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بولۇپمۇ مۇرە ۋە دۈمبە مۇسكۇللىرىدىكى نىڭ قېتىپ قېلىشى كۆپ كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ قولى يېنىك تىترەيدۇ، نازۇك ھەرىكەتنى قىلغاندا تېخىمۇ ئېنىق ئىپادىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا كېسەلنىڭ كۆڭلى تىنچمايدۇ، ئوڭاي ھېرىپ قالىدۇ، ئۇيقۇسى ئازلايدۇ، تەستە ئۇخلايدۇ، ئوڭاي ئويغىنىپ كېتىدۇ. كېسەلدە قارا بېسىپ ياكى چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلسە، ئويغانغاندىن كېيىن قورقىدۇ.

2. جىددىي خاراكتېرلىك تەشۋىشلىنىش

تەشۋىشلىنىش كېسىلىگە گىرىپتار بولغانلارنىڭ %41.3 نى ئىگىلەيدۇ. بۇ خىل كېسەل قوزغالغاندا، ۋېگېتاتىپ نېرۋىنلارنىڭ ئالامەتلىرى بىر قەدەر گەۋدىلىك بولىدۇ. مەسىلەن: ئىچى سىقىلىش، يۈرەك سوقۇشى

تېزلىشىش، نەپىسى قىيىنلىشىش، كۆكرىكى ئاغرىش، قول - پۇتى قوللىشىش، ھەتتا پۈتۈن بەدىنى تىترەش، تەرلەش قاتارلىق ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا كېسەل قاتتىق چۆچۈپ، ھازىرلا ئۆلۈپ قالىدىغاندەك، جىنى چىقىپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلىدۇ. قورقىنىدىن كونتروللىقىنى يوقىتىپ، يۇقىرى ئاۋازدا قۇتقۇزۇڭلار دەپ ۋارقىراپ كېتىدۇ. داۋاملىشىش ۋاقتى 20 - 1 مىنۇت ئەتراپىدا، بەزىدە بىرەر سائەت ئەتراپىدا بولىدۇ. بەزىدە قوزغالغاندا كېسەل كارىۋاتتىن قوپالمايدۇ، بىر قانچە كۈندىن كېيىن ئەسلىگە كېلىدۇ.

7. گۇمانخورلۇق خاراكتېرىدىكى

نېۋروز

كېسەل ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىگە ھەددىدىن زىيادە كۆڭۈل بۆلىدۇ، نەتىجىدە بەدىنىنىڭ مەلۇم بىر قىسمى ياكى مەلۇم بىر ئەزاسىنى نورمال ئەمەس، دەپ گۇمانلىنىدۇ. كىلىنىكىلىق تەكشۈرگەندە ھېچقانداق بىر ئاساس تېپىلمايدۇ. لېكىن كېسەل مەلۇم بىر كېسەللىككە گىرىپتار بولۇپ قالدىم، دەپ تەشۋىشلىنىدۇ.

ئورتاق ئالاھىدىلىكى:

1. كېسەل گۇمانخورلۇق قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە بەدەن خاراكتېرلىك ئالامەت كۆرۈلىدۇ.
2. كېسەلنىڭ داۋالاش ئارزۇسى كۈچلۈك بولىدۇ.
3. قايتا - قايتا توختىماي تەكشۈرىدۇ.
3. كۈندىلىك خىزمەت، ئۆگىنىش، كۈندىلىك تۇرمۇشقا تەسىرى بولمايدۇ. بۇ كېسەل 40 ياشلار

ئەتراپىدىكى ئەرلەردە، 50 ياش ئەتراپىدىكى ئاياللاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ، ياشانغانلاردا ئاز ئۇچرايدۇ.

كىلىنىكىلىق ئىپادىسى:

1. گۇمانخورلۇق خاراكتېرلىك پىسخىك توسقۇنلۇق. بۇنىڭ ئىككى خىل ئىپادىلىنىش شەكلى بولىدۇ. بىر خىلى كېسەلدىن گۇمان قىلىش تۇيغۇسى بولۇپ كېسەلنىڭ بەدىنىنىڭ مەلۇم بىر قىسمى ياكى مەلۇم بىر ئەزاسىنىڭ سەزگۈرلۈكى ئېشىپ كېتىدۇ. داۋاملىق تەرەققىي قىلىپ كېسەلدىن گۇمان قىلىدۇ، ھەتتا ھەددىدىن ئارتۇق كۆڭۈل بۆلىدۇ. كېسەلنىڭ كېسەللىك ئەھۋالىنى تەسۋىرلىشى ئېنىق بولمايدۇ. ئورنىمۇ مۇقىم ئەمەس. ئىككىنچى خىل ئەھۋالدا كېسەلنىڭ تەسۋىرلىشى راستەك، كونكرېتنى بولۇپ، خۇددى مەلۇم بىر كېسەلگە گىرىپتار بولغاندەك بىلىنىدۇ. لېكىن ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت بولمايدۇ. كېسەل ھەر خىل تەكشۈرۈشنى ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىپ، دوختۇرنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. گەرچە تەكشۈرگەندە نورمال چىقىسىمۇ، لېكىن كېسەل، تەكشۈرۈشتە خاتالىق بار دەپ تۇرۇۋالىدۇ. شۇڭلاشقا كېسەل ئەنسىرەيدۇ، ئىككىلىنىدۇ، بىئاراملىق ياكى ئازاب، تەشۋىشلىنىش ھېس قىلىدۇ.

2. ئاغرىش. بۇ كېسەللەردە ئەڭ كۆپ كۆرۈلىدىغان ئالامەت بولۇپ، $2/3$ قىسىم كېسەلدە كۆرۈلىدۇ. كۆپ كۆرۈلىدىغان ئورۇنلار باش، بەلنىڭ ئاستى، چات ئارىلىقى بولىدۇ. كېسەل بۇ خىل ئاغرىقنى ئېنىق تەسۋىرلەپ بېرەلمەيدۇ. بەزىدە پۈتۈن بەدىنى ئاغرىغاندەك ھېس قىلىدۇ. لېكىن تەكشۈرۈشتە ھېچقانداق كېسەللىك ئاساسى تېپىلمايدۇ. كېسەل ھەر تەپكە چېپىپ داۋالنىشنى تەلەپ

قىلىدۇ. تاشقى بۆلۈم، ئىچكى بۆلۈملەرگە تەكشۈرتىدۇ. ئەمما ھېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشەلمەيدۇ. ئاخىرى روھىي كېسەللەر دوختۇرخانىسىغا كۆرۈنىدۇ.

3. بەدەن ئالامىتى: ھەر خىل ۋە كەڭ دائىرىلىك بولىدۇ. بەدەننىڭ ھەر قايسى قىسىملىرىغىچە چېتىلىدۇ. مەسىلەن: كېسەل ئاغزىدا بىر خىل ئالاھىدە پۇراق باردەك ھېس قىلىپ، كۆڭلى ئېلىشىدىغان، يۈتۈشى قىيىنلىدىغان، ئاچچىق سۇياندىغان، قورسىقى كۆپىدىغان، قورسىقى ئاغرىدىغان، يۈرىكى سىقىلىدىغان، كۆكرىكى ئاغرىدىغان، نەپىسى قىيىنلىشىدىغان، قان بېسىمىنىڭ ئۆرلىشىدىن ئەنسىرەيدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر بەش ئەزايىنىڭ نورمال ئەمەسلىكىدىن گۇمان قىلىدۇ، بولۇپمۇ يۈزى، قۇلقىنىڭ شەكلى نورمال ئەمەستەك بىلىنىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر بەدىنى پۇراۋاتقاندەك، تەرلەپ كەتكەندەك ھېس قىلىدۇ.

8. نېرۋا ئاجىزلىق

نېرۋا ئاجىزلىق، ئۇزۇن مۇددەتلىك كەيپىياتتىكى جىددىلىك ۋە روھىي بېسىم تەسىرىدە، ئادەمنىڭ روھىي پائالىيەت ئىقتىدارىنىڭ ئاجىزلىشىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل كېسەللىكنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى شۇكى، كېسەل تېز ھاياجانلىنىپ، تېز چارچايدۇ، ئۇيقۇسى قاچىدىغان، بېشى ئاغرىدىغان بولۇپ قالىدۇ، شۇنىڭدەك ھەر خىل بەدەن خاراكتېرلىك ئارامسىزلىنىش ئالامەتلىرى بىرگە كۆرۈلىدۇ.

كېسەللىك تارىخى ئۇزۇن بولۇپ، ئالامىتى بەزىدە

يېنىك، بەزىدە ئېغىر بولىدۇ. كېسەللىك ئەھۋالىنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشى ئىجتىمائىي، پىسخىك ئامىل بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. بۇ كېسەل 16 ~ 14 ياشلىق ياشلاردا، ئەقلىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشىلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

كىلىنىكىلىق ئالامەتلىرى:

1. ئاسان ھاياجانلىنىش. مەيلى خىزمەت ياكى ئۆگىنىش جەريانىدا بولسۇن ئاسان ھاياجانلىنىدۇ. تەسەۋۋۇرى كۆپىيىدۇ، ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. لېكىن گەپ سۆزى جىقلاپ كەتمەيدۇ. شۇڭلاشقا بىر ئىشنى كۆڭۈل قويۇپ قىلالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە كېسەلدە بەدەن خاراكىتلىك ئارامسىزلىنىش ياكى زىيادە سېزىمچانلىق پەيدا بولىدۇ. كۈچلۈك نۇرغا، شاۋقۇنغا نىسبەتەن سەسكىنىش تۇيغۇسى پەيدا بولىدۇ. ئىشلار كۆڭلىدىكىدەك بولماي قالسا ناھايىتى ئاچچىقلىنىپ كېتىدۇ. باشقىلار بىلەن ئوڭاي ئۇرىشىدۇ، ئارقىدىنلا پۇشايماق قىلىدۇ.

2. ئوڭاي چارچاش. كېسەل ئازراق كالا ئىشلەتسىلا ئوڭاي چارچايدۇ. مەسىلەن: كىتاب كۆرگەن، ئۆگىنىش قىلغان ۋاقتى سەلا ئۆزىراپ كەتسە بېشى چىڭقىلىۋاتقاندا، قىيىۋاتقاندا، بېشى ئاغرىۋاتقاندا، شۇنىڭ بىلەن بىرگە دىققىتىنى يىغالمىغاندا، ھېس قىلىدۇ. ئوقۇغان ياكى كۆرگەن نەرسىلىرى كالىسىغا چۈشمەيدۇ. كالىسىغا چۈشكەندەك قىلىسمۇ ئۇزۇنغا بارماي ئۇنتۇپ قالىدۇ. پۈت - قولىنى ماغدۇرسىز ھېس قىلىدۇ. ھەرىكەت قىلغۇسى كەلمەيدۇ. ئۆگىنىش ۋە خىزمەت ئۈنۈمى تۆۋەنلەپ، نەتىجىسى چۈشۈپ كېتىدۇ.

3. باش ئاغرىش. ئاساسلىقى چىڭقىلىپ ئاغرىش ۋە

جىددىيلىشىش خاراكتېرلىك ئاغرىش بولۇپ، ئورنى مۇقىم بولمايدۇ. كېسەل ئاغرىققا چىدىيالايدۇ. بەزىدە كۆڭلى ئېلىشىدىغان ئەھۋاللار بولىدۇ، لېكىن قۇسمايدۇ. كىتاب كۆرگەندە، ئۆگىنىش قىلغاندا باشنىڭ ئاغرىقى كۈچىيىدۇ. ئەگەر ئۆزىنى ئەركىن تۇتۇپ ياخشى ئارام ئالسا، باش ئاغرىقى روشەن ھالدا يېنىكلەپ قالىدۇ.

4. ئۇخلىيالماسلىق. كېسەل تەستە ئۇخلايدۇ. ياخشى ئۇخلىيالمىدۇ ياكى ئاسان ئويغىنىپ كېتىدۇ. ئويغىنىپ كەتكەندىن كېيىن، قايتا ئۇخلىيالمىدۇ. شۇڭا ناھايىتى ھارغىنلىق ھېس قىلىدۇ. كېسەل ئۇخلىسام چۈشنى جىق كۆرىمەن دەيدۇ. دائىم قارا باسقانلىقتىن ئازابلىنىدۇ. كېسەل چۈشنى كۆپ كۆرگەنلىكتىن، قېنىپ ئۇخلىيالمىدىم دەپ قارايدۇ.

5. ۋېگېتاتىۋ نېرۋا فۇنكسىيىسىنىڭ قالايمىقانلىشىشى. كېسەلنىڭ يۈرەك رېتىمى تېزلىشىدۇ. قان بېسىمى بەزىدە ئۆرلەپ بەزىدە تۆۋەنلەيدۇ، كۆپ تەرلەيدۇ. پۇت - قولنىڭ ئۇچى مۇزلايدۇ. ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ. قەۋزىيەت بولىدۇ ياكى ئىچى سۈرۈپ كېتىدۇ. كىچىك تەرتىپنىڭ قېتىم سانى كۆپىيىدۇ. ئاياللارنىڭ ئادىتى قالايمىقانلىشىدۇ.

6. ئىككىلەمچى ئىنكاسلار. بۇ، يۇقىرىقى ئالامەتلەر كۆرۈلۈپ بولغاندىن كېيىن پەيدا بولىدىغان پىسخىك ئىنكاسلاردىن ئىبارەت. چۈنكى كېسەللەردە يۇقىرىقىدەك بەدەن خاراكتېرلىك ئالامەتلەر ۋە ۋېگېتاتىۋ نېرۋا فۇنكسىيىسىنىڭ قالايمىقانلىشىشى كۆرۈلگەنلىكتىن، كېسەل ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىگە زىيادە كۆڭۈل بۆلۈپ گۇمانخورلۇق خاراكتېرىدىكى نېۋروز پەيدا بولىدۇ.

مەسىلەن: كېسەلنىڭ يۈرەك سېلىشى تېزلەشسە، يۈرەك كېسىلى بولۇپ قالدىم، دەپ ھەر قايسى دوختۇرخانىلارغا بېرىپ تەكشۈرتىدۇ. ئاشقازنى بىئارام قىلسا، ئاشقازان راكى بولۇپ قالدىم دەپ ناھايىتى ئازابلىنىدۇ. نەتىجىدە ئۆزىگە بېسىم قىلىۋېلىپ، نېرۋا ئاجىزلىق كېسىلىنىڭ تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

9. نېۋروز ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلگە تەرەققىي قىلامدۇ؟

نېۋروزغا گىرىپتار بولغان كېسەللەر ھە دېگەندىلا دوختۇرخانىلاردىن مۇنداق سۇئاللارنى سورايدۇ: «مەن بەك ئازابلىنىپ كەتتىم ... ساراڭ بولاي دەپ قالدىم. كونتروللىقىمنى يوقىتىپ، ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەل بولۇپ قېلىشتىن ئەنسىرەۋاتىمەن. دوختۇرخانىغا نېۋروز تەرەققىي قىلىپ روھىي كېسەلگە ئايلىنىپ كېتەرمۇ؟» .

ئەمەلىيەتتە ئېغىر دەرىجىدىكى روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەر ئۆزىدىكى روھىي نورمالسىزلىقنى ھېس قىلالمايدۇ. نېۋروز بىلەن ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەل تۈپتىن ئوخشىمايدۇ. ھەر قايسىسىنىڭ ئۆز ئالدىغا پەيدا بولۇش، تەرەققىي قىلىش، ئۆزگىرىش پىرىنسىپى بولىدۇ. ئۇلار ئۆزئارا بىر-بىرىگە ئۆزگەرمەيدۇ. نېۋروز مەيلى قانچىلىك ئېغىر بولسۇن ئۇ يەنىلا نېۋروزدۇر. ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەل قانچە يېنىك بولسۇن ئۇ يەنىلا ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلدۇر. تەتقىقاتلاردا ئىسپاتلىنىشىچە نېۋروزغا گىرىپتار بولغان

كېسەللەرنىڭ ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى نۇرمال كىشىلەرنىڭ ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتىدىن يۇقىرى بولمايدۇ. بەزى روھىي كېسەللەردە نېۋروزغا ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: ئۇيقۇسىزلىق، تەشۋىشلىنىش، مەجبۇرىي ھەرىكەت قىلىش (ئۆز - ئۆزىنى مەجبۇرلاش پىسخىكىسى) قاتارلىقلار. لېكىن يۇقىرىقى ئالامەتلەر كۆرۈلگەندىن سىرت يەنە ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلنىڭ ئالامەتلىرىمۇ كۆرۈلىدۇ. بۇنى پەقەت تەجرىبىلىك، پىشقان روھىي كېسەل دوختۇرلىرىلا پەرق ئېتەلەيدۇ. شۇڭلاشقا نېۋروز ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلگە تەرەققىي قىلمايدۇ دەيمىز.

نېۋروز بىلەن روھىي كېسەل ئۆزئارا ئوخشاش بولامدۇ؟

ئادەتتە ئېيتىلىدىغان روھىي كېسەل ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەلنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ئېلىشىپ قېلىش كېسەلى، قۇتراش تەلۋىلىكى ۋە خامۇشلۇق تىپىدىكى روھىي كېسەل (ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەل)، ئىنكاس خاراكتېرلىك روھىي كېسەل ۋە ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەللەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى بىمارنىڭ روھىي پائالىيىتى ئېغىر دەرىجىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. ئۆزىنى ئىدارە قىلىش ئىقتىدارى بولمايدۇ، ئۆزىدە كېسەللىك بار دەپ قارمايدۇ. ئۆزىدىكى كېسەللىك ئالامەتلىرىنى ياكى ئۆزى ھېس قىلغان كېسەلنىڭ كونكرېت ئىپادىلىرىنى خىيالىي تۇيغۇ، بىھۇدە خىياللار بىلەن ئارىلاشتۇرۇۋېتىدۇ. داۋالىتىش ئارزۇسىدا بولمايدۇ، ھەمدە

روھىي كېسەلنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: ئەمەلىيەتكە ماس كەلمەيدىغان خىيالىي تۇيغۇ، بھۈدە خىيال شەكىللىنىدۇ، ئىرادىسى ئاجىزلايدۇ، مېجەزى ۋە ھەرىكىتى قالايمىقانلىشىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

نېۋروزدا روھىي كېسەلنىڭ ئالامەتلىرى مەسىلەن: خىيالىي تۇيغۇ (ئەمەلىيەتكە ماس كەلمەيدىغان)، خام خىيال پەيدا بولمايدۇ. پەقەت كېسەلنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا ياكى پسخىكىسىدا توقۇنۇش يۈز بېرىدۇ، ئۆزى ئازابلاندى، كۈچلۈك داۋالاش ئارزۇسىدا بولىدۇ، ئۆزىنى ئىدارە قىلىش ئىقتىدارى بولىدۇ. كەڭ مەنىدىن ئېيتقاندا نېۋروز روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچراشنىڭ بىر خىل ئىپادىلىنىش شەكلىدۇر. ئۇ ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەل بىلەن تۈپتىن پەرقلىنىدۇ.

نورمال ئادەملەردە نېۋروزنىڭ ئالامەتلىرى بولامدۇ؟

نورمال ئادەملەردە ئالاھىدە ئەھۋال ئاستىدا نېۋروزنىڭ ئالامەتلىرىگە ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. لېكىن بۇ ھەرگىزمۇ نېۋروز ئەمەس، بەلكى نورمال فىزىئولوگىيەلىك ھادىسىدۇر.

نورمال ئادەملەر بىر كۈنلۈك خىزمەتتىن كېيىن ھارغىنلىق ھېس قىلىدۇ، بۇ نورمال ھادىسە. ئادەم ھېرىپ چارچىسا ئىختىيارىي ھەرىكەت پائالىيىتى ئازىيىدۇ، جىسمانى كۈچى خۇراپ كۆپ ھەرىكەت قىلىشنى خالىمايدۇ، چارچاش ھېس قىلىپ ھەرىكەت قىلغاندا دىققىتىنى يىغالمايدۇ، ئىشنى خاتا قىلىپ قويدۇ، روھىي پائالىيىتى جەھەتتە تەپەككۈر پائالىيىتى چېكىنىدۇ، ئىجادچانلىقى كەم

بولدۇ، يېڭى پائالىيەت بىلەن شۇغۇللانغۇسى كەلمەيدۇ، پىكرى چېچىلىپ، مەلۇم بىر ئىشقا دىققەتتىن مەركەزلەشتۈرەلمەيدۇ. نۇرغۇن كىشىلەر ھارغىنلىقنى خاتا ھالدا نېرۋا ئاجىزلىق دەپ قارايدۇ. تەشۋىشلىنىش ياكى ئەندىشە قىلىش بولسا، كىشىلەر مەلۇم ئالاھىدە ئەھۋاللارغا يولۇققاندا پەيدا بولىدىغان ئىنكاسدىن ئىبارەت بولۇپ، كىشىلەر بۇنىڭدىن بىئاراملىق ھېس قىلىدۇ. نورمال ئادەملەر ئىمتىھان ياكى يېڭى مۇھىم ئۇچرىشىشتىن ئىلگىرى تەشۋىشلىنىش ياكى ئەندىشە قىلىش ھېسسىياتىدا بولىدۇ. لېكىن ئۇزۇن داۋاملاشمايدۇ. بەزى نورمال ئۆسمۈرلەردە بەزىدە ئادەتلىنىش خاراكتېرلىك قايتىلانما ھەرىكەتلەر (ئۆز - ئۆزىنى زورلاش پىسخىكىسى) كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن: بەزى بالىلار يول ماڭغاندا تۆت قەدەم مېڭىپ بىر قەدەم سەكرەيدۇ ياكى تۆت چاسا خىشلارنىڭ ئوتتۇرىغا دەسسەپ ماڭىدۇ، قىرىغا دەسسەگىسى كەلمەيدۇ. بىر ناخشا ياكى بىر شېئىرنىڭ بىر كۈبلىتى ياكى بىر مىسراسىنى توختىماي ئوقۇيدۇ، بولدى قىلاي دەپ تۇرۇپ يەنە ئوقۇيدىغان ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ. بۇ نورمال ئەھۋال دۇر.

كۆپلىگەن ئەقلىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار ئۇخلاشتىن بۇرۇن ئەتىكى پىلان ياكى شۇ كۈندىكى ئىشلارنى تەكرار ئويلايدۇ. شۇ سەۋەبتىن كەيپىياتى بۇزۇلىدۇ. نورمال ئادەملەردە يەنە بەزىدە گۇمانخورلۇق پەيدا بولىدۇ. بەزى كىشىلەر ئۆز بەدىنىدىكى نورمال ھادىسىلەرنى، يەنى يۈرىكنىڭ سېلىۋاتقانلىقىنى، ئاشقازىنىنىڭ چىڭقالغانلىقىنى سەزگەندەك، بېشى چىڭقالغاندەك، جىددىلىشىش كەيپىياتىدا بولىۋاتقاندا تۇيغۇدە بولىدۇ. يەنە بەزى كىشىلەرنىڭ قۇلقىغا ئۇخلاشتىن ئىلگىرى ياكى

تۈن يېرىمىدا تومۇرنىڭ سوقۇۋاتقانلىقى ئاڭلىنىدۇ. بەزى كىشىلەر بۇ تۇيغۇلارغا نىسبەتەن گۇمانلىنىش كەيپىياتىدا بولىدۇ. ئەمما بۇ تۇيغۇلارنى كۆزىتىش ۋە تەكشۈرۈش ئارقىلىق بۇ خىل گۇمانلىنىشنى تەلتۆكۈس يوقانقىلىقى بولىدۇ.

يىغىپ ئېيتقاندا، نېۋروزنىڭ كۆپ ئالامەتلىرى نورمال ئادەملەردىمۇ كۆرۈلىدۇ. ئەمما نورمال ئادەم بىلەن نېۋروز كېسەللىرىنىڭ تۈپتىن پەرقى بولىدۇ. نورمال ئادەملەردە يۇقىرىدا سۆزلەنگەن ئەھۋاللار بىر خىل شەكىلدە، قىسقا مەزگىللىك كۆرۈلۈپ، ئاسانلا يوقىلىدۇ ھەم بۇ ئالامەتلەر كىشىلەردە ھېچقانداق پاراكەندىچىلىك پەيدا قىلالمايدۇ. نېۋروز بىمارلىرىدا بولسا: بىئارام بولۇش ← دىققىتىنى يىغالماي ئىچى سىقىلىش ← بىئارامچىلىقتىن قۇتۇلۇش تەس كېلىش ← ھەتتا قۇتۇلالماي تېخىمۇ ئېغىرلاپ كېتىش ← ئەندىشگە چۈشۈش ← تېخىمۇ بىئاراملىق بولۇش قاتارلىق خەتەرلىك ئايلىنىش شەكىللىنىدۇ. نورمال كىشىلەردە بۇ خىل خەتەرلىك ئايلىنىش شەكىللەنمەيدۇ.

مېڭە ئىقتىدارى چېكىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرگە قوشۇلۇپ كېلىدىغان روھىي كېسەللەر

1. ئالزخېمېر كېسەلى

ئالزخېمېر كېسەلى (Alzheimer's disease, AD)، مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى بىرلەمچى چېكىنىش خاراكتېرلىك ئۆزگىرىدىغان كېسەللىكنى كۆرسىتىدۇ. بۇ كېسەلنى 1906 - يىلى ئالزخېمېر دېگەن كىشى بايقىغان، شۇڭا شۇ كىشىنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتالغان. مەزكۇر كېسەلنىڭ كلىنىكىلىق ئىپادىسى دىۋەڭلىك يىغىنىدى ئالامەتلىرىدىن ئىبارەت. بۇ خىل كېسەلنىڭ قوزغىلىشى ئاستا بولۇپ، كېسەللىك ئەھۋالى تەدرىجىي ئېغىرلىشىدۇ، سەۋەبى ئېنىق ئەمەس.

كلىنىكىلىق ئىپادىسى:

40 ياشتىن تۆۋەن كىشىلەردە بۇ خىل كېسەللىك ئاز كۆرۈلىدۇ. 60 ياشتىن ئاشقاندىن كېيىن كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى ئاشىدۇ. بۇ كېسەل ئەرلەرگە قارىغاندا ئاياللاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ، نىسبىتى 1:2 ياكى 1:3 بولىدۇ. كېسەلگە گىرىپتار بولغۇچىلارنىڭ ئوتتۇرىچە يېشى 56 ياش ئەتراپىدا بولىدۇ. بۇ خىل كېسەللىكنىڭ تىپىك ئالامىتى، دىۋەڭلىك يىغىنىدى ئالامىتىدىن ئىبارەت.

كېسەلنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە پەقەت كېسەلنىڭ ئەستە تۇتۇشى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ ياكى كېسەل يېنىك دەرىجىدە ئۈنۈتقاق بولۇپ قالىدۇ. كېسەلنىڭ بەلگىلىك ئىجتىمائىي ئالاقە ئىقتىدارى ساقلىنىپ قالغانلىقتىن كېسەلنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ئوڭاي بايقىيالىماي، ياشانغانلاردا كۆرۈلىدىغان نورمال ئەھۋال دەپ قارايدۇ. بەزىدە مۇھىتنىڭ تۈيۈقسىز ئۆزگىرىشى، كېسەلنىڭ جۈپتىنىڭ ئۆلۈپ كېتىشى كېسەللىك ئەھۋالىنى تۈيۈقسىز ئېغىرلاشتۇرىۋېتىدۇ، شۇ چاغدىلا ئۆيىدىكىلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغايدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، يولنى بىلمەي قايتىپ كېلەلمىگەندە، گۆدەكلەرچە ھەرىكەت قىلغاندا ياكى مەلۇم بىر ھادىسىگە يولۇققاندا ئاندىن ئۆيىدىكىلەر ئۇلاردا كېسەللىك بارلىقىنى بىلىدۇ. دەسلەپتە كېسەلنىڭ ئەستە تۇتۇشى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ، بۇ كېسەلنىڭ ئاساسلىق ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ. قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئەستە ساقلاش قابىلىيىتى (يېڭى نەرسىلەرنى ئۆگۈنەلمەيدۇ ياكى ئەستە ساقلىيالىمايدۇ) ۋە يېقىنقى ۋاقىتتىكى ئەستە ساقلاش قابىلىيىتى ھەم بۇرۇنقى ئىشلارنى ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: كېسەلگە ئاچقۇچ، قەلەم، چاقماقتىن ئىبارەت ئۈچ نەرسىنىڭ ئىسمىنى يادلىتىپ 20 مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇنى دەپ بېرىشنى ئېيتساق كېسەل ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ. كېسەل كۆپ ھاللاردا قويغان - تۇتقۇننى بىلمەيدۇ. بىر ئىشنى قىلىپ بولۇپلا ئۈنتۈپ قالىدۇ. مەسىلەن: ھازىر تاماق يەپ بولۇپ، يەنە تاماق يەمدۇق، تاماق يەيلى دېگەندەك سۆزلەرنى قىلىدۇ. كېسەلنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، بۇرۇنقى ئىشلارنى ئەسلەش ئىقتىدارىمۇ

توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. بۇرۇن بولۇپ ئۆتكەن چوڭ ئىشلارنى ئېنىق ئەسلىيەلمەيدۇ. ئۆزىنىڭ تارىخىنى، تۇغۇلغان ئاي كۈنىنىمۇ ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ. كېسلى ئېغىرلاشقاندا ئۆزىنىڭ يېقىن تۇغقانلىرىنىڭ ئىسمىنىمۇ ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ كىملىكىنى تەل - تۆكۈس ئۇنتۇپ قالىدۇ. يۆنىلىشنى پەرق ئېتىش ئىقتىدارىمۇ كېسەلنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. كېسەل ئۆزىگە ئىنتايىن تونۇش بولغان ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى تاپالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە تارىخدا بولمىغان ئىشلارنى بولدى دەۋالىدىغان ياكى ئۆزىنىڭ تارىخىدا ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ۋاقتى، ئورنىنى خاتا سۆزلەپ بېرىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىدىن سىرت يەنە ئابىستىراكت تەپەككۈرى مەسىلەن: ئومۇملاشتۇرۇش، يەكۈن چىقىرىش، ھۆكۈم قىلىش، ھېسابلاش قاتارلىق ئەقلىي پائالىيەتلىرىدە روشەن چېكىنىش كۆرۈلىدۇ. ئېغىرلاشقاندا كۈندىلىك تۇرمۇش ۋە ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت ئىقتىدارىمۇ تەسىرگە ئۇچرايدۇ، ھەممە ئىشلىرىنى باشقىلار قىلىپ بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. كېسەل يېڭى مۇھىتقا كۈنەلمەيدۇ. مۇرەككەپ ئەقلىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنالمىدۇ، نېمە ئىش قىلىشنى بىلەلمەيدۇ. ھەتتا ئەڭ ئاددىسى ئەتىگەندە ناشتا قىلىش ياكى پۇتنى يۇيۇشنىمۇ بىلمەيدۇ. داۋاملىق خاتالىشىپ تۇرىدۇ. مەسىلەن: گاز ئۇچاقنى ئېتىشىنى، تۇرۇبىنى ئېتىشىنى ئۇنتۇپ قالىدۇ، ئىشىكىنى تاقمايدۇ. بەزى كېسەللەردە تۇرۇپ - تۇرۇپ بەھۋەدە خىيال ياكى خىيالىي تۇيغۇ پەيدا بولىدۇ. ئۆزىنىڭ پۇلىنى نەگە قويغانلىقىنى تاپالماي باشقىلارنى ئوغرىۋالدى دەپ گۇمان قىلىدۇ، يەنە بەزىلەر جۈپتىنى سىرتتا باشقا

بىرسى بىلەن مۇناسىۋىتى بار دەپ قارايدۇ. يەنە بەزى كېسەللەردە كېسەلدىن گۇمانلىنىش بىھۆدە خىيالىي پەيدا بولىدۇ. بۇنداق كېسەللەرنىڭ كەيپىياتى تۆۋەن بولۇپ، چىرايى دەلتىدەك كۆرۈنىدۇ، گەپنى ئاز قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ. يەنە بەزىلەردە خۇشاللىنىش، تەشۋىشلىنىش، خامۇشلۇق ۋە ئوڭاي ئاچچىقلىنىشتەك ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. تەبىئىتىنىڭ ئۆزگىرىشىمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: بۇرۇن ناھايىتى زېرەك، تېتىك، چاققان ئادەم كېسەل بولغاندىن كېيىن جاھىل، شەخسىيەتچى، گەپسۆزدە ئاشۇرۇۋېتىدىغان، مۇتەئەسسەپ بولۇپ قالىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر ئۆزىنى تاشلىۋېتىدۇ، تازىلىققا دىققەت قىلمايدىغان، باشقىلار تاشلىۋەتكەن مەينەت تاماكا قالدۇقلىرىنى چېكىدىغان، ئەسكى - تۈسكىلەرنى يىغىدىغان بولۇپ قالىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەر خىجىل بولۇشنى ئۇقمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئادەم بار يەردىمۇ چوڭ - كىچىك تەرەت قىلىۋېرىدۇ، جىنسىي ئەزالىرىنى سىرتقا چىقىرىپ قويىدىغان ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەرنىڭ ھەرىكىتى ئازلاپ كېتىدۇ ياكى ئاددىي ھەرىكەتلەرنى قايتا - قايتا قىلىدۇ. گۆدەكلەرچە قىلىقلارنى، غەلىتە، بىمەنە ھەرىكەتلەرنى قىلىدۇ. كېسەللەرنىڭ ئۇيقۇسى كەلمەيدىغان بولۇپ قالىدۇ، بەزى كېسەللەر كۈندۈزى ئۇخلاپ، كېچىسى مېڭىپ يۈرىدۇ، نەسىلەرنى ئۇرۇپ، قالايمىقان ۋارقىرايدىغان ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ.

2. پىك كېسىلى

بۇ خىل كېسەللىكنى 1892 - يىلى پىك (Pick) دېگەن

كىشى بايقىغان، شۇڭا مۇشۇ كىشىنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان. بۇ كېسەلمۇ ئالزخېمېر كېسىلىگە ئوخشاش مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى بىرلەمچى چېكىنىش خاراكتېرىدىكى دىۋەڭلىكتىن ئىبارەت.

كىلىنىكىلىق ئىپادىسى:

ئاياللارنىڭ بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى ئەرلەرگە قارىغاندا ئىككى ھەسسە يۇقىرى بولىدۇ. 60 ~ 50 ياش ئەتراپىدىكى كىشىلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. 20 ياشتىن ئاشقان ھەر قانداق بىر ياشتىكى كىشىلەردە بۇ خىل كېسەلنىڭ پەيدا بولىدىغانلىقى بەزى ماتېرىياللاردا خاتىرىلەنگەن. مەزكۇر كېسەللىك بىلەن ئالزخېمېر كېسىلىنىڭ تۈپ پەرقى شۇكى مەزكۇر كېسەلدە كېسەلنىڭ تەبىئىيىتىنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت ئىقتىدارىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى روشەن ئىپادىلىنىدۇ. لېكىن ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى تۆۋەنلىمەيدۇ. بۇنداق كېسەللەرنىڭ ھەرىكىتى گۆدەكلەرچە بولۇپ، ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ، يالغان سۆزلەيدۇ، ھاراقنى كۆپ ئىچىدۇ، ئوغرىلىق قىلىدۇ، باشقىلارغا جىنسىي پاراكەندىچىلىك سالىدۇ، ئەدەپسىز، ھورۇن بولۇپ، يېنىك دەرىجىدىكى قۇتراش كېسىلىگە ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە كېسەل ئۆزىنىڭ كېسىلىگە قارىتا توغرا تونۇشتا بولمايدۇ. كېسەلنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە كېسەل ئالزخېمېر كېسىلىگە ئوخشاش چوڭ - كىچىك تەرتىبىنى تۇتالمايدۇ. بۇ خىل كېسەللەردە نېمىنى كۆرسە شۇنى تۇتىدىغان، سىلاپ باقىدىغان ئەھۋال كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا

ئەگىشىپ كېسەلنىڭ ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى ۋە ئەقلىي ئىقتىدارىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىدۇ. كېسەل بىر خىل دۆت چىراي بولۇپ، چىراي ئىپادىسى ھېسسىياتسىز ياكى خۇشالەك كۆرۈنىدۇ. قىسقا ۋاقىتلىق ئارامسىزلىنىدىغان، ھەرىكىتى كۆپىيىدىغان، گەپ - سۆزلىرى ئازلايدىغان ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ.

3. پاركىنسون كېسىلىدىن پەيدا

بولغان روھىي كېسەل

پاركىنسون كېسىلى ئوتتۇرا ياش ۋە ياشانغانلاردا كۆپ ئۇچرايدۇ، بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغۇچىلارنىڭ ئوتتۇرىچە يېشى 55 ياش ئەتراپىدا بولىدۇ. ئەرلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئەرلەر بىلەن ئاياللارنىڭ بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى 1:2 بولىدۇ.

كىلىنىك ئالامەتلىرى:

1. پاركىنسون كېسىلىنىڭ نېرۋا سىستېمىسىدىكى ئالامەتلىرى: ① تىترەش. قوللىرىنىڭ تىترىشى باشتا كۆرۈلىدۇ ② مۇسكۇللىرى قېتىش ③ ھەرىكىتى ئازلاش ④ شۆلگىيى كۆپىيىش، گەپ قىلىشى توسقۇنلۇققا ئۇچراش، ۋېگېتاتىۋ نېرۋا ئىقتىدارىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى قاتارلىقلار كۆرۈلىدۇ.

2. پاركىنسون كېسىلىدە روھىي كېسەل ئالامەتلىرىمۇ خېلى كۆپ كۆرۈلىدۇ.

1) ئەس - ھوشى غۇۋالىشىپ، شەيئەلەرنىڭ ۋاقتى، ئورنىغا نىسبەتەن يۆنىلىش بەلگىلىشى توسقۇنلۇققا

ئۇچرايدۇ، يەنى ئۆزىنىڭ قەيەردە تۇرىۋاتقانلىقىنى، ئەتراپىدا كىملىرىنىڭ بارلىقىنى، ھازىر قايسى ۋاقىت ئىكەنلىكىنى بىلەلمەيدۇ، خىيالى كۆرۈش تۇيغۇسى پەيدا بولىدۇ. كەيپىياتى تۇراقسىز بولىدۇ. تەپەككۈر باغلاشتۇرۇشى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. خامۇشلۇققا ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

(2) كېسەلنىڭ ئىنكاسى ئاستا بولۇپ، خامۇشلۇق، چۈشكۈنلىشىش ۋە تەشۋىشلىنىش قاتارلىق ئالامەتلەر ئارىلىشىپ كۆرۈلىدۇ. ئېغىرلىرىدا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقا ئۇرۇنىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بۇنداق ئەھۋال ئايال كېسەللەردە كۆپ ئۇچرايدۇ.

(3) خىيالى تۇيغۇ ۋە بىھۇدە خىيالىنىڭ پەيدا بولۇشى. كېسەلدە خىيالى ئاڭلاش تۇيغۇسى، قەست قىلىش خاراكتېرلىك ياكى كېسەلدىن گۇمانلىنىش خاراكتېرلىك بىھۇدە خىيال پەيدا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە تەسەۋۋۇرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ.

(4) دىۋەڭلىك ئالامىتى. كېسەللىك ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىشىشىغا ئەگىشىپ، كېسەلنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارى تۆۋەنلەشتەك ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ تەبىئىتى ئۆزگىرىپ، گۆدەكلەرچە قىلىقلارنى قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ.

مېڭە قان تومۇر كېسىلىگە قوشۇلۇپ كەلگەن روھىي كېسەل

قان تومۇر مەنبەلىك دېۋەڭلىك

بۇ، مېڭە قان تومۇرلىرىنىڭ توسۇلۇشىدىن كېلىپ چىققان دېۋەڭلىك ئاساسلىق كلىنىك ئالاھىدىلىكى بولغان كېسەللىكنى كۆرسىتىدۇ. 60 ~ 50 ياش ئەتراپىدىكى كىشىلەردە بولۇپمۇ ئەرلەردە كۆپ قوزغىلىدۇ. بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغان كېسەللەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىدە يۇقىرى قان بېسىم كېسىلى بولىدۇ. ئادەتتە كېسەللىك تەرەققىياتى ئاستا بولۇپ، مېڭىگە قان چۈشۈش، مېڭە تىقىلمىسىدىن پەيدا بولغان سەكتە قاتارلىقلار، بۇ كېسەلنى ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىدۇ. لېكىن ئەتراپ قان تومۇرلىرىنىڭ قايتىدىن قان بىلەن تەمىنلىشى ياخشى بولسا، كېسەللىك ئالامىتى يېنىكلەيدۇ.

كلىنىكىلىق ئىپادىلىرى:

(1) دەسلەپكى ئالامەتلىرى

كېسەللىكنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە نېرۋا سىستېمىسىنىڭ ھەر خىل كېسەللىك ئالامەتلىرىنى بايقىغىلى بولمايدۇ. ئاز بىر قىسىم كېسەللەردە پەي رېڧلىكىسى كۈچىيىپ كېتىدۇ، يەنە بەزى كېسەللەردە كېكەچلەش ئەھۋالى كۆرۈلىدۇ. كېسەلنىڭ ئاكتىپچانلىقى

تۆۋەنلىگەندىن سىرت يەنە ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى يېنىك دەرىجىدە تۆۋەنلەيدۇ، دېۋەڭلىكنىڭ باشقا ئېنىق ئىپادىسى بولمايدۇ. دەسلەپتە كۆرۈلىدىغان ئاساسلىق ئالامەتلىرى: ① باش ئاغرىش، ماڭغلاي، چوققا قاتارلىق جايلار توختىماي ئاغرىيدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بېشى ئېغىرلىشىپ كەتكەندەك سېزىم پەيدا بولىدۇ ② بېشى قېيىش، ئورنىدىن تۇرغاندا بېشى قايىدۇ، بېشى قايغاندا ئەتراپتىكى نەرسىلەر چۆڭگىلىگەندەك سېزىم بولمايدۇ، بەزىدە تۇيۇقسىز كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ بىر يېنىغا يېقىلىپ كېتىدىغاندەك بىلىنىدۇ ③ پۇت - قولنىڭ قولىشى، پۇتنىڭ قولىشى بىر قەدەر ئېنىق بولىدۇ، يەنە بەزىدە سانجىلىق ئاغرىۋاتقاندەك، قىزىغاندەك، قىچىشقاندەك ياكى تۇڭلىغاندەك سېزىم پەيدا بولىدۇ ④ ئۇيقۇسىزلىق. ئاسان ئۇخلىيالمايدۇ، ئۇيقۇسى ناچار بولىدۇ، ئاسان ئويغۇنۇپ كېتىدۇ، ئەتتىگەندە بالدۇر تۇرۇۋالىدۇ، بۇ خىل ئۇيقۇسىزلىق، روھىي كەيپىيات ۋە بەدەن خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر بىلەن مۇناسىۋەتلىك. كۆپلىگەن كېسەللەردە ئۇخلىمىغان ۋاقىتتا تەشۋىشلىنىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ ⑤ قۇلىقى غۇڭغۇلداش. تۆۋەن ئاۋازلىق، ئۆزگىرىشچان غۇڭغۇلدىغان ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ، كۆپ ھاللاردا ئۇزۇن ۋاقىت داۋاملىشىدۇ. يالغۇز بىر تەرەپتە ئاڭلىنىدىغان ئەھۋاللارمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ، ئاز بىر قىسىم كېسەللەرگە مېڭە ئىچىدە غۇڭغۇلدىغان ئاۋازلار ئاڭلىنىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئىشتىھاسى تۇتۇلۇش، ئاشقازان - ئۈچەي فۇنكسىيىسى قالايمىقانلىشىش، يۈرىكى سىقىلىش، ئوڭاي چارچاش، دىققىتىنى يىغالماسلىق، كەيپىياتى ناچار

بولۇش، ئاسان ئاچچىقلىنىش، ئازابلنىش، ئۆزىنى توتالماسلىق قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. يەنە بەزىلەردە يېنىك دەرىجىدىكى خامۇشلۇق ئالامىتى كۆرۈلىدۇ.

(2) نېرۋا سىستېمىسىنىڭ ئالامەتلىرى

كېكەچلەش، يۈتۈش ھەرىكىتىنىڭ قىيىنلىشىشى، مەركەز خاراكتېرلىك يۈز مۇسكۇللىرى پالەچلىنىش، ئوخشىمىغان دەرىجىدىكى يارتا پەلەچلىك قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

(3) دېۋەڭلىك

گەرچە ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى تۆۋەنلىسىمۇ لېكىن ئۇزۇن ۋاقىتقىچە ئۆزىنى بىلىش ئىقتىدارى مەۋجۇت بولىدۇ. ئۆزىنىڭ ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىنىڭ تۆۋەنلەپ كەتكەنلىكىنى، ئاسان ئۇنتۇپ قالىدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ. بەزىلەردە خامۇشلۇق، تەشۋىشلىنىش ئەھۋالى كۆرۈلىدۇ. يەنە بەزى كېسەللەردە ئورۇنسىز سۆزلەش، گېپىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى بولماسلىق ئەھۋالى كۆرۈلىدۇ، گەرچە ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى ۋە ئەقلى ئىقتىدارى تۆۋەنلىسىمۇ، لېكىن ھۆكۈم قىلىش ئىقتىدارى ياخشى بولىدۇ ۋە ئۆزىنىڭ ھۆددىسىدىن ئۆزى چىقالايدۇ.

دېۋەڭلىك تەرەققىي قىلغاندا بىر قىسىم كېسەللەردە بېھۋە خىياللار پەيدا بولىدۇ ھەم سەزگۈ ۋە تۇيغۇسى بىرگە توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. تېخىمۇ ئېغىرلاشقاندا ئالزخېمېر كېسەلىگە ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

روھىي كېسەللەرنى ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەك- شۈرۈپ بېكىتىش

1. قايسى خىل ئەھۋالدا ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىد- تىشكە ھاۋالە قىلسا بولىدۇ؟

دۆلىتىمىزنىڭ قانۇن - تۈزۈمىدە ئەدلىيە روھىي كېسەللىك ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىشنى چوقۇم ئەدلىيە ئورگانلىرى ئىلتىماس قىلىدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن. جامائەت خەۋپسىزلىك ئورگانلىرى دېلو ئىشلەش جەريانىدا، تەپتىش مەھكىمىسى قولغا ئېلىش ئۇقتۇرۇشىنى تەستىقلاش ئالدىدا ۋە جىنايەتچىلەر ئۈستىدىن ئەرز قىلىش جەريانىدا سوت مەھكىمىسى دېلوغا قاراپ چىقىش جەريانىدا ياكى كېسىم ھۆكۈم قىلىش ئالدىدا، دېلونىڭ خاتا بولۇپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، گۇمانداردا تۆۋەندىكىدەك روھىي نورمالسىزلىق بار دەپ قارالسا، ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدىغان ئورۇنلارغا تەكشۈرۈشنى ھاۋالە قىلسا بولىدۇ. شۇنىڭدەك جاۋابكار، دەۋاگەر ھەم ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ياكى ئاقلىغۇچىلار گۇمانلانغان مەسىلىلەر بولسا ئەدلىيە ئورگانلىرىدىن ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىشنى تەلەپ قىلسا بولىدۇ.

1) دېلو يۈز بېرىشنىڭ ئالدىدا دېلۇ سادىر قىلغۇچىنىڭ روھىي پائالىيىتى نورمالسىز بولۇش تارىخى بولسا ۋە

ئائىلىسىدىكى بەزى تۇغقانلىرىدا روھى كېسەللىك بولسا، تەكشۈرۈپ بېكىتىشنى ھاۋالە قىلسا بولىدۇ. چۈنكى كۆپلىگەن روھى كېسەلنىڭ پەيدا بولۇشىدا مەلۇم بىر جەريان بولىدۇ (ئاز ساندىكىلىرىنىڭ تۇيۇقسىز قوزغىلىدىغانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا) شۇڭا تەكشۈرۈش ئارقىلىق بۇرۇن روھى كېسەلنىڭ بار - يوقلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ ياكى مەخسۇس بۆلۈم ۋە روھى كېسەللىك مەخسۇس دوختۇرخانىسىدا، ئامبۇلاتورىيىدە كۆرۈنگەن ياكى دوختۇرخانىدا ياتقان كېسەللىك ئارخىپى ياكى دېلو يۈز بېرىشتىن بۇرۇن روھى جەھەتتىن نورمالسىزلىق كۆرۈلگەنلىك توغرىسىدىكى مەلۇم بىر خاتىرە بولىدۇ. روھى كېسەلگە گىرىپتار بولغانلارنىڭ ئائىلىسىدە روھى كېسەلگە گىرىپتار بولغانلار بولۇشى مۇمكىن، لېكىن مۇشۇنىڭغا ئاساسلىنىپ، روھى كېسەل دەپ بېكىتكىلى بولمايدۇ. ئائىلە ئەزالىرىدا روھى كېسەلگە گىرىپتار بولغانلار بولمىسا، روھى كېسەللىك يوق دەپمۇ قارىمايمىز. بەزى روھى كېسەللەردە ئىرسىيەت ئامىلى بولۇشى مۇمكىن. مەسىلەن: ئۆسۈپ يېتىلىشنىڭ توسالغۇغا ئۇچرىشى، ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھى كېسەل، ئېلىشىپ قېلىش كېسەللىرى قاتارلىقلار. ئىرسىيەت ئامىلىنىڭ ئېھتىمال تەكشۈرۈلگۈچىنىڭ خاراكتېرىنىڭ يېتىلىشىگە تەسىرى بولۇشى مۇمكىن.

(2) تەكشۈرۈلگۈچىنىڭ دېلو يۈز بېرىشتىن بۇرۇن كېسەللىك تارىخى بولمىسىمۇ، لېكىن تەكشۈرۈلگۈچىنىڭ ئائىلىسىكىلەر ۋە ئەتراپتىكى خوشنا - خۇلۇم، دوست - بۇرادەرلىرى تەكشۈرۈلگۈچىنىڭ خاراكتېرىدە غەيرىيلىك، كەيپىياتدا تۇراقسىزلىق بولغانلىقى، ئۇيقۇسىنىڭ ناچارلاشقانلىقى، ئەقلى ئىقتىدارنىڭ ئاجىزلاشقانلىقى، ھەرىكىتىنىڭ غەيرىيەلەشكەنلىكىنى بايقىسا، تۇتاقلىق ۋە ئۆزىنى كونترول قىلالمايدىغانلىقىنى سەزگەن بولسا.

3) جنایى ئىشلار دېلوسىدا جىنايەت سادىر قىلىش جەريانى مەنتىقىگە ئويغۇن بولمىسا: ① جىنايەت سادىر قىلىش مەقسىتى ۋە مۇددىئاسىنىڭ بىمەنىلىكى، كەمچىللىكى ۋە چۈشىنىكسىزلىكى. مەلۇم بىر مۇددىئىغا ۋە مەقسىتى بولسىمۇ لېكىن ئاقىۋىتى بىلەن ماس كەلمىسە ② جىنايەت سادىر قىلىش جەريانىدىكى ئۆزىنى قوغداش ئەھۋالى. بۇ جىنايەت سادىر قىلىشتىن بۇرۇنقى پىلانى، جىنايەت سادىر قىلىش ئورنى، ۋاقتى، مەيدانىنىڭ تاللىنىشى، دېلو سادىر قىلغاندىن كېيىن ئۆزىنى قوغداش ئەھۋالى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەسىلەن: نەق مەيداننى ئۆزگەرتىمىگەن، ئىزىنى يوقاتمىغان، جىنايەت ئۆتكۈزگەندىن كېيىن قاچمىغان بولسا.

روھىي كېسەللەرنىڭ ئۆزىنى قوغداش ئېڭى بولمايدۇ ياكى بولسىمۇ ئانچە مۇكەممەل بولمايدۇ. دېلو سادىر قىلىشتىن بۇرۇن ئەتراپلىق پىلان تۈزمەيدۇ، كۆپ ھاللاردا يالغۇز دېلو سادىر قىلىدۇ. جىنايەت سادىر قىلىش قورالى، قولغا نېمە چىقسا شۇ بولىدۇ. دېلو تۇغدۇرۇش ئورنى، ۋاقتى ۋە مەيدانغا نىسبەتەن تاللاش بولمايدۇ. دېلو سادىر قىلىش ئوبيېكتىنى (زەخمىلەنگۈچى) تاللىمايدۇ ياكى پەقەت ئۆزىدە پەيدا بولغان بىھۇدە خىيالىدىكى ئوبيېكتى بولىدۇ. دېلو سادىر قىلىش تۇيۇقسىز بولىدۇ. دېلودىن كېيىن ئۆزىنى ئەپ قىچىش ياكى يوشۇرۇش ئېڭى بولمايدۇ.

4) دېلو سادىر قىلغاندىن كېيىن روھىي كېسەلنىڭ ئالامىتى كۆرۈلىدۇ. يەنە بەزىلەر دېلو سادىر قىلغاندىن كېيىن ئالاھىدە ئەھۋال ئاستىدا نەزەربەنت خاراكتېرلىك ئىنكاس قايتۇرىدۇ. يەنە بەزىلەر يالغاندىن روھىي كېسەل بولىۋالىدۇ. بۇنداقلارنى چوقۇم ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىش كېرەك.

5) دېلو سادىر قىلغۇچىنىڭ ھاراقكەشلىك ياكى دورىغا خۇمار بولۇش تارىخى بولسا ياكى ئىلگىرى ئەخلاقى ياخشى

بولسا، ياشانغانلار دېلو پەيدا قىلسا ئەدلىيە روھىي كېسەل ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈشنى تەلپ قىلىشقا بولىدۇ. ياشانغانلاردىكى دىۋەنلىك كېسەلنىڭ دەسلەپتە كېسەلنىڭ تەبىئىتى ئۆزگىرىپ، قانۇنغا خىلاپلىق قىلىدىغان، ئىنتىزامغا بوي سۇنمايدىغان ھەرىكەتلەر كۆرۈلىدۇ. بۇنداقلاردا ئەقلىي ئىقتىدارنىڭ تۆۋەنلىكى گەۋدىلىك بولمايدۇ، شۇ سەۋەبلىك كۆپچىلىكنىڭ دىققىتىنى تارتمايدۇ.

2. روھىي كېسەللەرنىڭ جىنايى جاۋاب- كارلىقىنى باھالاپ بېكىتىشنىڭ ئۆلچىمى ۋە ئاساسىي نېمە؟

جىنايى جاۋابكارلىق، ئىقتىدارى قىسقارتىلىپ جىنايى جاۋابكارلىق دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ يەردە ئېيتىلىۋاتقان جاۋابكارلىق بىر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ھەرىكىتىنى پەرق ئېتىش ۋە كونترول قىلىش ئىقتىدارىنى كۆرسىتىدۇ ياكى بىر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ھەرىكىتىنىڭ خاراكتېرى، ئەھمىيىتى ۋە ئاقىۋىتىگە بولغان پەرق ئېتىش ئىقتىدارىنى ھەمدە ئاڭلىق ھالدا ئۆز ھەرىكىتىنى كونترول قىلىش ئىقتىدارىنى كۆرسىتىدۇ. دۆلىتىمىزدە روھىي كېسەللەرنىڭ جىنايى جاۋابكارلىقىنى باھالاپ بېكىتكەندە دۆلىتىمىز جىنايى ئىشلار قانۇنىنىڭ 18 - ماددىسى ئاساس قىلىنىدۇ. يەنى روھىي كېسەللەر ئۆزىنىڭ ھەرىكىتىنى پەرق ئېتىش ياكى ئۆزىنىڭ ھەرىكىتىنى كونترول قىلىش ئىقتىدارى بولمىغان ئەھۋالدا پەيدا قىلغان دېلولاردا ئۇلارنىڭ جىنايى جاۋابكارلىقى سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن روھىي كېسەللەرنىڭ جىنايى جاۋابكارلىقىنى باھالاپ بېكىتىشنىڭ تۆۋەندىكىدەك ئىككى خىل ئۆلچىمى بار.

1. مېدىتسىنا ئۆلچىمى. بۇ شۇ كىشىنىڭ كېسەللىك

دئاگنوزىنىڭ بولۇشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى، ھېسسىيات خاراكتېرلىك روھىي كېسەل، ئۆسۈپ - يېتىلىشىنىڭ توسالغۇغا ئۇچرىشى، ئەزا خاراكتېرلىك روھىي كېسەل قاتارلىقلار.

2. پسخولوگىيە ئىلمى ئۆلچىمى. يەنى قانۇنشۇناسلىق ئۆلچىمى. بۇ شۇ كىشىنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى پەرق ئېتىش، كونترول قىلىش ئىقتىدارىنىڭ بار - يوقلىقىنى يەنى ئاجىزلىغانمۇ، يوقالغانمۇ قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يۇقىرىقى ئىككى ئۆلچەمنىڭ بىرسى كەم بولسا بولمايدۇ. تېببىي ئۆلچەم ئاساسلىق ئورۇندا تۇرىدۇ. روھىي كېسەلنىڭ جىنايى جاۋابكارلىقىنى بېكىتىش چوقۇم كېسەللەرنىڭ تېببىي دئاگنوز ئۆلچىمى ئاساسىدا، شۇ كېسەلنىڭ پەرق ئېتىش ۋە كونترول قىلىش ئىقتىدارىنىڭ بار يوقلۇقى، ئىقتىدارىنىڭ ئاجىزلاشقان ياكى يوقالغانلىقى بېكىتىلىدۇ. ئاندىن كېيىن كېسەلنىڭ جاۋابكارلىقىنىڭ تولۇق، قىسمەن ياكى يوقلىقى بېكىتىلىدۇ.

3. روھىي كېسەللەر جىنايەت ئۆتكۈزسە جىنايى جاۋابكارلىقى سۈرۈشتە قىلىنامدۇ؟

كىشىلەردە ئومۇمىيۈزلۈك «روھىي كېسەللەر ئادەم ئۇرسا قانۇنغا خىلاپلىق قىلغان بولمايدۇ، ئادەم ئۆلتۈرسە خۇن تۆلمەيدۇ» دەيدىغان كۆز قاراش بار، بۇنىڭدىكى سەۋەب، كىشىلەر دائىم روھىي كېسەللەرنى «ساراڭ» نورمال تەپەككۈر قىلالمايدۇ، قىلمىشىنى كونترول قىلالمايدۇ، دەپ ئويلىغانلىقىدا. ئەمەلىيەتتە بۇ خىل قاراش مۇكەممەل ئەمەس. بۇنىڭدا ئالدى بىلەن كېسەلنىڭ تۈرىگە قارايمىز، پەقەت ئېغىر دەرىجىدىكى روھىي كېسەل (مەسىلەن: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلى، قۇتراش خامۇشلۇق تىپلىق روھىي كېسەل قاتارلىقلار) گە گىرىپتار بولغانلارلا قانۇنىي جاۋابكارلىققا تارتىلمايدۇ. بىر قىسىم يېنىك

دەرىجىدە روھىي توسقۇنلۇققا ئۇچرىغانلار (مەسىلەن: خاراكتېرى توسقۇنلۇققا ئۇچراش، نېۋروز قاتارلىقلار) بولسا، قانۇنىي جاۋابكارلىقنى تولۇق ئۈستىگە ئالىدۇ. ئىككىنچىدىن، كېسەللىك مەزگىلىگە قارايمىز. ئەگەر كېسەل كېسەللىكى نىسبەتەن يېنىك ۋاقىتتا ياكى كېسەللىكنىڭ ئەسلىگە كېلىش مەزگىلىدە قانۇنغا خىلاپلىق قىلغان بولسا، نورمال ئادەملەرگە ئوخشاش قانۇنىي جاۋابكارلىققا تارتىلىدۇ. پەقەت كېسەل ئەتراپىدىكى مۇھىتنى راستىنلا پەرق ئېتەلمەيدىغان، ئەتراپتىكى شەيئىلەرگە ئويىپىكتىپ باھا بېرەلمەيدىغان ئەھۋال ئاستىدا كېسەلنىڭ قانۇنىي مەسئۇلىيىتى سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ.

جىنايىي جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئېلىش ئىقتىدارى جىنايەت (مەسىلەن: باشقىلارنى زەخمىلەندۈرۈش، بۇلاڭچىلىق قىلىش، ئادەم ئۆلتۈرۈش قاتارلىقلار) ئۆتكۈزۈشكە قارىتا ئېيتىلغان بولۇپ، جىنايەت سادىر قىلغۇچىنىڭ ئۆز قىلمىشىنىڭ خاراكتېرىنى، ئەھمىيىتىنى، تەسىرى ۋە نەتىجىسىنى تونۇپ يېتىشىنى ھەمدە بۇ تونۇشىغا ئاساسەن ئۆز قىلمىشىنى تاللىشى ۋە كونترول قىلىشىنى، شۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ جىنايىي ئىشلار قانۇنغا خىلاپ بولغان قىلمىشىغا قارىتا جىنايىي جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئېلىش ئىقتىدارىنى كۆرسىتىدۇ.

ھەق تەلەپ جاۋابكارلىقى، ھەق تەلەپ دەۋا ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلغاندا ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتنى ئۈستىگە ئېلىش ئىقتىدارىنىڭ بار يوقلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ھەق تەلەپ قانۇنىدىكى بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن جاۋابكارنىڭ ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتنى ئۈستىگە ئېلىش ئىقتىدارى بولمىسا، مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلمايدۇ.

مەيلى جىنايىي ئىشلار بولسۇن ياكى ھەق تەلەپ ئىشلىرى بولسۇن روھىي كېسەللەر قانۇنغا خىلاپلىق قىلىدىكەن، ئادەتتە ئۇلارنىڭ مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەت ئىقتىدارى تەكشۈرۈپ بېكىتىلىدۇ، بۇ خىزمەتنى ئەدلىيە روھىي كېسەللەر ئىلمى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىدىغان مۇتەخەسسسلەر قىلىدۇ.

قوشۇمچە

ئادەتتە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان روھىي
كېسەل دورىلىرىنىڭ كلىنىكىدا ئىش-
لىتىلىشى ۋە ئەكس تەسىرىنىڭ
سېلىشتۇرما جەدۋەللىرى

بەلگىلەرنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى
«+++» ئۈنۈمى ئىنتايىن ياخشى، ئالدىن تاللاپ
ئىشلىتىش زۆرۈر.
«++» ئۈنۈمى خېلى ياخشى، ئالدىن تاللاپ
ئىشلىتىشكە بولىدۇ.
«+» ئۈنۈمى ياخشى، ئىشلەتكەندە تاللاشقا بولىدۇ.
«±» بىر قىسىم كېسەللىكلەرگە ئۈنۈمى ياخشى،
ئىشلەتكەندە ئويلىشىپ بېقىشقا بولىدۇ.
«-» ئاندا - ساندا ئۈنۈم بېرىدۇ ياكى ئۈنۈمى
كۆرۈلمەيدۇ.
«—» ئۈنۈمى يوق ياكى ئۈنۈمى ئىنتايىن تۆۋەن.

روھىي كېسەل دورىلىرىنى تۆۋەندىكىدەك
ئەھۋاللاردا قەتئىي ئىشلىتىشكە بولمايدۇ
1. ئېغىر يۈزەك قان تومۇر كېسەللىكلىرى،
مەسىلەن: يۈرەك زەئىپلىشىش، ئېغىر دەرىجىدىكى يۇقىرى

قان بېسىم كېسىلى بولسا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.
2. بەدىنى ئىنتايىن ئاجىزلىشىپ كەتكەن ياكى قان بېسىمى ھەددىدىن تۆۋەن بولغان كېسەللەرگە: قان بېسىمى $10.7/6.67Kpa$ دىن تۆۋەن بولغان كېسەللەرگە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

3. جىگەر قېتىشىش، شۇنىڭدەك ھەر خىل جىگەر ياللۇغى بولغان كېسەللەرگە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

4. ئېغىر دەرىجىلىك بۆرەك كېسىلى: بۆرەك زەئىپلىشىش، ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ياللۇغى بولسا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

5. مېڭە قان تومۇر نوکچىسى ۋە ئاق قان دانىچىسى تۆۋەنلەپ كەتكەن ئەھۋال ئاستىدا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

6. ناركوز ۋە ئۇيقۇ دورىلىرىدىن زەھەرلەنگەن ئەھۋال ئاستىدا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

7. ھەزىم قىلىش ئەزالىرىدا يارا بار كېسەللەرگە ۋە ھامىلىدارلارغا رېزېرپىن (利血平) نى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

مەسئۇل مۇھەررىر: سانىيە قاسىم
مەسئۇل كوررېكتور: ئامىنە ھاپىز

روھىي كېسەللىكلەر ھەققىدە ساۋات

تۈزگۈچى: مەمەتربشات تۇرسۇن
شاۋكەت سۇلتان

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى بۇلاقبېشى كوچىسى 66 - قورۇ، پوچتا نومۇرى 830001)

ئۈرۈمچى ئالتۇن يارۇف باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقىتىدۇ

787×1092م، 32 فورمات، 6.25 باسما تاۋاق

2003-يىلى 7-ئاي 1-نەشرى، 1-قىتىم بېسىلدى

تراژى: 4000 — 1

ISBN 7 - 5372 - 3680 - 1/R · 469

باھاسى: 13.80 يۈەن

ئىشلىتىلدىغان كېسەللىكلەر: خامۇشلۇق كېسىلى، مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى نېۋروز، نېرۋا مەنبەلىك تويماسلىق كېسىلىگە ئىشلىتىلىدۇ.

ئىشلىتىش ئۇسۇلى: خامۇشلۇق كېسىلىدە، ياشلار ۋە ياشانغانلار ھەر كۈنى 60mg ~ 20 ئىچىدۇ، دەسلەپكى ئىچىش مىقدارى 20mg. ئەگەر بىرقانچە ھەپتە ئىشلەتكەندىن كېيىن، ئۈنۈمى كۆرۈلمىسە دورا مىقدارىنى تەدرىجىي ئاشۇرۇش كېرەك.

مەجبۇرلاش خاراكتېرىدىكى نېۋروز - ھەر كۈنى 20 ~ 60mg ئىچىلىدۇ، دەسلەپكى ئىچىش مىقدارى 20mg، بىرقانچە ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئۈنۈمى كۆرۈلمىسە دورا مىقدارىنى تەدرىجىي ئاشۇرۇش كېرەك.

نېرۋا مەنبەلىك تويماسلىق كېسىلىدە - ياشلار، ياشانغانلار كۈنگە 60mg دىن ئىچىدۇ. ئۆلچەملىك قاچىلىنىش: 20mg/7 كاپسۇل/قۇتا، /قۇتا 28/20mg كاپسۇل

4. زىپېرىش (奥氮片)

ئىشلىتىلدىغان كېسەللىكلەر: ئېلىشىپ قېلىش كېسىلىگە ۋە باشقا ئېغىر تىپتىكى روھىي كېسەل ئالامەتلىرىگە مەسىلەن، بىھۇدە خىيال، خىيالى تۇيغۇ، تەپەككۈرنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى، گۇمانخورلۇق قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلىدۇ. يوشۇرۇن ئالامەتلەر، مەسىلەن: ھېسسىياتنىڭ سۇسلىقى، ئىجتىمائىي ئالاقىنىڭ سۇسلىشىشى، گەپ - سۆزنىڭ ئاددىيلىقى ۋە روھىي كېسەللىكنىڭ جىددىي قوزغىلىش مەزگىلى ۋە مادارلاندىرۇپ داۋالاشقا ئىشلىتىلىدۇ.

ئىشلىتىش ئۇسۇلى: كۈنگە 10mg دىن بىر قېتىم ئىچىلىدۇ. ئىشلىتىش مىقدارى 10mg ~ 5.

ئۆلچەملىك قاچىلىنىشى: 10mg/7 تال، قاپ، /قاپ 28/5mg تال